

Одеська державна академія будівництва і архітектури
Міністерство освіти і науки України

Київський національний університет будівництва і архітектури
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КРАМАРЕНКО МАРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 728.52

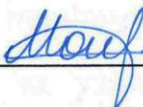
ДИСЕРТАЦІЯ
НАУКОВІ ЗАСАДИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

18.00.02 – Архітектура будівель та споруд

Архітектура та будівництво

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ М. О. Крамаренко

Науковий керівник: Уреньов Валерій Павлович, доктор архітектури, професор

КИЇВ – 2018

АНОТАЦІЯ

Крамаренко М.О. Наукові засади архітектурно-планувальної організації курортних готелів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури (доктора філософії) за спеціальністю 18.00.02 «Архітектура будівель та споруд». - Київський національний університет будівництва і архітектури, Київ, 2018.

Дослідження присвячене курортним готелям із частковим або повним виділенням медичного обслуговування у загальнокурортні заклади (курортні поліклініки, бальнеогрязелікарні) та формуванню якісно нового типу - готелю із приоб'єктом спеціалізованим курортно-лікувальним блоком, що надає, закінчене медичне обслуговування та комфортне розміщення хворих.

Це питання на сьогодні є актуальним, так як Україна має великий курортно-рекреаційний потенціал; однак існуюча курортна матеріально-технічна база застаріла, що негативно позначається на її завантаженні і функціонуванні. Статистичні дані по Одеській області за останнє десятиріччя вказують на неухильне скорочення санаторіїв та пансіонатів з лікуванням на 40%, і навпаки стабілізацію та тенденцію до зростання готельної бази на 25%. З'ясовано, що курортні готелі з лікувальною спеціалізацією представлені по всьому світові та користуються попитом у певної категорії людей, що орієнтовані на лікування разом з відпочинком, особливо у країнах Європи та Азії, в меншій мірі в країнах Південної і Північної Америки та Австралії.

У першому розділі «Передумови формування курортних готелів» на основі аналізу та узагальнення спеціальної літератури та науково-дослідних робіт виявлено, що комплексних рекомендацій щодо проектування курортних готелів на даний час не існує. Здебільшого вивчено окремі аспекти, які стосуються архітектури готелів загального призначення.

На основі ретроспективного аналізу автором встановлено 4 основні етапи розвитку «курортної справи» та курортних готелів: а) «зародження» (IV до н.е.–V ст.) - виникнення перших курортів та курортних закладів з можливістю проживання; б) «розвиток» (VI-XV ст.) - планувальна і просторова організація

курортних готелів, як приватних закладів; в) «поширення» (XVI-XIX ст.) – активне будівництво санаторіїв та курортних готелів; г) «спеціалізація» (XX-XXI ст.) – будівництво курортних готелів за різним призначенням.

Аналіз існуючого стану функціонування курортних готелів дозволив визначити наступні тенденції: перехід від зведення одиничних будівель до комплексної забудови, укрупнення їх місткості, що обумовлено вимогами рентабельності; орієнтація на внутрішні потреби країн з урахуванням потенціалу курортологічних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі тощо); зміна та розширення номенклатури приміщень залежно від комерційної спрямованості (лікування; спа; велнес; косметологія; розваги; відпочинок для ділових людей), нестандартність рішень і привабливість архітектурного середовища курортних готелів. Натурні обстеження більше 40 одеських готелів довели економічну доцільність будівництва курортних готелів 4* і 5* і одночасно зростаючий попит і недостатність загальнодоступних курортних готелів 3*.

У результаті проведеного порівняльного аналізу архітектурно-планувальних рішень курортних готелів країн Європи, Азії, Північної і Південної Америки та України за визначеними характеристиками виявлено переваги архітектурно-планувальної організації окремих зарубіжних проектів (щодо складності об'ємно-просторових рішень, рівня комфорту, наявності додаткових функцій) та вітчизняних проектів (за зв'язком із природним оточенням, врахуванням особливостей регіональної архітектури, розвиненої лікувальної функції).

Згідно із даними проведеного дослідження автором запропонована класифікація курортних готелів: за рівнем комфорту (3*, 4* і 5*); за місткістю (до 150 номерів, 150-400 номерів, 400 номерів і більше); за номенклатурою приміщень функціональних блоків (мінімальні, стандартні та розширені); за медичним профілем (загальнотерапевтичні та спеціалізовані); за лікувальними факторами (бальнеологічні, кліматичні, грязьові та змішані); за природно-географічним розташуванням (прибережні, гірські та континентальні) та за містобудівними умовами розміщення (автономні, у курортній зоні населеного пункту, у курортному місті або селищі та на міжселенних територіях).

Аналіз існуючої курортної мережі показав, що кількість лікувально-оздоровчих засобів розміщення, їх розподіл на курортах Одеської області не відповідають сучасним зростаючим вимогам комфортності та потребам у лікуванні та оздоровленні. Основною проблемою, що має бути вирішена на сучасному етапі, є проблема якості і ефективності лікувально-оздоровчого процесу на курорті.

У другому розділі «Методичні аспекти лікувально-функціональної організації курортних готелів» викладена методика проведення дослідження, розроблено методичний апарат наукового дослідження, що складається з таких етапів: аналіз передумов розвитку архітектури курортних готелів; визначення концептуальних засад; моделювання планувальної структури. За допомогою методу факторного аналізу була надана методична оцінка основним чинникам впливу на формування курортних готелів: зовнішні, до яких відносяться соціально-економічні, природно-кліматичні та містобудівні; внутрішні – типологічні, функціонально-технологічні, архітектурно-планувальні, об'ємно-просторові та інженерно-конструктивні.

Для експертної оцінки об'єкта дослідження автором розроблено «Анкету опитування працівників готельного господарства в курортних готелях Одеської області», в результаті якої визначено функціональні зони території готелю; оптимальний час перебування відпочиваючих у їх межах; кількість відвідувань загальнокурортних об'єктів; зафіксовані зміни у віковій категорії відпочиваючих та сезонні коливання тривалості перебування у курортному готелі; доведена доцільність наявності приміщень для медичного догляду у житловому блоці, узагальнено побажання щодо удосконалення планування території.

Зафіксовані соціально-економічні фактори, які визначають загальносвітові тенденції проектування курортних готелів: підвищення комфорту перебування та попиту на цілорічне лікування і оздоровлення на курорті; зменшення періоду перебування на курорті; збільшення кількості осіб, що віддають перевагу відпочинку з сім'єю; попит на додаткові послуги на території курортних готелів; запити на медичну профілактику на базі санаторно-курортного лікування і, як

наслідок, стрімкий розвиток спа- та велнес-індустрії; надання переваг оздоровленню на лоні природи за межами міста. На базі соціально-економічного аналізу сформульовано загальні вимоги до проектування курортних готелів: комфортність, цілорічність функціонування, поліфункціональність, соціальна спрямованість, наближеність до природи.

Методом курортологічних обґрунтувань отримано територіальні параметри курортних готелів (загальна площа території на 1 місце, співвідношення озелененої та забудованої території), обчислено рекомендований склад та місткість майданчиків, споруд і пристроїв на території курортного готелю (майданчики для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор і читання; спортивні майданчики; ділянки для ранкової гімнастики; дитячий майданчик; літній кінотеатр; танцювальний майданчик).

За допомогою функціонально-структурного аналізу визначено, що структура курортних готелів формується з наступних функціональних груп: приймально-вестибюльна, житлова, лікувально-курортна, фізкультурно-оздоровча, культурно-розважальна, офісно-конгресова, господарсько-виробнича, адміністративна, торговельно-побутова та громадського харчування та обов'язковий, додатковий і вибірковий склад приміщень. Результатом наукового прогнозування стало обґрунтування вибору типу курортного готелю за містобудівним розміщенням, системою обслуговування на курорті, місткістю, рівнем комфорту та складом функцій.

У третьому розділі «Принципи та прийоми архітектурно-планувальної організації курортних готелів» розроблено наступні рекомендації щодо принципів архітектурно-планувальної організації курортних готелів: принцип «соціальної доступності», який полягає у створенні функціональної структури готелів із забезпеченням економічної та технічної можливості лікування та оздоровлення курортологічними засобами широких верств населення (сімей з хворими дітьми, інвалідів, поранених тощо); принцип «цілорічної комфортності», спрямований на забезпечення усіх потреб перебуваючих протягом року за рахунок створення, окрім основних, додаткових приміщень для реалізації

необхідних послуг; принцип «екологічної сенситивності», спрямований на зниження антропометричного навантаження на оточуюче середовище, на підтримку його оздоровчих характеристик.

Доведено, що ситуацію зниженого попиту на послуги курортних готелів у низький сезон можна покращити засобами використання архітектурно-планувальних прийомів оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів: організації внутрішніх озелених і обводнених просторів рекреації; забезпечення закритих приміщень для послуг, аналогічних відкритим; розвиток освітньої групи приміщень, ділового призначення тощо. Синтезовано спеціальні прийоми та засоби облаштування території та внутрішнього об'єму курортних готелів для відпочиваючих сім'ями з дітьми: тематичні дитячі майданчики; дитячі плескальні та плавальні басейни; дитячі водно-розважальні атракціони; клуби з анімаційною групою; дитячі зони при ресторанах із відповідним меню; планування та облаштування номерів для сімей з дітьми на першому поверсі із терасою.

Враховуючи, що значна частина курортних готелів, які розміщені в межах населених пунктів, функціонують як відкриті заклади для різних категорій відвідувачів, надано пропозиції щодо композиційного розташування блоку громадського обслуговування: фронтального, торцевого та глибинного.

Автором надано наступні пропозиції щодо типології курортних готелів: загальнокурортні характеризуються мінімальним функціональним складом приміщень, 3-зірковим рівнем комфорту, центричною планувальною схемою та місткістю 30-300 місць; спеціалізовані із розвиненим курортно-лікувальним блоком (кліматичного, бальнеологічного та грязьового профілю), характеризуються 3-5* рівнем комфорту, центричною та роз'єднаною оптимальними планувальними схемами (при місткості 80-300 місць) і блокованою та змішаною планувальними схемами (при місткості 300-500 місць); багатофункціональні, що поєднують декілька спеціалізацій (лікування, оздоровлення, розваги тощо), характеризуються 4-5* рівнем комфорту із рекомендованими блокованими (при місткості 200-500 місць) та змішаними

планувальними схемами (при місткості 500-800 місць). Розроблено функціонально-планувальну структуру курортних готелів із скороченою, стандартною та розширеною номенклатурою приміщень. Автором обчислена номенклатура груп приміщень курортного готелю, отримані необхідні розрахункові показники основних та додаткових приміщень.

Віднайдено вісім найбільш поширених композиційних прийомів архітектурно-просторової організації курортних готелів: точковий, лінійний, кутовий, багатопроменевий, П-образний, атріумний, блокований і павільйонний. Дослідженням встановлені архітектурно-художні прийоми при плануванні курортного готелю в курортній зоні міста, селища (використання наявної історичної спадщини; відокремлення від рядової забудови; комплексність вирішення; озеленення фасадів і покрівлі; створення силуетності образу; використання вертикальних домінант) та за містом у природному оточенні (використання місцевих традицій будівництва та матеріалів; наслідування напрямків архітектурно-будівельної біоніки; компактність рішення; досягнення контактності із природою; дисперсність рішення; нюансне вирішення деталей).

Визначено поняття «архітектурного брендингу курортних готелів», - що передбачає створення унікального архітектурного об'єкту для курортного лікування та реабілітації людей, у якому інтегровано лікувально-оздоровчі, культурні, інноваційні, технологічні функції та використано засоби художньої естетики.

Ключові слова: курортний готель, курорт, архітектурно-планувальна організація, курортно-лікувальний блок, функціонально-планувальна модель, методика проектування, типологія

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. **Крамаренко М.А.** Определение параметров территории курортных гостиниц. Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов. Одесса, 2017. Вып. 17. С.111-117. ISSN 2519-4208.

2. **Крамаренко М.А.** Типологическая классификация курортных гостиниц. Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов. Одесса, 2015. Вып. 15. С.120-126. ISSN 2519-4208.

3. **Крамаренко М.А.** Сравнительный анализ размещения курортных гостиниц в Украине и за рубежом. Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. Одеса, 2013. Вип. №50. Частина 1. С.164-168, ISSN 2415-377X.

4. **Крамаренко М.А., Уренев В.П.** Типологические основы организации курортных гостиниц. Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. Одеса, 2012. Вип. № 46. С.356-359, ISSN 2415-377X. *(Здобувачем проаналізовано літературу, розроблено типологію курортних готелів, підготовлено статтю до друку).*

5. **Крамаренко М.О.** Архітектурно-планувальні прийоми оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ, 2017. Вип. 49. С. 443-449. ISSN 2077-3455.

6. **Крамаренко М.О.** Прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів. Архітектурний вісник КНУБА: наук. - вироб. збірник. Київ, 2017. Вип. 13. С. 410-416. ISSN 2519-8661.

7. **Крамаренко М. А.** Приемы объемно-пространственной организации курортных гостиниц. Научн.-теоретич. и практич. журнал «ОРАЛДЫ ГЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ (Уральский научный вестник)». Уральск, 2016. Вып. №9 (163). С.68-74. ISSN 1561-6908. РИНЦ.

8. **Крамаренко М. А.** Принципы архитектурно-планировочной организации курортных гостиниц. Международный электронный научно-образовательный журнал «Architecture and Modern Information Technologies», АМІТ. Москва, 2017. Вып. № 3(40). С.104-112. ISSN 1998-4839. РИНЦ.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. **Крамаренко М.А.** Функционально-планировочная организация участка курортной гостиницы. Сборник статей по материалам XXXVI международной научно-практической конференции №7 «Технические науки – от теории к практике». Новосибирск, 2014. С. 116-121, ISSN 2308-599.

10. **Крамаренко М.О.** Сучасний стан і перспективи розвитку санаторно-курортних та оздоровчих установ Одеської області. III міжнародна науково-практична конференція «Архітектура історичного Києва. Контекст і втручання» КНУБА. Київ, 2017. С.61-62.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. **Крамаренко М.О.** Исторические этапы становления типологии гостиниц. Сборник научных трудов "Региональные проблемы архитектуры и градостроительства" Традиции и новаторство. Одесса, 2013. Вып. 11-12. С.392-397. ISBN 978-966-190803-0.

12. **Крамаренко М.А., Уренев В.П.** Архитектурно-планировочная организация курортных гостиниц с деловой специализацией. Збірник наукових праць "Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва". Міністерство освіти і науки України, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. Полтава, 2015. С. 64-69. *(Здобувачем проаналізовано літературу, розроблена графоаналітична частина, підготовлена стаття до друку)*

ANNOTATION

Kramarenko M.O. Scientific principles of architectural and planning organization of resort hotels. - Qualified scientific work on the rights of manuscript.

The thesis for a Candidate of Science degree in Architecture (PhD). Specialty 18.00.02 «Architecture of buildings and structures». - Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kyiv, 2018.

The research is devoted to resort hotels with partial or full allocation of medical services in general-resort establishments (resort polyclinics, balneo-mudclinics) and to the formation of a qualitatively new type - the hotel with specialized spa-treatment block, which provides medical services and comfortable accommodation for patients.

This issue is relevant today, as Ukraine has a great resort and recreational potential; however, the existing resort material and technological base is outdated, and it negatively affects its loading and functioning. Statistics on the Odessa region during the last decade indicates a steady reduction of sanatoriums and pensionates with treatment on 40%, and vice versa, the stabilization and the tendency of increasing the hotel base on 25%. It has been found that resort hotels with medical specialization are presented worldwide and are in demand for a certain category of people focused on treatment along with rest, especially in countries of Europe and Asia, and lesser on the territories of South and North America and Australia.

In the first chapter "Preconditions for the formation of resort hotels", based on the analysis and generalization of special literature and scientific research works, it was found that there are no comprehensive recommendations for the design of resort hotels at present. For the most part, some aspects relating to the architecture of general-purpose hotels have been studied. On the basis of a retrospective analysis, the author identified 4 main stages of the development of "health resort business" and resort hotels: a) "origin" (IV B.C. - Vth cent.) - the emergence of the first resorts and resort establishments with capability of lodging; b) "development" (VI-XVth cent.) - planning and spatial organization of resort hotels, as private institutions; c) "distribution" (XVI-XIX cent.) - active building of sanatoriums and resort hotels; d) "specialization" (XX-XXI cent.) - design of resort hotels for different purposes.

An analysis of the existing status of functioning resort hotels allowed to determine the following trends: the transition from the construction of individual buildings to complex development, consolidation of their capacity, which is due to the requirements of profitability; orientation to the domestic needs of the countries taking into account the potential of the resort resources (mineral water, medical mud, etc.); change and expansion of the range of premises depending on the commercial orientation (treatment, spa, wellness, cosmetology, entertainment, recreation for business people), non-standard solutions and attractiveness of the architectural environment of resort hotels. On-site surveys of more than 40 Odessa hotels proved the economic feasibility of resort hotels of 4* and 5* and simultaneous growing demand and lack of public resort hotels 3*.

As a result of the comparative analysis of architectural and planning decisions of resort hotels in the countries of Europe, Asia, North and South America and Ukraine according to the determined characteristics, the advantages of architectural and planning organization of individual foreign projects (concerning the complexity of three-dimensional solutions, the level of comfort, the presence of additional functions) and domestic projects (in connection with the natural environment, taking into account the peculiarities of regional architecture, advanced therapeutic function) are found.

According to the data of the accomplished research, the author proposes a classification of resort hotels: in terms of comfort (3*, 4* and 5*); for capacity (up to 150 rooms, 150-400 rooms, 400 rooms and more); in the range of functional blocks' premises (minimal, standard and extended); by medical profile (general-therapeutic and specialized); for therapeutic factors (balneological, climatic, mud and mixed); in terms of natural geographical location (coastal, mountainous and continental) and according to urban planning conditions (autonomous, in the resort area of a settlement, in a resort town, city, locality and in inter-settlement territories).

The analysis of the existing resort network shows that the number of health-improving facilities, their distribution in the resorts of the Odessa region does not meet the current growing requirements of comfort and needs treatment and rehabilitation. The

main problem that is to be solved at the present stage is the problem of quality and efficiency of the health-improvement process at the resort.

In the second section, "Methodological aspects of medical-functional organization of resort hotels` architectural and planning organization", the methodology of conducting research is outlined, the methodical apparatus of scientific research is developed, it consists of the following stages: analysis of the prerequisites for the development of the architecture of resort hotels; definition of conceptual foundations; modeling of the planning structure. Using the method of factor analysis, a methodological assessment was given for the main factors influencing the formation of resort hotels: external ones, which include socio-economic, natural-climatic and urban development; internal - typological, functional-technological, architectural-planning, space-spatial and engineering-constructive.

For the expert assessment of the object of the research, the author developed the "Questionnaire survey of hotel industry workers in the resort hotels of the Odessa region", which resulted in the definition of functional areas of the hotel territory; optimal time of staying of vacationers within them; number of visits to common-resort objects; recorded changes in the age category of vacationers and seasonal variations in the duration of stay in a resort hotel; the expediency of having premises for medical care in a residential block has been proved, the wishes for improving the planning of the territory are generalized.

The socio-economic factors that determine the global trends of designing resort hotels are fixed: improving the comfort of stay and demand for year-round treatment and health improvement at the resort; reducing the period of stay at the resort; increase in the number of people who prefer a family retreat; demand for additional services on the territory of resort hotels; requests for medical prophylaxis based on spa treatment and, consequently, the rapid development of the spa and wellness industry; provision benefits to health improvement close to nature, outside the city.

On the basis of socio-economic analysis, general requirements for the design of resort hotels are formulated: comfort, year-round functioning, polyfunctionality, social orientation, proximity to nature. The territorial parameters of resort hotels (total area of

the territory per one place, the ratio of landscaped and built-up areas) are obtained by the method of the resort substantiations; the recommended composition and capacity of the sites, structures and devices on the territory of the resort hotel (recreation areas, climatology, quiet games and reading, sports sites for morning gymnastics; children's playground; summer cinema; dance floor) are received.

The obtained data shows that in the planning decision of multifunctional resort hotels with almost full satisfaction of the needs for maintenance on their territory (treatment, entertainment and leisure), a large area for development is needed (65 m² per 1 place). In the development of a specialized type, which involves selective satisfaction of the needs of the hotel (treatment, sports, entertainment), the requirements for the size of the site somewhat reduced (55m² per 1 place). When choosing a general-type hotel type, when the satisfaction of the needs for treatment, cultural and domestic services and rest is carried out purely in the common-resort centers at a distance from the hotel, the size of the territory of the latter can be reduced almost twice (30m² per 1 place).

With the help of functional and structural analysis, it is determined that the structure of resort hotels is formed from the following functional groups: reception, residential, health resort, physical-recreational, cultural-entertainment, office-congressive, economic-industrial, administrative, trade-household and public catering and compulsory, additional and selective warehouse.

The result of scientific forecasting was the justification for choosing the resort hotel's type according to urban planning, system of attendance in the resort, capacity, comfort level and combination of functions.

The third section "Principles and techniques of architectural and planning organization of resort hotels" is devoted to developing the following recommendations regarding the principles of architectural and planning organization of resort hotels: the principle of "social accessibility", which concludes in creating a functional structure of hotels with the provision of economic and technical opportunities for treatment and health improvement by health resort facilities for the wide segment of the people (families with sick children, invalids, wounded, etc.); the principle of "year-round comfort", is aimed at providing all the needs of people throughout the year by creating,

in addition to the main, adjunctive premises for the implementation of the necessary services; the principle of "environmental sensitivity", refers to reducing the anthropometric load on the environment, for the support of its recreational characteristics.

It is proved that the situation of reduced demand for services of resort hotels in the low season can be improved by means of using architectural and planning methods of optimizing the year-round functioning of resort hotels: organization of internal landscaped and watered recreation spaces; provision of closed premises for services similar to open ones; development of an educational group of premises, business purpose, etc.

Special methods and facilities for arranging the territory and internal volume of resort hotels for vacationers with families with children are synthesized: thematic children's playgrounds; children's playgrounds and swimming pools; children's water-entertaining attractions; clubs with animation group; children's zones with restaurants with the corresponding menu; planning and arrangement of rooms for families with children on the first floor with a terrace.

Taking into account that a significant part of resort hotels are located within city / town / locality a function as open-air facilities for different categories of visitors, proposals for the composition of the public service block are provided: front, end-type and deep.

The author provides the following suggestions of the typology of resort hotels: the general resort hotel is characterized by a minimal functional space of the premises, a 3-star comfort level, a central planning scheme and a capacity of 30-300 suits; the specialized resort hotel with the developed spa-treatment block (climatic, balneological and mud profiles), it is characterized by a 3-5* level of comfort, central and split optimal planning schemes (with a capacity of 80-300 seats), blocked and mixed planning schemes (with a capacity of 300 -500 places); the multifunctional resort hotel combines several specialties (treatment, recreation, entertainment, etc.), is characterized by a 4-5 * comfort level with recommended blocked (with a capacity of 200-500 seats) and mixed planning schemes (with a capacity of 500-800 seats). The functional and

planning structure of resort hotels with the reduced, standard and expanded range of premises has been developed. The author has calculated the nomenclature of the resort hotel's groups of rooms, obtained the necessary calculations of the main and additional premises: a medical center (26m²) and a doctor's office (12m²) in the reception and lobby group; in the structure of the dwelling group the composition and the area of the premises of the floor service (the doctor's room -12m², the procedure -12m², the injection -18m²) is specified.

Eight most widespread compositional methods of architectural and spatial organization of resort hotels are found: point, linear, angular, multipath, Π-shaped, atrium, blocked and pavilion.

The research establishes architectural and artistic techniques of resort hotel's planning in the resort area of the city, the village (use of an existing historical heritage; separation from ordinary development; complexity of decision; landscaping of facades and roofs; creating a silhouette of the image; use of vertical domains) and beyond the city in the natural environment (use of local construction traditions and materials; imitation of the directions of architectural and building bionics; compactness of solution; achievement of contact with nature; dispersion of the solution; nuanced decision of details).

The concept of "resort hotels` architectural branding" is defined, which involves the creation of a unique architectural object for resort treatment and rehabilitation for people, which integrates therapeutic, recreational, cultural, innovative, technological functions and uses means of artistic aesthetics.

Key words: resort hotel, health resort, architectural and planning organisation, spa-treatment block, functional-planning model, projection methodology, typology.

LIST OF PUBLICATIONS BY THE SUBJECT OF DISSERTATION

Scientific papers, in which the main scientific results of the dissertation are published

1. **Kramarenko M.A.** Determination of parameters of the resort hotels' territory. Problems of the theory and history of architecture of Ukraine: collection of scientific works. Odessa, 2017. Issue No.17. pp.111-117. ISSN 2519-4208.
2. **Kramarenko M.A.** Typological classification of resort hotels. Problems of the theory and history of architecture of Ukraine: collection of scientific works. Odessa, 2015. Issue No.15. pp.120-126. ISSN 2519-4208.
3. **Kramarenko M.A.** Comparative analysis of accommodation of resort hotels in Ukraine and abroad. Bulletin of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture. Odessa, 2013. Issue No.50 Part 1. pp.164-168, ISSN 2415-377X.
4. **Kramarenko M.A.**, Urenev V.P. Typological bases of the resort hotels' organization. Bulletin of the Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture. Odessa, 2012. Issue No.46. pp.356-359, ISSN 2415-377X. (*The applicant has analyzed the literature, developed a typology of resort hotels, prepared an article to print*).
5. **Kramarenko M.O.** Architectural and planning techniques for optimizing the year-round functioning of resort hotels. Modern problems of architecture and urban planning: scientific and technical collection. Kyiv, 2017. Issue No.49. pp. 443-449. ISSN 2077-3455.
6. **Kramarenko M.O.** Receptions of architectural and artistic expressiveness of resort hotels. Architectural Bulletin of the KNUBA: scientific-product. collection. Kyiv, 2017. Issue No.13. pp. 410-416. ISSN 2519-8661.
7. **Kramarenko M.A.** Receptions of space-spatial organization of resort hotels. Theoretical scientist and practical journal ORLANDY GYLIM ZHARSHYSY (Ural Scientific Journal). Uralsk, 2016. No. 9 (163). pp.68-74. ISSN 1561-6908. RINC.
8. **Kramarenko M.A.** Principles of architectural and planning organization of resort hotels. International Electronic Science and Education Magazine "Architecture

and Modern Information Technologies", AMIT. Moscow, 2017. Issue No.3 (40). pp.104-112. ISSN 1998-4839. RINC.

Scientific papers certifying the approbation of the materials of the dissertation

9. **Kramarenko M.A.** Functional planning organization of the resort hotel site. Collection of articles on the materials of the XXXVI International Scientific and Practical Conference No. 7 "Technical Sciences - From Theory to Practice". Novosibirsk, 2014. pp. 116-121, ISSN 2308-599.

10. **Kramarenko M.O.** The current state and prospects of the development of sanatorium and health resorts of the Odessa region. III International Scientific and Practical Conference "Architecture of Historical Kyiv. Context and Intervention» KNUBA. Kyiv, 2017. pp. 61-62.

Scientific works, which additionally reflect the scientific results of the dissertation

11. **Kramarenko M.O.** Historical stages of hotel typology formation. Collection of scientific works "Regional problems of architecture and urban planning" Traditions and innovation. Odessa, 2013. Issue No.11-12. pp.392-397. ISBN 978-966-190803-0.

12. **Kramarenko M.A., Urenev V.P.** Architectural and planning organization of resort hotels with business specialization. Collection of scientific works "Historical Experience and Contemporary Trends in the Development of Architecture, Design, Urban Planning and Fine Arts". Ministry of Education and Science of Ukraine, Poltava National Technical University. Y. Kondratyuk Poltava, 2015. pp. 64-69. *(The applicant has analyzed the literature, the graphoanalytic part has been developed, an article for publication has been prepared)*

	18
ЗМІСТ.....	18
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК.....	20
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ.....	29
1.1 Аналіз науково-теоретичних дослідів та еволюція курортних готелів.....	29
1.2 Сучасний стан та тенденції розвитку курортних готелів.....	55
1.3 Класифікація курортних готелів.....	69
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	78
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЛІКУВАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ.....	80
2.1 Загальна методика дослідження.....	80
2.2 Методичний підхід до оцінки впливу соціально-економічних факторів на функцію курортних готелів.....	90
2.3 Методи курортологічного обґрунтування ємності курортних готелів.....	106
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	132
РОЗДІЛ 3. ПРИНЦИПИ ТА ПРИЙОМИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ.....	134
3.1 Принципи функціонально-планувальної організації курортних готелів.....	134
3.2 Номенклатура перспективних типів курортних готелів.....	149
3.3 Архітектурно-композиційні прийоми планування курортних готелів.....	167
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.....	190
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	195

ДОДАТКИ.....	208
ДОДАТОК А. АНКЕТА ОПИТУВАННЯ ПРАЦІВНИЦІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА У КУРОРТНИХ ГОТЕЛЯХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	208
ДОДАТОК Б. АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ТА ВИРОБНИЧОМУ ПРОЦЕСАХ.....	210
ДОДАТОК В. СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ.....	216

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Готель (hotel) - засіб розміщення, який має номерний фонд, службу приймання, інші служби, які забезпечують надавання готельних послуг [7].

Готельний комплекс - декілька будівель різного функціонального призначення, пов'язаних із наданням готельних послуг, що розміщені на загальній земельній ділянці [1].

Будинок відпочинку - аналогічний готелю засіб розміщення, зазвичай цілорічного функціонування, розташований у рекреаційній зоні, і який забезпечує умови дня відпочинку з надаванням послуг оздоровчо-профілактичного характеру у регламентованому режимі практично здоровим людям [46].

Курортний готель (hotel spa) - готель, розташований на території курорту, який має умови для тривалого перебування приїжджих з метою лікування, оздоровлення та відпочинку.

Курортний комплекс - група однорідних або близьких за призначенням курортно-оздоровчих установ, об'єднаних в архітектурно-просторовий ансамбль за принципом централізації основних видів медичного, культурно-масового та інженерно-господарського обслуговування [67].

Курорт (spa) - освоєна природна територія на землях оздоровчого призначення, що має природні лікувальні ресурси, потрібні для їх експлуатації будівлі та споруди а об'єктами інфраструктури, використовується з метою лікування, медичної реабілітації, профілактики захворювань та для рекреації й підлягає особливій охороні [102].

Курорт бальнеологічний - тип курорту, де основним лікувальним фактором є природні мінеральні води. Відповідно передбачається устаткування курортів бальнеолікарнями, питними галереями, бюветами, інгаляторіями тощо.

Курорт грязьовий - тип курорту, де в якості основного (або одного з основних наряду з кліматом і природними мінеральними водами) природного лікувального фактора використовуються лікувальні грязі. Для цього передбачено обладнання курортів та санаторних установ грязелікарнями, водогрязелікарнями або грязелікувальними кабінетами.

Курорт кліматичний - тип курорту, де в якості основного лікувально-профілактичного фактора використовується клімат, тому курорти обладнуються спеціальними спорудами: соляріями, лікувальними пляжами, спеціальними маршрутами для дозованих прогулянок.

Курортна поліклініка – поліклініка, призначена для обслуговування всіма видами лікувально-діагностичної допомоги з застосуванням курортних факторів в основному хворих, що лікуються амбулаторно і розміщуються в санаторних пансіонатах, готелях [46].

Пансіонат - аналогічний готелю засіб розміщення оздоровлювального призначення, розташований на курорті, або у замиській рекреаційній зоні з регламентованим режимом харчування та відпочинку. (Пансіонат із лікуванням — пансіонат на курорті, який має умови для надавання медичних і профілактичних послуг та лікування) [7].

Санаторій (sanatorium)- готель, розташований на території курорту або рекреаційної зони, який забезпечує надавання послуг лікування у регламентованому режимі. Види санаторіїв дитячий — для дітей від 6 до 18 років для дітей з батьками (3); однопрофільний; багатoproфільний; спеціалізований [7].

Санаторно-курортні заклади – це заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів [102].

Спа-центр – оздоровчий заклад, у якому надають комплекс професійних послуг широкого профілю, пов'язаних з оздоровленням, профілактикою, релаксацією та загартування організму, а також послуги з догляду за зовнішнім виглядом людини. До складу спа-центрів належать парові, водяні та масажні ванни, сауни, масажні кабінети, салон краси тощо [64].

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Курортна справа є важливим розділом системи охорони здоров'я. Зростає кількість людей, що бажають профілактичних, рекреаційних або потребують відновних, лікувальних програм, тому Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я прийнята стратегія «Здоров'є для всіх в ХХІ столітті», яка наголошує на необхідності розробки регіональних і національних стратегій з охорони здоров'я та сталого її розвитку, а також відповідальному ставленню до здоров'я та факторам, що його визначають [104].

Підвищення рівня індивідуального і суспільного здоров'я, якості та доступності медичної допомоги, в тому числі санаторно-курортної, є одним із пріоритетних державних завдань. Кабінетом Міністрів України схвалена Концепція Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року, одним із напрямків якої є удосконалення мережі санаторно-курортних і оздоровчих закладів. Україна займала одне з провідних місць в Європі за рівнем забезпеченості цінними природними лікувальними ресурсами, на базі яких було створено 240 курортних населених пунктів, та через з окупацію АРК Криму та складну ситуацію з частиною Донецької та Луганської областей України досі належать лише 47 із них. 22 курортні населені пункти знаходяться в Одеській області – це майже 47 % курортного запасу держави. Станом на 2017 р. в Україні налічується 4256 колективних засобів розміщення, санаторно-курортних та оздоровчих закладів, кількість яких зменшилась на 30% порівняно с попередніми роками(із Кримом Україна втратила 1225 колективних засобів розміщення (765- готелі та аналогічні засоби розміщення, 463 – спеціалізовані засоби розміщення)). Показники кількості готельних місць на 1 тис. жителів в Україні становить 2,5 місць, а в країнах Європи - у середньому складає 10 місць і більше. Це обумовлює необхідність розширення мережі та підвищення загального рівня готельного обслуговування в Україні в цілому та, зокрема, збільшення кількості курортних готелів.

Курорти Одеської області та України, в цілому, мають великий курортно-рекреаційний потенціал, однак існуюча слаборозвинута і застаріла санаторно-

курортна інфраструктура не може в повній мірі задовольняти сучасні потреби споживачів [105]. Більшість санаторно-курортних комплексів Одеських курортів були засновані у першій половині ХХ ст. Багато які вже перестали функціонувати (санаторій Магнолія, санаторій Україна, санаторій Росія тощо), та ті що, діють досі потребують переосмислення та модернізації. Тому необхідно будівництво як нових курортних готелів з урахуванням світових сучасних стандартів, так і реконструкція існуючого санаторно-курортного фонду відповідно до соціальних потреб та умов ринкової економіки. Це дозволить надавати послуги міжнародного рівня у сфері курортного обслуговування як вітчизняним, так і іноземним відпочиваючим, кількість яких сягає щорічно більше 500 тис. Характерною особливістю санаторно-курортного лікування в Україні є те, що воно базується на наукових засадах, впровадженні в практику досягнень медичних науково-дослідних інститутів, лабораторій курортології тощо, які забезпечують методики лікувального процесу. В той же час курортні готелі, як об'єкти будівництва програють своїм зарубіжним аналогам у комфортності, поліфункціональності, екологічності, а санаторії (у порівнянні з готелями) – у рентабельності. Розвиток сучасної медицини, поява нових технологій та обладнання обумовлює нові принципи проектування курортних готелів та вимоги до функціональних та планувальних рішень об'єктів. Помітною тенденцією, яка склалася в останні роки, стало щорічне збільшення обсягу курортників, що неорганізовано розміщуються у інших засобах прийому (малі готелі, гостьові будинки, приватні оздоровчі центри). У зв'язку з цим для наближення до світових стандартів необхідно паралельно із функціонуючими санаторіями з лікувальною базою та курортними готелями без лікувальної бази здійснювати будівництво курортних готелів нового типу із приоб'єктними курортно-лікувальними блоками, як більш комфортних, поліфункціональних та ефективних закладів лікування на курортах. Введення нового типу курортного закладу сприятиме вдосконаленню системи надання послуг із санаторно-курортного лікування та забезпечення розвитку в'їзного лікувального туризму. Проведення наукових досліджень щодо архітектурно-планувальної організації курортних готелів є актуальним і своєчасним, визначає

необхідність розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо архітектурно-планувальних, функціональних та композиційних рішень курортних готелів та відповідає потребам практики проектування і будівництва таких об'єктів, а також має економіко-господарське значення, що підтверджується Законом України «Про курорти» [7].

Зв'язок роботи з науковими програмами. Дисертаційна робота виконана у відповідності до державних планів та програм, в тому числі: «Концепція Загальнодержавної програми розвитку санаторно-курортної галузі України» (розпорядження № 231-р від 23.04.2003 року Кабінету Міністрів України); «Заходи щодо поліпшення роботи з використання та охорони територій курортно-оздоровчого та рекреаційного призначення в Одеській області» (постанова № 1900 від 10.12.2003 року Кабінету Міністрів України); «Концепції розвитку туризму і курортів в Україні», що виконується державною службою управління розвитку туризму і курортів (№ 1.4/08-711 від 21.08.2006 року Міністерства культури і туризму України); «Стратегія розвитку туризму та курортів» (постанова №1088-р Кабінету Міністрів України від 06.08.2008), а також на основі положень Закону України «Про курорти» (закон Верховної Ради України № 2026-III від 05.10.2000 року зі змінами, внесеними у 2006, 2012 і 2014 роках). Дослідження проводилось згідно з науково-дослідною програмою кафедри архітектури будівель та споруд ОДАБА (Розвиток архітектурно-просторової організації забудови Одеської агломерації) - номер держреєстрації №0111U009563.

Мета дослідження - розробити наукові принципи, методи та прийоми функціонально-планувальної організації курортних готелів, а також практичні рекомендації щодо їх архітектурного проектування.

Завдання дослідження:

– узагальнити результати наукових робіт, чинних нормативних документів з проектування курортних готелів; дослідити еволюцію формування курортної сфери в Україні та за кордоном; охарактеризувати сучасний стан, тенденції розвитку курортних готелів та виявити їх класифікацію;

– встановити методичний апарат дослідження; виявити фактори впливу на розвиток курортних готелів; визначити специфіку соціально-економічних чинників, що обумовлюють будівництво курортних готелів; представити методичні основи курортологічного обґрунтування ємкості курортних готелів та формування функціонального складу курортних готелів;

– розробити рекомендації щодо проектування курортних готелів; визначити принципи їх функціонально-планувальної організації; надати пропозиції щодо номенклатури перспективних типів курортних готелів та визначити архітектурно-композиційних прийомів їх планування;

Об’єкт дослідження - курортні готелі (готелі з приоб’єктними спеціалізованими блоками)

Предмет дослідження - наукові засади архітектурно-планувальної організації курортних готелів;

Межі дослідження: розглядаються спеціалізовані курортні готелі та близькі за функціями заклади (санаторії, санаторні пансіонати тощо), що розташовані у кліматичних, бальнеологічних та бальнеогрязьових курортних зонах, як на прикладі Одеси (Аркадія, Лермонтовський, Лузанівка, В. Фонтан, Куяльник), так і зарубіжних курортів.

Методи дослідження: Загальна методика дослідження базується на комплексному функціонально-структурному аналізі вивчення архітектурно-планувальної організації курортних готелів. У роботі використані методи:

–статистичного та фактологічного аналізу літературних джерел, проектної документації з теми дослідження; натурних обстежень та фото фіксації, які дозволили встановити дані про місткість, склад, структуру, спеціалізацію та рівень комфорту курортних готелів;

–графоаналітичного та ретроспективного аналізу, за допомогою яких систематизовані вітчизняні і зарубіжні проекти курортних готелів від їх зародження до сьогодення, що дало змогу детермінувати особливості їх розміщення, функціонально-планувальні та архітектурно-композиційні особливості;

–експертної оцінки, опитування і анкетування, за результатами яких зафіксована необхідність забезпечення населення соціально доступними курортними готелями, покращення якості основних послуг та організації додаткових, як для дорослих, так і для дітей, послуг;

–типологічного аналізу та функціонального моделювання, за допомогою яких визначена номенклатура перспективних типів курортних готелів та їх планувальна структура (склад і функціональні зв'язки приміщень);

–експериментального проектування, графічного моделювання, на базі яких встановлені основні параметри функціональних зон курортних готелів та архітектурно-композиційні прийоми.

Наукова новизна одержаних результатів:

–вперше науково обґрунтовано новий тип курортного готелю – готель з приоб'єктним спеціалізованим блоком лікувального призначення (бальнеогрязелікування, кліматолікування тощо) та розширеним складом додаткових функцій; розроблено його класифікацію за різними критеріями (природно-географічними, містобудівними, лікувально-медичними тощо);

–удосконалено та застосовано методи експертної оцінки та анкетування працівників готельного господарства у курортних готелях для визначення соціальних потреб, функціональних вимог та інноваційних засобів для їх розвитку; методом курортологічних обґрунтувань визначені параметри території курортних готелів (розмір, склад елементів та їх розрахункові показники);

–сформульовано основні принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів (соціальної доступності, цілорічної комфортності, екологічної сенситивності), як закладів із гнучкою типологічною структурою та розширеною номенклатурою основних та додаткових приміщень;

–запропоновано три типи курортних готелів з введенням нових ознак (загальнокурортні, спеціалізовані, багатофункціональні); розроблено моделі функціонально-планувальної структури курортних готелів цих типів та надано рекомендації щодо їх параметрів (площі території, місткості тощо), а також номенклатури основних та додаткових груп приміщень;

–отримали подальший розвиток рекомендації щодо прийомів удосконалення об'ємно-просторових та архітектурно-композиційних рішень та проектування курортних готелів у різних містобудівних умовах (у курортному населеному пункті, автономно у природному середовищі).

Практичне значення одержаних результатів. Основні висновки та розроблені рекомендації наукового дослідження можуть бути використані при коригуванні ДБН В.2.2-20.2008 «Готелі» та при доопрацюванні ДБН Б.1.1-Х:201Х «Планування і забудова територій», складанні завдань та проектуванні курортних готелів, при розробці нормативно-методичних посібників з архітектурного проектування готелів, а також у навчальному процесі при підготовці архітекторів. Основні положення дисертації були впроваджені у практику проектування та будівництва: проекти оздоровчо-готельного комплексу по вул. Бабушкіна, 1 в м. Одеса у 2011 р.; при розробці документації та робочого проекту бази відпочинку «Престиж» у смт. Затоці в Одеській області у 2011 р.; при розробці робочого проекту готелю в складі готельного комплексу по вул. Гоголя 23-а в с. Фонтанка Комінтернівського району Одеської області у 2012 році; у навчальному процесі кафедри Архітектура будівель та споруд Архітектурного-Художнього факультету ОДАБА в курсовому та дипломному проектуванні.

Особистий внесок здобувача. Дисертантом особисто обґрунтовано типологію курортних готелів та їх класифікацію із введенням нових критеріїв, розроблено номенклатуру функціональних блоків та приміщень, удосконалено методи експертної оцінки та анкетування, визначені параметри території курортних готелів за методом курортологічних обґрунтувань, сформульовані принципи та прийоми архітектурно-планувальної організації курортних готелів. Усі наукові результати, положення та висновки, що складають суть дисертації і виносяться на її захист, отримано та сформульовано здобувачем самостійно. Дисертантом одноосібно здійснено пошук, аналіз та опрацювання літературних джерел, основний обсяг експериментальних досліджень, оформлення табличних та графічних даних, а також тексту наукової праці. Мету та постановку задачі, обговорення та аналіз результатів досліджень, а також підготовку до друку та

публікацію низки наукових праць здійснено разом із науковим керівником – доктором архітектури, професором Уреньовим Валерієм Павловичем. Здобувачем зроблено ряд усних і стендових доповідей на українських та міжнародних наукових фахових конференціях.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження були докладені автором на міжнародній конференції ОДАБА «Структурування, міцність і механіка руйнування композиційних будівельних матеріалів і конструкцій» (м. Одеса 20-21 вересня 2012 року); XXXVI Міжнародній науково-практичній конференції «Технические науки – от теории к практике» (м. Новосибірськ, 23.07.2014); Всеукраїнській конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва» (м. Полтава, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка, 20-22 вересня 2015 р.); III міжнародній науково-практичній конференції «Архітектура історичного Києва. Контекст і втручання» (м. Київ, Київський національний університет будівництва та архітектури, 24 листопада 2017р.). Також результати досліджень висвітлені у 69-72 Науково-технічних конференціях кафедри Архітектура будівель та споруд ОДАБА (м. Одеса, 2013-2016 року).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 12 наукових працях: фахових наукових виданнях України – 5 статей самостійно і 1 у співавторстві; зарубіжних виданнях – 2 статті у міжнародних журналах, що входять до науко-метричної бази РІНЦ, 2 тези наукових доповідей та 2 статті, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається із анотації, списку публікацій, термінологічного словника, вступу, трьох розділів із висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (135 найменувань) та додатків. Результати дослідження викладені на 217 сторінках, включаючи текстову частину дисертації з 142 сторінок, 39 сторінки ілюстрації, 13 сторінок списку використаних джерел. А також додатки на 9 сторінках. Акти впроваджень наведені на 5 сторінках.

РОЗДІЛ І: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

1.1 Аналіз науково-теоретичних дослідів та еволюція курортних готелів.

До становлення України самостійною державою на території колишнього СРСР на протязі багатьох десятиріч велося проектування готелів згідно з СНИП II-79-78 «Гостиницы. Нормы проектирования» [8], розробленим ЦНШЕП житла і ЦНШЕП лікувально-курортних будівель у 1978 році (рис. 1.1). Згідно з цим документом, готелі поділялися на готелі загального типу, туристичні, курортні, мотелі та кемпінги відповідного розряду (вищого та I-IV). Були наведені вимоги до місткості курортних готелів (300, 500, 800 і 1000 місць); організації генерального плану (відступ від проїжджої частини - 50 м, рекомендована площа спортивних і дитячих майданчиків на ділянці курортних готелів, площа стоянок для автомобілів і автобусів, а також зелених насаджень - 50% від площі ділянки курортних готелів); об'ємно-планувальних рішень (обмеження висоти готелів 16 поверхами; рекомендації по розміщенню приміщень в підвальних, цокольних і наземних поверхах; природного освітлення; вертикальних і горизонтальних комунікацій; складу і площ приміщень вестибюльної, житлової групи, групи побутового обслуговування, підприємств громадського харчування та культурно-масового призначення); вимоги до водопостачання та каналізації; тепlopостачання, опалення та вентиляції; електропостачання та електротехнічного устаткування [15]. Рекомендації з номенклатури приміщень надавалися в залежності від типу готелю, його розряду та місткості. Серед номерного фонду для курортних готелів переважали двомісні однокімнатні номери 12-14м². Більш комфортні умови передбачалися в курортних готелях, які приймали іноземних громадян.

За часів СРСР діяла глава СНИП II-70-74 «Нормы проектирования. Санатории» (розроблена ЦНШЕП лікувально-курортних будівель Госгражданстроя), що визначала норми та правила споруджуваних і реконструйованих будівель і споруд санаторіїв та комплексів санаторіїв [9]. Дані

норми надавали рекомендовану місткість санаторіїв (500-1000 місць) та комплексів санаторіїв (2000-5000 місць); враховували централізацію медичного та культурно-масового обслуговування, господарських та інженерно-технічних служб; розміщення та вимоги до земельних ділянок (площа зелених насаджень не менше 60% всієї площі, а також кількість і склад відкритих споруд для спорту (майданчиків для волейболу, тенісу, містечок, крокету, бадмінтону, настільного тенісу, для гімнастики, танців), площі пляжу, солярію, аерарію відповідно до кількості місць в санаторії); об'ємно-планувальне рішення (представлені функціональні зони: приймально-вестибюльна, спальних приміщень, приміщень лікувально-діагностичного відділення, приміщень культурно-масового призначення, приміщень їдальні, адміністративних приміщень, господарських приміщень зі складом і площами в залежності від кількості місць в санаторії (комплексі)); регламентовану поверховість будівель санаторіїв (не більше 9), при достатній обґрунтованості до 16 поверхів, а також висоту наземних поверхів від підлоги до підлоги 3,3 м, а висота водо-, грязелікувальних залів, залів лікувальної фізкультури та басейнів не менше 3,9 (від підлоги до стелі); природного освітлення приміщень; протипожежні та інженерні вимоги.

Частиною загальної системи нормування в СРСР були нормалі планувальних елементів, які сприяли типізації, уніфікації та стандартизації житлово-цивільних будівель, серед них слід виділити: НП 1.2-78 "Приміщення житлової частини готелів"; НП 6.4-81 "Санаторії-профілакторії"; НП 6.2-72 "Санаторії. Приміщення спальних корпусів"; НП 6.2.4-78 "Санаторії. Лікувальні приміщення загальнокурортних корпусів"; НП 6.2.3-72 "Санаторії. Лікувально-діагностичні відділення і кліматолікувальні пристрої." Вимоги в нормалях на сьогоднішній день багато в чому застаріли і не були оптимальними навіть для того часу, наведені мінімальні або фіксовані розміри. Однак, вони є практично корисною системою знань.

В самостійній Україні на зміну застарілим будівельним нормам були розроблені ДСТУ 4268:2003. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги [6]; ДСТУ 4269:2003. Послуги туристичні. Класифікація готелів; ДСТУ 4527:2006. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення [7]. В даних стандартах була встановлена «зіркова» класифікація готелів відповідно до світової практики будівництва готелів та введений термін «оздоровчі засоби розміщення» - лікувальні та оздоровчі засоби, що надають розміщення (санаторії, реабілітаційні центри тощо). Та оздоровчі засоби розміщення, що надають готельні послуги (заправлення ліжок, прибирання номерів, санвузлів та ін.) класифікують за ДСТУ 4268:2003 як готелі [6].

У 2008 році ОАО «КиївЗНДІЄП» під керівництвом В.В. Куцевича розробив ДБН В.2.2-20.2008. Будинки і споруди. Готелі [1], що регламентує: розміщення будинків готелів, рішення їх земельної ділянки (рекомендації з облаштування майданчиків перед входами, стоянок і тимчасових парковок, спортивних і дитячих майданчиків, зимових садів, оранжерей та ін. зон відпочинку і дозвілля); об'ємно-планувальні рішення (функціонально-планувальні вимоги до будівель готелів та їх складових елементів: приймально-вестибюльної, житлової, культурно-досугової, фізкультурно-оздоровчої, медичної груп, підприємств харчування, підприємств побутового обслуговування і торгівлі, ділової діяльності, адміністрації і служб експлуатації, приміщень обслуговування, вбудовано-прибудованих підприємств і установ); інженерне обладнання; санітарно-гігієнічні та екологічні вимоги; пожежну безпеку та питання енергозбереження у будівлях готелів. Склад та площі приміщень надані в залежності від «зірковості» (від * до *****) та місткості (50, 100, 300, 500, 800, 1000 місць) готелів. Приділяється увага забезпеченню доступності для інвалідів.

На проектування нових і реконструкцію існуючих будинків санаторно-курортних установ слід керуватися ДБН В.2.2-10-2001. Будівлі і споруди. Установи охорони здоров'я [2], який надає планувальні вимоги до організації ділянок (склад і площа відкритих споруд для спорту, культури та відпочинку, площа пляжу, солярію і аерарію); об'ємно-планувальні (склад та площі

приймально-вестибюльної групи; житлових приміщень; приміщень лікувально-діагностичного відділення; приміщень культури та відпочинку) і конструктивні рішення; протипожежні вимоги; санітарно-гігієнічні вимоги; інженерне обладнання, а також окрема увага приділяється обробці приміщень. До санаторно-курортних установ відносять санаторії, санаторії-профілакторії, а також заклади відпочинку для дорослих (або сімей з дітьми). В якості житлового осередку в санаторно-курортних установах використовують житлові кімнати (палати), площа яких складає на одне місце 15 м²; на два місця - 18 м².

Таким чином, на території України для регулювання правил проектування та експлуатації готелів використовується ряд нормативних документів (архітектурно-будівельних, технічних і пов'язаних з туристичною та лікувальною діяльністю): ДБН В.2.2-20:2008. Будинки і споруди. Готелі [1]; ДБН 360-92**. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень [3]; ДБН В.2.2-9-99. Будинки і споруди. Громадські будинки і споруди; ДБН В.2.2-17:2006. Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення [5]; ДБН В.1.1-7-2002. Захист від пожежі. Пожежна безпека об'єктів будівництва; ДСТУ 4268:2003. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги; ДСТУ 4269:2003. Послуги туристичні. Класифікація готелів [6]; ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація; ДСТУ 4527:2006. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення [7]; ДСП 173-96 Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів. Регулювання правил експлуатації та проектування санаторно-курортних закладів на Україні відбувається згідно ДБН В.2.2-10-2001. Будівлі і споруди. Установи охорони здоров'я; ДсаНПіН 2.3-183-2013 «Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу».

Проведений автором порівняльний аналіз нормативної бази з проектування готелів і санаторно-курортних закладів радянських та сучасних часів виявив напрямки в послідуєчому будівництві курортних готелів та подібних їм закладів. Віднайдені розбіжності у підходах до проектування готелів та санаторно-курортних закладів (сучасні норми висувають вимоги та рекомендації спираючись

на «зірковість» і місткість проєктованого готелю, у попередніх нормах визначальним був тип готелю, розряд та його місткість); простежується загальна динаміка підвищення комфортності: збільшені вимоги до благоустрою території та рішенню генерального плану; зростання показників площ багатьох приміщень; розширення номенклатури громадських приміщень, ускладнення функціональної структури. Важливо відзначити, що санаторій увійшов до типології готелів, що також вказує на підвищення вимог до його рівня комфорту. Такі зміни визначили новітні напрямки наукових досліджень по розробці методичних основ проєктування курортних готелів та подібних їм закладів (курортно-санаторні та оздоровчі заклади).

Аналіз наукових праць, що пов'язані з проєктуванням курортних готелів дав змогу виділити найвагоміші для даної тематики наукові дослідження, які умовно можна розділити на три категорії: містобудівні питання курортного проєктування; проєктування та реконструкція готелів; архітектура санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

Питання з містобудування курортів висвітлені у монографії Т. Ф. Панченко «Проєктування курортів та зон відпочинку» [62]. У книзі розглянуті питання функціонально-структурної організації курортів, архітектурного рішення курортних комплексів з максимальною, частковою та мінімальною централізацією системи обслуговування (рис. 1. 2) Надані орієнтовні нормативи площі територій у зоні забудови санаторних установ тощо. За редакцією Т. Ф. Панченко був розроблений «Містобудування. Довідник проєктувальника» [56], де окремий розділ присвячений курортно-рекреаційним та природно-заповідним територіям, в якому висвітлені поняття «курортна зона», «курортна місцевість», наведена планувальна схема курортної зони із складовими елементами (рис. 1. 2); надані деякі рекомендації з організації земельних ділянок санаторіїв, пансіонатів, курортних готелів.

Серед інших науковців, що займалися містобудівною тематикою курортів можна виділити Г.І. Берідзе [67] (принципи архітектурно-планувальної організації приморських відпочинкових комплексів Чорноморського узбережжя

Грузії); В. І. Зарецький та інші автори [68] (архітектурно-планувальна організація курортних утворень УРСР) І.І. Іонов [31] (містобудівна організація приморських курортів Чорноморського узбережжя); В.В. Сидорова [76] (рекомендації з функціонально-планувальної організації приморських курортів на прикладі курортів Великої Алушти) та В.П. Стаускаса [78] (питання містобудівного формування районів та центрів відпочинку) та інші.

Монографія А.П. Ольхової «Готелі» [59] за радянських часів є однією з найвагоміших наукових праць з проектування та будівництва готелів різної типології (за призначенням, місткістю, поверховості, рівню комфорту, об'ємно-просторової композиції, планувальної схеми та конструктивному рішенню) з аналізом вітчизняного та зарубіжного досвіду того часу. Надані рекомендації з функціональної організації; особливу увагу приділено житловій частині готелів (рис. 1.1); розглянуті планувальні рішення усіх груп приміщень; прийоми об'ємно-просторової організації тощо. Визначені основні характеристики курортних готелів (що є альтернативою домам відпочинку та санаторіям і надають вільну форму лікування і відпочинку) тенденції їх розвитку в СРСР і інших державах (Болгарія, Італія, Румунія, Франція), особливості їх розміщення, функціонального складу громадської частини (наявність приміщень лікувально-оздоровчого призначення; розвинений склад приміщень культурно-масового обслуговування; приміщення та споруди спортивного призначення та в деяких випадках приміщення для відпочинку та ігор дітей) і рішення житлової частини; розглянуті курортні комплекси - як один з головних напрямків курортно-оздоровчого будівництва тих часів. Зазначена книга «Готелі» та більш ранні монографії Ольхової А.П.: «Проектування готелів» [60]; «Сучасні готелі» [61] - надають комплексну інформацію про архітектуру готелів із посиланням на світовий досвід і багато в чому актуальні й досі.

Схожа за тематикою є книга зарубіжного автора Ч. Лазереску «Постройка отелей» [51], вона систематизує знання з проектування та будівництва готелів різних типів, розмірів та рівню комфорту. В класифікації готелів визначається тип лікувальні готелі (що розміщуються на курортах та мають поряд зі звичайними

функціями обладнання для медичного обслуговування. Їх планувальне рішення визначається характером лікування, проте для забезпечення рентабельності ці готелі проектуються так, щоб в них можна було розмістити будь-яку категорію клієнтів). Автор надає рекомендації з розміщення, орієнтації, інсоляції, композиції та загальної організації готелів (рис. 1.1) з уточненнями для різних типів. Розкриті питання конструктивних рішень, акустики, електрообладнання, санітарно-технічного обладнання, меблювання готелів тощо.

Пізніше з'явилась книга зарубіжного дослідника Ф. Р. Лоусона «Hotels and Resorts. Planning, Design and Refurbishment». Вона надає більш сучасну інформацію тенденцій розвитку готелів, їх класифікацію, планувальні рішення (рис. 1.1), об'ємно-просторові прийоми, номенклатуру приміщень тощо. Курортні лікувальні та СПА готелі (health resort hotels and spa), за словами автора, залежно від місця розташування спеціалізуються на: інтенсивний спорт і фітнес-програми, здоров'я і омолодження, лікування ревматизму та інших хвороб, зняття напруги і повернення тонуусу тіла (релаксації і активізації діяльності), або дієтичні і режими втрати ваги [94, С. 73-79].

Над тематикою архітектури готелів у різний час працювали ще такі дослідники: Ю. В. Арндт [11], (рекомендації з архітектурної організації житлових номерів готелів); А.М.Георгієвський [23] (типи та архітектурні рішення готелів в залежності від їх спеціалізації); Лук'янова Л. Г. та Цибух В.І. [54] (історія розвитку рекреаційного середовища, види рекреаційних комплексів та їх планувальна організація) та Р. Пеннер, Л. Адамс, С. Робсон [95] (сучасна архітектура та рішення інтер'єру готелів) тощо.

Серед молодих сучасних науковців в проектування та реконструкції готелів слід виділити Л. Ю. Брідню із науковою працею «Методичні основи реконструкції типових проектів готелів в Україні» [15], де розроблені рекомендації архітектурно-планувальної реорганізації готелів, побудованих за типовими проектами в Україні, в тому числі на курортах.

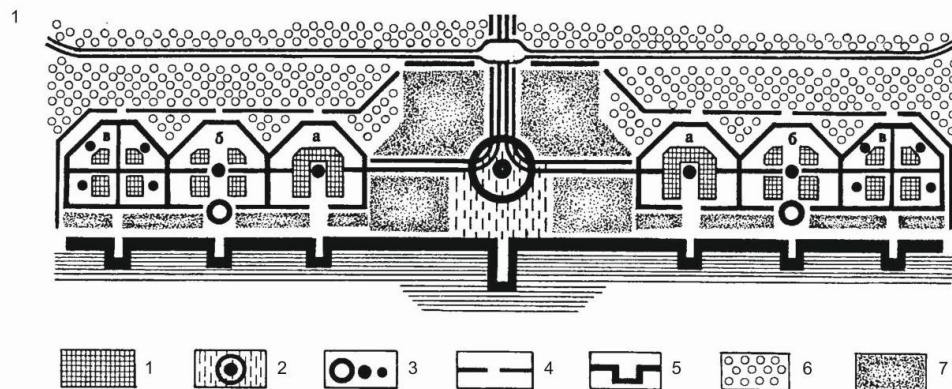

Рис. 1. Планувальна структура курортної зони. Принципова схема: 1 - курортні комплекси (а), групи курортно-рекреаційних закладів (б); окремі санаторії, будинки відпочинку тощо (в); 2 - загальнокурортний центр; 3 - центри обслуговування комплексів і закладів; 4 - межі курортної зони; 5 - природні та штучні пляжі; 6 - лісопаркові насадження; 7 - зелені насадження загального користування

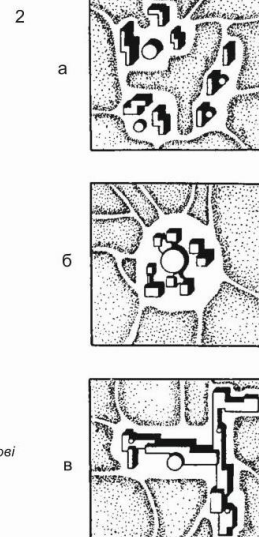

Рис. 2. Композиційні системи забудови курортних комплексів: а - розосереджена; б - компактна; в - безперервна

за книгою «Містобудування. Довідник проєктувальника» ред. Панченко Т. Ф.

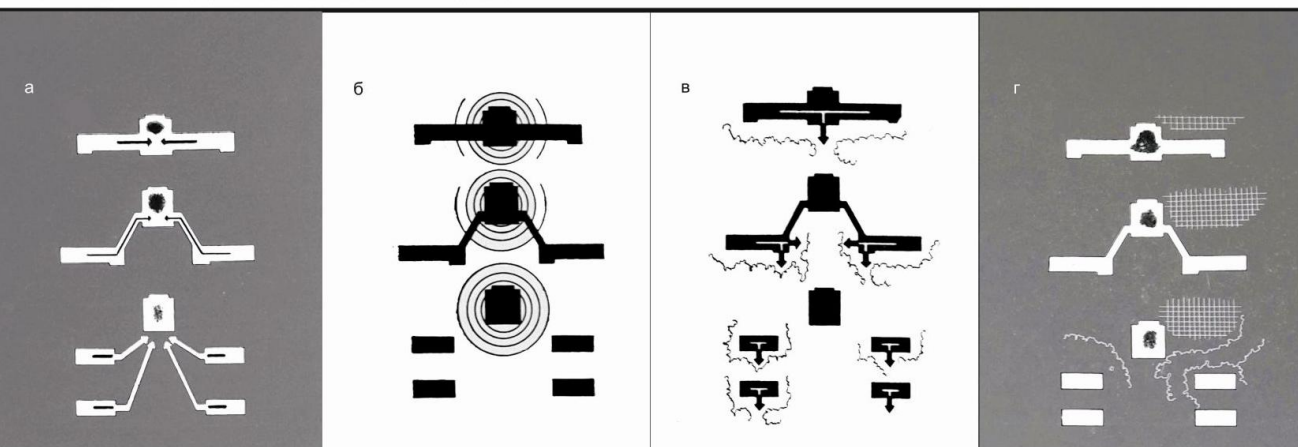
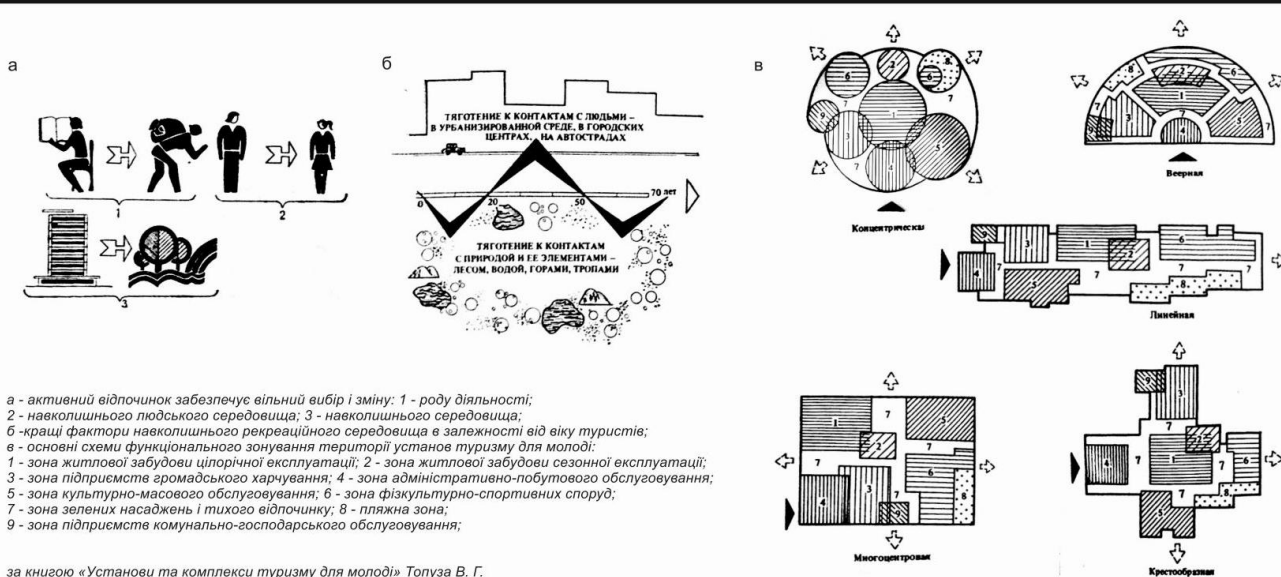

Схема основних прийомів композиції санаторіїв і будинків відпочинку:

- а - зв'язок між групами приміщень;
- б - ізоляція групи спальних приміщень;
- в - виходи в парк;
- г - розміщення господарного майданчика;

за книгою «Санаторії та дома відпочинку» ред. Косицького Я. В.

- а - активний відпочинок забезпечує вільний вибір і зміну: 1 - роду діяльності; 2 - навколишнього людського середовища; 3 - навколишнього середовища;
- б - кращі фактори навколишнього рекреаційного середовища в залежності від віку туристів;
- в - основні схеми функціонального зонування території установ туризму для молоді:
- 1 - зона житлової забудови цілорічної експлуатації; 2 - зона житлової забудови сезонної експлуатації;
- 3 - зона підприємств громадського харчування; 4 - зона адміністративно-побутового обслуговування;
- 5 - зона культурно-масового обслуговування; 6 - зона фізкультурно-спортивних споруд;
- 7 - зона зелених насаджень і тихого відпочинку; 8 - пляжна зона;
- 9 - зона підприємств комунально-господарського обслуговування;

за книгою «Установи та комплекси туризму для молоді» Топуза В. Г.

1.2

НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАНЧЕНКО Т. Ф., КОСИЦЬКОГО Я. В., ТОПУЗА В. Г.

Актуальним в даному контексті тепер є розробка рекомендацій нового будування курортних готелів з урахуванням потреб сучасності.

О. Є. Ковальська в дисертації «Архітектурно-планувальна організація готелів (на прикладі крупніших міст України)» [38] представила сучасну типологічну класифікацію та номенклатуру типів готелів, але курортний готель не був зазначений, що робить доцільним уточнення сучасної типології готелів та розширення даного дослідження вивченням курортних готелів та подібних їм сучасних закладів.

В дисертації О. М. Карасьової «Архітектурно-планувальна організація малих готелів в умовах природних комплексів» [35] розглядаються особливості розміщення та архітектурно-планувальні рішення готельних комплексів малої місткості на природно-заповідницьких територіях, прийоми об'ємно-просторової організації (рис. 1.1) за принципами екологічності, естетичності та контактності малих готелів. Надані рекомендації також корисні при проектуванні курортних готелів для збереження курортних територій.

Ю. В. Лисенька в роботі «Методика формування і оцінки архітектурно-планувальної організації готельних комплексів на ранніх стадіях проектування» [53] представила типологічну таблицю готельних комплексів, де зазначені курортні та курортно-лікувальні готелі, функціональну схему та номенклатуру номерного фонду готелів категорії «курортні» (рис. 1.1). Але сучасний курортний готель як заклад оздоровчого призначення із можливими лікувально-профілактичними функціями залишився незатронутим.

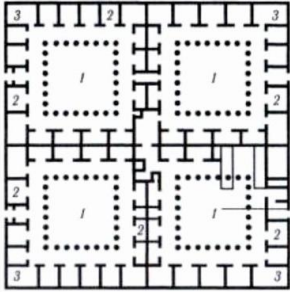

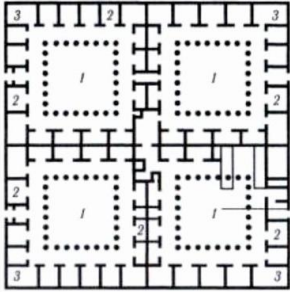

Праці, присвячені архітектурно-будівельним питанням санаторно-курортних та оздоровчих закладів, в більшій степені відносяться до радянських часів - В.А. Ткаченко [81] (архітектура санаторних комплексів УРСР); Е. А. Тхор [83] (курортно-оздоровчі заклади для дітей). Серед них своїм комплексним аналізом та рекомендаціями виділяється книга за редакцією російського вченого Я. В. Косицького «Санаторії та дома відпочинку» [74]. Вона надає інформацію з прийомів рішення генеральних планів, функціонального зв'язку і архітектурної композиції санаторіїв і будинків відпочинку (рис. 1.2), планувальним і об'ємно-

просторовим прийомам проектування, а також розроблені принципові вказівки по конструктивним рішенням, обробці та санітарно-технічного устаткування. Однак за 60 років представлена інформація встигла значно застаріти (змінилися норми, технології та економіка проектування), і далеко не всі рекомендації можна використовувати у сучасній науці та практиці зведення санаторно-курортних закладів.

У книзі одеського науковця В. Г. Топуза «Установи та комплекси туризму для молоді» [85] дано аналіз об'ємно-планувальних рішень, наведено класифікацію та номенклатуру перспективних типів установ молодіжного туризму, представлені основні схеми функціонального зонування території установ туризму для молоді (рис. 1.2), а також наведені деякі результати соціологічних досліджень того часу щодо вдосконалення рекреаційного дослідження. Через великий проміжок часу від видання цієї монографії, деякі дані в ній потребують корегування, та більшість інформації актуальна до сих пір.

Таким чином, на основі аналізу існуючих наукових розробок можна зробити висновок про розбіжності у визначенні терміну та функції «курортних готелів» у вітчизняних і зарубіжних джерелах та відсутність сучасних комплексних науково обґрунтованих рекомендацій та методології проектування досліджуваного типу готелю.

Еволюція курортних готелів. В історії становлення курортних готелів можна виділити 4 основних етапи: *зародження, розвиток, поширення та спеціалізація*, які сформувалися разом з періодами розвитку суспільства. Прообрази сучасних курортних готелів, як свідчать численні літературні джерела, почали свій розвиток ще в епоху Стародавнього Світу (IV до н.е. – V в.в.) [18, 19, 20, 21, 46, 74].

4	СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ		 <p data-bbox="676 577 1031 595">Курортний готель Каліста Лакшарі Резорт. Турція. 2007 р.</p>
Новітній час (XX - XXI ст.)	<p data-bbox="284 327 663 533">Встановились основні типи курортно-оздоровчих закладів: санаторії, курортні поліклініки, пансіонати, дома відпочинку та курортні готелі, що за спеціалізацією розподілились на кліматичні, бальнеологічні та грязелікувальні.</p>	3	 <p data-bbox="683 1021 948 1039">Курортний готель Біч Отель. США. 1882 р.</p>
Новий час (XVI - XIX ст.)	<p data-bbox="284 781 663 987">Почалося інтенсивне поширення та облаштування європейських курортів та їх забудова першими курортними спорудами: Баден-Баден, Бад-Альстер, Бакстон (Німеччина), а також в 1830 р. Одеські грязеві курорти (Україна), у другій пол. 19 ст. Боржомі (Грузія).</p>	3	 <p data-bbox="683 1021 948 1039">Курортний готель Біч Отель. США. 1882 р.</p>
2	РОЗВИТОК		 <p data-bbox="683 1462 863 1480">Баньо Віньоні. Італія. XIV ст.</p>
Середньовіччя (VI - XV в.в.)	<p data-bbox="284 1227 663 1433">Відкриття курортів Пломбер-ле-Бен, Ахен, Спа, Контре, Карлсбад (Карлові Вари) тощо. Через недоступність курортного лікування широким масам населення, засоби розміщення на курортах - приватні маєтки, палаци, вілли знаті.</p>	2	 <p data-bbox="683 1462 863 1480">Баньо Віньоні. Італія. XIV ст.</p>
1	ЗАРОДЖЕННЯ		 <p data-bbox="676 1883 1002 1930">Двоповерховий катагогій на 160 кімнат у святилищі Асклепія. Епідавр. Древня Греція. 380-330р. до н. е.: 1. перистильний двір; 2. кімнати; 3. латріни.</p> <p data-bbox="1070 1883 1369 1901">Давньоримські терми міста-курорту Бат. Англія.</p>
Стародавній світ IV до н.е.-Vв.в.	<p data-bbox="284 1709 663 1839">З'явилися перші прообрази бальнеологічних та кліматичних курортів і курортних готелів на територіях Стародавнього Єгипту, Греції, Риму.</p>	1	 <p data-bbox="676 1883 1002 1930">Двоповерховий катагогій на 160 кімнат у святилищі Асклепія. Епідавр. Древня Греція. 380-330р. до н. е.: 1. перистильний двір; 2. кімнати; 3. латріни.</p> <p data-bbox="1070 1883 1369 1901">Давньоримські терми міста-курорту Бат. Англія.</p>
1.3	ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ		

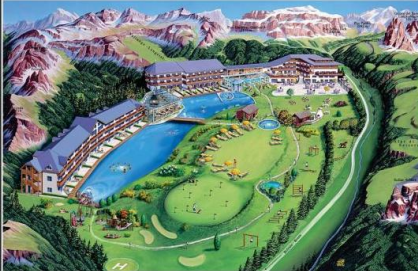

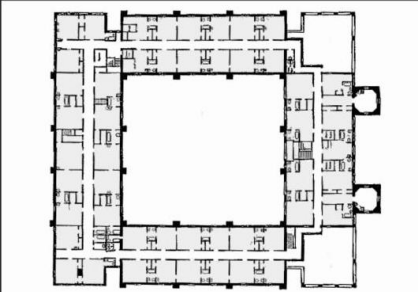
Історія дає велику кількість свідчень використання гарячих джерел на о. Евбея, мінеральних вод на території Будапешта і на узбережжі оз. Балатон в Угорщині, Бадена в Швейцарії, Вісбадена в Німеччині, Екс-ле-Бена у Франції, а також в Італії, Румунії, Югославії, Болгарії, Австрії, Алжирі тощо з відповідними лікувально-оздоровчими спорудами (єгипетські купальні, розкішно обладнані римські терми на місцях виходу мінеральних джерел, кліматолечебниці в горах). У таких лікувальних місцевостях з'явився звичай будувати житла для здачі внайми для людей, що приїхали лікуватися [46]. Таким прикладом може служити святилище Асклепія в Епідаврї (380-330 рр. до н.е.) - оздоровчий комплекс, в складі якого перебували будівлі лікувально-оздоровчого, культурно-масового, спортивного призначення, храми, трапезна, а також засіб тимчасового розміщення - катагогій (рис. 1.3.1). Катагогій - це подвір'я або готель в два поверхи з закритим плануванням, що складався з 4 перестильних дворів із кімнатами по периметру. У кутку кожного залу перебували вбиральні - латріни. В цілому, катагогій вміщував 160 кімнат для приїжджих [17, 18]. Даний тип комплексу будувався в місцевостях з джерелами мінеральних вод, цілющим чистим повітрям, багатою рослинністю, а основними засобами лікування в них були: лікування ліками, водолікування, гімнастичні вправи [46]. У Стародавньому Римі велика увага приділялася кліматолікуванню в горах. Вже в III - IV ст. нашої ери були побудовані перші кліматолікарні в малодоступних частинах Альп в Давосі. Призначалися вони для вищих верств римського суспільства.

На довгий період Середньовіччя (VI - XV ст.) курорти стали в більшості своїй місцем відпочинку знаті і характеризувалися недоступністю курортного лікування широким масам населення. Курортна забудова продовжує розвиватися, але засоби розміщення тут стали відповідні - приватні маєтки, палаци, вілли. Відомими на той час курортами були Пломбер-ле-Бені та Ахен, надалі прославилися мінеральні джерела Спа і Контре. В середині 14 століття був заснований курорт Карлсбад (Карлові Вари) [46] (рис. 1.3.2).

У XVI-XVII столітті на початку Нового Часу продовжують організовуватися курорти Баден-Баден, Бад-Альстер, Бакстон, та вони

продовжують залишатися виключно привілеєм знаті. Тільки в XVIII - XIX ст. у зв'язку з розвитком промисловості, торгівлі і транспорту починається інтенсивне поширення та облаштування європейських курортів; вони стають відкритими суспільству [46] (рис.1.3.3). У 1792 році заснований перший дитячий приморський санаторій в Маргіті; потім дитячі курорти виникли в Італії і Франції. Розвитку лікувального туризму сприяло будівництво залізниць і вокзалів, яких розміщували в найбільш мальовничих місцях, де потім виростили будівлі санаторіїв, курортних і туристських готелів. У XIX-поч. - XX ст. відбувається офіційне відкриття більшості сучасних курортів. Поряд з лікувальними установами і готелями, тут зводили ресторани, казино та інші розважальні і спортивні будівлі.

У період Новітнього Часу (XX – XXI в.в.) курортний готель остаточно сформулювався як засіб тимчасового розміщення на курортах з можливістю лікування та відпочинку, курорти, курортні заклади стали спеціалізуватися за лікувальним фактором на кліматичні, грязьові та бальнеологічні із відповідними лікувальними установами та приміщеннями (рис. 1.3.4). У цей час готелі також стали класифікуватися за рівнем комфорту, який визначається їх технічним оснащенням, складом і якістю номерного фонду, набором послуг, що надаються. [62]. Такий спеціалізований підхід в проектуванні готелів в залежності від їх призначення і рівня комфорту якісно вплинув на розвиток готельного будівництва і задоволення потреб кожної категорії клієнтів. Час нових економічних відносин (XIX- XX ст.) вплинув на архітектуру курортних готелів: на перший план висунулися вимоги комфорту для відпочиваючих, співмірність архітектури людині та її ергономічність. Сформувалися певні концепції в архітектурному вирішенні курортних готелів даного періоду (рис. 1.4):

КОНЦЕПЦІЇ	ПРИКЛАДИ РІШЕНЬ	
<p>Активне використання природних особливостей місцевості</p>	 <p>Курортний отель у місті-курорті Монтре. Швейцарія. Початок 20 ст.</p>	 <p>Альпенроял Гранд Отель. Валь Гардена. Італія.</p>
<p>Наявність садово-паркової зони</p>	 <p>Отель Радіссон Блю Бадішер Хоф, Баден-Баден. Німеччина. 1805-1809 р.</p>	 <p>Отель дю Кап-Еден Рок. Франція. 19 ст.</p>
<p>Підвищена монументальність будівель</p>	 <p>Отель Фюрстенхоф. Бад-Вільдунген. Німеччина. 1953 р.</p>	 <p>Готель Курхаус на курорті Схевенінген. Гаага. 1885 р. Голандія.</p>
<p>Використання місцевих національних особливостей</p>	 <p>Отель Гранд Атлантик. Атлантик Сіті. США. 1905г.</p>	 <p>Отель Слів Донард. Ньюкасл. Англія. 1898 г.</p>
<p>Коридорна планувальна схема з вестибюлем і парадними сходами на першому поверсі по центру</p>	 <p>План готелю на курорті Кесвік (Камбрія). Великобританія. 1863г.</p>	 <p>Отель Альказар. Сант Августин. Флорида. США.</p>

1. Активне використання природних особливостей місцевості: розкриття ансамблю в сторону моря, річки або найбільш мальовничого ландшафту. Максимальне використання рельєфу місцевості. Замість великих готелів отримали популярність селища-готелі, що складаються з декількох невеликих за розмірами будівель, що розміщуються найчастіше на складному рельєфі, забезпечуючи повний зв'язок з природою і найкращі видові точки з вікон відпочиваючих. У Швейцарії на берегах Женевського, Люцерського, Фірвальдштетського озер міста перетворилися практично в міста-готелі курортного типу, забудовані 5, 6-поверховими готелями. Так з ХІХ століття містечко Монтре стає одним з перших курортних місць Європи. Воно розташовується на гористій місцевості, і його готелі спускаються терасами до берега Женевського озера, куди спрямовані їхні фасади. У 1904 році в Монтре був відкритий люкс готель «Монтре-Палас», який до цих пір залишається одним з найпопулярніших готелів Швейцарської Рів'єри (рис. 1.4).

2. Наявність садово-паркової зони: стала популярна ідея міста-саду і «курорту в парку». Використовувалося вільне живописне планування і м'які вигини доріжок і вулиць. Готелі стали розмішувати серед парків з великою кількістю малих архітектурних форм. Наприклад, готель Радіссон Блу Бадішер Хоф (рис. 1.4) в центрі Баден-Бадена, оточений мальовничим парком з передальпійським ландшафтом, вже давно став улюбленим місцем відпочинку і лікування любителів природи. Вода з термальних джерел надходить в 69 з 139 готельних номерів.

3. Підвищена монументальність будівель з використанням ретроспективізма та еkleктики - такий прийом свідчив про процвітання і конкурентоспроможність. Зовні розкішна архітектура курортних готелів була покликана створювати атмосферу святковості, тому за кількістю декоративного оздоблення вони не поступалися палацам. Фасади вирішувалися в ренесансному, готичному, бароковому стилі, але наслідування їм було лише зовнішнім, декоративним, так як функції будівель, плани, конструкції і матеріали були новими. Однією з таких будівель є готель Курхаус на курорті Схевенінген (рис. 1.4), зведений в 1885 р. у

вигляді замку, «побудованого на піску» з колонадою верхніх поверхів, ритмом аркових прорізів, вікон і великою кількістю декору. Розташувавшись в 50 м від відомого пляжу і недалеко від центру Гааги, він став центром культурного життя Голландії. У той же час поширення набув модерн, продемонструвавши можливості нових будівельних матеріалів: металу, бетону, залізобетону, скла.

4. Використання місцевих національних особливостей. Народні традиції перетворилися в засоби посилення національного колориту в архітектурі готелів. Готелі прикрашалися башточками, еркерами, фахверками, різьбленням в національному дусі, як ірландський готель Злив Донард 1898 року у вікторіанському стилі (рис. 1.4).

5. Загальна планувальна схема: на першому поверсі по центру розташовувався вестибюль з парадними сходами; в підвальному поверсі - ресторан, що обслуговують і допоміжні приміщення; інші поверхи - житлові з номерами по обидва боки коридору. Вона склалася в Швейцарії, а потім поширилася далі. Подібне планування добре читається в готелі Курхаус, в вестибюлі якого основну увагу приковують головні сходи, що ведуть в куполоподібний ресторан. Номери знаходяться на наступних поверхах по обидві сторони коридору в Г-образних симетрично розташованих «крилах» (частинах) будівлі, що відходять від центральної частини з вестибюлем і рестораном.

Більшістю курортів Росії (Гагра, Боржомі, Ливадія, Алушка, Місхор, Гурзуф) в ХІХ-початку ХХ ст. користувалися лише особи царського дому; їх благоустрій зводився до будівництва розкішних палаців і вілл, фонтанів, розбивці парків. На курортах Криму і Кавказьких Мінеральних Водах були упорядковані курзали і розважальні заклади. У 1830 році відбулось офіційне відкриття Одеських грязевих курортів. В подальшому особливою популярністю користувалися Куяльницький, Хаджибейський та Сухой лимани.

Стрімкий розвиток вітчизняного курортної справи почався з 20 рр. ХХ ст., в його основу були покладені дбайливе ставлення до природних лікувальних факторів і навколишнього середовища, раціональне використання курортних територій, проведення робіт з реконструкції та розширення діючих курортів,

освоєння нових районів, придатних для організації курортного лікування та відпочинку. І як перші кроки до їх загальнодоступності і розвитку в 20-30 рр. існуючі будівлі (*приватні дачі, особняки і палаци*) на курортах стали використовуватися в якості засобів розміщення і здравниць, особливо для військових. Дана зміна спеціалізації торкнулася підмосковних палацово-паркових ансамблів садиби «Марфино» (рис. 1.5) і «Архангельське» на кліматичних курортах, побудованих в 18 і 19 ст.

Слід зазначити, що в СРСР для лікування і відпочинку в основному використовували будинки відпочинку і санаторії, які не входили в готельну статистику. Надалі з підвищенням матеріального добробуту громадян і розвитком іноземного туризму для вільної форми відпочинку і лікування набрало обертів будівництво курортних готелів, пансіонатів. [46, С.38]. У період з 30-70х років санаторно-курортними спорудами забудовуються курорти Кавказьких Мінеральних Вод, Південного берега Криму, Сочі – Мацестинського курорту. Розвивався та благоустроювався Одеський курортний район, котрий по багатству курортних ресурсів займав одне з ведучих місць в СРСР [46, С.262]. Виключно благоприємні кліматичні умови приморської зони, багаточисельні обширні пляжі та тепле море дозволили створити тут першокласні кліматичні курорти. У 1941 році на одеських курортах функціонувало 61 санаторій та 20 будинків відпочинку.

У проектуванні і будівництві курортних будівель брали участь провідні архітектори того часу - брати Весніни, А. В. Щусєв, Н. Д. Коллі, М. Я. Гінзбург, М. І. Мержанов, І. І. Леонідов. В архітектурі перших курортних готелів мали місце елементи некритичного слідування історичним стилям різних епох, прагнення надати будівлям парадність (готель «Приморський» в Сочі (рис. 1.5). У цей час створювалися чудові архітектурні ансамблі, що включали споруди малої поверховості з лоджіями, балконами, дахами-верандами (аерарії), наприклад готель «Інтурист» в Сочі (рис. 1.5), терасовано розміщений на крутому схилі з відкритими парковими сходами, підпірними стінками, ажурними переходами.

20-30 Р.

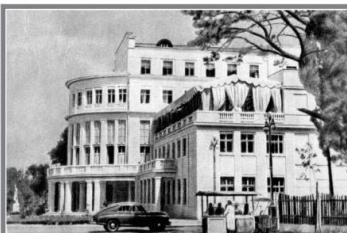
ВИКОРИСТАННЯ ІСНУЮЧИХ БУДІВЕЛЬ НА КУОРТАХ

Садиба «Марфіно». XVIII ст.

ПОЧИНАЮЧИ З 30-70 Р.

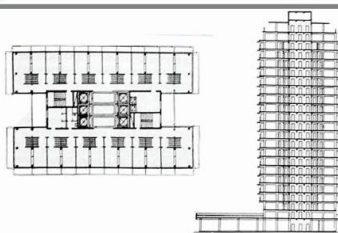
БУДІВНИЦТВО СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ КУОРТНИХ ГОТЕЛІВ, САНАТОРІЇВ, БУДИНКІВ ВІДПОЧИНКУ

Готель «Приморський», м. Сочі. СРСР. 1936 р.

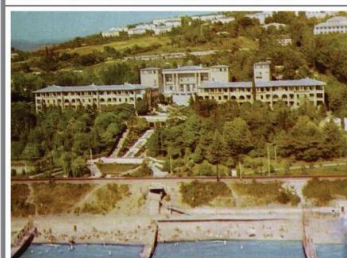
Санаторій ім. С. Орджонікідзе (арх. М. Гінзбург, С. Вахтангов та ін.), м. Кисловодськ. СРСР. 1937 р. Загальний вид. План центрального корпусу.

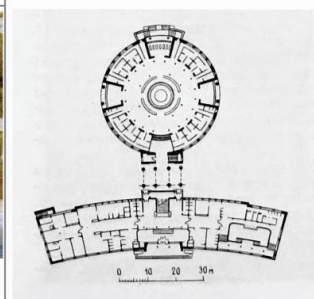
Проект курортного готелю на 1000 місць. м. Ялта. СРСР.

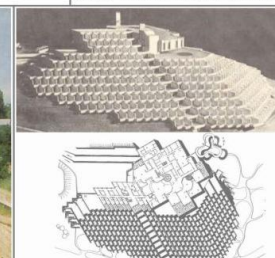
Готель «Горизонт», м. Сочі. СРСР.

Готель «Інтурист», м. Сочі. СРСР. 1954 р.

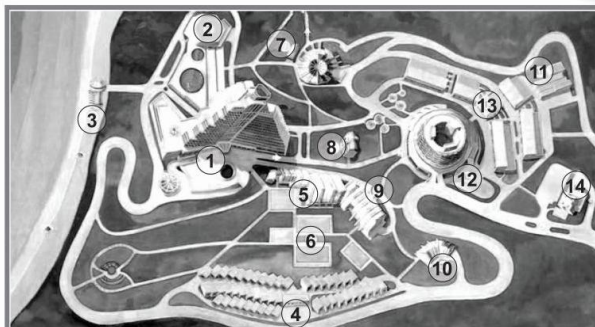
Курортний проспект. Готель «Москва», м. Сочі. СРСР.

Проект готелю «Інтурист», м. Кисловодськ.

ПОЧИНАЮЧИ З 70 Р.

БУДІВНИЦТВО КУОРТНИХ ГОТЕЛІВ У СКЛАДІ ВЕЛИКИХ КУОРТНИХ КОМПЛЕКСІВ

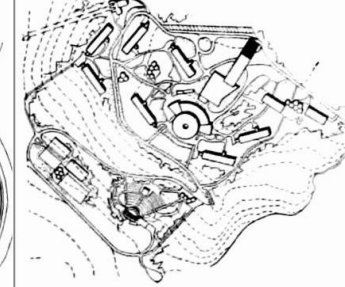
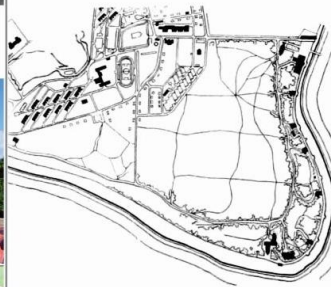
Оздоровчий комплекс «Дагомис», м. Сочі. СРСР. 1985 р.; 1. Готель «Дагомис»; 2. Кіноконцертний зал; 3. пляж (ліфтова башня); 4. Автокемпінг; 5. Спорткомплекс; 6. Спортмайданчик; 7. Баня; 8,10 Ресторан; 9. Клуб; 11. СТО; 12. Готель «Олімпійський»; 13. Мотель «Меридіан»; 14. Готель «Свіча»

Комплекс готелів-пансіонатів. Пісунда. СРСР. 1962-67р. (арх. М. Посохін, А. Мндоянц і інш.)

Курортний комплекс «Донбас». Крим. СРСР. 1963 р. (арх. А. Полянський, В. Сомов і інш.)

1.5

ПЕРІОДИ ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРИ КУОРТНИХ ГОТЕЛІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ ХХ СТ.

Представником нових архітектурних рішень даного періоду є санаторій імені Ортжонікідзе в Кисловодську (1937) (рис. 1.5), при будівництві якого окрему увагу було приділено природним умовам місцевості, тому він запроєктований просторово розвиненим, в той же час єдиним архітектурним об'єктом з реалістичним підходом до рішення його композиції. Композиційним центром є лікувальний корпус [20, С. 216].

Розміщення будівель курортних готелів залежало від розташування лікувального центру, рельєфу і природного фактора місцевості. Функціональні приміщення розташовувалися в одній будівлі (централізована планувальна схема), або в окремих корпусах, пов'язаних між собою переходами (блокована), а також в окремих, не пов'язаних між собою будівлях (павільонна).

Спеціалізація курортів (на бальнеологічний, кліматичний та грязелікувальний), а також санаторно-курортних та оздоровчих установ (на загально терапевтичні та спеціалізовані за групами захворювань) у ці роки - одне з найважливіших напрямлень в організації курортного лікування. З 2-й пол. 1950-х рр. розробка та впровадження типових проектів на основі збірних конструкцій дозволили перейти до масового курортного будівництва (рис. 1.5). У типових проектах готелів вперше були визначені типи номерів за місткістю, наявністю та виду санвузла, кількістю житлових кімнат. У 1960 рр. для архітектури курортів характерні принцип «екранної забудови» великої протяжності, переважання прямокутних обсягів зі скла і залізобетону з повторюваним геометричним членуванням фасадів. Будинки функціонально чіткої планувальної структури світлими смугами прорізали курортний пейзаж, як приклади можна привести готелі «Перлина», «Москва» в Сочі (рис. 1.5). Характерний силует готелів створюють балкони, що оперізують багатоповерховий житловий корпус. Це багатоярусне, метричне членування відповідає внутрішній структурі будівель, що складаються з багаторазово повторюваних житлових осередків. Для курортних готелів цього часу також характерні чітка диференціація житлової та громадської зон і виділення їх в окремі взаємопов'язані блоки, як в готелі «Горизонт» (рис. 1.5). Розвиток отримують громадські функції готельних будівель: крім ресторанів

і інших звичних обслуговуючих приміщень з'являються кінотеатри, магазини, універсальні зали та плавальні басейни.

Однак така забудова надавала курорту вид урбанізованого міського району. Так як зміна обстановки, звичних умов життя - обов'язкова умова відпочинку, зняття нервової напруги і втоми, намічається тенденція протиставлення архітектури курортів житловій архітектурі. У рішеннях курортних готелів з'являється різноманітність і індивідуальний підхід, нарівні з обґрунтованістю і природністю об'ємно-планувальної структури, правдивість зовнішньої архітектурної характеристики, широке розкриття внутрішнього простору до природи [20, 46]. Поширеним прийомом в архітектурі курортів південних прибережних районів з крутим рельєфом стає терасна забудова, яка разом з фунікулером, ескалаторами, пандусами, сходами, підвісними канатними дорогами створює особливу атмосферу курорту. Проект курортного готелю в Кисловодську (рис. 1.5) наочно демонструє нові тенденції.

70 рр. XX ст. - період масового міжнародного туризму в СРСР, проведення літніх Олімпійських ігор вимагало збільшення кількості готелів. Поширюється **тенденція будівництва курортних комплексів** економічнішими в будівництві і експлуатації. Розширилося будівництво курортних готелів, що збільшують пропускну здатність курортів з меншими витратами, ніж того вимагають санаторії і будинки відпочинку [46]. Створення, комплексів передбачає будівництво громадських будівель (відкриті і закриті плавальні басейни, спортивні зали тощо), серед створених в цей період великих курортних комплексів масового відпочинку - комплекс готелів «Піцунда» (арх. М. Посохін, А. Мндоянц і ін.), курортний комплекс «Донбас» поблизу Ялти (арх. А. Полянський, В. Сомов та ін.) , а також курортний комплекс «Дагомис» (арх.: О. Губаревич, Н. Мордвинцева, М. Орлов, С. Мілховіч і інші) (рис. 1.5) в районі м. Сочі місткістю 2500 відпочиваючих. Всі будівлі комплексу розташовані поруч з морем в старовинному парку і утворюють єдиний архітектурний ансамбль. Домінантою комплексу є 24-поверхова білосніжна будівля готелю «Дагомис» на 1000 номерів, побудована зі складним об'ємно-просторовим рішенням громадської частини на

перших поверхах, де розміщуються бізнес-центр, медичне відділення, 3 басейни, культурно-розважальний центр, кілька ресторанів тощо. На території комплексу знаходиться ряд громадських, розважальних і пляжних споруд та пристроїв.

У 80-90-х роках ХХ ст. стала розширюватися мережа та благоустрій курортних установ для молодіжного та сімейного лікування та відпочинку. Курортними готелями та подібними закладами (санаторії, пансіонати та дома відпочинку) забудовуються найбільш багаті лікувальними факторами райони – це курорти Прикарпаття та Закарпаття, Одеська група курортів, курорти Кавказу та Закавказзя, Забайкалля, Криму, Урала, Алтая тощо [46].

Зарубіжна архітектура курортних готелів розвивалася швидше і починаючи з 20-х років ХХ ст. характеризувалася прогресом в області будівельних матеріалів (залізобетон, скло). Курортна справа в колишніх соціалістичних країнах (Болгарія, Угорщина, Румунія, Німеччина, Польща, Китай, Куба) мала багато спільного з вітчизняним досвідом: вона теж була щільно пов'язана з медициною і орієнтована на можливість відпочинку і оздоровлення всіх верств населення. Курортне будівництво підпорядковувалося завданням поєднання гідного рівня комфорту, максимальної економічності з художньо-виразним рішенням. На відміну від вітчизняних курортів, де упор робився на розвиток санаторіїв, як основного типу установи для лікування і розміщення на курорті, в колишніх соціалістичних країнах хворі і відпочиваючі розміщувалися в більшості в курортних готелях (в тому числі з лікувальною базою) і проходили лікування в них або в курортних поліклініках.

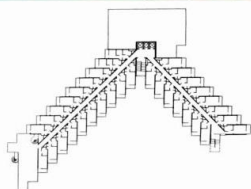
З 30-х років почалося освоєння курортної місцевості Чорноморського узбережжя Болгарії, що забудовувалася великими комплексами: «Дружба», «Золоті піски», «Албена» тощо, щоб створити умови для міжнародного курортного відпочинку. Їх особливістю є гнучкі форми організації обслуговування, велика місткість, централізація приміщень культурно-масового обслуговування.

СОЦІАЛІСТИЧНІ КРАЇНИ:

- СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРІЙНІСТЬ ПРОЕКТІВ;
- ДОЦІЛЬНІСТЬ І КОНСТРУКТИВНА ЯСНІСТЬ В АРХІТЕКТУРНОМУ РІШЕННІ;
- ПЕРЕХІД ДО КОМПЛЕКСНОЇ ЗАБУДОВИ;
- ДБАЛИВЕ СТАВЛЕННЯ ДО ОСВОЄНОЇ ТЕРИТОРІЇ;

2.

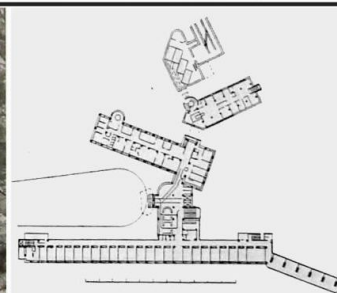
3.

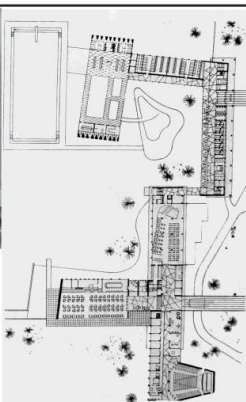
1. Загальний вид курорту «Албена». Болгарія. 1969 р. (арх. Н. Ненов) 2. План курортного готелю. 3. Перспектива.

КАПІТАЛІСТИЧНІ КРАЇНИ:

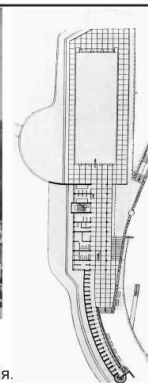
- ПРАГНЕННЯ ДО ЕКСТРАОРДИНАРНИХ І НЕСТАНДАРТНИХ АРХІТЕКТУРНИХ РІШЕНЬ;
- АТРАКТИВНІСТЬ, КОМЕРЦІЙНИЙ ПІДХІД У ВИРІШЕННІ;
- УКРУПНЕННЯ КУРОРТНИХ БУДІВЕЛЬ;
- УВАГА ДО ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ АРХІТЕКТУРИ ТА ПРИРОДИ;

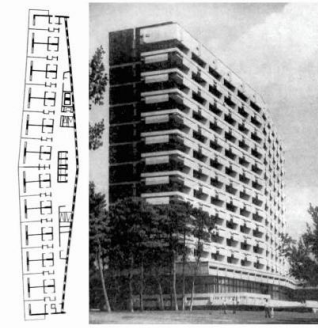
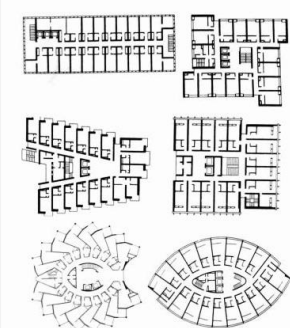
Туберкульозний санаторій в Пайміо. (арх. А. Аалто) Фінляндія. 1933 р.

Санаторій у Хайдусобосло. Угорщина. (арх. Д. Дул). 1963 р.

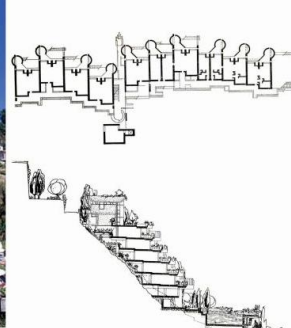

Термальні купальні «Зелена лягушка» (арх. Б. Фукс). Словачія.

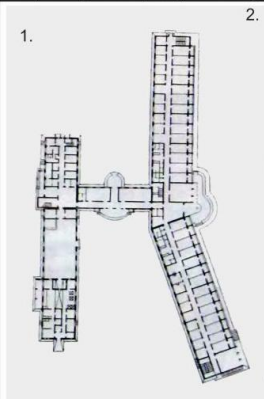

Схеми типових поверхів багатопверхових курортних готелів Чорноморського узбережжя. Румунія.

Курортний готель «Європа». Курорт Ейфорія Норд. Румунія. 1966 р. (арх. Ч. Лезереску)

Курортний готель «Монте Тауро». Іспанія.

1. Оздоровчий комплекс на оз. Дунху. КНР.

2. Санаторій для студентів стран Азії та Африки. КНР. 1954 р.

Курортний готельний комплекс «Ля-Гранд-Мотт». Франція. (арх. Ж. Баладюр)
Курортний готель «Маріна Бей дес Анджес». Ніца. Франція.

1.6

ДОСВІД ПРОЕКТУВАННЯ ТА БУДІВНИЦТВА КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ
ЗА КОРДОНОМ У ХХ СТ.

Типи будівель тимчасового проживання курортів різноманітні - від легких одноповерхових будиночків - «бунгало» до 12-14 поверхових готелів і готельних комплексів. Курорт «Албена» розрахований на 10 тис. відпочиваючих (рис. 1.6), в ньому функціонує курортна поліклініка та понад 40 готелів, є плавальні басейни з мінеральною водою; спортивні та дитячі майданчики, культурний центр тощо. Його пластична виразність і мальовничість обумовлені різними поєднаннями контрастних по висоті і обсягами будівель. Більшість готельних корпусів орієнтовані на море терасовими обсягами корпусів, а на кожному поверсі-сходинці утворюється солярій і видовий майданчик.

Розгорнулося широке будівництво будинків відпочинку, санаторіїв і пансіонатів в курортних зонах Угорщини, особливо в районі оз. Балатон. Представником лікувально-оздоровчої будівлі радянських часів є санаторій в Хайдусосло (рис 1.6) з його розвиненою планувальною схемою, до складу якої увійшли житловий, лікувальний і корпуси інших видів обслуговування з великим закритим басейном.

Курортне будівництво на березі Чорного моря стало точкою докладання зусиль і таланту багатьох румунських архітекторів, першим з них по праву є Ч. Лезереску (рис. 1.6), естетичні критерії якого витікали з доцільності та конструктивної ясності. Одним з його проектів є готель «Європа» [21, С.282]. У Румунії були апробовані ті ж дві концепції, що і в Болгарії - великих урбанізованих готельних комплексів і більш інтимних малоповерхових груп селищної типу. Перша відповідала колективному відпочинку, а друга - індивідуальному. Для багатоповерхових готелів переважає компактна форма плану типового поверху з сходовим і ліфтовим ядром по центру (рис. 1.6).

За 60-ті роки значно збільшилася мережа лікувально-профілактичних закладів в КНР. У найкрасивіших місцевостях країни стали будуватися будинки відпочинку і санаторії. В Ухані на берегах оз. Дунху виріс оздоровчий комплекс з 6 санаторіїв (рис. 1.6) [21, С.434].

Курортна справа в капіталістичних країнах більшою мірою була пов'язана з відпочинком і розвагами. Архітектурне рішення курортів відрізняло прагнення до екстраординарності та екзотичним планувальним рішенням. Часто зустрічається ускладнений силует будівель готелів, що сприяв індивідуалізації вигляду готелів і полегшував їй впізнаваність з великих відстаней (рис. 1.6). Основні американські курорти: бальнеологічні (Маммот-, Хібер- і Хот-Спрінгс на півночі Америки) і приморські кліматичні (Лонг-Біч в передмісті Нью-Йорка, Майамі-Біч у Флориді, Санта-Круз в Каліфорнії, о. Барбадос, о. Куба і Багамські Острови). Особливості американських курортних готелів ХХ ст.: велика площа громадських приміщень; безпосередня близькість або зв'язок з торговим центром [115]. Громадські приміщення (для ділових нарад, казино, свят) збільшували витрати на будівництво, але в подальшому приносили значний дохід.

У багатьох західних країнах (США, Великобританія, Франція, Мексика) санаторії існували виключно, як місця для лікування туберкульозу. Прикладом такого закладу є санаторій в Пайміо (Фінляндія) (рис. 1.6), спроектований талановитим архітектором А. Аалто. Санаторій розрахований на лежачих хворих, позбавлених можливості користуватися ділянкою.

Санаторії та курортні пансіонати, призначені для лікування і відпочинку, зводяться в Німеччині (курорти Баден-Баден, Бад-Альстар, Вісбаден), Польщі (курорти Криніця, Іновроцлав), Чехословаччини (курорти Карлови Вари, Тепліце, Маріанське-Лазне). В їх об'ємно-просторових рішеннях широко використовувалися балкони, тераси та солярії для кліматолікування та добре враховувалися особливості природного оточення. На високому рівні санаторно-курортне будівництво було в Чехословаччині. Санаторно-курортні комплекси і термальні купальні зводилися з тонким поєднанням композиції та краси навколишньої природи, умінням використовувати природний рельєф, вписати нові архітектурні форми в ландшафт місцевості, таким рішенням вигідно виділяються термальні купальні «Зелена жаба» в Тренчаске-Тепліце (рис 1.6) [19].

Різні вимоги до умов відпочинку (комfortу, вартості тощо) привели до будівництва на території багатьох країн курортних комплексів, в основу планувального рішення яких покладено принцип свободи вибору житла для відпочинку (номери в розкиданих по території індивідуальних будиночках, в висотних готелях на березі моря, кемпінгах), як на курорті Ла-Гранд-Мот на Лазурному березі Франції (місткістю 42 тис. місць) [62, С.40].

Історичний аналіз загального стану вітчизняних курортів та курортної готельної справи за період від 20-х до 90-х років ХХ століття свідчить, що основною їх функцією - було лікування. На початку ХХ століття встановилася вітчизняна типологія курортних лікувально-оздоровчих споруд, де головними лікувальними закладами були санаторії. Курортні готелі більшою мірою були призначені для надання розміщення, харчування та в деяких випадках діагностики амбулаторних хворих (з більш легкими формами захворювань), які лікувалися в курортних поліклініках і санаторіях або просто відпочивали на курорті. Зарубіжні курорти за оглянутий період в більшій мірі були призначені для відпочинку. І основним видом розміщення тут були курортні готелі (з медичним відділенням або без нього), які пов'язані з вільною формою відпочинку і лікування, а також відрізнялися більш комфортним розміщенням. Спільною світовою тенденцією у проектуванні санаторно-курортних та оздоровчих установ була тенденція до укрупнення курортних будівель та бережне відношення до взаємозв'язку архітектури та природи.

Статистичний аналіз міжнародного досвіду доводить, що саме курортні готелі та подібні їм заклади – санаторії, пансіонати з лікуванням тощо найбільш розвинені в регіонах України (зокрема Куяльник, Морщин, Трускавець та інші); Росії (Сочі, Мацеста, та група курортів Кавказькі Мінеральні Води); в окремих європейських країнах: Чехія (Карлові Вари, Тепліце, Янске-Лазне), Німеччина (Баден-Баден, Бад-Альстар, Вісбаден), Франція (Віши, Евіан-ле-Бен, Екс-ле-Бен, Ла-Гранд-Мотт), Бельгія (Спа), Швейцарія (Сант-Моріц), Югославія (Спліт, Дубровнік) та інші. Функції курортних готелів виконують як спеціально запроектовані будівлі, так і частково пристосований житловий фонд.

1.2 Сучасний стан та тенденції розвитку курортних готелів.

За даними статистичного збірника «Регіони України» разом із Кримом відійшло 1225 колективних засобів розміщення (765- готелі та аналогічні засоби розміщення, 463 – спеціалізовані засоби розміщення), тому виникла необхідність у будівництві нових колективних засобів розміщення для забезпечення місцями для відпочинку та лікування усіх громадян України.

Одеська група курортів – одна з найкращих українських здравниць, що включає бальнеогрязьові та кліматичні приморські курорти: Куяльник, Лузановка, Хаджибей, Холодна Балка, Лермонтовський, Аркадія, Великий Фонтан, Чорноморка, Кароліно-Бугаз, Затока, Приморський, Лебедевка, Мала Долина. Розташована вздовж узбережжя Чорного моря в межах м. Одеса і на південно-захід від нього, а також поблизу Куяльницького, Хаджибейського та Сухого лиманів, головним чином в прибережних районах від Лузанівки до коси Кароліно-Бугаз. Показання для направлення на одеські курорти: захворювання органів травлення, опорно-рухового апарату, ураження центральної і периферичної нервової систем, серцево-судинної, дихальної, сечостатевої, ендокринної системи. [45,46] (рис. 1.7).

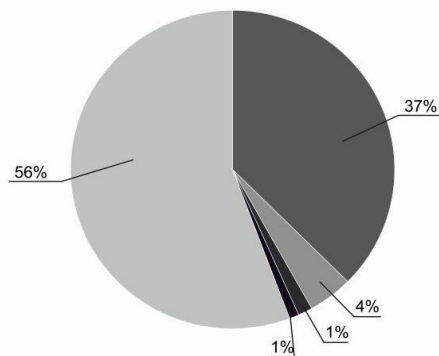
Таблиця 1. Колективні засоби розміщення в Одеській області у 2012-2015 роки (Статистичний збірник «Регіони України», 2015)

Роки	Готелі та аналогічні засоби розміщування			Спеціалізовані засоби розміщування		
	всього	у них місць	кількість розміщених	всього	у них місць	кількість розміщених
2012	216	10,736	246935	407	50,354	298726
2013	253	10,863	295298	432	51,581	272380
2014	235	11,863	181282	394	48,336	209272
2015	250	12,402	240586	397	48,988	230929

Курорти Одеської області

Колективні засоби розміщення в Одеській області у 2014 році

Колективні засоби розміщення	всього	кількість	у них місць, тис.
Готелі та аналогічні засоби розміщення	235	235	11,9
Спеціалізовані засоби розміщення	293	28	11,9
санаторії та пансіонати з лікуванням		28	11,9
санаторії-профілакторії		9	1,2
будинки та пансіонати відпочинку		6	0,9
бази та інші заклади відпочинку		350	32,9

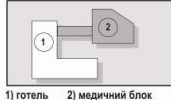

Курортний готель «Гранд Марін» (курорт Чорноморка)

з багатoproфільним медичним центром:
 -відділення клініко-лабораторної та функціональної діагностики;
 -відділення фізіо- і термальної терапії;
 -ендоскопічна отоларингологія та ЛОР хірургія;
 -відділення детоксикації та гемокорекції;
 -ендоскопічна гінекологія, урологія;
 -пластична хірургія.

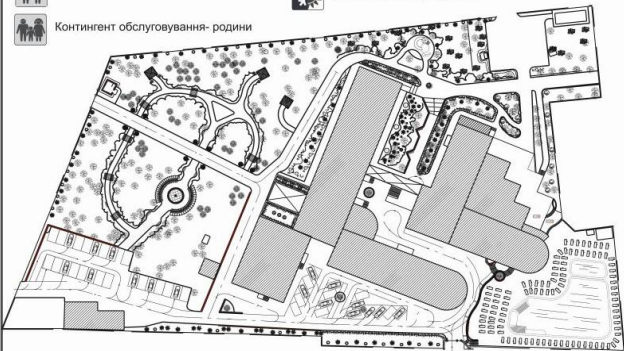

Принципова схема

1) готель 2) медичний блок

- Контингент обслуговування- батьки з дітьми
- Контингент обслуговування- дорослі
- Контингент обслуговування- родини
- Загальна кількість місць
- Режим роботи: цілодобовий

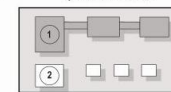

Санаторій-профілакторій «Біла Акація» з готелем (курорт Аркадія)

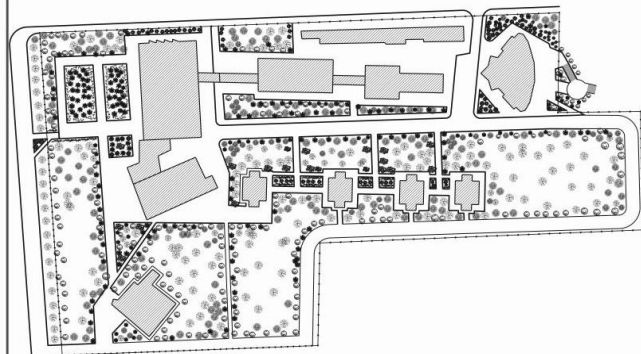
загальнотерапевтичний, з реабілітаційним відділенням:
 -клініка неврології та психосоматики;
 -офтальмоендокринології і кардіології;
 -центр відновного лікування;
 -клініко-діагностичне відділення.

Принципова схема

1) санаторій-профілакторій 2) готель

Таблиця 2. Спеціалізовані засоби розміщування в Одеській області у 1990-2014 роках (за даними С.Г. Ярьоменко, 2015)

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки та пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку	
	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них ліжок, тис.	всього	у них місць, тис.	всього	у них місць, тис.
1990	43	16,2	19	2,1	15	7,2	356	53,1
1995	45	17,2	16	1,4	8	2,6	213	26,6
2000	37	15,1	12	1,1	8	2,0	281	31,2
2005	37	14,6	9	1,2	13	2,1	309	34,7
2010	35	13,2	9	1,2	8	1,5	373	36,8
2013	28	11,6	10	1,4	9	2,0	384	35,2
2014	28	11,9	9	1,2	6	0,9	350	32,9

Згідно статистичних даних тепер Одеська область посідає провідне місце по кількості готелів та аналогічних засобів розміщення - 250 і спеціалізованих засобів розміщення – 397 станом на 2015 рік (таблиця.1). Структура спеціалізованих засобів розміщування в Одеській області за період з 1990 по 2014 рік має тенденції перерозподілу та скорочення: кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням скоротилась на 65,1%, санаторіїв-профілакторіїв – 47,4%; будинків та пансіонатів відпочинку – на 40%. У той же час частка оздоровчих закладів (баз відпочинку, таборів), готелів та аналогічних закладів розміщування стабілізувалась та має тенденції до зростання (таблиця 2).

Більшість санаторно-курортних комплексів Одеських курортів були засновані у першій половині ХХ ст. і відзначаються тривалим періодом функціонування. Багато які вже перестали працювати (санаторій Магнолія, санаторій Україна, санаторій Росія тощо), та ті що, діють досі істотно змінилися. Їх натурні обстеження (санаторій ім. Горького, Лермонтовський санаторій,

санаторій ім. Пірогова тощо) виявили спільні риси розвитку: відзначається їх потужна лікувальна база; збільшення загальної місткості (за рахунок добудови корпусів сезонного та цілорічного функціонування); підвищення рівня комфорту житлового фонду (переобладнання колишніх палат у номери категорій економ, стандарт, полу люкс та в деяких випадках люкс); обслуговування конференц-сервісу (облаштування конференц-залів різної місткості та банкетних залів) особливо у низький сезон; розвиток послуги профілактики та оздоровлення (спа-догляд, косметологія, велнес); проведення дозвіллевих заходів на території.

Наведені дані вказують на те, що сучасний санаторій все більше прагне до підвищення рівня комфорту. Прикладом даного розвитку є санаторій ім. Горького (заснований у 1924 р.) (що спеціалізується на захворюваннях органів кровообігу, органів травлення, органів дихання, порушення обміну речовин і захворювання ендокринної системи, тощо) надає розміщення у номерах від категорії економ до напівлюкс, на території добудовані літні житлові блоки, функціонують конференц-зали місткістю 40 та 190 чоловік, а також банкетний зал на 400 чоловік. Територію санаторія вдало використовують для проведення загальноміських фестивалів [108].

Дослідження курортних готелів Одеської області виявило їх розподіл на 2 групи: *курортні готелі, що надають послуги проживання та харчування і можливість лікування у загальнокурортних центрах* (готель Лермонтовський; готель Біла Акація тощо) та *готелі із власним курортно-лікувальним центром, що надають повний комплекс послуг: проживання, харчування, діагностика, лікування та ін.* (готель Гранд-Марин, готельний комплекс Едем тощо) (рис. 1.7).

Так готель Біла Акація на базі санаторію-профілакторію Біла Акація надає послуги розміщення у номерах стандарт, напівлюкс, люкс та у будиночках підвищеного комфорту; харчування; обслуговування ділового та подієвого туризму, а також можливість відвідування лікувально-діагностичного та реабілітаційного центру та СПА-центру [114] (рис. 1.7).

Готелі із власним курортно-лікувальним центром – це новий тип закладу в Україні, що з’явився через потреби сучасності та відповідає світовим стандартам до засобів тимчасового розміщення з можливістю лікування та оздоровлення. Прикладом даного типу закладу є готель Гранд Марін (побудований у 2010 р.) з багатопрофільним медичним центром у курортній місцевості Совіньон поблизу курорта Чорноморка із власними мінеральними джерелами. Центр відновної та естетичної медицини при готелі проводить комплексне лікування серцево-судинних захворювань, захворювань дихальних шляхів, жіночої та чоловічої статевих сфер, шлунково-кишкового тракту і порушення обмінних процесів, післяопераційну реабілітацію для пацієнтів, яким було проведено пластичні, естетичні, урологічні та гінекологічні операції. Особливу увагу тут приділено рекреаційній території готелю з обладнаним дитячим майданчиком; зоною тихого відпочинку, прогулянковою зоною; відкритим басейном і пляжем. До складу готелю входять житловий та лікувальний корпуси, ресторан з дієтхарчуванням, конференц-зал, зимовий сад. Корпуси пов'язані між собою закритими коридорами і переходами. Готель надає послуги розміщення у номерах стандарт, напівлюкс та люкс [120] (рис. 1.7).

Світовий досвід. Курортні готелі з лікувальною спеціалізацією представлені по всьому світові та користуються попитом у певній категорії людей, що орієнтовані на лікувальний разом з відпочинком, особливо в країнах Європи (Австрія, Німеччина, Словенія, Швейцарія тощо), Азії (Індія, Китай, Тайланд), в меншій мірі в країнах Південної та Північної Америки (Бразилія, Канада, США) та Австралії.

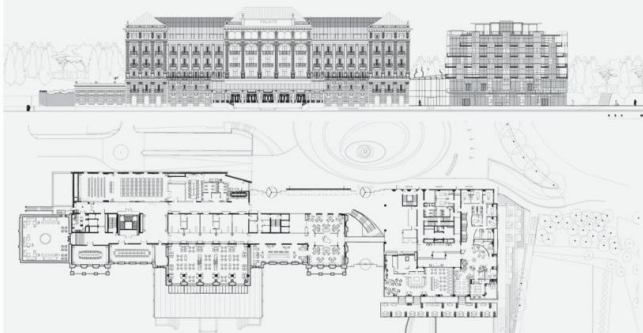
Сучасна курортно-готельна база країн Європи відрізняється найтривалішим часом свого існування. Обмеженість за стильовою ознакою, поверховістю та щільністю забудови багатьох відомих європейських курортів (Карлові Вари, Віші, Баден) привели до специфічних архітектурних рішень курортних готелів, багато з яких є історичними [53] – це реконструйовані готелі з віковою історією, добудовані нові готелі в умовах щільної історичної забудови та частково пристосований під готельну функцію житловий фонд. (рис. 1.8.1)

Прикладом служить Кемпінські Палас готель на приморському курорті Словенії, побудований в 1908 році і розширений за рахунок нової прибудови в 2008. Не порушуючи домінантність старої частини, виконаної в неокласиці, в архітектурі нової прибудови зберігається заданий раніше ритм, колірне рішення і матеріали, але використовуються сучасні рішення з комбінацією кам'яної кладки і зелені на фасаді. Це створює своєрідний симбіоз між різними архітектурними стилями; прибудови зв'язуються між собою скляним холлом з видом на море, небо і паркову зону [93]. Готель функціонує цілорічно, приймає дорослих, сімей та дорослих із дітьми, має свій СПА-центр, а послуги з лікування надаються у термальному центрі поблизу.

Для європейських курортних готелів важлива безпосередня близькість і злиття з природою, що досягається зведенням природоорієнтованих курортних готелів, як велнес-готель Сотелія на курорті Терме Олімія (рис. 1.8.2), що заповнює простір між двома існуючими готелями. Об'єм готелю розбитий на яруси, що повторюють ландшафт місцевості. Це робить чотири поверховий 150-кімнатний будинок візуально меншим на нижчим. Готель має свій оздоровчий центр, а переходами він пов'язаний із лікувальним та велнес-центрами та термальним парком в курортний комплекс. Комплекс цілорічного функціонування, у лікувальному центрі є програми для дорослих та дітей.

Курортний готель Лансерхоф Тегернсі у Німеччині із медичним центром площею 5000м² надає широкий спектр діагностичних, терапевтичних та косметичних програм (рис. 1.8.3). Готель має форму квадрата 80х80 м з зеленим патіо, що грає істотну роль в загальному дизайні (всередину орієнтований готель зливається з природою та ландшафтом) і є місцем для відпочинку та відновлення сил. Крім медичного центру в готелі є вітальня з каміном, бібліотека, ресторан, конференц-зали. Велика зелена тераса на даху забезпечує вид на навколишню природу. Готель працює весь рік та не розрахований на лікування дітей.

Курортні готелі країн Азії в більшості природорієнтовані і базуються на традиційній медицині (рис. 1.8.4). Готель Мінтан Сан Мун Хот Спрінг Резорт складається з булівлі готелю та окремих віл.

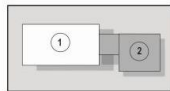

1. Курортний готель «Кемпінські Палас Отель».
Порторож. Словенія. (2008)

загальнотерапевтичний із СПА-центром:
 -відділення косметології;
 -відділення фізіо- і термальної терапії;

Принципова схема

1) готель 2) СПА-центр

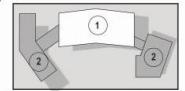

2. Курортний готель «Сотелія».
Терме Олімпія. Словенія. (2006)

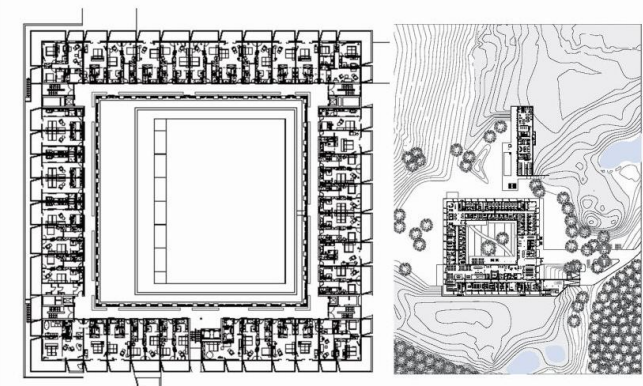
загальнотерапевтичний із лікувальним та СПА-центром:
 -відділення косметології;
 -відділення фізіо- і термальної терапії;
 -відділення з лікування спинного мозку у дітей та дорослих;
 -реабілітаційний відділ;

Принципова схема

1) готель 2) медичний та СПА-центри

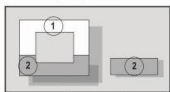

3. Курортний готель «Лансерхоф Тегернсі»
з лікувальним центром. Німеччина. (2014)

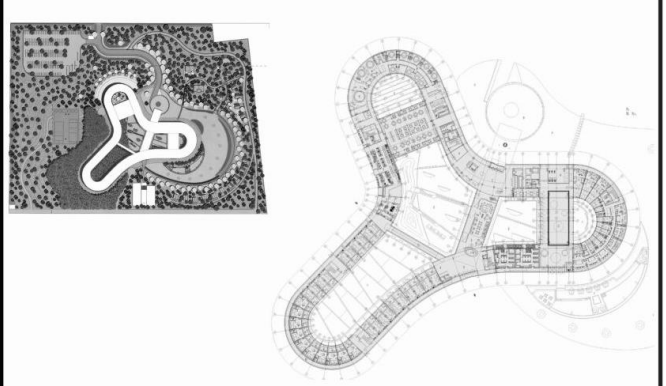
загальнотерапевтичний із СПА-центром:
 -відділення косметології;
 -відділення фізіо- і термальної терапії;
 -клініко-діагностичне відділення;
 -центр кардіології та пульмонології;
 -відділення з лікування шлунково-кишкових захворювань.

Принципова схема

1) готель 2) медичний центр

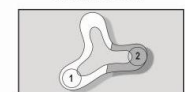

4. Курортний готель «Мінтан Сан Мун Лейк Хот Спрінг Резорт».
Китай. (2010)

загальнотерапевтичний із СПА-центром:
 -діагностичне відділення;
 -відділення косметології;
 -відділення бальнеотерапії;
 -відділення фізіотерапії.

Принципова схема

1) готель 2) СПА-центр

1.8

**АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ
 КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ. СВІТОВИЙ ДОСВІД**

Складна форма плану із пов'язаних між собою трьох кілець інтегрує будівлю у природне оточення і забезпечує контакт із трьома різними зонами: гарячими природними джерелами, озером та лісом. Курортний готель приймає дорослих, родини та дорослих із дітьми і надає загально терапевтичні та СПА-послуги, функціонує цілорічно.

Для огляду сучасної практики будівництва курортних готелів були розглянуті архітектурно-планувальні рішення понад 80 курортних готелів країн Європи, Азії, Північної і Південної Америки та України з виявленням переважаючих принципових архітектурних рішень (рис. 1.9). На підставі отриманих даних було виділені типологічні характеристики, притаманні сучасним курортним готелям:

а) *географічне розташування* (гірські, прибережні та континентальні) та *міське розміщення* (міські, приміські та районні);

б) *об'ємно-просторова композиція* (компактна, групова, зв'язана та розвинена) та *поверховість* (мала-1-2 поверхи, середня-3-5 поверхів, підвищена-6-9 поверхів, багатоповерхова-більше 9 поверхів);

в) *рівень комфорту* (середнього класу-3*, першого класу-4* і вищої категорії-5*) та *наявність функцій* (мінімальна-проживання, харчування, діагностика; спеціалізована-проживання, харчування, діагностика та лікування; багатофункціональна-проживання, харчування, діагностика, лікування та інші послуги такі, як конференц-послуги, розважальні тощо);

г) *місткість* (мала-до 150 місць, середня-150-400 місць та велика -більше 400 місць) та *тип конструктивної схеми* (несучі стіни, каркас та комбіновані);

д) *функціонально-просторове зонування* (горизонтальне, вертикальне та змішане) та *форма плану* (точкова, лінійна, складка та змішана).

Наявно видно, що серед прийомів географічного розміщення найбільш поширені прибережні курортні готелі: в державах Азії – 65%, в державах Північної та Південної Америки – 70%, в Україні - 65%, а в Європі – 40%. Це пояснюється певним попитом серед людей, особливо сімей, що відкривають для себе можливість поєднати ефектне лікування або оздоровлення (профілактику) з

відпочинком на морі. Такі готелі можуть безпосередньо межувати із морем, лікувальним джерелом або озером, або знаходитись на відстані та забезпечувати зручний доступ до набережної і по можливості вид на неї із вікон готелю, тераси.

Для оберігання пляжної зони від забудови будівельні норми багатьох держав регламентують відступи від пляжів на 60-80 м і обмеження висоти будівель та їх щільності [94, С. 67]. Більшість курортів Одеської області розташовані в прибережній зоні, та аналіз зміни процентного співвідношення функціональних зон узбережжя Одеси за 2000-2006 роки, проведених Ярмоменко Н. М., визначив тенденцію до скорочення курортно-рекреаційних зон (з 40% до 36,1%) і санаторіїв та будинків відпочинку (з 8 до 6,5%) і приріст малоповерхового (3,3 до 6,5%) та багатоповерхового житлового фонду (з 0,7 до 2,8%). Тому санаторно-курортні та оздоровчі заклади Одеських курортів потребують розвиток та модернізацію [91].

Серед містобудівних рішень популярності набувають заміські у країнах Азії (40%), Північної та Південної Америки (50%) та в Україні (45%) і приміські курортні готелі у країнах Європи (60%) (рис 1.9), які знаходяться на відстані від населених міст і забезпечують зміну звичайної обстановки. Відсутність щільної забудови надає наявність більшої території для курортного готелю та можливості для прийомів об'ємно-просторової організації та виразності будівлі.

Об'ємно-просторова композиція курортних готелів, в першу чергу, залежить від кліматичних умов, рельєфу місцевості та наявності функцій. Серед проаналізованих курортних готелів переважають групової композиції у країнах Азії (35%) і Північної та Південної Америки (35%) та зв'язаної об'ємно-просторової композиції у країнах Європи (35%). Груповий тип призначений для районів із жарким кліматом і наявністю достатньої території, в інших випадках доцільна пов'язана композиція за допомогою критих переходів. Курортним готелям України притаманна компактна композиція, що пов'язано, в першу чергу, із тяжінням до типізації проектів будівель радянських часів, які функціонують досі та не відповідають сучасним вимогам щодо рівня комфорту та

наявності функцій. У дисертації Л. Ю. Брідня рекомендує просторове збільшення таких готелів завдяки прибудовам та надбудовам [15].

Поверховість залежить від економічних, містобудівних умов, нормативних вимог, конструкцій і методів зведення. Із підвищенням поверховості протипожежні вимоги до готелю посилюються [39, С.19]. Найбільш часто будівлі досліджуваного типу проектується середньої (в Європі-60%, в Україні-60%), а також малої поверховості (в Азії-40%, в Північній та Південній Америці-45%). Підвищені і багатоповерхові курортні готелі зустрічаються рідше (у складі курортних комплексів з великою місткістю) та в міських курортних зонах із високою вартістю ділянок, наприклад 13-поверховий готель Біла Акація, що розташований в історичній центральній частині м.Одеси.

Рівень комфорту визначається облаштуванням території готелю, складом і якістю номерного фонду, номенклатурою обслуговуючих приміщень, набором послуг, що надаються, а також рівнем інженерно-технічного обладнання. [24, 59]. Кожна країна встановлює свої критерії комфортності готелів, враховуючи економічні, соціальні, кліматичні та інші особливості. Але спільною рисою сучасних курортних готелів, як і раніше, є їх комфортність: на європейських курортах 45% складають 4* курортні готелі; на курортах Азії та Північної і Південної Америки курортні готелі у більшості представлені 5* готелями підвищеного рівня комфорту (Азія-55%, Америка-65%). Це пов'язано з відносно тривалим перебуванням на курорті [12, С. 63] та розширеною функціональною базою, що притаманна курортним готелям. Серед українських курортних готелів 25% становлять готелі 5*, 65% - готелі 4* і 15% - готелі 3*. Обстеження курортних готелів виявило, що, чим більший рівень комфорту, тим більш розширена функціональна база готелю.

Проведені дослідження світового ринку курортних готелів за наявністю функцій показали, що в більшості випадків це спеціалізовані готелі із загальнотерапевтичним або спеціалізованим профілем лікування (Європа-45%, Азія-60%, Північна та Південна Америка-65%, Україна-70%). Вони надають

закінчене медичне обслуговування у розвиненому лікувальному блоці. Курортні готелі із мінімальною наявністю функцій (проживання, харчування, діагностика) – це готелі із частковим або повним виділенням медичного обслуговування в загальнокурортні або кустові заклади (курортні поліклініки, санаторії). Серед проаналізованих курортних готелів їх частка незначна і становить приблизно 10% (рис.1.9). Багатофункціональні курортні готелі, крім проживання, харчування, діагностики та лікування, надають косметичні, СПА-послуги, конференц-послуги, досугово-розважальні та подієві і мають в більшості випадків підвищений рівень комфорту (4*, 5*).

За кількістю номерів серед курортних готелів найбільш поширена мала (в країнах Європи-65%, в країнах Азії-55%, в країнах Північної та Південної Америки-60%, в Україні-85%) і середня (в країнах Європи-25%, в країнах Азії-30%, в країнах Північної та Південної Америки-25%, в Україні-10%) місткість, такі готелі забезпечують необхідний рівень обслуговування та досить економічну експлуатацію (та не менше 50 номерів, що є неекономічним і зустрічається вкрай рідко). Будівництво готелів великої місткості викликано в першу чергу економічними міркуваннями: з'являється економічна доцільність застосування більш потужного і сучасного технологічного обладнання, підвищується відношення робочої площі до загальної, скорочується підсобна площа; площа коридорів, холів і проходів по відношенню до площі в безпосередньому користуванні гостей [59]. Та збільшення місткості більше 400 номерів у курортному готелі, як правило, недоцільно, так як значно погіршує умови лікування [74]. В світовій практиці курортні готелі великої місткості представлені приблизно 10% (рис. 1.9)

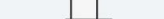

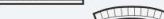
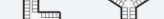

Для будівництва готелів використовують несучі конструкції з місцевих будівельних матеріалів, каркасні, з монолітного залізобетону тощо. Внаслідок різних планувальних і просторових вимог до громадської та житлової частини готелів найчастішою є комбінована конструктивна система (в Європі-60%, в Азії-30%, в Америці-60%, в Україні-45%). При будівництві житлової частини будівлі готелю із несучими стінами з об'ємних блоків або місцевих будівельних

матеріалів для громадської частини використовують в основному каркасні конструкції, що забезпечують свободу архітектурно-планувального рішення приміщень великих розмірів. При будівництві безкаркасних будівель готелів також застосовують монолітний та збірно-монолітний залізобетон. Актуальним для багатопверхових курортних готелів є метод підйому перекриттів по ядрах жорсткості, який дозволяє досить вільно вирішити приміщення громадського призначення і розміщувати їх на будь-якому поверсі будівлі [61].

Дослідження ролі будівельних матеріалів і конструкцій в зведенні курортних готелів та подібних за призначенням закладів виявило, що наряду із індустріальними методами зведення, широке поширення має використання таких традиційних і екологічно чистих матеріалів, як дерево, природний камінь, цегла, черепиця. Природні матеріали допомагають краще пов'язати архітектурні рішення закладів із навколишньою природою, тому однією з основних тенденцій сучасних курортних готелів є акцентування уваги на відповідність екологічним вимогам. Курортні готелі, побудовані з екологічно чистих матеріалів і з іншими природо-орієнтованими цінностями найбільш поширені в країнах Азії (Таїланд, Індія, В'єтнам тощо). У проектуванні і оформленні багатьох курортних готелів використовуються елементи місцевої традиційної архітектури.

Вибір функціонально-просторового зонування, як правило, пов'язаний з поверховістю готелю: готелі малої поверховості вирішені з горизонтальним функціонально-просторовим зонуванням (найбільш притаманний країнам Азії – 40% та Америки-45%); підвищеної поверховості та багатопверхові - із вертикальним (притаманним країнам Європи-55% та Україні-65%) та змішаним функціонально-просторовим зонуванням (який зустрічається у багатofункціональних курортних готелях та комплексах з розвиненою об'ємно-просторовою композицією).

Аналіз планувальних рішень курортних готелів у світовій практиці виявив, що складна (трипроменева, кутова, з патіо тощо) та комбінована форми плану найбільш притаманні данному типу будівлі, що пояснюється їх складною функціонально-планувальною організацією (рис. 1.9).

Ознака	Характеристика	Схема	Кількісні показники за регіонами			
			Європа	Азія	Америка	Україна
а) Географічне розташування	прибережна		40%	65%	70%	65%
	гірська		15%	10%	15%	10%
	континентальна		45%	25%	15%	25%
Містобудівне розміщення	міська		20%	30%	30%	25%
	приміська		60%	30%	20%	30%
	районна		20%	40%	50%	45%
б) Об'ємно-просторова композиція	компактна		30%	25%	25%	55%
	групова		20%	35%	35%	25%
	св'язана		35%	20%	30%	15%
	розвинена		15%	20%	10%	5%
Поверховість	мала	 1-2 пов.	15%	40%	45%	5%
	середня	 3-5 пов.	60%	25%	25%	60%
	підвищена	 6-9 пов.	20%	10%	10%	25%
	багатоповерхова	 більше 9 пов.	5%	25%	20%	10%
в) Рівень комфорту	середнього класу	3*	20%	20%	5%	15%
	першого класу	4*	45%	25%	30%	65%
	вищої категорії	5*	35%	55%	65%	25%
Наявність функцій	мінімальна	проживання+харчування +діагностика	10%	5%	5%	15%
	спеціалізована	проживання+харчування +діагностика+лікування	45%	60%	65%	70%
	багатофункціональна	проживання+харчування +діагностика+лікування +інші послуги	45%	35%	30%	15%
г) Місткість	мала	до 150 номерів	65%	55%	60%	85%
	середня	150-400 номерів	25%	30%	25%	10%
	велика	більше 400 номерів	10%	15%	15%	5%
Тип конструктивної системи	несучі стіни		30%	15%	15%	40%
	каркас		10%	55%	25%	15%
	комбінована		60%	30%	60%	45%
д) Функціонально-просторове зонування	горизонтальне		5%	40%	45%	15%
	вертикальне		55%	25%	30%	65%
	змішане		35%	35%	25%	20%
Форма плану	точкова		10%	10%	10%	15%
	лінійна		15%	10%	20%	30%
	складна		30%	10%	20%	40%
	комбінована		45%	70%	50%	15%

Лінійні та точкові форми використовуються у курортних готелях із мінімальною наявністю функцій.

В Україні цілями санаторно-курортного комплексу є орієнтація на подальше використання підприємств санаторно-курортної галузі як лікувально-профілактичних та складової системи охорони здоров'я, активізація зусиль на обслуговування туристів, у тому числі, й іноземних [90]. Адаптація санаторно-курортного комплексу до світових стандартів йде шляхом розвитку нових видів і форм рекреаційних занять (водноспортивні, розважальні та ін.), організацією нових видів дозвіллевих центрів (аквапарки, тематичні парки), розширенням послуг лікування та оздоровлення (СПА-послуги, косметологія, тощо) та організація конференц-послуг.

Натурні обстеження більше 80 курортних готелів засвідчили економічну доцільність будівництва спеціалізованих курортних готелів 4* і 5* і одночасно зростаючий попит і недостатність загальнодоступних курортних готелів 3* із частковим або повним виділенням медичного обслуговування в загальнокурортні або кустові заклади (курортні поліклініки, санаторії). Відзначається перехід від стандартних архітектурно-планувальних рішень до більш складних, не типізованих. Зміни торкнулися і функціонального наповнення курортних готелів: розширився лікувально-оздоровчий блок, отримали розвиток групи приміщень громадського призначення, а також змінився їх склад приміщень і площі. Збільшилася номенклатура номерів: з'явилися номери бізнес-класу, підвищеного комфорту і для людей з обмеженими фізичними можливостями.

Курорти Одеської області та України, в цілому, мають великий курортно-рекреаційний потенціал, однак існуюча слаборозвинута та застаріла санаторно-курортна інфраструктура не може в повній мірі задовольняти сучасні потреби споживачів [105], що негативно позначається на її завантаженні і функціонуванні. Тому необхідно будівництво як нових курортних готелів з урахуванням світових сучасних стандартів, так і реконструкція існуючого курортного фонду відповідно до соціальних потреб та умов ринкової економіки.

1.3 Класифікація курортних готелів.

Питанням типології готелів в різний час займалися такі вчені як: А. М. Георгіївський, А. П. Ольхова, Ч. Лазареску, Ф. Лавсон тощо. А. М. Георгіївський в залежності від спеціалізації виділив наступні типи готелів: ділова, туристична, курортна, спортивна, транзитна, спеціальна і загального призначення [23].

А. П. Ольхова розділила готелі за призначенням на три групи: ділові (відомчі, для нарад, загального типу); для відпочинку (туристські, курортні, для автотуристів, мотелі і кемпінги) та спеціальні типи готелів (транзитні готелі, готелі для спортсменів) [59]. За Ч. Лазареску готелі діляться на транзитні, мотелі, міські, рекреаційні, готелі з номерами-апартаментами та лікувальні готелі [51].

Ф. Лавсон розподіляє готелі на 5 груп: середнього рівня (комерційні готелі в приміських районах, поблизу аеропортів, поромних портів і міст); високого рівня (готелі в центрі міста, в тому числі пристосовані та у складі комплексів змішаної функції); бюджетні готелі (для транзитних користувачів); готелі для відпочинку (пляжні готелі, лікувальні курортні готелі та спа, тематичні, заміські, гірські і в тому числі містечка для відпочинку, заміські будинки адаптивного повторного використання); люкс-готелі (кондомініуми та апартаменти, що обслуговуються) [94].

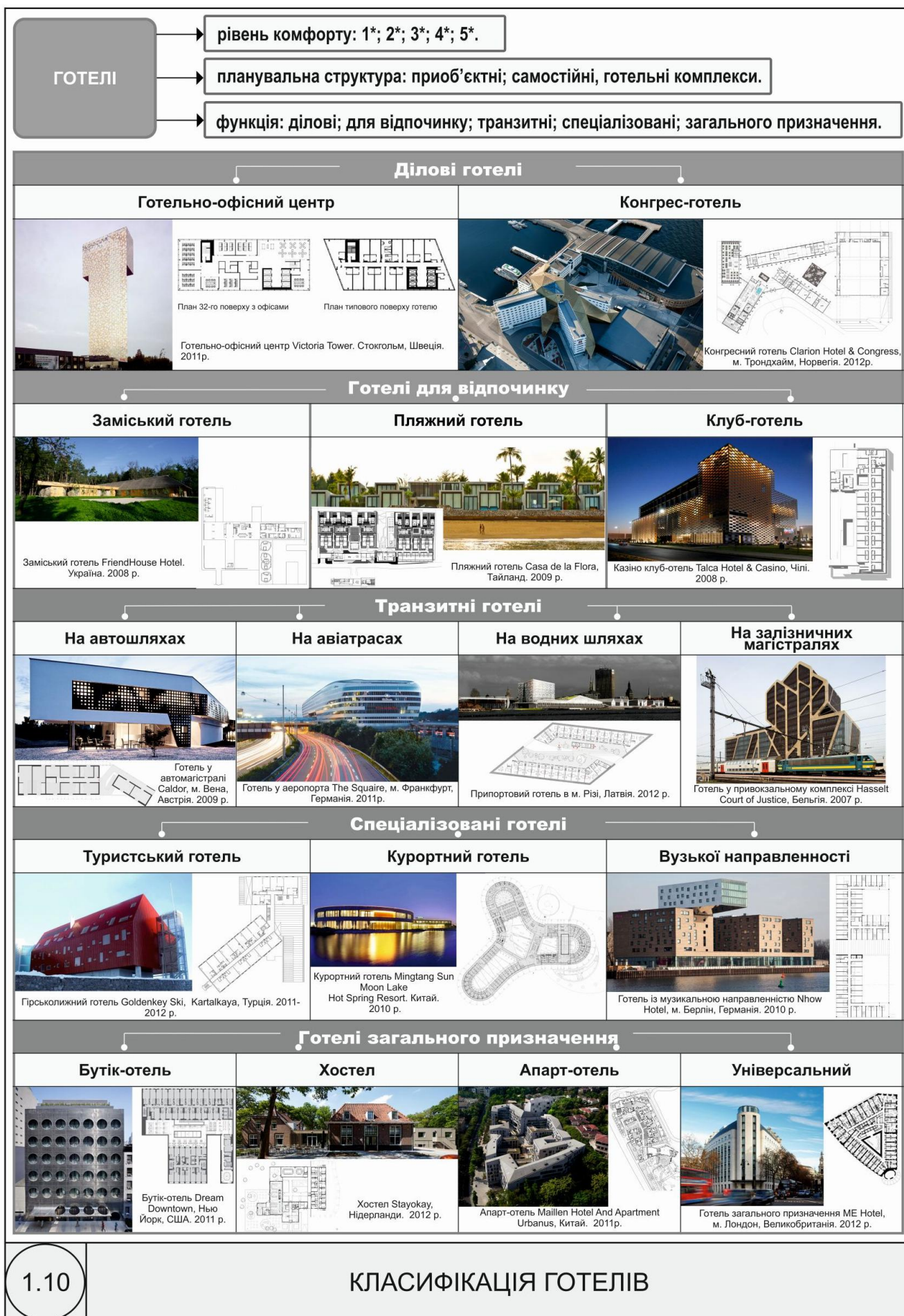
Типологія туристичних закладів за Т. Ф. Панченко та ін., яка базується на зарубіжному досвіді виявляє: туристичний комплекс, туристичний готель (що в залежності від функції та розміщення може бути оздоровчим, рекреаційним, діловим тощо), мотель, лотель, ротель, туристична база та ін. [62, 64].

Велика конкуренція в сфері готельної індустрії, вимогливість клієнтури і різноманітність її запитів зумовили поглиблення спеціалізації готелів і, як результат, певні зміни у типології готелів та виникнення нових типів готелів за призначенням. Діюче ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення» дає визначення наступним типам готелів: агроготель, апарт-готель, готельно-офісний центр, клуб-готель, курортний готель, мотель, санаторій, хостел тощо [6].

ДБН «Готелі» дає визначення готелям взагалі, готельним комплексам, приоб'єктним готелям, унікальним готельно-туристичним комплексам та мотелям. Відповідно ДСТУ 4269 готелі класифікують за п'ятьма категоріями від вищої до нижчої - *****, ****, ***, **, * [1].

Порівняльний та статистичний аналізи наведених робіт, будівельних норм та стандартів, а також сучасного стану та світових тенденцій у готельній справі [7, 23, 38, 61, 94] дав змогу авторові виявити класифікацію готелів за рівнем комфорту: *_*****; за структурою: приоб'єктні, самостійні, готельні комплекси; за функцією: *ділові готелі* (конгресний готель, готельно-офісний центр) з можливістю проведення конференцій, семінарів, ділових зустрічей; *готелі для відпочинку* (клуб-готель, замський готель, пляжний готель) з можливістю оздоровлення; транзитні готелі (на автодорогах, на авіатрасах, на водних шляхах, на залізничних магістралях) розташовані уздовж важливих сполучних шляхів; *спеціалізовані готелі* (туристський готель, курортний готель та інші готелі вузької спрямованості) призначені для особливого роду занять; *готелі загального призначення* (бутик-готель, хостел, апарт-готель) - це універсальні готелі без певної специфіки для всіх верств населення (рис 1.10).

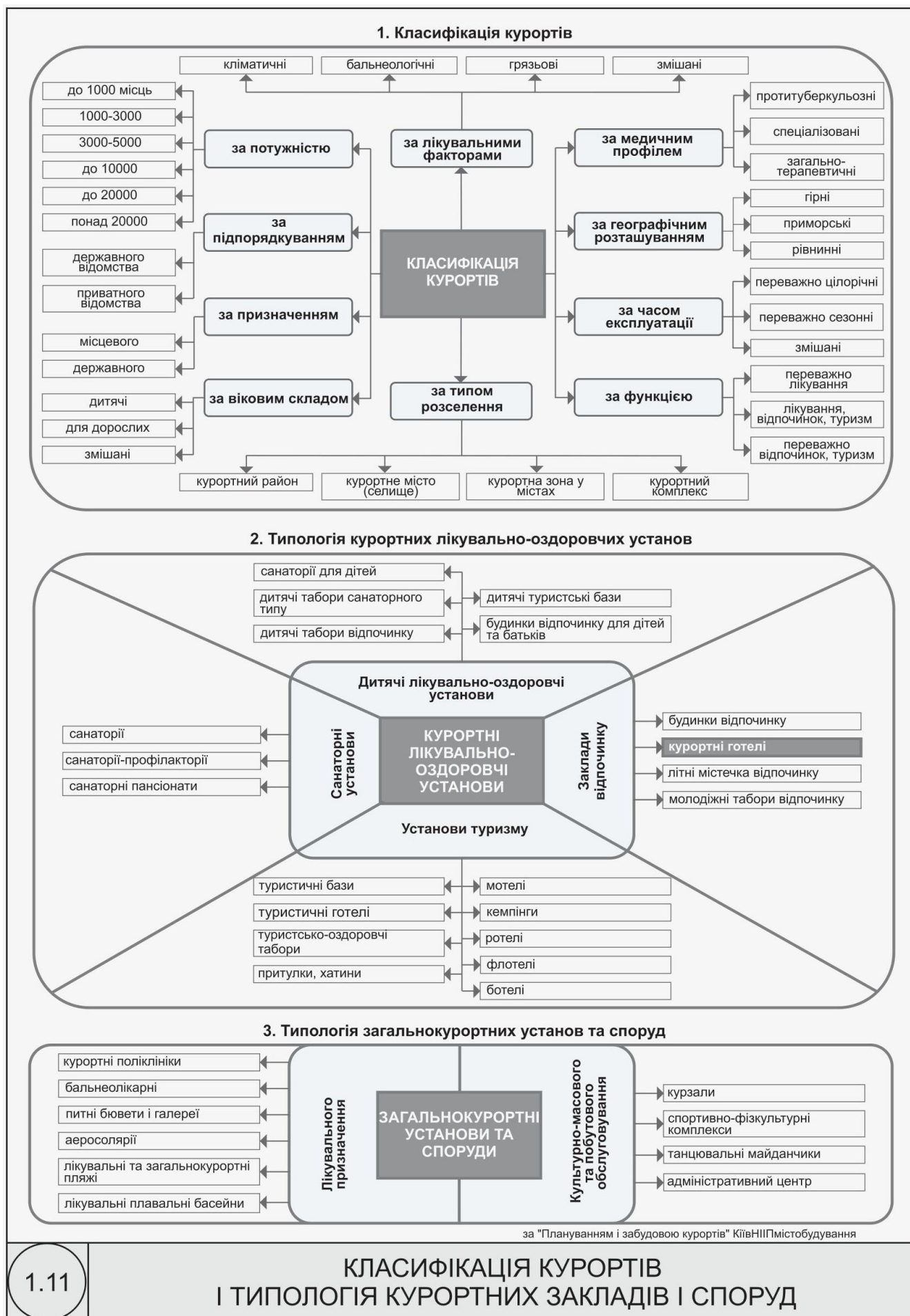
Курортні готелі обмежені розміщенням на території курорту і забезпечують можливість лікування або оздоровлення, поєднаного з відпочинком. Такі готелі переважно високого рівня комфорту і мають розвинений набір додаткових послуг для різноманітності часто тривалого перебування. Слід підкреслити той факт, що сучасні готелі можуть поєднувати функції кількох типів. Така особливість найчастіше пов'язана з сезонністю попиту основних послуг або, в цілому, комерційною вигодою. Наприклад, курортні готелі часто обладнуються залами для проведення конференцій, засідань, зустрічей; воднорозважальними блоками тощо.

Курортні готелі нерозривно пов'язані з поняттям «курорт». У вітчизняній та зарубіжній літературі курорти класифікуються за цілою низкою ознак: *потужність* (загальна місткість усіх лікувально-оздоровчих закладів на території); *лікувальний фактор* (кліматичний, бальнеологічний, грязьовий та змішаний); *медичний профіль* (протитуберкульозні, спеціалізовані, загальноотерапевтичні); *географічне розташування* (гірські, приморські, рівнинні); *час експлуатації* (переважно цілорічні, переважно сезонні, змішані); *функція* (переважно лікування; лікування, відпочинок, туризм; переважно відпочино, туризм); *за типом розселення* (курортний район, курортне місто (селище), курортна зона у місті, курортний комплекс); *за віковим складом* (дитячі, для дорослих, змішані) тощо (рис. 1.11) [30, 68].

Різноманіття функцій курортів визначає розміщення на них різних видів лікувально-оздоровчих установ, які можна поділити на 4 групи: *санаторні заклади, установи відпочинку, туризму і дитячі лікувально-оздоровчі установи* [68] (рис.1.11). Існує також класифікація санаторно-курортних установ (за Знаменською та ін.): *санаторні установи* (санаторії, санаторні пансіонати, молодіжні табори санаторного типу); *установи відпочинку* (будинки відпочинку, пансіонати, курортні готелі літні містечка відпочинку, молодіжні табори); *установи туризму* (туристичні бази та табори, мотелі, кемпинги). За Знаменською санаторії – це лікувально-профілактичні заклади, що призначені для лікування хворих. Санаторні пансіонати надають хворим лише житлові приміщення, дієтичне харчування та лікарський нагляд (лікування та культурно-розважальне обслуговування здійснюється у загальнокурортних закладах). Будинки відпочинку, курортні готелі та пансіонати відпочинку призначені для відпочинку та загального оздоровлення і забезпечують житлом, харчуванням, культурно-масовим обслуговуванням [30].

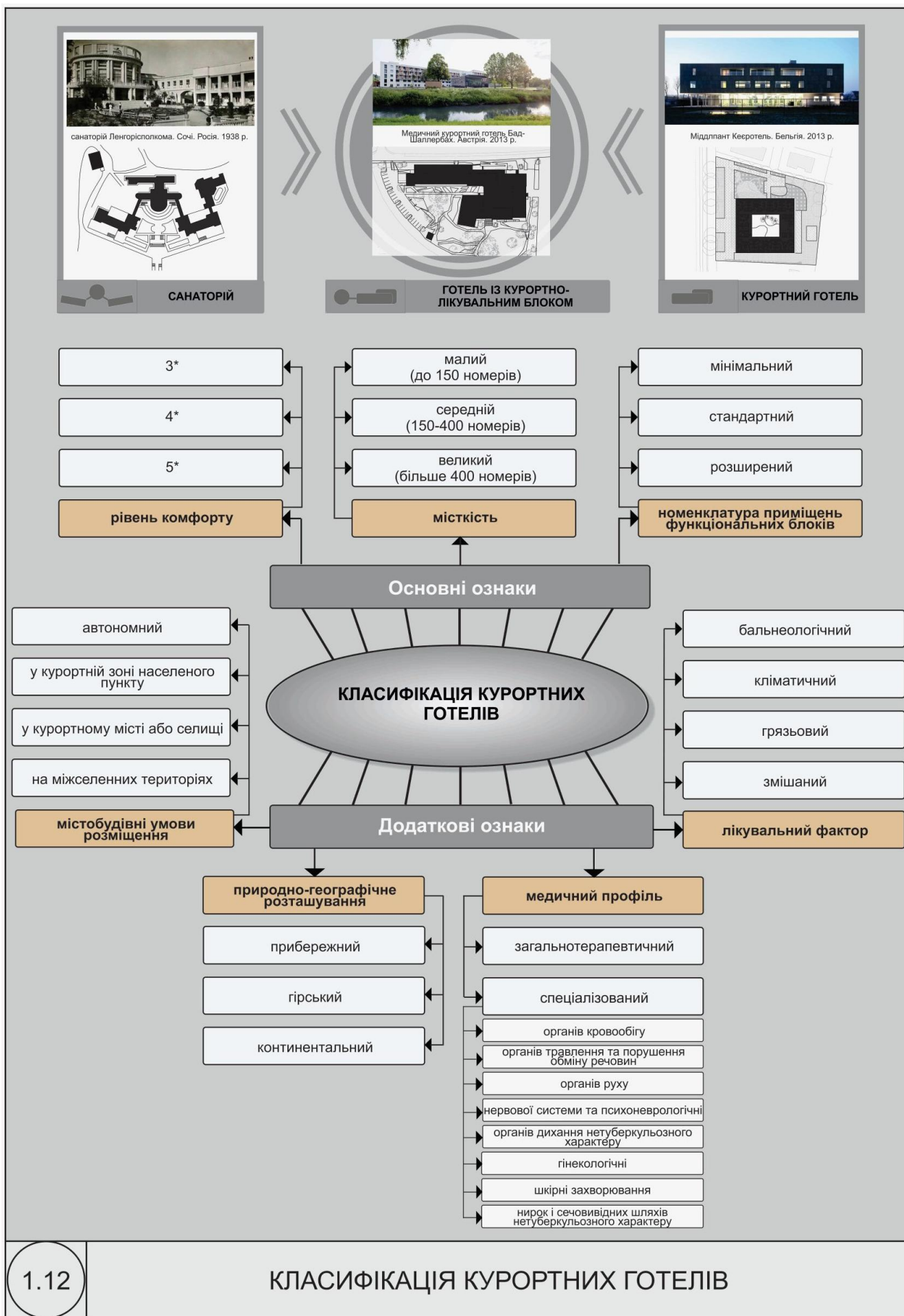
При комплексному плануванні і забудові курортів для обслуговування відпочиваючих також передбачаються загальнокурортні установи і споруди лікувального та культурно-масового та побутового призначення (рис. 1.11) [68, С. 18].

Основними курортними лікувально-оздоровчими закладами за кордоном є лікувальні курортні готелі та спа. Як зазначає Ф. Лавсон, сучасні спа готелі задовольняють різноманітні потреби і забезпечують широкі умови для індивідуального і сімейного відпочинку. На існуючих курортах багато готелів зазнало значної модернізації із встановленням сучасного висотехнологічного обладнання. Нові курортні готелі можуть розміщуватись біля традиційних курортних міст, або бути індивідуально розвиненими із власними лікувально-оздоровчими центрами. Програми з лікування та оздоровлення можуть тривати декілька днів, 1-2 тижні та більше. Якість і асортимент ресторану та вітальні (кімнати відпочинку) мають важливе значення. Хоча використання спа в основному, має несезонний характер, слід передбачити проведення спеціальних заходів, розваг, конкурсів, виставок і фестивалів [94, С.79].

Аналіз планування вітчизняних курортів (Трускавець, Лермонтовский, Аркадія, Черноморка, Кароліно-Бугаз) та ряду зарубіжних курортів Словенії (Терме Олімія, Порторож), Німеччини (Тегернзее) та багатьох інших, проведений автором, свідчить про те, що в системі «санаторій - курортний готель» відбуваються певні зміни з трансформацією окремих функцій і поєднанням їх у рамках «гнучких схем». Санаторії, дома відпочинку, пансіонати з лікуванням продовжують своє функціонування, особливо на курортах України, в тому числі на Одеській групі курортів, та їх кількість із кожним роком зменшується. Нова забудова ведеться курортними готелями біля санаторіїв та центрів загально-курортного обслуговування та готелями із власними курортно-лікувальними центрами для комфортного та незалежного функціонування. Такий тип курортного лікувально-оздоровчого закладу в більшій мірі задовольняє потреби сучасності (підвищені потреби у комфорті, комплексне лікування та обслуговування) і відповідає світовим стандартам (рис. 1.12).

Отже санаторії, що надають лікування; курортні готелі, що відносяться до закладів відпочинку і не забезпечують лікуванням, - це сталі типи курортних установ, та готелі із курортно-лікувальним блоком – новий для нашої держави тип

закладу, що успішно розвивається у всьому світі. Структурний аналіз характеристик сучасних курортних готелів, діючих санаторіїв та інших подібних закладів дозволив виявити і сформулювати класифікацію курортних готелів, як типу, що, в першу чергу, надає послуги з курортного лікування (рис. 1.12).

За *рівнем комфорту* розрізняють 3*, 4* і 5* курортні готелі. Вимоги до площі та благоустрою ділянки, складу та площі приміщень та інші технічні характеристики слід виконувати в відповідно з ДБН В.2.2-20:2008 «Готелі» в залежності від «зірковості готеля». Курортні готелі із меншим рівнем комфорту зустрічаються вкрай рідко через економічну недоцільність, їх аналогами є курортні містечки та бази.

За *місткістю* курортні готелі розподіляються на малі (до 150 номерів), середні (150-400 номерів) і великі (більше 400 номерів). Як вже зазначалося раніше, найбільш характерною та ефективною є середня місткість.

За *номенклатурою приміщень функціональних блоків* курортні готелі бувають мінімальними (проживання, харчування і діагностика), стандартними (проживання, харчування, діагностика і лікування) та розширеними (проживання, харчування, діагностика, лікування та інші послуги, як оздоровлення, розважання, конференц тощо). Загальнокурортні готелі із скороченим складом функцій тяжіють до загальнокурортних водо-, грязелікарень, курортних поліклінік, тощо. Курортні готелі із розширеним складом приміщень більш пристосовані до цілорічного функціонування.

За *медичним профілем* розрізняють загальнотерапевтичні та спеціалізовані (органів кровообігу, порушення обміну речовин, органів руху, нервової системи, психоневрологічні тощо) [74]. Якщо раніше санаторії обслуговували одну, дві, три групи хворих, зараз сучасні курортно-лікувальні центри при готелях, діючі санаторії охоплюють більше чотирьох спеціалізацій з наявністю відповідних відділень. Наприклад, спеціалізований санаторій ім. Пирогова на курорті Куяльник надає послуги з лікування серцево-судинної системи; захворювання нервової системи; органів руху; гінекологічних хвороб; хвороби сечостатевої системи, нирок; захворювання шкіри та наслідки опікової хвороби; наслідки

хвороб, пов'язаних із дією факторів антропогенного, в т. ч. радіаційного забруднення. Як виявили дослідження сучасні загальнотерапевтичні курортно-лікувальні центри теж певною мірою спеціалізуються та охоплюють значно меншу кількість груп за захворюваннями. Наприклад, загальнотерапевтичний санаторій Кароліно-Бугаз на однойменному курорті надає послуги хворим серцево-судинної системи; нервової системи; органів дихання та ЛОР органів. Отже, лікувальна база курортних готелів та подібних їм закладів йде шляхом спеціалізації за групами захворювань та збільшення лікувально-оздоровчих послуг.

Місцерозміщення оказує суттєвий вплив на особливості функціонування курортних готелів і на вимоги, що пред'являються його будівлям. *За лікувальним фактором* є бальнеологічні, кліматичні, грязьові та змішані курортні готелі. Лікувальні фактори впливають на методи використання природного надбання за допомогою організації спеціальних споруд на базі готелю (веранди-аерарії, відкриті тераси, галереї, лоджії) та клімато-, бальнео- та грязелікарень тощо.

За природно-географічним розташуванням курортні готелі діляться на прибережні, гірські та континентальні. Кліматичні умови впливають на форму та тривалість перебування хворих на відкритому повітрі, враховується при функціональному взаємозв'язку основних груп, орієнтацію вікон номерів та можливостях архітектурно-просторових рішень.

За містобудівними умовами розміщення курортні готелі розподіляються на автономні; ті, що знаходяться у курортній зоні населеного пункту; у курортному місті або селищі та на міжселенних територіях. Від містобудівних умов розміщення залежить транспортна інфраструктура навколо готеля, наявність загальнокурортних споруд та характеристика навколишньої забудови (поверховість, щільність, стилістика тощо).

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I:

1. Відстежена загальна динаміка підвищення комфортності санаторно-курортних та оздоровчих установ. Доведена доцільність та запропоновано основні напрямки цього дослідження – з точки зору подальшого розвитку санаторно-курортної галузі України як лікувально-профілактичної та складової системи охорони здоров'я.

2. В історичному становленні курортних готелів можна виділити 4 основні етапи: зародження (IV до н.е.–V в.в.) - виникнення перших курортів та курортних комплексів з можливістю проживання; розвиток (VI–XV в.в.) і ускладнення планувальної і просторової організації курортних готелів, як приватних закладів для заможної категорії населення; поширення (XVI–XIX в.в.) – активне будівництво санаторіїв та курортних готелів; спеціалізація (XX–XXI в.в.) курортних готелів за призначенням.

3. Виявлено, що за кількістю та ємністю курортів Одеська область посідає провідне місце в Україні. Статистичні дані за останнє десятиріччя вказує на неухильне скорочення санаторіїв та пансіонатів з лікуванням і навпаки стабілізацію та тенденцію на зростання готельної бази курортів. Виявлені спільні риси розвитку санаторно-курортних установ Одеських курортів: подальша спеціалізація лікувальної бази; підвищення рівня комфорту житлового фонду; обслуговування конференц-сервісу та дозвіллевих заходів; розвиток послуги оздоровлення та профілактики (СПА-догляд, косметологія, велнес).

4. В системі «санаторій - курортний готель» відзначені певні зміни з трансформацією окремих функцій і поєднанням їх у рамках «гнучких схем». Виявлено розподіл курортних готелів на 2 групи: курортні готелі, що надають послуги проживання та харчування і можливість лікування у загальнокурортних центрах та готелі із власним курортно-лікувальним центром, що надають повний комплекс послуг: проживання, харчування, діагностика, лікування та ін. Санаторії, курортні готелі - це сталі типи курортних установ, та готелі із курортно-лікувальним блоком – новий для нашої держави тип закладу, що поєднує наявність лікувальних послуг та комфорт готелів.

5. Узагальнено світовий досвід проектування та будівництва курортних готелів за типологічними характеристиками: а) географічне розташування та міське розміщення; б) об'ємно-просторова композиція та поверховість; в) рівень комфорту та наявність функцій; г) місткість та тип конструктивної схеми; д) функціонально-просторове зонування та форма плану. Відзначено переважання курортних готелів малої місткості (65%), прибережних (60%) курортних готелів, курортних готелів із певною спеціалізацією за лікувально-оздоровчим профілем (60%) у загальносвітовій практиці. Також за визначеними характеристиками виявлено переваги архітектурно-планувальної організації окремих зарубіжних проектів (щодо складності об'ємно-просторових рішень, рівня комфорту, наявності додаткових функцій) та вітчизняних проектів (щодо розвиненої лікувальної та оздоровчої бази; зв'язком із природним оточенням; врахуванням особливостей регіональної архітектури).

6. Пропонується класифікувати курортні готелі: за рівнем комфорту (3*, 4* і 5*); за місткістю (до 150 номерів, 150-400 номерів і більше 400 номерів); за номенклатурою приміщень функціональних блоків (мінімальні, стандартні та розширені); за медичним профілем (загальнотерапевтичні та спеціалізовані; за лікувальним фактором (бальнеологічні, кліматичні, грязьові та змішані); за природно-географічним розташуванням (прибережні, гірські та континентальні) та за містобудівними умовами розміщення (автономні, у курортній зоні населеного пункту, у курортному місті або селищі та на міжселенних територіях).

7. Аналіз існуючого стану функціонування курортних готелів дозволив визначити наступні тенденції: відповідно до світового досвіду перехід від зведення одиничних будівель до комплексної забудови та укрупнення їх місткості, що обумовлено рентабельністю; з урахуванням потенціалу курортологічних ресурсів (мінеральні води, грязі тощо) орієнтація на внутрішні потреби країн; залежно від комерційної спрямованості зміна та розширення номенклатури приміщень, нестандартність рішень і аттрактивність архітектурного середовища курортних готелів.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЛІКУВАЛЬНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

2.1 Загальна методика дослідження.

Під методологією наукового дослідження розуміють систему підходів, принципів, показників, методів дослідження соціально-економічних процесів, обґрунтування оптимальних рішень [89]. Загальносвітове підвищення вимог до якості надання послуг у засобах тимчасового розміщення, перехід від організованого курортного лікування до неорганізованого, що відбувається на території України, та значні надбання у курортологічній сфері нашої держави створили передумови для визначення загальної методики дослідження проблеми архітектурно-планувальної організації курортних готелів, що базується на **комплексному функціонально-структурному підході**. Ніканоров С.П. розподіляє комплексний підхід на такі етапи: виявлення проблеми; оцінка актуальності проблеми; аналіз обмежень проблеми; визначення критеріїв; аналіз існуючої проблеми; пошук можливостей (альтернатив); вибір альтернативи; прийняття рішення; реалізація рішення; визначення результатів рішення [50, 57].

В якості опори для побудови роботи були використані «дерева властивостей» за Овчинніковою Н. П. [58]. Внутрішні показники якості роботи характеризують дисертацію як окремо взятий феномен і відображають його внутрішні зв'язки. Зовнішні показники якості відображають зовнішні зв'язки архітектурно-наукової праці (сприйняття її суб`єктом). Показники оцінки та цінності відображають якості архітектурно-наукової роботи, що має цінні надбання.

У дослідженні автором застосовані загальні методи (спостереження, порівняння, абстрагування, аналіз, синтез, моделювання та ін.) міждисциплінарні (економічний, статистичний, фактологічний, класифікація, опитування, анкетування, експертної оцінки, тощо) і дисциплінарні архітектурні методи

(планувальний, містобудівний, стилістичний, композиційний, функціональний, графічного моделювання та ін.).

Процес дослідження та вирішення задачі включає три етапи (рис. 2.1.):

- аналіз передумов розвитку архітектури курортних готелів (відбір та обробка інформації з узагальненням та висновками);
- визначення концептуальних засад (вибір методів дослідження, вивчення факторів впливу);
- моделювання планувальної структури (визначення наукових засад створення оптимальної архітектурно-планувальної організації курортних готелів).

На кожному етапі науково-дослідницької роботи було застосовано свій набір методів наукового пізнання. На першому етапі була обрана проблема та напрямок дослідження; відібрана та оброблена інформація з теми; вивчено історичний досвід та сучасний стан архітектури курортних готелів та визначено типологічні особливості курортних готелів.

Стадія вибору проблеми та напрямку наукового пошуку передбачає *аналіз і синтез* емпіричних та теоретичних передумов дослідження, з'ясування актуального стану вивченості об'єкта шляхом *спостереження та абстрагування* [13]. *Спостереження, аналіз і синтез, індукція та дедукція, абстрагування* відносяться до загальних методів наукового пізнання, які на відміну від спеціальних методів, використовуються протягом всього дослідницького процесу, але на початку дисертаційного дослідження вони є основними [79].

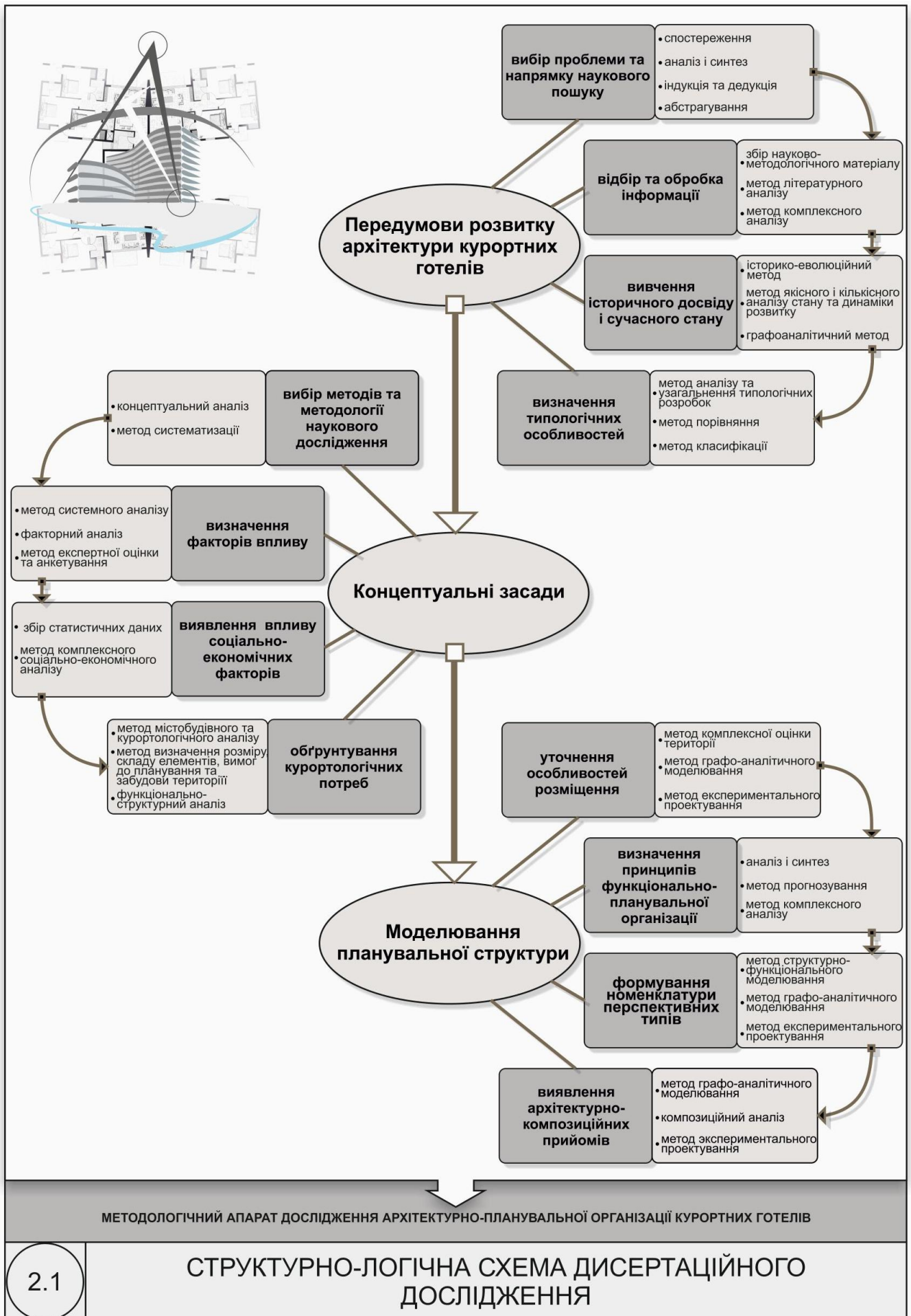
Відбір та обробка інформації робились автором методом *збору науково-методичного матеріалу, методом літературного аналізу та методом комплексного аналізу* проектних матеріалів. Використовуючи метод *літературного аналізу*, автор вивчив і узагальнив результати понад 100 наукових праць, нормативну будівельну базу і статистику з архітектури і курортології. *Комплексний аналіз* наукових досліджень з архітектурно-планувальної організації готелів та санаторно-курортних і оздоровчих установ виявили, що в повному обсязі і предметно не досліджені особливості

архітектурного проектування курортних готелів, надані лише деякі рекомендації. Проведений аналіз виявив головні недосліджені проблемні питання архітектури курортних готелів - невідповідність вітчизняної матеріальної бази курортних готелів світовим вимогам; стійка тенденція зменшення кількості санаторно-курортних закладів, зокрема на території Одеської групи курортів; нераціональне використання курортно-лікувальної бази як послуги курортних готелів.

Вивчення історичного досвіду та сучасного стану архітектури курортних готелів автор виконав за допомогою наступних методів. *Історико-еволюційний метод* зробив можливим підслідити, як курортний готель від засобу, що надає лише розміщення на курорті трансформувався у готель із розвинутими блоками, що надає лікувально-оздоровчі та розважально-подієві послуги. *Графоаналітичний* та історико-еволюційний методи зробили можливим систематизувати вітчизняні і зарубіжні проекти курортних готелів від їх зародження до сьогодення, що дало змогу детермінувати наступні тенденції: перехід від зведення одиничних будівель до комплексної забудови та укрупнення місткості; урахування потенціалу курортних ресурсів та орієнтація на внутрішні потреби країн; розширення номенклатури приміщень, нестандартність рішень і привабливість архітектурного середовища курортних готелів.

Метод якісного і кількісного аналізу стану та динаміки розвитку автором було проаналізовано більше 80 проектів курортних готелів України та країн Європи, Азії, Північної та Південної Америки. Це допомогло виявити дані про місткість, склад, структуру, спеціалізацію та рівень комфорту курортних готелів.

В результаті проведеного аналізу виявлено переваги архітектурно-планувальної організації окремих зарубіжних проектів (щодо складності об'ємно-просторових рішень, рівня комфорту, наявності додаткових функцій) та вітчизняних проектів (за зв'язком із природним оточенням, врахуванням особливостей регіональної архітектури, розвиненої лікувальної функції).

Якісний і кількісний аналіз міжнародного досвіду довів, що саме курортні готелі та подібні їм заклади – санаторії, пансіонати з лікуванням тощо найбільш розвинені в регіонах України; Росії; в окремих європейських країнах: Чехія, Німеччина, Франція, Бельгія, Швейцарія, Югославія та інші.

Метод натурних обстежень у складі якісного і кількісного аналізу стану та динаміки розвитку дозволив дослідити Одеські курорти і виявити, що основна частка санаторно-оздоровчої бази застаріла, перестала функціонувати, або потребує реорганізації. Натурні обстеження більше 40 курортних готелів, санаторіїв, пансіонатів довели, що на рівні із сталими типами курортних установ – санаторіями із лікувальними послугами і курортними готелями із частковим або повним виділенням медичного обслуговування в загальнокурортні заклади (курортні поліклініки, санаторії), формується новий тип – готель із курортно-лікувальним блоком, що надає закінчене медичне обслуговування та комфортне розміщення.

В якості основного методу наукового узагальнення першого етапу дослідження застосовується *класифікація* – розподіл тих чи інших об'єктів за класами (типами, розрядами) в залежності від їх загальних ознак, що фіксує закономірні зв'язки між класами об'єктів. У процесі вивчення нових об'єктів щодо кожного такого об'єкту робиться висновок: чи належить він до вже встановлених класифікаційних груп. У деяких випадках при цьому виявляється необхідність перебудови системи класифікації. *Метод аналізу та узагальнення типологічних розробок* дозволив авторові класифікувати готелі за рівнем комфорту, структурою та функцією. Класифікація та *порівняння* даних дозволила співвіднести досліджуваний об'єкт з готелями іншого призначення і іншими курортними установами, виявити подібності та відмінності між ними, а також класифікувати самі курортні готелі за основними та додатковими ознаками [66].

Визначення концептуальних засад архітектурно-планувальної організації курортних готелів має наступний алгоритм: вибір методів та методології наукового дослідження; визначення факторів впливу; виявлення соціально-економічного потенціалу та обґрунтування курортологічних потреб. На базі

концептуального аналізу та методу систематизації було обрано методи та методологію дослідження.

Факторний аналіз був застосований для вивчення та виміру взаємозв'язків факторів, що сприяють і перешкоджають розвитку курортних готелів.

Для з'ясування загального соціально-економічного стану використовується *комплексний соціально-економічний аналіз* із використанням статистичної інформації для вивчення стану зміни показників. Статистичні дані по Одеській області за останнє десятиріччя вказують на неухильне скорочення санаторіїв та пансіонатів з лікуванням на 25%, і навпаки стабілізацію та тенденцію на зростання готельної бази майже в три рази.

На етапі пошуку впливу соціально-економічних факторів на архітектурно-планувальну організацію курортних готелів використовувався *метод експертної оцінки* – спеціальним чином організований збір суджень, оцінок та пропозицій спеціалістів, їх аналіз, зведення та формування результату [79].

За допомогою *метода анкетування*, автором розроблена «Анкета опитування працівників готельного господарства в курортних готелях Одеської області у 2016-2017 році (додаток А; рис. 2.2) і проведено опитування за нею [43, С.83]. Її головною метою було одержати об'єктивну оцінку стану курортного господарства та визначити соціальні потреби, зібрати побажання щодо удосконалення функціонально-планувальної організації та інноваційних засобів для подальшого розвитку.

Опитування 10 працівників курортних готелів дозволило виявити основні критерії і показники оцінки комфорту курортних готелів, їх відповідність потребам відпочиваючих, зокрема потребуючих медичної допомоги на курорті людей. Це дало змогу виявити необхідність наявності медичного нагляду при житловому блоці у курортних готелях. Анкетування дало змогу виявити, що курортні готелі, розміщені на курортах міста Одеси (Аркадія, Лермонтовський, Великий Фонтан, Чорноморка, Куяльницький) функціонують цілорічно, пропонують послуги з лікування, профілактичні, спортивні та оздоровчі програми, конференц- і івент-сервіс весь рік в тому числі нерезидентам готелю.

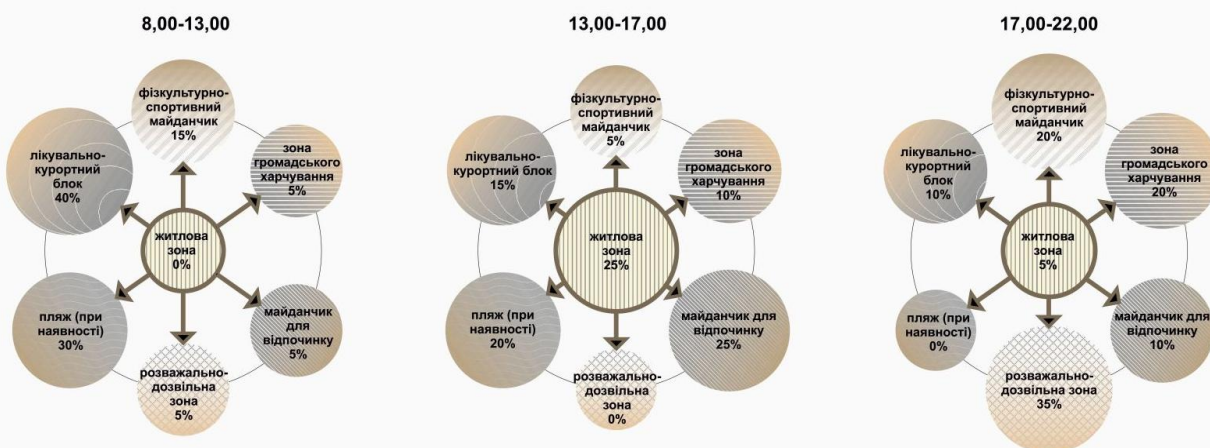
Курортні готелі, що розташовані на курортах за містом (Затока, Кароліно-Бугаз, Приморський, Сергіївка), працюють переважно з травня по жовтень.

Доведено, що важливу роль у курортних готелях відіграє розміщення на курорті – орієнтація номерів, близькість до пляжу і курортно-лікувальних установ, транспортна розв'язка. Зростає попит на профілактичні спортивно-оздоровчі послуги на базі курортно-лікувальних центрів.

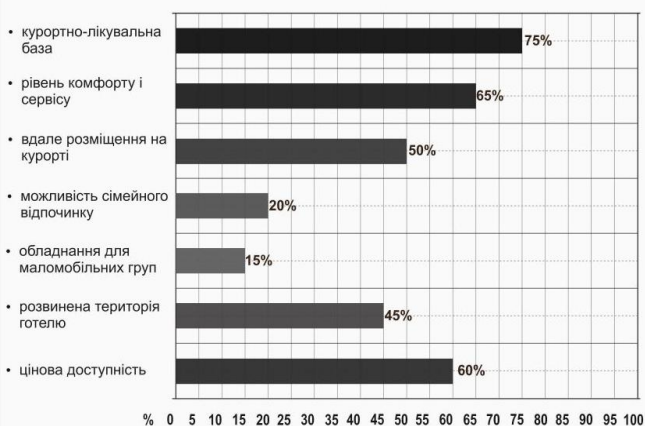
З опитування домінують такі відповіді респондентів:

- з 8,00 до 13,00 постояльці відвідують курортно-лікувальні установи, пляж, фізкультурно-спортивний майданчик; з 13,00 до 17,00 вони переважно знаходяться у житловій зоні, на майданчику для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор та читання і на пляжі; з 17,00 до 22,00 – у зоні громадського харчування, розважально-дозвільній та фізкультурно-спортивній зоні;
- основні фактори, що привертають людей до курортного готелю є лікувально-курортна база та рівень комфорту та сервісу;
- середня тривалість перебування у курортному готелі коливається від пори року: переважно 14-24, 10-14 днів улітку; а узимку підвищується відсоток короткотривалих перебувань - 1-5, 5-9 днів;
- медичний догляд при житловому блоці є необхідним;
- додаткові послуги, якими користуються постояльці – профілактичні, спортивно-оздоровчі, конференц- та івент-сервіс, дитячий клуб та екскурсійний туризм;
- у віковій категорії постояльців переважає 45 років і більше, але відзначається збільшення сімейних відпочиваючих категорії 25-45 років із дітьми;
- найчастіше обирають проживання та вибіркові послуги з лікування (профілактики);
- проблема сезонності вирішується здебільшого цілорічною курортно-лікувальною базою.

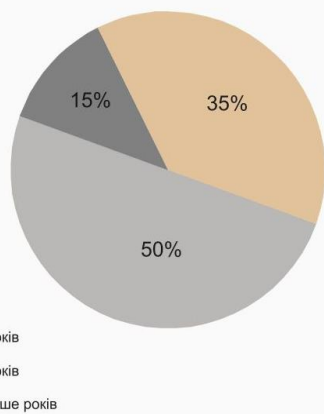
Принципова схема розподілу денного часу відпочиваючих та їх перебування в різних функціональних зонах

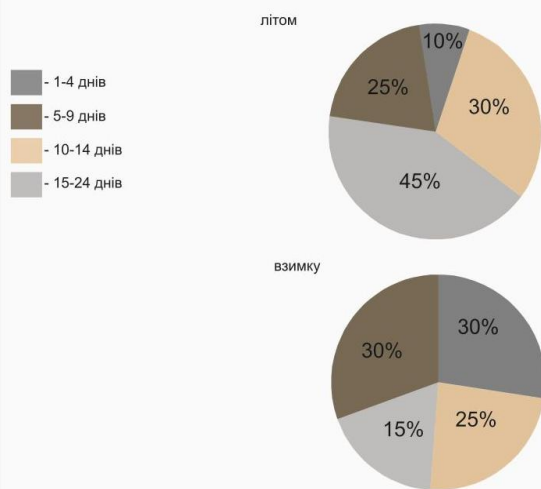
Важелі залучення відпочиваючих до курортного готелю (від 0 до 100%)

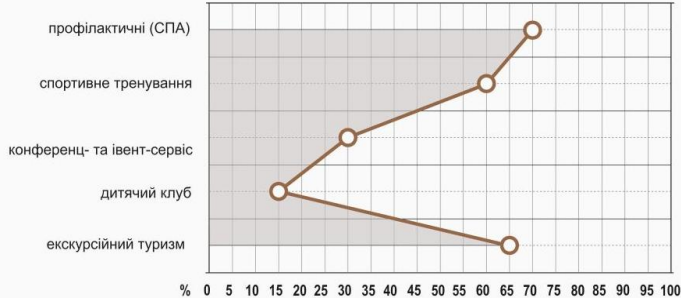
Вікова категорія відпочиваючих, що переважає

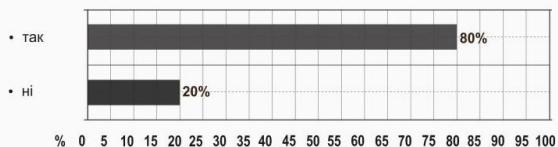
Середня тривалість перебування у курортному готелі

Додаткові послуги, якими користуються відпочиваючі

Чи є доцільною наявність медичного догляду у житловому блоці

2.2

РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В КУРОРТНИХ ГОТЕЛЯХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Третій етап дослідження - *моделювання планувальної структури* - розроблений за такою послідовністю: виявлення особливостей розміщення; визначення принципів функціонально-планувальної організації; формування номенклатури перспективних типів та виявлення архітектурно-композиційних прийомів.

Містобудівні умови розміщення курортних готелів пропонується базувати на *методиці комплексної оцінки території* з точки зору природних, містобудівних і ландшафтних характеристик. Дана методика передбачає: аналіз функціональної і транспортної структури території; оцінку композиційно-планувальної схеми, і зон візуального сприйняття; визначення місткості житлового блоку і прохідності громадського з точки зору потужності курорту.

Метод графічного аналізу включає засоби архітектурної графіки у вигляді аналітичних креслень, замальовок, схем, фотографій та візуалізації для вивчення архітектури курортних готелів. Методом *графоаналітичного аналізу* були встановлені функціональний склад, та архітектурно-композиційні особливості курортних готелів. Встановлення причинно-наслідкових відносин між призначенням і архітектурно-планувальними рішеннями курортних готелів допомогло визначити їх необхідну спеціалізацію за функціональною ознакою і скласти функціонально-планувальну структуру типів курортних готелів.

Також *порівняльний аналіз* в комплексі з *графоаналітичним методом* дозволили визначити основні варіанти розміщення курортних готелів і їх відповідне об'ємно-просторове рішення, місткість, поверховість. Метод порівняльного аналізу використовувався для порівняння об'ємної і планувальної композиції досліджуваного типу будівель, а також для побудови типологічних і еволюційних рядів [27].

Композиційний аналіз покликаний розкрити характеристики функціонально-планувальних та об'ємно-просторових структур, виявити композиційні прийоми архітектурно-просторової організації курортних готелів.

Для обґрунтованого визначення майбутніх характеристик об'єкта необхідно знати можливі варіанти його структури та розвитку з урахуванням значної

кількості факторів, для цього використовується *моделювання* (процес постановки модельного експерименту) [79] та *прогнозування* (визначальний для оцінювання можливих варіантів розвитку та майбутніх параметрів об'єкта). *Моделювання* є однією з базових категорій теорії пізнання і являється дослідженням за допомогою умовних зображень об'єктів або їх аналогів, що мають істотно важливі характеристики.

Функціонально-планувальну структуру курортних готелів пропонується формувати на основі *методу функціонального моделювання*, який передбачає порівняльний аналіз функціонального складу курортних готелів різної спеціалізації і місткості. За допомогою *методів графічного моделювання, графоаналітичного аналізу і експериментального проектування* пропонується визначити основні параметри структурних елементів курортних готелів, їх композиційне взаєморозташування, зв'язок один з одним, а також типологію курортних готелів. За допомогою синтезу отриманих та існуючих даних стане можливим розрахувати номенклатуру груп приміщень курортного готелю.

Достовірність розроблених принципів та прийомів було апробовано у 3 дипломних проектах студентів 6 курсів та під час робочого проектування у 2 проектах курортних готелів в Одеській області.

2.2 Методичний підхід до оцінки впливу соціально-економічних факторів на функцію курортних готелів.

Фактори, що впливають на формування курортних готелів. За Лавріком Г.І у сучасній архітектурній науці фактор – це причина або умова, яка спонукає та обумовлює виникнення, функціонування та розвиток процесів, притаманних об'єктові. Системне тлумачення архітектурних об'єктів викликає необхідність розподілити фактори на внутрішні і зовнішні. Внутрішніми факторами є виключно внутрішні причини та умови системи, зовнішні фактори – це вплив на систему зовнішнього середовища, тобто причини, які не «ревізуються» системою і пов'язані з системою прямим зв'язком «зовнішній світ→система» [50, С.14]. Аналіз теоретичних досліджень [37, 86], практики проектування і експлуатації курортних готелів допоміг виявити ряд *зовнішніх і внутрішніх* факторів. Перша група характеризує середовище та умови, в яких формується архітектура курортних готелів, це **соціально-економічні; природно-кліматичні та містобудівні** чинники. Друга складається з більш вузькоспеціалізованих факторів, що впливають безпосередньо на рішення самої будівлі: **типологічні; функціонально-технологічні; архітектурно-планувальні; об'ємно-просторові; інженерно-конструктивні** (рис. 2.3). Слід зазначити, що більшість цих чинників актуально для будь-якого типу будівель, і серед них нами виділені деякі показники, що стосуються саме курортних готелів.

Курортні готелі, як заклади відпочинку, орієнтовані на задоволення потреб людини, тому *соціально-економічні фактори* відіграють провідну роль в їх формуванні та визначають попит на послуги даного типу споруд для тимчасового проживання. Соціально-економічні фактори - це потреби населення у відпочинку, основними показниками тут служать *життєвий рівень і медико-біологічні показники* (стан здоров'я і психофізіологічні особливості населення [54, С.11], *кваліфікаційні трудові ресурси, вартість зведення і експлуатаційні витрати, прибутковість функціонування.* Це провідні фактори при замовленні, проектуванні і будівництві будівель курортних готелів, тому поліпшення

соціального та економічного стану суспільства зумовлюють всецілий розвиток архітектури курортних готелів.

Природно-кліматичні чинники обумовлюють тип курортного готелю, вибір конструкцій і будівельних матеріалів, об'ємно-просторове рішення будівлі, орієнтацію та площу скління тощо. [22, 29]. До них відносяться:

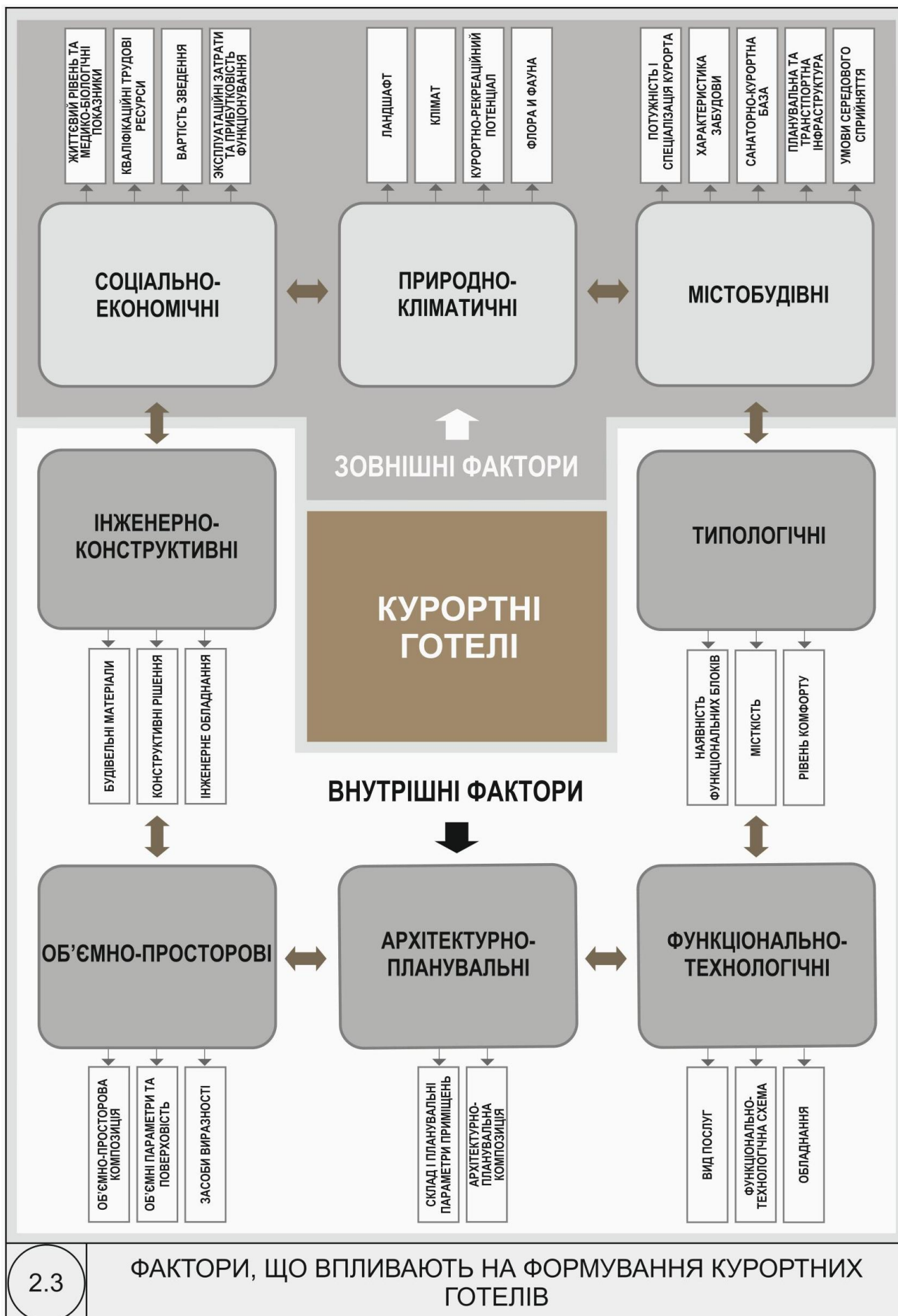
- *ландшафтні характеристики*: топологія ділянки, особливості ґрунту, геологія, гідрологія (наявність морів, річок, озер, водойм, схильність повеней) та найбільш привабливі пейзажі;

- такі *кліматичні чинники* як сонячна радіація на протязі року і карта затінення ділянки; температурно-вологісний і вітровий режими;

- *курортно-рекреаційний потенціал*: лікувальні гідромінеральні ресурси та лікувальні грязі, кліматичні лікувально-оздоровчі і сприяючі відпочинку компоненти.

- особливості *флори і фауни* природної території та їх екологічний стан [33, С. 134].

Природно-кліматичні елементи в мотивації туризму відносяться до психологічних і біологічних потреб особливо міських жителів. Природні курортні ресурси - клімат, мінеральні води, лікувальні грязі - повсюдно використовуються і поза курортами (в міських поліклініках): але ефективність їх застосування на курортах вища. Пояснюється це тим, що вплив курортного фактора, як і взагалі всіх лікувальних заходів, поєднується з комплексним впливом природних умов тут в цілому. Крім того, на курорті відпочиваючий змінює звичну обстановку: звільняється від навантаження і повсякденних турбот. На курорті людина опиняється в умовах тривалого перебування на свіжому повітрі, відчуває вплив навколишнього ландшафту. Комфорт, затишок в курортному готелі, культурно-масові заходи сприяють створенню потрібного психологічного фону. Величезну роль грає і руховий режим: чергування спокою і дозованого руху, прогулянки, екскурсії, гімнастика, в ряді випадків спеціальні заняття [46, С.10).

Клімат Одеської групи курортів помірно континентальний, поєднує особливості морського та степового клімату. Близкість моря послаблює зимові морози та літню спеку. Безморозний період триває 230 днів. Ясних сонячних днів у році понад 290. Річна кількість опадів – 200-400 мм. Літо тут тривале, тепле. Зима характеризується переходом температури через 0°С. Морське повітря насичене аерозолями солей бромю, хлору, йоду. Ця зона сприятлива для кліматолікування протягом усього року, особливо для хворих на гіпертонічну хворобу, ішемічну хворобу серця, атеросклероз, невроз [72, С.119].

Містобудівні фактори включають *потужність і спеціалізацію* або *лікувальний фактор* (бальнеологічний, кліматичний, грязелікувальний або змішаний) *курорту, санаторно-курортну базу* (наявність загальнокурортних лікувально-оздоровчих, культурно-розважальних споруд тощо), *характеристику забудови* (поверховість, сучасна або історична архітектура), *планувальну структуру* (в т. ч. наявність ділянок під забудову та транспортна інфраструктура), а також *умови середового сприйняття*. *Потужність курорту* визначається в залежності від гідромінеральних і грязьових ресурсів, наявності придатних для будівництва територій, ємності існуючих і штучно створених пляжів, умов водопостачання [68, С.14], [76]. Містобудівні фактори важливі при виборі ділянки, визначенні оптимальної місткості, спеціалізації, вибору функцій курортного готелю та з перших етапів проектування.

Типологічні чинники визначають основні параметри майбутньої будівлі курортного готелю - це *наявність функціональних блоків, місткість і рівень комфорту*. Типологічні фактори формують тип майбутнього готелю: загальнокурортний, спеціалізований чи багатофункціональний.

До *функціонально-технологічних факторів* належать *вид послуг*, що надаються курортним готелем, *функціонально-технологічна схема* і необхідне *обладнання*, його параметри. З огляду функціонально-технологічних факторів можливо виявити такі вимоги до формування курортних готелів: організація функціональних зв'язків (горизонтального та функціонального переміщення відпочиваючих і працівників з урахуванням існуючих технологій);

забезпечення єдності функціонально-технологічних процесів, відповідних їм зон і блоків [43, С. 89].

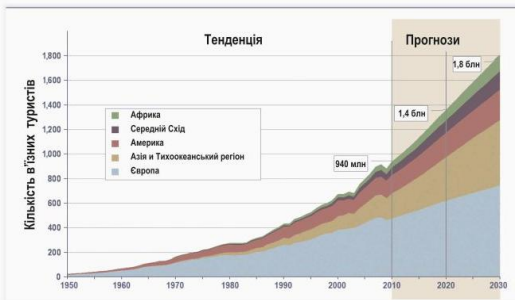
Архітектурно-планувальні фактори включають в себе склад, параметри приміщень і архітектурно-планувальну композицію.

Об'ємно-просторові чинники пов'язані з об'ємно-просторовою композицією будівлі, його об'ємними параметрами, поверховістю та засобами виразності, метою яких є зробити курортний готель комфортним в експлуатації, привабливим, надійним і забезпечити зовнішній вигляд курортного готелю, що задовольняє, як містобудівним умовам, так і естетичній виразності об'єкту. Перебуваючи в курортному готелі відпочиваючий повинен отримати можливість абстрагуватися від будь-яких подразників і зануритися в світ краси та здоров'я. При цьому приділяють увагу комплексності забудови, створенню цілісного архітектурного ансамблю [43, С. 90].

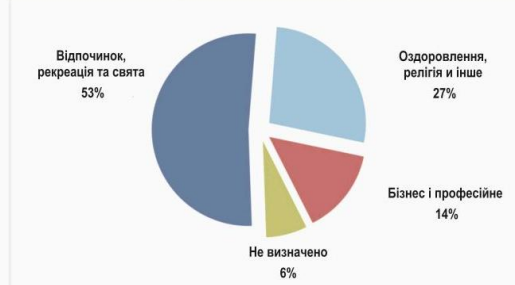
В інженерно-конструктивних факторах можна виділити будівельні матеріали, конструктивні рішення та інженерне обладнання. Детально інженерно-конструктивні рішення розглянуті у книзі Лавсона Ф. [94]. Питання з модернізації конструктивних та інженерно-технічних систем у складі типових готелів розкрито у дисертаційній роботі Брідні Л. Ю. [15].

Всі розглянуті фактори мають різну специфіку та все-таки пов'язані між собою. Так, особливості ландшафту місцевості визначають багато в чому конструктивні рішення будівлі, які в свою чергу впливають на вартість зведення курортного готелю. Дослідження і аналіз всіх зовнішніх і внутрішніх факторів, їх облік при проектуванні дозволяє обрати найбільш оптимальні рішення будівель курортних готелів, які не перечуть природним і архітектурним об'єктам, а також спроможні раціонально використовувати курортні та природні ресурси місцевості [57, С.59].

1. Тенденція та прогнози в'їзного туризму за період 1950-2030

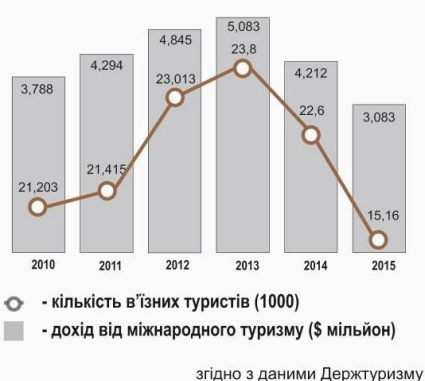

2. Мета відвідувань в'їзного туризму, 2015

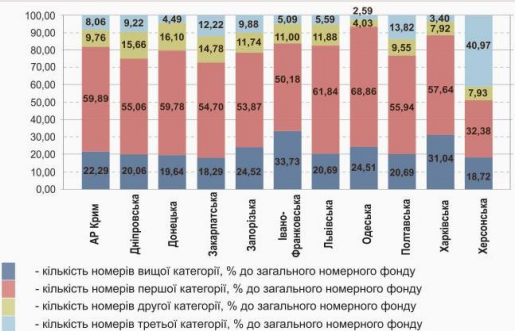
за даними Всесвітньої Туристської Організації (UNWTO)

3. Статистика розвитку в'їзного туризму в Україні

згідно з даними Держтуризму

4. Структура номерного фонду готелів за регіонами України

за даними монографії «Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентної спроможності»: за заг. ред. М.М.Іжї; К.Д. Бабова; Т.М.Безверхнюк. - Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016, 626с.

5. Рекреаційний потенціал України (НДП містобудування, 1983)

6. Динаміка росту місткості оздоровчих, рекреаційних, готельних і туристичних закладів по областям

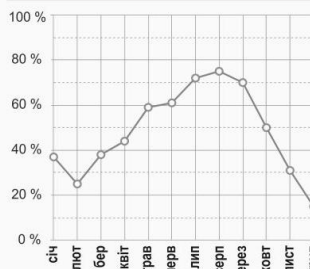

за Панченко Т.Ф. (книга «Туристичне середовище - архітектура, природа, інфраструктура»)

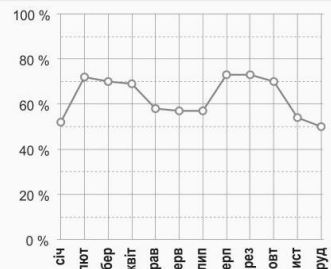
7. Інтегрований методичний підхід до оцінки соціально-економічних показників готельного господарства та санаторно-курортної сфери України у 2013 р. (за Юринець, Мельник Н., 2014 р.)

Готельне господарство	Кількість закладів готельного типу, од.	3582	За період 2005-2013 р. кількість готельних закладів зросла в середньому на 6,5 % в рік, одноразова місткість готельних закладів зросла на 10,5 % в рік. Скоротився коефіцієнт використання готельних площ (відношення кількості споживачів до річної місткості готелів), що обумовлено повільним зростанням кількості споживачів в середньому на 1,2 % в рік.
	Доходи від наданих послуг, тис. грн.	5 851 483,9	
	Кількість розміщених людей, осіб	5 467 815	
Санаторно-курортна сфера	Середня місткість	50,0	Спостерігається поступове скорочення кількості закладів (приблизно на 1,2 % в рік), номерного фонду (на 1,3 % в рік) та обсягів обслуговування споживачів (на 1,5 % в рік). Коефіцієнт використання номерного фонду на протязі останніх п'яти років був низьким і коливався на рівні 1,8 - 2,0 %. Все це свідчить про погіршення стану даної сфери.
	Кількість закладів, од.	2829	
	Доходи від наданих послуг, тис. грн.	6 316 488,6	
	Кількість розміщених людей, осіб	2 835 268	
	Середня місткість	144,1	

8. Завантаження курортного готелю

9. Завантаження ділового готелю категорії 4-5*

за даними міжнародного форуму HOSPITALITY INDUSTRY FORUM 2012 і Меркелівської Н.Ю. дис. «Архітектурно-планувальна реорганізація готелів 4-5* в історичних будівлях центра міста (на прикладі м. Одеса)»

Методичний підхід до оцінки впливу соціально-економічних факторів на функцію курортних готелів. Тенденція та прогнози в'їзного туризму за період 1950-2030 за даними Всесвітньої Туристичної Організації показує, що кількість міжнародних подорожей надалі продовжуватиме зростати (рис. 2.4.1.). Міжнародні відвідування, пов'язані з відпочинком, рекреацією та оздоровленням ліднують за своєю кількістю. (рис. 2.4.2) [99]. Зростає кількість людей, що бажають профілактичних, рекреаційних або потребують відновних, лікувальних програм, тому Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я прийнята стратегія «Здоров'я для всіх в ХХІ столітті», яка наголошує на необхідності розробки регіональних і національних стратегій з охорони здоров'я та сталого її розвитку, а також відповідальному ставленню до здоров'я та факторам, що його визначають [103].

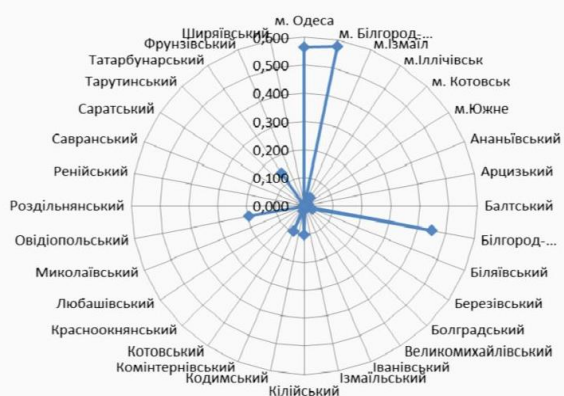
Що стосується в'їзного туризму в Україні, статистичні дослідження виявили, що девальвація гривні і скорочення доходів істотно знизили його частку, що за даними Держтуризму становила 5,083 тис. в'їзних туристів у 2013 і скоротилась до 3,083 тис. у 2015 році (рис. 2.4). Проте дана ситуація стала сприятливим фактором для розвитку внутрішнього туризму. На сьогоднішній день в ситуації, що склалася, у вигаши опинилися українські курорти узбережжя Чорного моря, де потік відпочиваючих зріс майже на 40% (за даними Держтуризму). За даними агентства з питань інвестицій та розвитку Одеської ОДА туристичний потік за підсумками курортного сезону 2016 року в Одеській області складався із 81% внутрішніх туристів і 19 % зовнішніх туристів. Такі статистичні дані свідчать про те, що курортній сфері в Україні та, зокрема в Одеській області, слід орієнтуватись на внутрішні туристичні потоки, які продовжують зростати.

Рекреаційний потенціал України показує наявність великої кількості курортних і рекреаційних територій для перспективного розвитку курортної діяльності (рис. 2.4), вони складають близько 9,1 га - це 15% території [38, С.18]. Генеральною схемою планування території України передбачено розвиток мережі оздоровчих, рекреаційних, туристичних та інших закладів відпочинку до 2020 р в

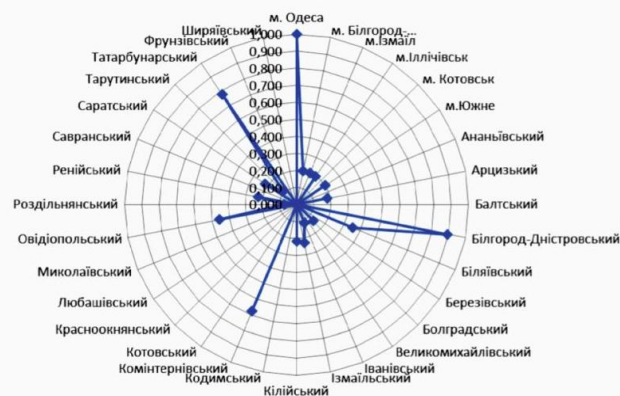
2,3 рази; а на далеку перспективу - до 3 разів і більше [65, С.35], [103]. І найвищі показники залишаються в Азово-Чорноморському регіоні. (рис. 2.4.5.-2.4.6.) Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013р. № 843 курортно-рекреаційну сферу і туризм за напрямками - будівництво курортно-рекреаційних об'єктів та об'єктів туристичної інфраструктури віднесено до переліку пріоритетних галузей економіки [65, С.35-37].

Хоча Україна має великі, поки ще не використані можливості в галузі туризму, сучасний ринок її готельної нерухомості знаходиться на ранніх стадіях розвитку, 90% об'єктів готельної нерухомості - спадщина радянських часів. Курортний відпочинок України не так давно був організованим, зараз трансформувався в більш демократичну індустрію, що задовольняє потреби неорганізованих, індивідуальних відпочиваючих. Інтегрований методичний підхід до оцінки соціально-економічних показників готельного господарства виявив, що за період 2005-2013р. кількість готелів зростала в середньому на 6,5% і відмічено повільне зростання споживачів на 1,2% на рік (рис 2.4). Оцінка соціально-економічних показників санаторно-курортної сфери виявила навпаки поступове скорочення закладів (приблизно на 1.2% на рік), номерного фонду (приблизно на 1.3% на рік) та обсягів обслуговування споживачів (на 1,5% на рік) [72]. Такі дані, свідчать про необхідність реновації санаторно-курортної сфери, що не відповідає потребам сучасності. Оздоровлення та лікування завжди були особливістю вітчизняної курортної діяльності, тому збереження і розвиток лікувальної бази на курортах - один із пріоритетних напрямків сучасної курортної галузі України. Як показали дослідження в готельному ринку присутній великий обсяг застарілого, зношеного та неприбуткової номерного фонду. У Європі досить поширена реконструкція подібних об'єктів. Це може бути рішенням для підвищення кількості якісного номерного фонду готельного сектора, оскільки дана практика вимагає менших капіталовкладень, і життєвий цикл будівництва проекту скорочується.

1. Стан розвитку лікувально-оздоровчого та рекреаційного туризму за адміністративними районами Одеської області

2. Придатність адміністративних районів Одеської області для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

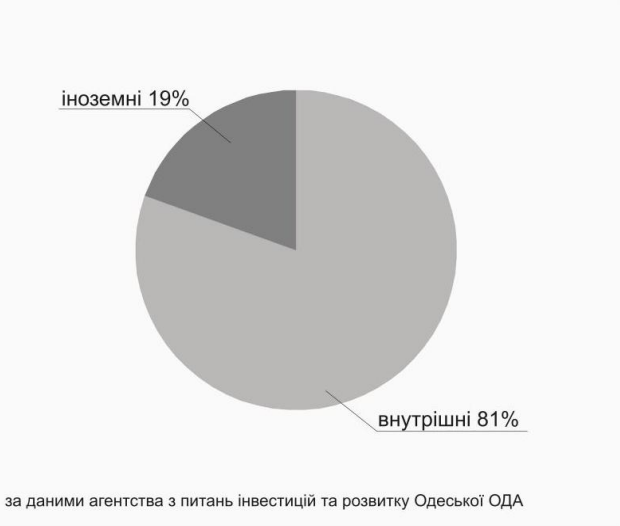

за даними монографії «Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентної спроможності»: за заг. ред. М.М.Іжї; К.Д. Бабова; Т.М.Безверхнюк. - Одеса, 2016.

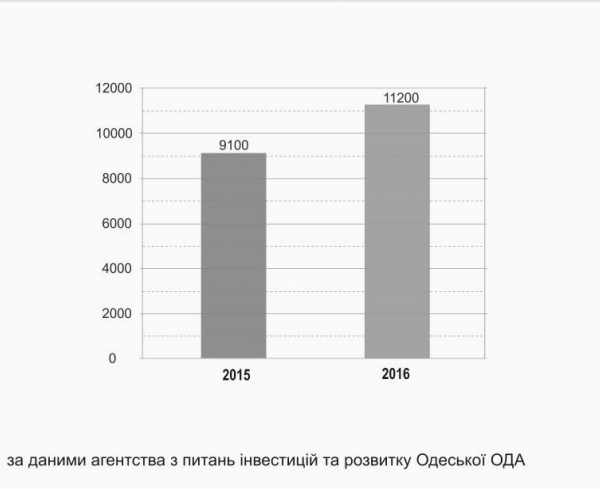
3. Переважаючі локації за підсумками курортного сезону 2016 р. в Одеській області (за 8 місяців)

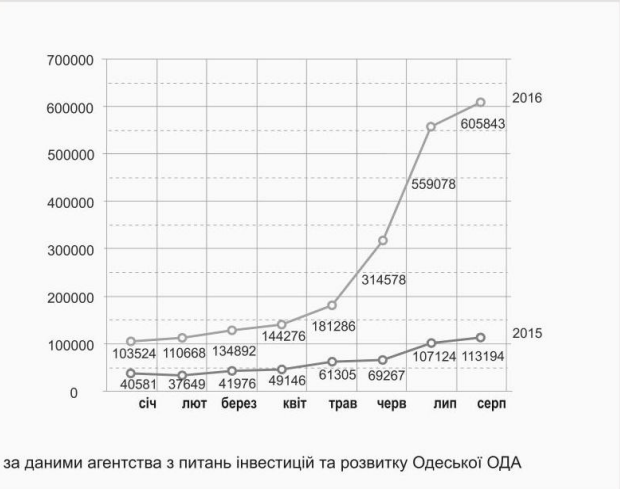
5. Розподіл туристичного потоку за підсумками курортного сезону 2016р. в Одеській області (за 8 місяців)

4. Кількість готельних номерів за підсумками курортного сезону 2016 р. в Одеській області (за 8 місяців)

6. Сезонність туристичного потоку за підсумками курортного сезону 2016р. в Одеській області (за 8 місяців)

2.5

СТАН РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТА РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Ресурси української Причорноморської території надають великі можливості для курортного відпочинку і лікування [57, С.43-44]. Через тимчасову окупацію АРК Крим у 2014 році, де знаходилась значна кількість оздоровчих комплексів, і куди направлялась, через профспілкові путівки, левова частка відпочиваючих та аналогічної ситуації у частині Донецької та Луганської областей, де у зв'язку з антитерористичною операцією припинено функціонування багатьох закладів оздоровчого типу значення курортів Одеської області значно зросло. На сучасному етапі економічних перетворень в Одеській області туризм і курортна діяльність зайняли серйозну частину ринку. Програма розвитку туризму та курортів в Одеському регіоні на 2017-2020 рр. включає такі курортологічні аспекти: будівництво, модернізація та реконструкція об'єктів туристичної інфраструктури, доведення їх оснащення до міжнародних вимог; розширення номенклатури туристично-рекреаційних послуг (лікувально-оздоровчого, ділового, культурного, спортивного та розважального видів туризму тощо); покращання стану зон відпочинку на морському узбережжі, розвиток інфраструктури курортів, утримання та благоустрій парків, пляжів; розвиток розгалуженої мережі організацій та установ, що надають оздоровчі та інші послуги; інвентаризація та впорядкування земель рекреаційного, історико-культурного і природоохоронного призначення; формування конкурентоспроможних кластерів у рекреаційній та туристичній сферах; стратегічне планування розвитку прибережних територій, розробка схем функціонального зонування прибережної полоси; збереження, захист та відтворення унікальної флори та фауни, природних ландшафтів; розробка регіональних проектів залучення інвестицій в сферу курортів та туризму у відповідності з регіональною інвестиційною стратегією тощо.

Згідно статистичних даних Одеська область тепер посідає провідне місце по кількості готелей та аналогічних засобів розміщення - 250 і спеціалізованих засобів розміщення (зокрема: санаторії та пансіонати з лікуванням – 28; санаторії профілакторії – 9; будинки та пансіонати відпочинку – 6; бази та інші заклади відпочинку – 350) – 397 станом на 2015 рік, [40, 52]. А за даними агентства з

питань інвестицій та розвитку Одеської ОДА кількість готельних номерів з 9100 у 2015 році збільшилась до 11200 у 2016 році (рис. 2.5).

Структура спеціалізованих засобів розміщування в Одеській області за період з 1990 по 2014 рік має тенденції перерозподілу та скорочення: кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням скоротилась на 65,1%, санаторіїв-профілакторіїв – 47,4%; будинків та пансіонатів відпочинку – на 40%. У той же час частка оздоровчих закладів (баз відпочинку, таборів), готелів та аналогічних закладів розміщування стабілізувалась та має тенденції до зростання [52].

Але частка доходу від діяльності спеціалізованих засобів розміщення Одеської області, що складають 10,30 % від загальної кількості в Україні, становить лише 4,73% від загального доходу цих закладів в Україні, що свідчить про низьку дохідність спеціалізованих закладів розміщення. Така ситуація пов'язана з тим, що майже 90% в структурі займають бази відпочинку з низькою завантаженістю і вкрай низькою дохідністю. Найбільш дохідні спеціалізовані заклади розміщення – санаторії становлять лише 4 % в структурі, а пансіонатів з лікуванням взагалі не зареєстровано. При цьому *Одеська область є єдиним регіоном України, який має перевищення частки потенціалу, необхідного для розвитку санаторно-курортної галузі над часткою, що надає можливість розвитку туризму та організації відпочинку – 51% і 49% відповідно.* Львівська область і АР Крим такого сприятливого співвідношення не мають, проте санаторії та пансіонати з лікуванням в цих областях дуже успішно функціонують [72, С.250].

Як свідчить графік стану розвитку лікувально-оздоровчого та рекреаційного туризму за адміністративними районами Одеської області (що оцінювався за такими індикаторами: кількість провідних санаторно-курортних закладів; ємність оздоровчих та рекреаційних закладів), безумовними лідерами за станом розвитку лікувально-оздоровчого та рекреаційного туризму виявилися м. Білгород-Дністровський; м. Одеса та Білгород-Дністровський район [72, С.300]. А найбільш придатними для розвитку лікувально-оздоровчого туризму

виявилися: м. Одеса; Білгород-Дністровський, Комінтернівський, Овідіопольський та Татарбунарський райони, що пов'язано з наявністю на їх території джерел мінеральних вод та/або лікувальних грязей. Слід зазначити, що адміністративних районів, взагалі не придатних для лікувально-оздоровчого туризму, в Одеській області не існує, оскільки хоча б за одним показником – рекреаційною оцінкою кліматичних умов – вони перевищують більшість аналогічних адміністративних одиниць в Україні [72, С.308-309]. За даними агентства з питань інвестицій та розвитку Одеської ОДА переважаючими локаціями за підсумками курортного сезону 2016 г. в Одеській області м. Одесу обрали 48% відпочиваючих та с. Затоку – 15% відпочиваючих (рис. 2.5).

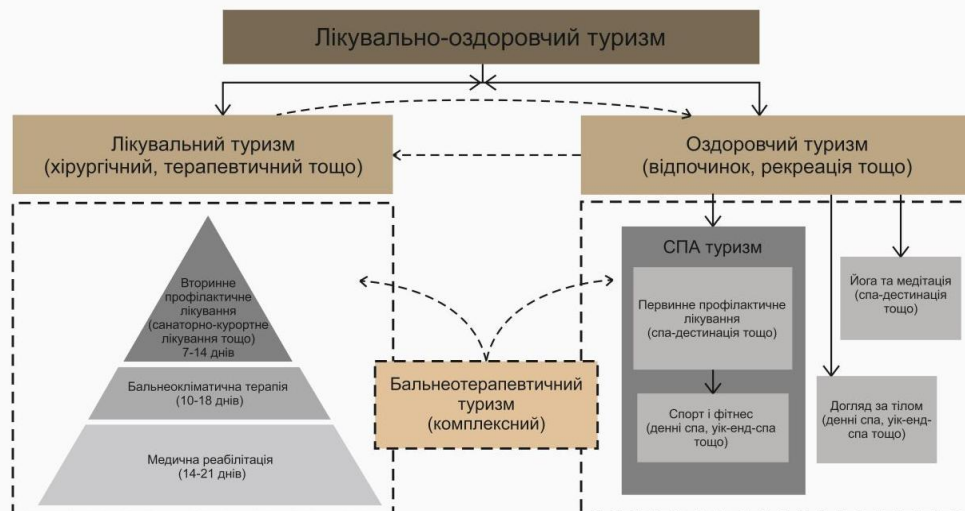
У 2014 році кількість споживачів послуг теж скоротилась, та потік внутрішніх туристів влітку 2015-го перевершив найсміливіші очікування готельєрів. За даними директора Центру туристичної інформації, в 2015 році Одесу відвідали понад 1,5 млн туристів, що на 500 тисяч осіб більше, ніж у 2014 році і на 200 тисяч - ніж у 2013-му кількість туристів.

Курортний відпочинок в більшій мірі завжди був орієнтований на заможних людей, у зв'язку з чим серед курортних готелів переважали 4* і 5*. На даний момент загальна соціальна орієнтація туризму змінилася: готельними послугами стали користуватися середньо забезпечені люди, які обмежують свої витрати, але вимагають надання повного комфорту. Така ситуація зумовила будівництво недорогих готелів з повним сервісом, але без зайвої розкоші і раціональними, зручними номерами [38, С.49]. Ця ж зміна стосується курортних готелів - серед них не вистачає загальнодоступних 3*. Як виявили дослідження номерного фонду готелів Одеської області, її основна відмінність є незначна кількість номерів другої та третьої категорії – 6,62% у сукупності, тоді як оптимальною є наявність 20% номерів другої та третьої категорії у сукупності (Львівська область – 17,47%; Полтавська 23,37%; Запорізька – 21,62) (рис. 2.4.4).

Соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток курортних готелів в Одеській області

» Фактори, що сприяють розвитку курортних готелів	» Фактори, що гальмують розвиток курортних готелів
» значні курортні ресурси;	» слабе інституційно-організаційне забезпечення курортної галузі;
» достатньо розвинена рекреаційна та інженерно-транспортна інфраструктура;	» недостатня облаштованість курортів та низький рівень сервісу;
» науковий і практичний досвід курортного лікування і оздоровлення та високий рівень кваліфікації медичного персоналу санаторних установ;	» застаріла санаторно-курортна база та недостатня інноваційність галузі;
» збільшення значення регіону щодо надання рекреаційно-оздоровчих послуг у зв'язку з анексією Криму (антитерористичними операціями в Донецькій та Луганській областях) і збільшенням потоку внутрішніх туристів через девальвацію гривні і скорочення доходів українців;	» велика кількість неорганізовано відпочиваючих і як наслідок нестача коштів у підприємств для модернізації бізнесу;
» високий ступінь розвитку санаторно-курортної бази;	» сезонність роботи підприємств і зайнятості населення;
» наявність земельних ділянок, доступних для курортної забудови;	» велика кількість малодохідних спеціалізованих закладів розміщення (90% складають бази відпочинку з низькою завантаженістю і вкрай низькою дохідністю);
» наявність привабливих для інвесторів секторів економіки у курортній сфері;	» недостатнє забезпечення соціально доступними засобами розміщення на курортах і номерним фондом більш низької другої категорії;
» можливість суміщення лікувального туризму з іншими формами туризму (культурний, рекреаційний, екскурсійний, спортивний і т.д.)	» несприятливий інвестиційний клімат;
	» низький рівень розвитку або відсутність дозвілля та розважальних заходів на більшості курортів;

Внутрішня структура лікувально-оздоровчого туризму (за Н. Телекі, Л Мунтсану)

2.6

АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КУРОРТНІ ГОТЕЛІ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Можна дійти висновку, що готелі Одеської області розраховані на клієнтів з доходом середнім та вище середнього і потребують *виділення у номерному фонді номерів другої та третьої категорій*.

Найважливіші проблеми, з якими стикаються курортні готелі, зумовлені сезонністю попиту, що в значній мірі позначається на завантаженні матеріальної бази та їх рентабельності (рис. 2.4). За даними агентства з питань інвестицій та розвитку Одеської ОДА найбільший туристичний потік у 2016 році доводився на червень – 314580 відпочиваючих, липень – 559080 відпочиваючих та серпень – 605840 відпочиваючих, коли у січні туристів налічувалось 103520 чол. (рис. 2.5). Тому в останні роки курортні готелі стали прагнути до створення нових додаткових послуг, зокрема, обслуговування ділового, розважального та подієвого туризму, забезпечення умов для курортного лікування або відпочинку цілий рік за допомогою критих приміщень з необхідним мікрокліматом і т. д. Також в сучасному побутовому укладі населення багатьох країн простежується тенденція поділу відпустки на дві частини, що скорочує тривалість перебування відпочиваючих у курортному готелі, з одного боку, але дозволяє протягом року здійснювати кілька подорожей (наприклад, влітку та взимку), і це зменшує сезонні коливання [12].

Існують підходи до класифікації внутрішньої структури лікувально-оздоровчого туризму в залежності від продукту, що надається за Stancioiu A. F., Baltescu C. A., Botos A. та Teleki N., Munteanu L. [96, 97]. На рис 2.6. представлена внутрішня структура лікувально-оздоровчого туризму.

Відродження медичної профілактики на етапі санаторно-курортного лікування є одним з важливих напрямків соціального розвитку і вдосконалення системи охорони здоров'я. Рішенню цієї проблеми може сприяти розвиток концепції охорони здоров'я здорової людини, яка передбачає впровадження сучасних технологій оздоровлення, доповнення існуючої системи відновлювального лікування СПА-програмами, спрямованими на профілактику та формування у населення культури фізичного та духовного здоров'я. СПА - комплекс фізіотерапевтичних процедур, в яких використовують природні

лікувальні ресурси у поєднанні з психотерапевтичними методами, в умовах підвищеного комфорту пацієнта. СПА-курортом називається СПА, що створюється в рамках освоєного природного курорту на базі санаторію, пансіонату, в медичному або оздоровчому центрі при готелі [45, С.124]. Одна з можливих нових форм роботи курортів – уік-енд-тури. Така форма роботи курорту приваблива для клієнтів незалежно від пори року. Впровадження СПА може стати гарантією не лише підвищення рівня попиту на санаторно-курортні установи, але їх активної роботи в міжсезоння. Прикладом перспективного сучасного спа-курорту є Трускавець, розташований у передгір'ї східних Карпат. Основу його курортних ресурсів складають мінеральні води. На сьогодні Трускавець розвивається динамічніше, ніж інші водні курорти України, адже його особливістю є програми, спрямовані на омолодження та очищення організму людини. Цей приклад показує одну із можливостей створення конкурентоспроможних санаторно-курортних установ в Україні.

Отже соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток курортних готелів в Одеській області, можна поділити на дві групи (рис. 2.6):

а) фактори, що сприяють розвитку курортних готелів (значні курортні ресурси; достатньо розвинена рекреаційна та інженерно-транспортна інфраструктура; науковий та практичний досвід курортного лікування та оздоровлення; високий рівень кваліфікації медичного персоналу санаторних установ; збільшення значення регіону щодо надання рекреаційно-оздоровчих послуг у зв'язку з анексією Криму; високий ступінь розвитку санаторно-курортної бази; наявність земельних ділянок, доступних для курортної забудови; наявність привабливих для інвесторів секторів економіки у курортній сфері);

б) фактори, що гальмують розвиток курортних готелів (слабке інституційно-організаційне забезпечення курортної галузі; недостатня облаштованість курортів та низький рівень сервісу; застаріла санаторно-курортна база та недостатня інноваційність галузі; велика кількість неорганізовано відпочиваючих і як наслідок нестача коштів у підприємств для модернізації бізнесу; сезонність роботи підприємств і зайнятості населення; велика кількість малодохідних

спеціалізованих закладів розміщення (90% складають бази відпочинку з низькою завантаженістю і вкрай низькою дохідністю); недостатнє забезпечення соціально доступними засобами розміщення на курортах і номерним фондом більш низької другої категорії; низький рівень розвитку або відсутність дозвілля та розважальних заходів на більшості курортів).

При розробці нових методичних рекомендацій щодо проектування курортних готелів слід враховувати :

- загальносвітову тенденцію підвищення комфорту перебування;
- підвищення попиту на цілорічне лікування та оздоровлення на курорті;
- зменшення періоду перебування на курорті до 2-3 тижнів та введення уїкенд-турів;
- збільшення кількості туристів, що віддають перевагу відпочинку з сім'єю;
- попит на додаткові послуги на території курортних готелів (харчування, фітобар, тренажерний зал, салон краси, сауна, баня, кінні прогулянки, анімаційний клуб, дитячий клуб тощо);
- попит на профілактичне перебування на курорті, як наслідок стрімкий розвиток спа- та велнес-індустрії;
- перевага оздоровлення на лоні природи за межами міста та безпосередньо біля лікувальних ресурсів.

Представлені **соціально-економічні фактори** впливають на створення нових типів курортних готелів із курортно-лікувальним блоком розширеного складу функцій обслуговування у них.

2.3 Методи курортологічного обґрунтування ємкості курортних готелів.

Детально доглянемо містобудівний фактор впливу на оптимальну місткість і спеціалізацію курортних готелів, базуючись на модифіковану методику Панченко Т. Ф. [63]. Сумарна кількість місць у курортно-рекреаційних закладах, які можуть бути розташовані на курорті визначає місткість курорту і обчислюється відповідно до потенціалу природних ресурсів, медичного зонування та наявності придатних для забудови територій. Методика визначення місткості курортів представлена у книзі «Містобудування. Довідник проектувальника» за редакцією Т. Ф. Панченко [56, С.185]. Виділимо лише ті, що стосуються бальнеологічних, грязьових та кліматичних курортів.

Місткість бальнеологічних курортів встановлюється виходячи із запасів гідромінеральних ресурсів за формулою:

$$W_6 = \frac{Q_{\text{год.}} \cdot t \cdot T}{q_6 \cdot n_6 \cdot \alpha},$$

де $Q_{\text{год.}}$ - сумарний годинний дебіт джерел, що експлуатуються, $\text{м}^3/\text{ГОД}$ $\left(\frac{Q_{\text{год.}}}{24}\right)$; t – денна тривалість роботи бальнеолікарні (6-9 год.); T – число лікувальних (робочих) днів бальнеолікарні за курс лікування (20-24 дні); q_6 - витрати мінеральної води на 1 ванну ($0,25\text{м}^3$); n_6 – середня кількість ванн, що отримує хворий за курс лікування (10-12); α - коефіцієнт, що визначає кількість хворих, які приймають бальнеопроцедури (на бальнеологічних курортах-1; на бальнеопитних-0,8).

Місткість грязьових курортів встановлюється на підставі спеціального завдання з визначенням експлуатаційної кількості грязі та ємкості грязесховищ. Експлуатаційна кількість грязі на лікувальний курс (24 дні) встановлюється за формулою:

$$S_2 = q_2 \cdot n_2 \cdot W_2,$$

де q_2 – кількість грязі на 1 процедуру (45-55 кг); n_2 – середня кількість грязьових процедур, що отримує хворий за курс лікування (10-12); W_2 – місткість санаторних закладів для грязелікування, місць.

Ємкість грязесховищ встановлюється за формулою:

$$M = S_2 \cdot m \cdot f,$$

де m – період регенерації грязі (3-4 місяці); f – коефіцієнт, що враховує витрати грязі при повторному використанні (0,2-0,25).

Місткість кліматичних курортів встановлюється з урахуванням показників допустимого навантаження на ландшафт за формулою:

$$W_k = \sum_{j=1}^G V_j \cdot N_j,$$

де V_j – площа території природних ландшафтів, що виділена для курортного використання, га; N_j – норма допустимого навантаження на ландшафт курорту (50чол/га); G – число типів ландшафту.

Місткість курортів, яка визначена за показниками потенціалу різних видів природних ресурсів, необхідно коригувати, враховуючи показники розмірів територіальних ресурсів, придатних для будівництва курортно-рекреаційних закладів. Місткість курортів залежно від площі їх територій, що освоюються, встановлюється за формулами:

- при надлишку придатної для забудови території:

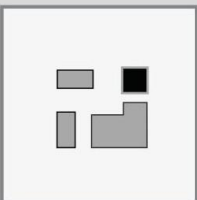
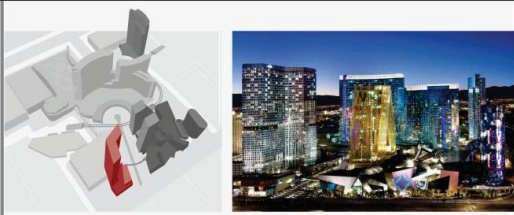
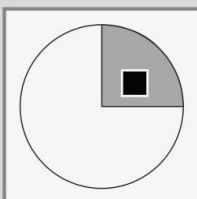
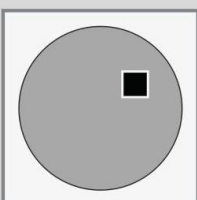
$$W_t = \frac{S_t}{N_{max}},$$

- при дефіциті придатної для забудови території:

$$W_t = \frac{F_t}{N_{min}},$$

де S_t – загальна площа курортно-рекреаційної території, га; N_{max} – максимальний розмір земельної ділянки, курортно-рекреаційного закладу на 1 місце, м²; F_t – площа території, придатної для забудови, га; N_{min} – мінімальний розмір земельної ділянки курортно-рекреаційного закладу на 1 місце, м²;

При розбіжності показників місткості, визначеної за природно-лікувальними та територіальними ресурсами, у подальших проектних розрахунках приймається менший показник [56, С.185].

Принципова схема	Типологічні особливості	Приклади рішення
автономний курортний готель		
	<p>окремо збудований курортний готель, що забезпечує весь набір необхідних послуг з використанням курортних факторів місцевості</p>	 <p>Курортний готель Atali, Індія.</p>
у складі курортного комплексу		
	<p>курортний готель у складі комплексу із загальним для всієї групи курортних установ і споруд архітектурно-планувальним рішенням і системою організації лікування, відпочинку, культурно-побутового обслуговування</p>	 <p>Курортний готель Mandarin Oriental у комплексі City Center, США.</p>
у курортній зоні населеного пункту		
	<p>курортний готель в одній із функціональних зон, де розміщені курортні установи і споруди з відповідним алгоритмом забудови</p>	 <p>Курортний готель Чорне Море Отрада, курортна прибережна зона м. Одеси, Україна.</p>
у курортному місті або селищі		
	<p>курортний готель в населеному пункті, містобудівна основа розвитку якого є курортні установи та споруди</p>	 <p>Курортний готель Palace Hotel, курортне м. Порторож, Словенія.</p>
на міжселенних територіях		
	<p>курортний готель серед агломерації груп курортних установ і споруд з єдиною системою культурно-побутового, інженерного, транспортного та господарського обслуговування</p>	 <p>Курортний готель Respect Hall, у курортному районі "Велика Ялта", Україна.</p>
2.7	КЛАСИФІКАЦІЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ ЗА МІСТОБУДІВНИМИ УМОВАМИ РОЗМІЩЕННЯ	

Аналіз спеціальної літератури та загальносвітових тенденцій виявив, що окрім курортних і природних ресурсів місткість курортних готелів також залежить від **містобудівних умов розміщення**, які є доволі різноманітними (рис. 2.7) [68, 88]. За методом містобудівного аналізу виявлено:

- *автономне курортне розміщення* (окремо збудований курортний готель, що забезпечує весь набір необхідних послуг із використанням курортних факторів місцевості). Як показує досвід, зведення автономного курортного готелю значно ускладнює і здорожує проектні і будівельні роботи, так як функціональний склад такого об'єкту значно розширений для комфортності перебування, як відпочиваючих, так і обслуговуючого персоналу. При такому розміщенні гостро стоїть питання індивідуальної транспортної доступності, інженерного забезпечення, а також забезпечення лікувально-оздоровчих послуг безпосередньо на території курортного готелю. [38, С.131], [82]. При цьому великою перевагою таких об'єктів є їх розміщення в природному середовищі та можливість подальшого розвитку. Автономні курортні готелі проектують середньої (150-400 місць) та великої (більше 400 місць) місткості.

- *розміщення у складі курортного комплексу* (курортний готель у складі комплексу із загальним для всієї групи курортних установ і споруд архітектурно-планувальним рішенням і системою організації лікування, відпочинку, культурно-побутового обслуговування). Курортний комплекс може бути повторюваною ланкою у курорті, як основна структурна одиниця в його архітектурно-планувальному рішенні);

- *у курортній зоні населеного пункту* іншого народногосподарського профілю (курортний готель в одній із функціональних зон, де розміщені курортні установи та споруди з відповідним алгоритмом забудови). Курортна зона, як правило, є відносно самостійним утворенням, але її рішення впливає на структуру всього міста, культурно-побутове, транспортне та інженерне обслуговування [68].

- *курортному місті або селищі* (курортний готель у населеному пункті, містобудівна основа якого є лікувально-оздоровчі установи, споруди та пристрої);

- на міжселенних територіях (курортний готель на вільній території між агломерацією груп курортних установ і споруд з єдиною системою культурно-побутового, інженерного, транспортного та господарського обслуговування). Через розосередженість "місць прикладання праці", наявність природних факторів, доступних для рівномірного використання відпочиваючими, курортні готелі на міжселенних територіях – частий та комфортний варіант сучасного розміщення.

Отже, коли курортний готель знаходиться в складі курортного містобудівного утворення, можливо кооперування обслуговуючих, культурно-розважальних, лікувальних і оздоровчих функцій в загальноміських установах і спорудах, є прив'язка до існуючої транспортної інфраструктури та інженерного забезпечення. Критичний для курортних готелів є статус курорту та оточення [94, Р.135]. Так у всьому світі відомі такі курорти, як Баден (Швейцарія), Ніца, Монако (Франція), Майамі, Палм-Спрінгс (США), Спа (Бельгія); тому будівництво на таких курортах свідомо виграно. Даний аналіз виявляє доцільність прив'язки нових курортних готелів до вже існуючих курортів, враховуючи їх розрахункову потужність. Так, в Одеській області це такі групи курортів, як Кароліно-Бугаз-Затока; Лузанівка; Чорноморка; Куяльник; Аркадія та ін. [53]. Їх необхідно розвивати та підвищувати статус і популярність.

Сучасне місто - це складне неоднорідне утворення, зони якого відрізняються планувальною структурою, щільністю, поверховістю та стилістикою [38, С.123]. Як показує практика, **відносно структури міста** курортні готелі розміщується: *в місті, в передмісті та за містом* - кожен з цих прийомів розміщення призводить до якісних змін в архітектурно-планувальній організації, засобах архітектурно-художньої виразності та має бути врахований при визначенні оптимальної міскості даного типу будівель (рис. 2.8).

Розміщення курортних готелів у місті багато в чому визначається планувальною структурою та транспортною системою міста. Перевагою даного прийому є всі зручності міської цивілізації в безпосередній близькості курортних поліклінік, бальнеогрязелікарень, бюветів. Але складність розміщення курортних

готелів в структурі міста пов'язана з обмеженням площі ділянки та зобов'язує до певних просторових і естетичних рішень, а також обмежує можливу місткість курортних споруд.

Наприклад, в *історичній зоні* міста будівля курортного готелю стилістично підпорядковується навколишній забудові, також повинні бути витримані норми допустимої поверховості. В таких умовах проєктована будівля може займати практично всю ділянку, іноді з вільним внутрішнім простором (двориком) для рекреаційної зони. Дослідження показують, що будівництво нових курортних готелів в історичній зоні велика рідкість, найчастіше йдеться про модернізацію і деяку реконструкцію історичних готелів і готелів-пам'яток [55]. Курортні готелі в історичній зоні стикаються з нестачею площі, що обмежує їх можливу місткість (переважно малої місткості – до 150 місць) і кількість додаткових послуг. Прикладом може служити курортний готель Елефант 3* в Карлових Варах (Чехія) (рис. 2.8) місткістю всього 18 номерів, а лікувальні та оздоровчі процедури за домовленістю проводяться в найближчій бальнеогрязелікарні. Таким чином, такі готелі можна назвати «приоб'єктними» - готелями, які використовують для своїх потреб площі, приміщення, споруди та обладнання підприємств і установ з відповідним скороченням власних площ, приміщень, споруд і обладнання. [1, С.9].

У *міській зоні* із сучасною курортною забудовою вимоги до стилістики і загальних характеристик будівлі курортного готелю не такі жорсткі і залежать від розрахункової потужності курорту.

1. Розміщення курортних готелів відносно структури міста

У МІСТІ			У ПЕРЕДМІСТІ	ЗА МІСТОМ
історична зона	зона із сучасною забудовою	рекреаційно-паркова зона		
<small>Курортний готель Hotel Elefant, Карлови Вари, Чехія.</small>	<small>Курортний готель The Trump International Hotel, Гонолулу, Гаваї.</small>	<small>Курортний готель Intercontinental Sanya Resort, Китай.</small>	<small>Курортний готель Dar El, Нефта, Туніс.</small>	<small>Курортний готель Sveti Martin, Хорватія.</small>

2. Курортний готель у складі курортного комплексу із різним ступенем централізації (за Панченко Т. Ф.)

1. Курортний комплекс із максимальною централізацією	2. Курортний комплекс із частковою централізацією	3. Курортний комплекс із мінімальною централізацією

Експлікація із функціональним складом:

<p>1. Курортний готель: Зона громадського харчування; Житлова зона; Зона відпочинку;
 2. Загальнокурортний центр: Лікувально-оздоровча зона; Розважально-дозвільна зона; Фізкультурно-спортивна зона; Торговельно-побутова зона;</p> | <p>1. Курортний готель: Зона громадського харчування; Житлова зона; Зона відпочинку; Спеціалізована лікувально-оздоровча зона; Фізкультурно-спортивна зона;
 2. Загальнокурортний центр: Лікувально-оздоровча зона; Розважально-дозвільна зона; Торговельно-побутова зона;</p> | <p>1. Курортний готель: Зона громадського харчування; Житлова зона; Зона відпочинку; Розвинена лікувально-оздоровча зона; Фізкультурно-спортивна зона; Розважально-дозвільна зона;
 2. Загальнокурортний центр: Лікувально-оздоровча зона; Торговельно-побутова зона;</p> |
|--|--|---|

2.8

РОЗМІЩЕННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ ВІДНОСНО СТРУКТУРИ МІСТА І У СКЛАДІ КУРОРТНИХ КОМПЛЕКСІВ

Містобудівна ситуація в сучасній курортній забудові в місті дозволяє збільшену поверховість і середню (150-400 місць) та велику (більше 400 місць) місткість курортних готелів, як курортний Трамп Інтернешнл Отель (Гавайї) місткістю 462 номера (рис. 2.7).

Якщо говорити про місто-курорт, там завжди мають бути в наявності достатні території для рекреації, кліматолікування, відпочинку у парках курортів. І саме розташування біля рекреаційної міської зони найбільш вигідно з точки зору доступності та природного оточення. Прилегла рекреаційно-паркова територія може служити місцем з упорядкованою територією і культурно-розважальною базою для дозвілля відпочиваючих і місцевих жителів. В таких умовах слід особливо приділяти увагу зведенню екологічно стійких курортних готелів, враховувати особливості флори і фауни, також не створювати шумові забруднення.

У зв'язку з дефіцитом міських територій, все більше готелів зводиться в передмісті та за містом [38]. Відпочиваючі, налаштовані на довге комфортне перебування, ефективне лікування, готові витратити час на дорогу. Транспортна доступність курортного готелю лише в деяких випадках впливає на ефективність його роботи. Розміщення курортного готелю в передмісті є часто використовуваним, а також оптимальним з точки зору віддаленості від основних об'єктів туристичної привабливості, соціального аспекту (ціни на землю) та інженерно-транспортної інфраструктури. Благотворно на загальній обстановці позначається віддаленість від міського шуму і суєти, що важливо для курортного відпочинку. Достатня площа ділянки тут дозволяє забезпечити готель достатньою кількістю житлових номерів, упорядкованою відкритою територією з розвиненою зоною рекреації, дитячим і спортивним майданчиками. Прикладом такого розміщення є курортний готель Дар Хай (Туніс) (рис. 2.7).

Вільний від забудови простір за містом дає більше можливостей для ефективного архітектурного планування [38, С.125], при цьому розміщення повинно бути щадним по відношенню до навколишнього середовища. Опитування показало, що багато людей виступають проти будівництва саме

курортних готелів на міжселенних територіях, так як досліджуваний тип будівель відрізняється своєю комфортністю, на відміну від пансіонатів, будинків відпочинку і туристських готелів, він забезпечує більше зручностей і послуг, при цьому необхідна розвинена матеріально-технічна база і ресурси, що робить задачу проектування і будівництва курортного готелю щадним до навколишнього середовища складною для виконання задачею. Вирішуючи цю проблему в сучасній практиці курортних готелів широко і успішно застосовуються сонячні батареї, особливо на морському узбережжі [53, С.112], [63]. Також такий вибір території здорожує готель через необхідність створення нових транспортних комунікацій: до готелів від аеропортів і назад; до готелів від вокзалів і назад; доступ до міста і його курортних споруд. За цих обставин заміські курортні готелі характеризуються великою кількістю паркувальних місць і власним автотранспортом. Образ нового курортного готелю за межами міста передбачає благоустрій великої території і впливає на подальший розвиток нового району [38, с.75]. Доцільним є проектування заміських курортних готелів середньої та великої місткості в залежності від потужності курортних ресурсів.

Визначення параметрів території курортних готелів. Якщо розглядати курортний готель у складі курортного комплексу (що є найбільш частою і доцільною кооперацією), треба зазначити наявність різної системи обслуговування: максимальна, часткова та мінімальна централізація лікувальних і культурно-побутових установ (рис. 2.8) [63, С.229]. Від системи обслуговування курортного комплексу залежить функціональний склад курортного готелю та вимоги до розміру та організації його території.

Для раціонального використання курортних територій та можливих змін і уточнень дійсних нормативних показників необхідно виявити основні напрямки та допустимі межі інтенсифікації забудови ділянок курортних готелів [48]. Для визначення розміру, складу елементів, вимог до планування ділянок курортних готелів використовувався модифікований *метод визначення розміру, складу елементів, вимог до планування та забудови території* за Панченко Т.Ф. Для цього автором спеціально були розроблені експериментальні схеми генерального

планування курортних готелів місткістю 300 місць із різною номенклатурою приміщень функціональних блоків – *загальнокурортною, спеціалізованою та багатофункціональною*.

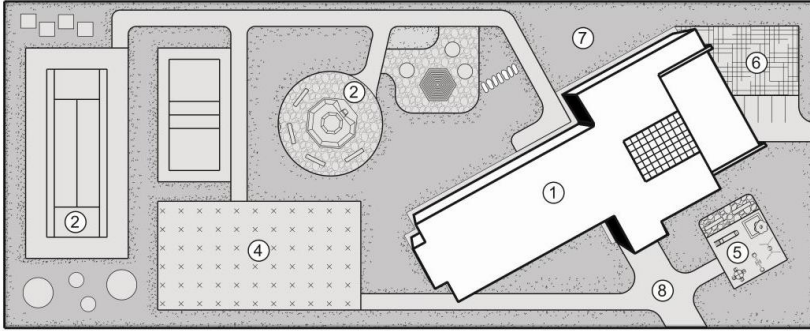
У першому випадку (рис. 2.9) розраховувалось, що курортний готель із обмеженим спектром послуг знаходиться біля загальнокурортного центру, де об'єднані усі види обслуговування (бальнеогрязелікарня; курортна поліклініка; бювет; торговельно-побутовий центр; бібліотека; кінолекторій; танцювальний майданчик; тощо). У другому варіанті (рис. 2.9) частина елементів обслуговування (вибіркова лікувально-діагностична база; фізкультурно-спортивний та культурно-дозвілєвий блоки) були представлені у складі спеціалізованого курортного готелю. У третьому випадку (рис. 2.9) у складі багатофункціонального курортного готелю передбачався розширені лікувально-діагностичний; спортивно-фізкультурний; розважально-дозвільний та діловий блоки комплексного обслуговування.

Послідовність процедур, характер поведінки відпочиваючих, головні напрямки їх пересувань на території курортного готелю та за його межами допомогли виявити можливі максимальні навантаження на забудовану та озеленену територію курортного готелю. Кількість відпочиваючих, що одночасно перебувають у різних зонах ділянки курортного готелю, визначалась виходячи з аналізу добового балансу часу резидентів готелю згідно з результатами анкетування (рис. 2.2), який розподіляється наступним чином (у %): лікувально-оздоровчі процедури – 8-12; харчування – 10; відпочинок і рекреація – 10-15; вільний час – 14-18; культурно-масові заходи – 12; активний відпочинок і спорт – 4-10; нічний та денний сон – 30-40; інші затрати часу – 5. Якщо із спільного балансу часу відняти одночасне перебування постояльців у номерах та підприємствах суспільного харчування (разом 12 годин), тоді для індивідуального використання протягом доби залишається теж 12 годин. Цей період можна розподілити на дообідній (лікувально-оздоровчий) і післяобідній (рекреаційний, розважально-дозвільний, фізкультурно-спортивний) періоди.

Протягом дообіднього періоду відпочиваючі зайняті здебільшого лікувально-оздоровчими процедурами, тому використання вільного часу в цей період здійснюється в зоні тимчасового проживання, де можуть набути розвиток рекреаційні споруди, розраховані на одночасне обслуговування 20-25% відпочиваючих. З урахуванням 4-5-кратної оборотності даних споруд і пристроїв практично може бути обслужений весь контингент постояльців (таблиця 3) [3], [63, С. 230].

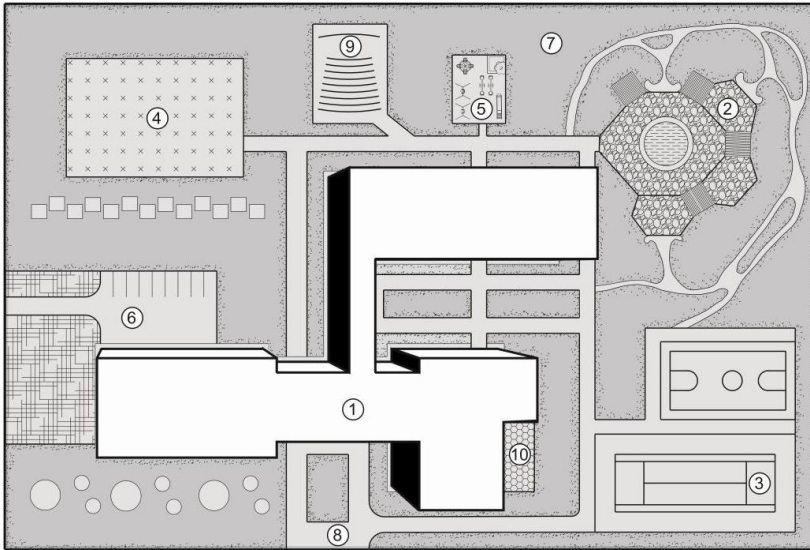
Таблиця 3. Рекомендований склад та місткість майданчиків, споруд і пристроїв на території курортного готелю

Елементи території, споруди та пристрої	На 300 місць		Площа на одного відпочиваючого, м ²
	Одночасна пропускна спроможність, чол.	Площа, м ²	
Майданчик для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор і читання	35	600	2,0
Спортивні майданчики (для бадмінтону, волейболу, тенісу, тощо)	45	1050	3,5
Всього:	80	1650	5,5
Літній кінотеатр (кінолекторій)	55	270	0,9
Танцювальний майданчик	30	180	0,6
Всього:	85	450	1,5

ВАРІАНТ 1. ЗАГАЛЬНОКУРОРТНИЙ ГОТЕЛЬ

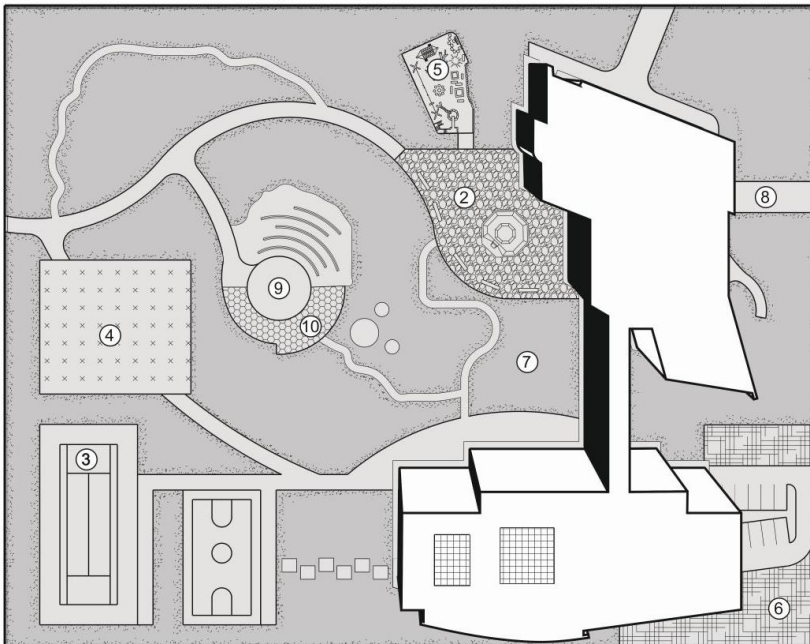
ЗАГАЛЬНА ПЛОЩА ТЕРИТОРІЇ, М² НА ОДНЕ МІСЦЕ	- 30;
ПИТОМА ВАГА ОЗЕЛЕНИХ ПРОСТОРІВ, ВІДСОТОК	- 47;
ЩІЛЬНІСТЬ ЗАБУДОВИ, ВІДСОТОК	- 13;
ПОВЕРХОВІСТЬ	- 5;

Площа території в м² на одне місце:	
1) Ділянки будівель і споруд	- 3,8;
2) Майданчики для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор та читання	- 2,0;
3) Спортивні майданчики (для бадмінтону, волейболу, тенісу, тощо)	- 3,5;
4) Ділянки для ранкової гімнастики	- 2,5;
5) Дитячий майданчик	- 0,4;
6) Господарські ділянки та проїзди	- 1,2;
7) Зелені насадження	- 14,1;
8) Пішохідні доріжки	- 2,5;

ВАРІАНТ 2. СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ГОТЕЛЬ

ЗАГАЛЬНА ПЛОЩА ТЕРИТОРІЇ, М² НА ОДНЕ МІСЦЕ	- 55;
ПИТОМА ВАГА ОЗЕЛЕНИХ ПРОСТОРІВ, ВІДСОТОК	- 54;
ЩІЛЬНІСТЬ ЗАБУДОВИ, ВІДСОТОК	- 13;
ПОВЕРХОВІСТЬ	- 5;

Площа території в м² на одне місце:	
1) Ділянки будівель і споруд	- 7,0;
2) Майданчики для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор та читання	- 2,0;
3) Спортивні майданчики (для бадмінтону, волейболу, тенісу, тощо)	- 3,5;
4) Ділянки для ранкової гімнастики	- 2,5;
5) Дитячий майданчик	- 0,4;
6) Господарські ділянки та проїзди	- 3,0;
7) Зелені насадження	- 30,0;
8) Пішохідні доріжки	- 5,2;
9) Літній кінотеатр (кінотеатр)	- 0,9;
10) Танцювальний майданчик	- 0,6;

ВАРІАНТ 3. БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ГОТЕЛЬ

ЗАГАЛЬНА ПЛОЩА ТЕРИТОРІЇ, М² НА ОДНЕ МІСЦЕ	- 65;
ПИТОМА ВАГА ОЗЕЛЕНИХ ПРОСТОРІВ, ВІДСОТОК	- 56;
ЩІЛЬНІСТЬ ЗАБУДОВИ, ВІДСОТОК	- 14;
ПОВЕРХОВІСТЬ	- 5;

Площа території в м² на одне місце:	
1) Ділянки будівель і споруд	- 8,9;
2) Майданчики для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор та читання	- 2,0;
3) Спортивні майданчики (для бадмінтону, волейболу, тенісу, тощо)	- 3,5;
4) Ділянки для ранкової гімнастики	- 2,5;
5) Дитячий майданчик	- 0,4;
6) Господарські ділянки та проїзди	- 4,1;
7) Зелені насадження	- 36,1;
8) Пішохідні доріжки	- 4,1;
9) Літній кінотеатр (кінотеатр)	- 0,9;
10) Танцювальний майданчик	- 0,6;

Культурно-масові заходи здійснюються, як правило, в післяобідній період і реалізуються на території готелю при наявності функції, або у загальнокурортних спорудах в парках курортів. Із мірою концентрації обслуговування на території курортного готелю змінюється розподіл відпочиваючих, тобто розрахункове навантаження на територію забудови курортного готелю та його озеленені простори, про що свідчать отримані нами дані, наведені у таблиці 4.

Таблиця 4. Розподіл відпочиваючих на території курортного готелю в часи найбільшої рухливості

Тип курортного готелю	Час дня, год.		
	12	17	21
Загальнокурортний	30/70	32/68	35/65
Спеціалізований	39/61	42/58	49/51
Багатофункціональний	60/40	56/44	63/37
Примітка: У чисельнику – відсоток відпочиваючих, перебуваючих на території курортного готелю. У знаменнику – поза територією курортного готелю.			

Зіставлення докладного балансу забудованої та озелененої частин ділянки курортного готелю, представлене у таблиці 4 дозволило встановити питомі розміри площі території різних функціональних елементів.

Таким чином, в підсумку визначились відношення забудованої території та території озеленення в курортних готелях, які для найбільш загальних випадків можуть складати наступні величини (у %): у загальнокурортних готелях – 60:40; спеціалізованих – 50:50 та багатофункціональних – 40:60.

Дані, наведені у таблиці 4 і 5, визначені автором за допомогою методики Панченко Т. Ф. з урахуванням рекомендацій ДБН Містобудування і ДБН Готелі, можуть бути рекомендовані до застосування при проектуванні курортних готелів в якості нормативних показників.

Таблиця 5. Розрахункові показники елементів території забудови для різних типів курортних готелів

Елементи території	Площа території в м ² на 1 місце/ % до підсумку в залежності від типу курортного готелю		
	Загально-курортний	Спеціалізований	Багатофункціональний
Ділянки будівель та споруд	$\frac{3,8}{12,7}$	$\frac{7,0}{12,7}$	$\frac{8,9}{13,7}$
Майданчики для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор і читання	$\frac{2,0}{6,7}$	$\frac{2,0}{3,6}$	$\frac{2,0}{3,1}$
Спортивні майданчики (для бадмінтону, волейболу, тенісу, тощо)	$\frac{3,5}{11,7}$	$\frac{3,5}{6,4}$	$\frac{3,5}{5,4}$
Ділянки для ранкової гімнастики	$\frac{2,5}{8,3}$	$\frac{2,5}{4,5}$	$\frac{2,5}{3,8}$
Дитячий майданчик	$\frac{0,4}{1,3}$	$\frac{0,4}{0,7}$	$\frac{0,4}{0,6}$
Літній кінотеатр (кінолекторій)	— // —	$\frac{0,9}{1,6}$	$\frac{0,9}{1,4}$
Танцювальний майданчик	— // —	$\frac{0,6}{1,1}$	$\frac{0,6}{0,9}$
Зелені насадження	$\frac{14,1}{47}$	$\frac{30}{54}$	$\frac{36,1}{55,6}$
Пішохідні доріжки	$\frac{2,5}{8,3}$	$\frac{5,2}{9,3}$	$\frac{6,0}{9,2}$
Господарські ділянки та проїзди	$\frac{1,2}{4,0}$	$\frac{3,0}{5,5}$	$\frac{4,1}{6,3}$
Загальна площа території	$\frac{30,0}{100}$	$\frac{55,0}{100}$	$\frac{65,0}{100}$

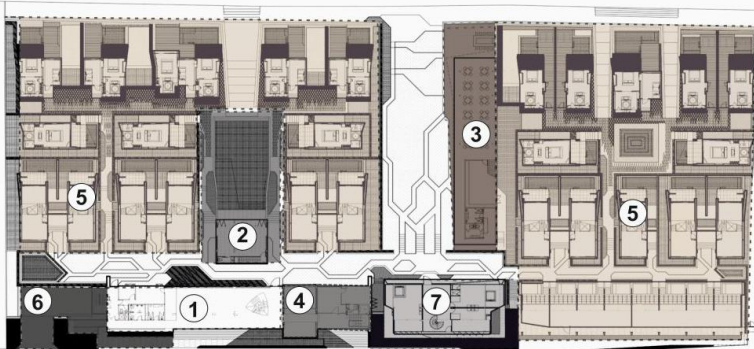
Примітка: У загальнокурортному готелі літній кінотеатр і танцювальний майданчик на території не розраховувався. Передбачається використання загальнокурортних культурно-дозвіллевих споруд.

Отримані дані свідчать про те, що при планувальному рішенні багатофункціональних курортних готелів із практично повним задоволенням потреб в обслуговуванні на території потрібна наявність великої площі ділянки (65м² на 1 місце), так як лікування, розваги та організація дозвілля здійснюються на території готелю у безпосередній доступності від зони проживання відпочиваючих. Проектування даного типу доцільно при автономному розміщенні і розміщенні на міжселених територіях при обмеженому доступі до загальнокурортних споруд (курортна поліклініка, бювет, ЛФК, культурно-побутові центри, тощо); при організації курортних готелів у несприятливих природно-кліматичних умовах; а також для лікування та реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями та тяжко хворих. *Даному типу притаманний підвищений рівень комфорту (4-5*).*

При розробленні спеціалізованого типу курортного готелю, що передбачає вибіркоче задоволення потреб на території готелю (лікування, спорт, розваги), вимоги до розміру ділянки дещо зменшуються (55м² на 1 місце), що робить цей тип більш універсальним для розміщення у різних містобудівних та природно-кліматичних умовах і *комфортним для відпочиваючих (4-5*).*

При виборі загальнокурортного типу курортного готелю, коли задоволення потреб у лікуванні, культурно-побутовому обслуговуванні і відпочинку здійснюється суто у загальнокурортних центрах на відстані від готелю, розміри території останньої можуть бути зменшені майже вдвічі (30м² на 1 місце). Даний тип може бути використаний на відносно складній в інженерному, містобудівному відношенні території з невеликими ділянками, придатними для забудови (у курортному місті або селищі, у курортній зоні населеного пункту) та потребує розвиненої курортної інфраструктури у безпосередній близькості. *Загальнокурортний готель представлений соціально доступним рівнем комфорту – 3-4*.*

ЗАГАЛЬНОКУРОРТНИЙ

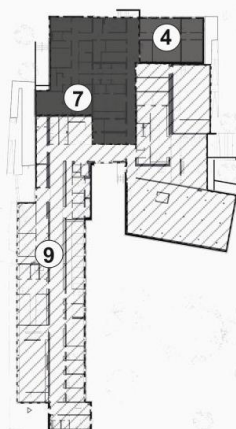

Курортний готель Каза де ля Флора. Тайланд.
Місткість 36 номерів.

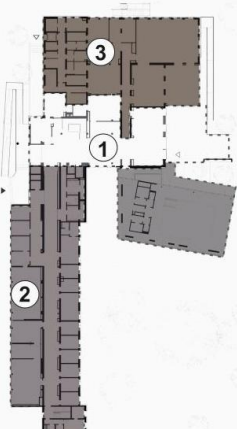
- 1. Приймально-вестибюльна група
- 2. Спортивно-оздоровча група
- 3. Група громадського харчування
- 4. Група побутового обслуговування
- 5. Житлова група
- 6. Господарсько-виробнича група
- 7. Адміністративна група

СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ

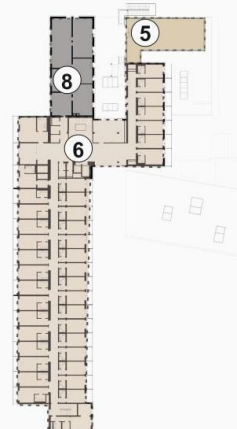
План цокольного поверху.

План першого поверху.

План другого поверху.

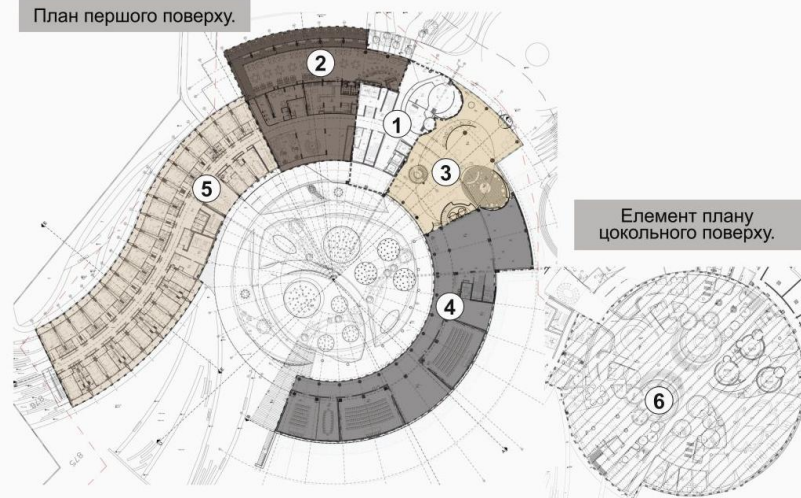

Курортний готель в Бад-Шаллербахе. Австрія.
Місткість 124 номерів.

- 1. Приймально-вестибюльна група
- 2. Спортивно-оздоровча група
- 3. Група громадського харчування
- 4. Група побутового обслуговування
- 5. Культурно-розважальна група
- 6. Житлова група
- 7. Господарсько-виробнича група
- 8. Адміністративна група
- 9. Лікувально-курортна група

БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ

План першого поверху.

Курортний готель Tasiro Ескішехір. Туреччина.
Місткість 164 номерів.

- 1. Приймально-вестибюльна група
- 2. Група громадського харчування
- 3. Культурно-розважальна група
- 4. Офісно-конгресова група
- 5. Житлова група
- 6. Лікувально-оздоровча група

2.10

ПРИКЛАДИ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

Функціонально-структурний аналіз. Курортні готелі виділяються розширеною базою додаткових послуг, відповідно вони мають розвинену функціональну структуру, на яку впливають 4 основних фактори: особливість розміщення (оточення, характеристика ділянки, вимоги до доступу як гостей, так і обслуговування), місткість, рівень комфорту і спеціалізація.

Для виявлення основних функціональних груп у складі курортних готелів був використаний метод функціонального зонування (рис. 2.10), представлений на прикладах трьох типів курортних готелів. Загальнокурортному готелю Каза де ля Флора (Тайланд) мала місткість (36 номерів) та сприятливі природно-кліматичні умови дозволили вирішити проект за павільйонною схемою: житлову групу у вигляді окремих та блокованих вілл-будиночків; спортивно-оздоровча група і група громадського харчування – як окремі павільйони; приймально-вестибюльна та адміністративна група, група побутового обслуговування, господарсько-виробнича група - в одному об'єднанні [116].

Прикладом спеціалізованого курортного готелю служить медичний 5-поверховий курортний готель на 124 номери в Бад-Шаллербахе (Австрія), обладнаний засобами медичної допомоги і новими пристроями в області енергоефективності і охорони здоров'я. На цокольному поверсі знаходяться лікувальна, господарсько-виробнича групи та група побутового обслуговування; на першому поверсі - приймально-вестибюльна група, група громадського харчування з багатофункціональним банкетним залом, а також спортивно-оздоровчий блок; на другому - житлові номери, адміністративна і розважально-дозвільна група, вище - лише номери з поверховими медичним та побутовим обслуговуванням. Лікувальна група представлена терапевтичним відділенням та акватермальним комплексом [126].

Багатофункціональний курортний готель Тасіго Ескішехір у Туреччині (місткістю 164 номери) має складну форму плану, композиційним ядром якого є підземний лікувально-оздоровчий блок, на даху якого розташований басейн з терасою. Будівля готелю огинає лікувально-оздоровчу групу, що робить її доступною з різних частин будівлі, де розташовані приймально-вестибюльна

група, група громадського харчування, розважально-дозвільна (подієва), ділова та житлова групи. Перевагою готелю Тасіго Ескішехір є безпосередня близькість до термального водного джерела [117].

Таким чином, аналіз показав, що процес діяльності курортного готелю ґрунтується на взаємодії 10 функціональних груп (рис. 2. 7):

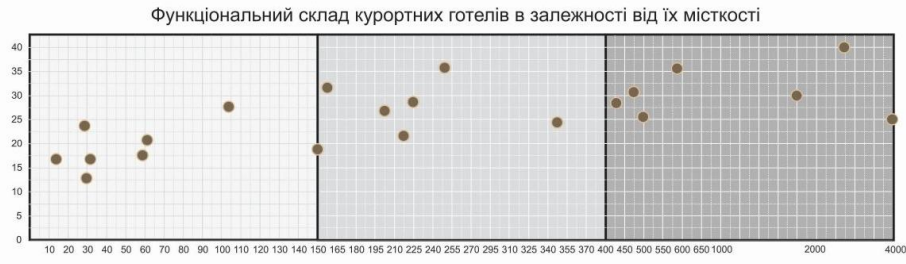
- *приймально-вестибюльна група* першою зустрічає постояльців курортного готелю. У ній знаходяться вестибюль, бюро прийому та реєстрації, зона очікування з баром, відділення банків і обмін валюти, відділення для зберігання багажу, гардероб, медпункт, бюро обслуговування, де можна отримати необхідну інформацію про послуги та можливі екскурсії, а також допоміжні службові приміщення в тому числі порт'є.

- *група громадського харчування* розвинена в курортному готелі, може забезпечувати спеціалізоване, збалансоване, дієтичне харчування і часто надавати місцеву та дитячу кухню. Вона представлена такими приміщеннями: ресторан, кафе, бари (при вестибюлі, на житлових поверхах тощо), банкетний зал, тераси при ресторані, а також адміністративні, виробничі, складські приміщення та їдальня персоналу. Дана група часто примикає до приймально-вестибюльної групи або обладнується своїм вестибюлем з вбиральною в разі обслуговування не тільки проживаючих в готелі людей.

- *адміністративна група* складається з кабінету директора та заступників директора, приймальні, бухгалтерії, громадських організацій, відділу кадрів, архіву, залу зборів (доцільний для готелів з кількістю персоналу понад 100) і санвузла. Вхід в цю групу здійснюється поза основних потоків. На сучасному етапі спостерігається тенденція скорочення кількості приміщень цієї групи, так в зарубіжних планувальних рішеннях приміщення архіву скорочено за розмірами і поєднується з приміщеннями бухгалтерії або адміністрації, це пов'язано з комп'ютеризацією господарювання. У курортних готелях малої місткості адміністрацію об'єднують з приймально-вестибюльною групою.

Функціональні групи	Склад груп	Курортні готелі та кількість номерів																			Рекомендований склад приміщень		
		Малої місткості						Середньої місткості						Великої місткості									
		Ценаала, Тайланд	Фото Айленд Інн, Канада	Бавен Суан Мук, Тайланд	Готель дель Валье Спа, Чілі	Тес Отелъ и Спа Резорт, Україна	Посуи - Вайн енд Спа Резорт, Австрія	Готель Гранд Марін, Україна	Готель Сопелія, Словенія	Спа Гольффер Готель, Хорватія	Азія Віанга Бай Таї, Індія	Стрімсонг Резорт і Конференц-Центр, США	Готель Авааса, Індія	Лоун Готель, Хорватія	Інтернешнл Санья Резорт, Китай	Рікосс Прикарпаття Спа енд Резорт, Україна	Трамл Інтернешнл Готель і Байкік Тавер Бнчвок, США	Яас Готель, ОАЕ	Каліста Лакшері Резорт, Турція	Готель Вдара, США		Маріна Бой Сендс, Сінгапур	Аріа Резорт енд Спа, США
14	29	30	60	62	105	125	150	157	200	216	217	248	350	434	462	500	598	1795	2560	4004			
Приміально-вестибюльна	вестибюль	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	бірю прийому та реєстрації	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	зона очікування	●	●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	відділення банків, обмін валют							●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	відділення для зберігання багажу		●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Побутового обслуговування	бірю обслуговування	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	торгові магазини і кіоски	●								●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	майстерні побутового обслуговування		●	●				●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Житлова	салон краси, перукарня					●								●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	номерний фонд	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	медичне обслуговування		●															●	●	●	●	●	●
	гостьова	●	●										●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Громадського харчування	обслуговування номерів	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	ресторан	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	кафетерій, бар	●	●											●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	банкетний зал			●																			●
	літнє розширення		●																				●
Адміністративна	лаундж		●																				●
	кабінети	●	●		●																		●
	приміальна	●	●																				●
	адміністрація	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Культурно-розважальна	зал зборів																						●
	бібліотека	●	●																				●
	універсальний зал, театр, кінотеатр	●	●	●	●																		●
	нічний клуб													●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	боулінг																						●
	гольф- или тенніс-клуб																						●
	водні аттракціони																						●
	дитячий клуб																						●
	багатфункціональна тераса	●			●																		●
	анімаційний відділ					●								●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	Офісно-конгресова	зимовий сад																					
обсерваторія																							●
музей																							●
конференц-зал			●																				●
Фізкультурно-оздоровча	бізнес-центр		●																				●
	виставковий, демонстраційний зал		●																				●
	кімнати ділових зустрічей		●																				●
Лікувально-курортна	басейн (відкритий, закритий)	●	●																				●
	тренажерний зал				●																		●
	спортивний зал																						●
	клініко-діагностичні приміщення																						●
	кабінети лікарів	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Господарсько-виробнича	процедурні, перев'язувальні																						●
	спа-центр	●																					●
	акватермальний комплекс	●																					●
	косметологічний центр																						●
Господарсько-виробнича	велнес-центр		●																				●
	техніко-диспетчерська служба	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
	приміщення охорони																						●
	майстерні	●		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
приміщення персоналу	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	

- - обов'язковий склад приміщень
- ◐ - додатковий склад приміщень
- - вибірково склад приміщень
- x - кількість номерів
- y - кількість компонентів функціональної структури

2.11 ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ СКЛАД КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

- *житлова група* приміщень курортного готелю є основною, так як вона визначає головні типологічні характеристики: місткість, контингент відпочиваючих і їх сезонне співвідношення, обсяг річного розширення [28]. У житлову групу входять самі житлові осередки (номера типу апартамент, люкс, напівлюкс, стандарт), приміщення поверхового обслуговування номерів, медичний догляд і приміщення громадського обслуговування (вітальня, бар, дитяча кімната). В обслуговування включені інженерні канали, складські приміщення для прибирального інвентарю та обслуговування номерів. Основний елемент житлової частини - номер. Якість номерного фонду, що є одним з основних факторів, які впливають на комфорт проживання в готелі, визначається типами номерів (за кількістю кімнат і числа проживаючих), процентним співвідношенням в готелі різних типів номерів, їх архітектурно-планувальним рішенням, площею, параметрами, санітарно технічним благоустроєм, устаткуванням, меблями. У курортних готелях у зв'язку зі значним сімейним контингентом двомісні номери часто переважають і в ряді випадків складають до 75-100% від загального числа номерів. У готельному номері зазвичай виділяють 3 основні функціональні зони - зону для сну, робочу зону, зону денного відпочинку. У курортних готелях часто розвивають зону денного відпочинку, яку поширюють також на літнє приміщення [17, С. 32]. Для курортного готелю важливий вид, що відкривається з вікна номера, що безпосередньо впливає на вартість проживання і згодом враження про відпочинок, а також інсоляція, провітрювання і орієнтація по сторонах світу. Цей фактор впливає на форму поверхового плану та об'ємно-просторове рішення житлового блоку. Циркуляція відпочиваючих і обслуговуючого персоналу, вимоги до пожежної евакуації визначають кількість номерів на поверсі [94]. Поверхові або загальна вітальня (хол) затребувані і часто передбачаються в курортних готелях для проведення дозвілля і організації колективних заходів. Також при віталеньні або незалежно від них на житлових поверхах розміщують буфети з барною стійкою і підсобними приміщеннями [75]. Приміщення чергового персоналу часто групують і розміщують поблизу службових ліфтів і сходів, що зв'язують їх з загальноготельними господарськими

та складськими приміщеннями, розташованими в підвальному, цокольному, рідше на першому поверсі будівлі [17, С. 41].

У деяких курортних готелях з метою полегшення доступу до номерів їх розташовують на першому поверсі в тій частині будівлі, яка найбільш віддалена від приміщень, призначених для загального відпочинку та розваг. Такі номери користуються величезним успіхом у людей з обмеженими фізичними можливостями або у тих, що погано переносять підйом у ліфті [17, С.41]. Для курортних готелів бажано передбачити збільшену кількість номерів для інвалідів: якщо в сучасних будівельних нормах мова йде про принаймні один номер, пристосований для потреб інвалідів, то в курортних готелях бажано передбачати 5% номерного фонду для людей з обмеженими можливостями [6]. Питання з планування та інших вимог до номерів курортних готелів розкриті у дисертації Лисенської Ю. В. «Методика формування і оцінки функціонально-планувальної організації готельних комплексів на ранніх стадіях проектування» [53].

- *група побутового обслуговування* курортного готелю розташовується поруч з головним входом. Тут знаходяться торгові магазини та кіоски, комплексний приймальний пункт, театральні каси, салон краси і перукарня. Через тривале перебування відпочиваючих в курортному готелі та особливо у віддалених від міста умовах цю групу приміщень слід робити розвиненою із набором необхідних послуг.

- *лікувально-курортна група* в курортних готелях формується з відділення діагностики; терапії; водо- грязелікування; фізіотерапії і ЛФК; естетичної хірургії; косметологічного і стоматологічного відділення; кардіоцентру; акватермальний комплекс з сауною, термами, лазнями; спа-центр з приміщеннями релаксаційної спрямованості (процедурні ароматерапії, термотерапії, масажні); велнес-центром для підтримки фізичного здоров'я, правильного харчування, розумних фізичних навантажень і відмови від шкідливих звичок. Характеристики та спрямованість процедурних (клімато-, водо- чи грязелікування) залежать від природних лікувальних факторів курорту, але також закладаються в залежності від початкових вимог: соляна печера, процедурні озонотерапії, фізіопроцедурні, тощо

– не залежать від природних ресурсів місцевості. Так курортні готелі лікувального призначення можуть бути спеціалізованого (для лікування захворювань опорно-рухового апарату, серцево-судинної або нервової системи, органів дихання та ін.) або загальнотерапевтичного профілю (рис. 1.12.). Відмінність сучасного курортного готелю з лікувальною групою приміщень від санаторію в поліпшеній комфортності перебування, можливості поєднання відпочинку з лікуванням, наявності номерів для перебування всієї родини (один лікується, інші відпочивають), а також нерегламентованому розпорядку дня. Така форма організації медичного обслуговування заслуговує на увагу, так як не ставить обмежень контингенту відпочиваючих і не перешкоджає можливості сімейного або групового відпочинку [24].

- до складу *спортивно-оздоровчої групи* можуть входити відкритий і закритий басейни; тренажерний зал; фітнес-центр. Фізкультурно-оздоровча група функціонально і технологічно пов'язана з лікувально-курортною. До допоміжних приміщень даних груп слід віднести роздягальні, душові та санвузли відвідувачів і робочого персоналу, кабінети інструкторів, чергових лікарів і медсестер, складські інвентарю.

- в курортних готелях існує тенденція зв'язку підприємства з громадським і культурним життям для збільшення рентабельності підприємства шляхом включення в нього приміщень розважального характеру, що приносять великі прибутки [17, С. 28]. *Культурно-розважальна група* може складатися з універсального залу, багатофункціональної тераси, зимового саду, дитячого клубу, а також може включати бібліотеки, гольф і теніс-клуби, більйардні тощо. За наявністю універсального багатофункціонального залу, призначеного для мультимедійного використання та розважальних заходів, багатоцільова спрямованість використання вимагає збільшення висоти стелі, встановлення засобів обслуговування для складного освітлення, кондиціонування, музики та відео. Залежно від мети використання, можна забезпечити різну місткість і наявність обладнання, трансформуючи його за допомогою розсувних перегородок, завіс і збірно-розбірної сцени. Зазвичай такі зали розміщуються на

перших поверхах (для загального доступу та контролю). Вони відрізняються індивідуальним дизайном, а також увага приділяється панорамі з вікон. Важливий зручний зв'язок з обслуговуючими зонами (фойє, виробничі приміщення групи громадського харчування, складські приміщення для обладнання) і вестибюлем готелю або індивідуальним вестибюлем [94, С.146].

- *офісно-конгресова група* все частіше передбачається в функціональній структурі сучасних курортних готелів. Дослідження функціональних рішень виявили, що в групу ділової діяльності можуть входити конференц-зал, бізнес-центр, виставковий демонстраційний зал, кімнати ділових зустрічей і переговорів, приміщення адміністрації, зал-передпокій з баром, приміщення обслуговування та складські приміщення. Якщо курортний готель великої місткості, має хороше транспортне сполучення, розташований у курортній зоні міста із розвиненими діловими зв'язками (як Одеса, Ялта, Сінгапур, Дубай), тоді група ділової діяльності доцільна. В іншому випадку вона може бути представлена лише частково.

- *господарсько-виробничу групу* приміщень слід проектувати відповідно ДБН В.2.2-20: 2008 Готелі і групувати за виконуваними функціями. Так, білизняні і пральні необхідно блокувати з комунікаціями білизнопроводів [1], групувати ремонтні майстерні (столярні, слюсарні, електрообладнання та слабкострумівих пристроїв; по ремонту ліфтів та технічного обладнання). Також в цю групу входять приміщення техніко-диспетчерської служби, охорони, вузол зв'язку та приміщення персоналу. Для господарсько-виробничої групи необхідний окремий службовий вхід і доступ службового автотранспорту з вантажно-розвантажувальним майданчиком, гараж для машин персоналу готелю. При влаштуванні курортного готелю необхідна організація шумоізоляції в поруч розташованих групах, також у зв'язку з даним фактором виробничо-господарську групу розташовують в підвалах, цокольних поверхах [94, С.147].

У кожній групі існують свої складські приміщення, а також приміщення обслуговуючого персоналу. Окремо слід згадати технічні приміщення, до складу яких входять електростанція, вузол водо- і газопостачання (може бути

передбачена автономна артезіанська свердловина, очисні споруди), каналізаційний вузол. Більшість допоміжних приміщень може бути адаптоване до доступних просторів. Потрібно їх безпосередня близькість до приміщень, які вимагають обслуговування (кухні, приміщення з обслуговування номерів, тренажерні зали, процедурні і т. д.). Наявність приміщень інженерно-технічного призначення та господарсько-виробничої групи визначає життєдіяльність курортного готелю та забезпечує комфорт в експлуатації.

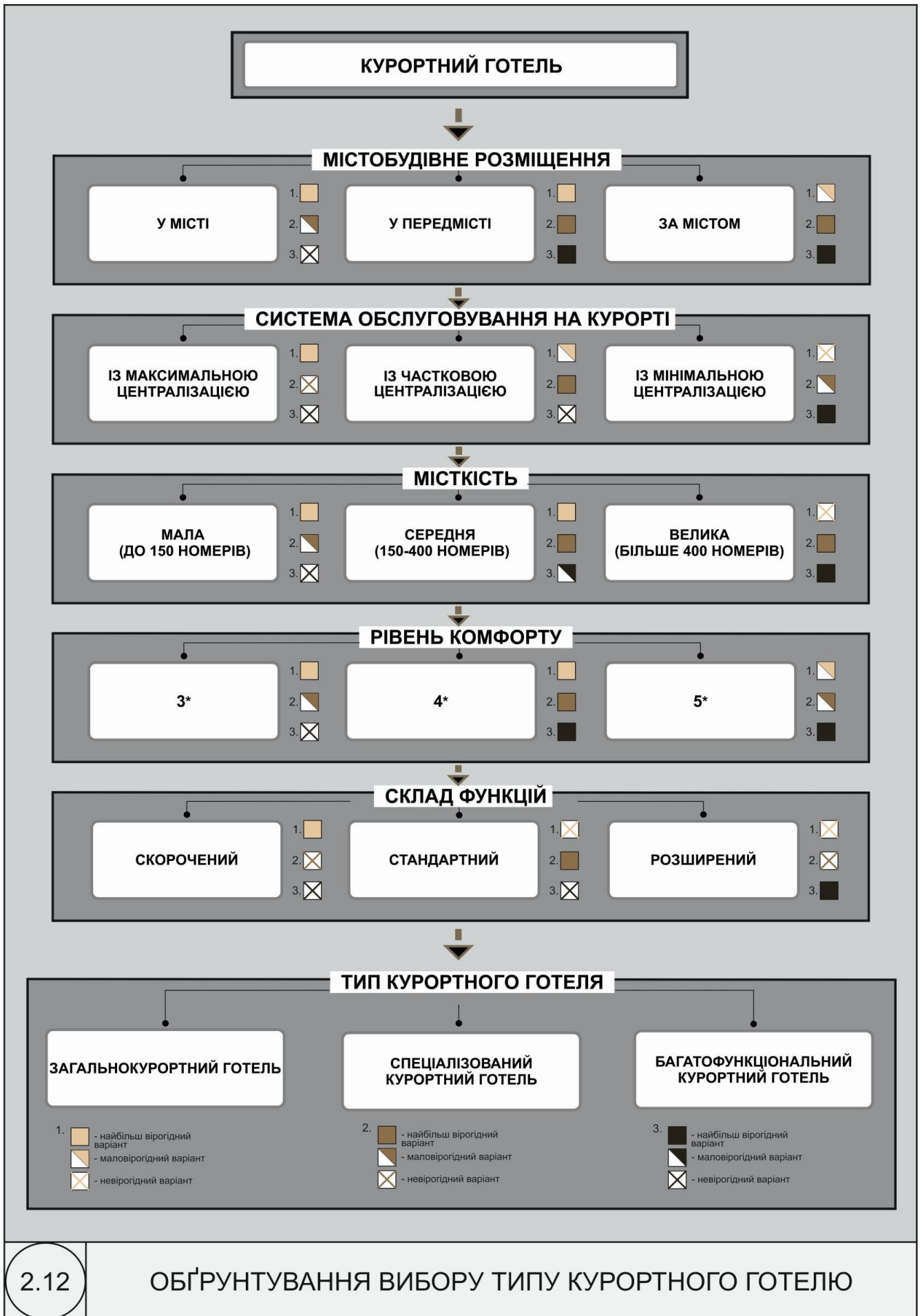
Вивчення функціонального складу курортних готелів різної місткості методом зводу даних дозволило виявити функціональну структуру курортного готелю з обов'язковим, додатковим і вибірковим складом приміщень (рис. 2.11). Також підтверджено, що чим більше місткість курортного готелю, тим більше розширена її функціональна структура та кількість наданих послуг.

Отже представлений аналіз курортних готелів допоміг прослідкувати певні закономірності щодо впливу основних факторів (містобудівних, типологічних, функціонально-технологічних) на напрямок проектування готелю (рис. 2.12) [15]. Так для проектування загальнокурортного готелю найбільш підходять такі умови:

- розташування готелю у місті, або передмісті (можливо також розташування за містом, якщо забезпечений доступ до грязеводолікарні та курортої поліклініки);

- проєктований готель входить до складу курорту із максимальною централізацією системи обслуговування (лікувальних і культурно-побутових установ);

- розрахункова місткість закладу - мала та середня (можливо проектування загальнокурортних готелів великої місткості, якщо пропускна спроможність лікувальних і культурно-побутових установ на курорті забезпечує необхідну кількість відвідуючих);

- відповідний рівень комфорту - *** і ****, як соціально-доступний тип курортного готелю для лікування та реабілітації на курорті;

- передбачений скорочений склад функцій, що робить готель залежним від поблизу розміщених громадських будівель і споруд;

Головним напрямком проектування спеціалізованих курортних готелів є наявність достатньої території для забудови та озеленення (55 м² на 1 чол.), забезпечення готеля лікувально-оздоровчою базою на його території. Показники для проектування даного типу готелю є:

- розміщення в передмісті та за містом (можливо у місті при наявності достатньої площі та природних ресурсів);

- найбільше підходить для будівництва на курорті із частковою централізацією лікувальних та культурно-побутових споруд;

- оптимальна середня місткість готелю, тому що мала та велика місткості менш економічно обґрунтовані;

- рекомендований рівень комфорту - **** і *****;

- представлений стандартним функціональним складом із наявністю спеціалізованого лікувально-оздоровчого блоку;

Багатофункціональний курортний готель має такі фактори для проектування:

- превалюючі умови розміщення – в передмісті та за містом через наявність достатньої території;

- найчастіше входить до складу курорту із мінімальною централізацією системи обслуговування, бо лише вибіркові лікувальні та культурно-побутові функції знаходяться у загальнокурортному центрі та місце родовищах курортних ресурсів;

- розрахункова місткість – середня та велика, як економічно та технологічно доцільні;

- оптимальний рівень комфорту - **** і *****;

- передбачено розширений склад функцій, як курортний готель комплексного лікування із рядом додаткових послуг.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II:

1. Розроблено методичний апарат проведення дослідження, що ґрунтується на методі функціонально-структурного аналізу і включає: графо-аналітичний та історико-еволюційний методи узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду проектування і будівництва курортних готелів; натурні обстеження; метод якісного і кількісного аналізу стану та динаміки розвитку курортних готелів; факторний аналіз впливу; анкетування та експертної оцінки; соціально-економічний аналіз розвитку; структурно-функціональне і архітектурно-композиційне моделювання; експериментальне проектування.

2. Встановлено дві групи факторів впливу на розміщення та архітектурно-планувальну організацію курортних готелів: зовнішні (соціально-економічні, природно-кліматичні, містобудівні) і внутрішні (типологічні, функціонально-технологічні, архітектурно-планувальні, об'ємно-просторові, інженерно-конструктивні). На базі соціально-економічного аналізу сформульовано загальні вимоги до проектування курортних готелів: комфортність, цілорічність функціонування, поліфункціональність, соціальна спрямованість, наближеність до природи.

3. Проведене автором анкетування працівників готельного господарства в курортних готелях Одеської області дало змогу розробити принципову схему розподілу денного часу відпочиваючих та їх перебування у різних функціональних зонах курортного готеля; визначити важелі залучення відпочиваючих (курортно-лікувальна база, рівень комфорту і сервісу, цінова доступність і розміщення на курорті); зафіксувати зміни у віковій категорії відпочиваючих (збільшення категорії 26-45 із дітьми); сезонні коливання тривалості перебування (10-24 дні - улітку; 1-9 дні - узимку); доведена доцільність наявності приміщень для медичного догляду у житловому блоці.

4. Аналіз містобудівних факторів виявив особливості містобудівних умов розміщення: автономного, у складі курортного комплексу, у курортній зоні населеного пункту іншого народогосподарчого профілю, у курортному місті або селищі, на міжселенних територіях. Доведено, що функціональний склад

курортного готелю та вимоги до розміру та організації його ділянки залежать від системи обслуговування курорту (максимальна, часткова та мінімальна централізація лікувальних і культурно-побутових установ).

5. Розроблені експериментальні схеми генерального планування курортних готелів із різною номенклатурою приміщень функціональних блоків (загальнокурортний – із обмеженим спектром послуг на території; спеціалізований – частина елементів лікувального і культурно-побутового обслуговування знаходиться на території курортних готелів; багатофункціональний – розширений склад лікувального та культурно-побутового обслуговування представлено на території готелю) дали змогу визначити рекомендований склад майданчиків, споруд і пристроїв на території курортного готелю та розрахувати показники елементів території. Так, відношення забудованої території та території озеленення в курортних готелях становить (%): у загальнокурортних – 60:40, спеціалізованих – 50:50 та багатофункціональних – 40:60, а загальна площа території (в м² на 1 місце): 30, 55 і 65 відповідно.

6. Визначені основні функціональні групи та приміщення, що до них входять (приймально-вестибюльна, житлова, лікувально-курортна, фізкультурно-оздоровча, побутового обслуговування, адміністративна, культурно-розважальна, громадського харчування, офісно-конгресова, господарсько-виробнича). Встановлено, що із збільшенням місткості і рівня комфорту зростає кількість додаткових функцій у складі курортного готелю. Визначено обов'язковий, додатковий і вибівковий склад приміщень.

7. Запропоновано обґрунтування вибору типу курортного готелю за містобудівним розміщенням, системою обслуговування на курорті, місткістю, рівнем комфорту та складом функцій.

РОЗДІЛ III

ПРИНЦИПИ ТА ПРИЙОМИ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

3.1 Принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів.

Пошук ефективних моделей проектування курортних готелів із лікувально-курортною базою є актуальною проблемою курортів України, зокрема Одеського регіону. Проблемі механізмів використання природних і курортних ресурсів та сталого розвитку туризму присвячені Восьма Конференція міністрів «Довкілля для Європи» (Батумі, 2016); 6-а Міжнародна конференція за статистикою туризму (Філіппіни, 2017). Одним з основних елементів гармонійного розвитку глобальних екологічних і соціально-економічних систем визнані курортні регіони, наголошено на важливості їх екологічної та культурної цінності, [100] а інновації та технології - ключем до підвищення конкурентоспроможності та стійкості туризму в Європі. На зборах з Розробки Міжнародного стандарту доступного туризму для всіх (Мадрид 2017) обговорювалися та аналізувалися міжнародні стандарти, технічні критерії, рекомендації та вимоги в області доступного туризму: Future international standard on accessible tourism for all [119]. Необхідний системний підхід до організації курортних територій і реалізації принципів екологічної стійкості, гуманізації та соціальної орієнтованості курортних будівель, підтримання балансу природних і антропогенних компонентів курортів і реалізації рекреаційних потреб населення [107].

Проведені автором наукові дослідження з урахуванням містобудівних, функціонально-технологічних і соціально-економічних напрямків дали змогу виявити наступні принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів (рис 3.1):

- *принцип соціальної доступності* передбачає економічну можливість курортного лікування та оздоровлення різними курортологічними засобами широких верств населення (сімей з хворими дітьми, інвалідів, поранених тощо) за умов забезпечення їх комфортними умовами в курортних готелях не нижче 3* за

рівнем комфорту; створення доступного курортного середовища для осіб із фізичними вадами, сімей з дітьми та літніх людей; відкритість лікувально-курортного блоку для нерезидентів готелю.

Розташування курортного готелю визначається наявністю сприятливих для забудови територій з курортними та природними ресурсами, їх потенціалу та медичного зонування. Методика визначення місткості курортів та параметрів території курортних готелів на одне місце детально розглянута у розділі 2.3 (Методи курортологічного обґрунтування ємкості курортних готелів). Його розміщення та архітектурно-планувальна організація повинні, в першу чергу, забезпечити доступ курортного лікування та оздоровлення для резидентів готелю на його території (у курортно-лікувальних блоках) або у загальнокурортних центрах, водо-, бальнео-, грязелікарнях неподалік. Чим ближче знаходиться курортний готель до морського узбережжя, мінерального або грязьового джерела, тим кращий доступ до курортних ресурсів він забезпечує.

Дослідження контингенту відпочиваючих у розділі 2.2 (Вплив соціально-економічних факторів на розвиток курортних готелів) виявили тенденцію щодо збільшення кількості відпочиваючих із дітьми, людей похилого віку і людей з обмеженими фізичними можливостями. Тому слід облаштовувати та адаптувати територію та будівлю курортного готелю для доступу різним категоріям відпочиваючих. З огляду на світові тенденції в будівництві громадських будівель, а також загальнодержавну програму з організації безбар'єрного архітектурного середовища для задоволення потреб маломобільних груп населення необхідно передбачати: облаштування спеціалізовано обладнаних номерів; хоча б одного доступного входу, обладнаного пандусом з уклоном не більше 1:12; пасажирський ліфт, що переміщує людину у кріслі-колясці [77], [88, С. 93], а також індивідуальні санвузли та кабіни в складі громадських туалетів і лікувально-діагностичних приміщень. Так, наприклад, у курортному комплексі «Куяльник» за цим принципом представлені «номери для спинальників», що на 5% дешевші за номерний фонд для повносправних та заможних осіб; все пристосовано для обслуговування людей, що пересуваються на візках (пандуси, пристосовані

їдальня, лікувально-діагностичні кабінети, зал лікувальної фізкультури, грязьові кушетки та ін.), а також для дітей від 4-14 років на проживання та лікування призначена знижка 20% від цін для дорослих.

Також одним із аспектів соціальної доступності є забезпечення зростаючого попиту на недорогі курортні готелі 3*, тому необхідно враховувати, що громадяни країни мають різний рівень достатку, але це не повинно бути перешкодою для здійснення відпочинку та отримання повноцінного спектра процедур [101].

Взаємна відкритість громадських приміщень у структурі курорту або функціонально-просторова інтеграція (термін, запропонований в роботі Мержієвської Н.Ю. [55] передбачає прямі та зворотні зв'язки підприємств громадського призначення в складі готелю з його оточенням, зокрема, використання ресторанної, лікувальної, спортивно-оздоровчої, розважально-дозвільної груп курортного готелю, та, в свою чергу, залучення навколишньої громадської інфраструктури курорту до експлуатації резидентами курортного готелю [15]. При цьому дане рішення не повинно впливати на комфортне перебування постояльців за допомогою грамотного взаємного розташування житлової та громадської частини. Особливо актуальною взаємна відкритість є для курортних закладів у центральних частинах курортів серед щільної забудови.

- *принцип цілорічної комфортності* зовнішнього та внутрішнього курортного середовища, який передбачає наявність не тільки технічно обладнаної та упорядкованої засобами ландшафтної архітектури території курортного готелю, його типологічну відповідність категорії не нижче 3*, але й забезпечення протягом року «безперервності» функціонування за рахунок створення додаткових приміщень і послуг для тривалого перебування. Цей підхід впроваджено у курортному готелі цілорічного функціонування Гранд Марин енд Спа 4* на курорті Чорноморка; до його складу входять прибудований многопрофільний лікувально-оздоровчий блок, зимовий сад, критий басейн із мінеральною водою, соляна кімната, конференц-зал та зал для семінарів.

Вітчизняні курорти за лікувальним потенціалом анітрохи не поступаються зарубіжним, навпаки - вітчизняні методи оздоровлення та реабілітації не мають аналогів у світі. Але, на жаль, сучасне вітчизняне курортно-рекреаційне господарство за своїми масштабами і структурою далеко не відповідають вимогам оптимального функціонування та сучасним міжнародним стандартам [87]. Це обумовлено, серед інших причин, також слабкою матеріально - технічною базою курортів, територіальною і сезонною нерівномірністю діяльності установ [41]. Тому існує потреба перегляду існуючої номенклатурної бази курортних готелів з позиції доцільності та актуальності, розширення її складу, переосмислення її складових, які відповідають сучасним тенденціям і потребам. В процесі соціального розвитку змінилась і функціональна структура курортних готелів, з'явилися нові типи із курортно-лікувальним блоком, що надають більш різноманітне, комплексне та швидке обслуговування.

Один з важливих факторів повноцінного комфортного відпочинку у курортному готелі є наявність упорядкованої і обладнаної відкритої території, так як постояльці воліють проводити час відпочинку поза номером, на свіжому повітрі. Курортним готелям для здійснення своїх прямих функцій потрібно облаштування рекреаційної, спортивно-оздоровчої та розважально-дозвільної зон із обладнанням спортивних майданчиків, дитячих майданчиків, майданчиків для тихого відпочинку, кліматолікування, читання і т.д. У розділі 2.3 (Методи курортологічного обґрунтування ємкості курортних готелів) визначено рекомендований склад і розрахункові площі майданчиків, споруд і пристроїв на території курортного готелю.

Оздоровлення та лікування на курортах не тільки влітку, а й в міжсезоння є пріоритетом розвитку рекреаційної сфери [69]. Забезпечення всесезонного функціонування створює упевненість відпочиваючих в тому, що вони можуть цілий рік повертатися у готель для отримання ряду цікавих для них послуг. Таке рішення комфортно для споживачів послуг курортного готелю, а також позитивно позначається на завантаженні курортного готелю цілий рік.

Так як курортний готель орієнтований на досить тривале перебування відпочиваючих на його території важливим є наявність додаткових послуг для тривалого відпочинку та завантаження в низький сезон.

- *принцип екологічної сенситивності*, що спрямований на збалансоване використання природних курортних ресурсів з урахуванням соціально-економічного потенціалу місцевості населеного пункту, у курортній зоні якого передбачено розміщення готелю даної спеціалізації, а також прийомів контактності будівель готелю з оточуючим середовищем, засобів відеоєкології та застосування архітектурного енергозаощаджування [71] при створенні його індивідуального образу та впровадження енергоефективних технологій (сонячні батареї, зелені дахи тощо). Характерним прикладом відтворення цього принципу є курортний готель Сотелія на курорті Терме Олімія, який органічно інтегрований в навколишнє природне середовище з урахуванням складного рельєфу місцевості, а також характеристик сусідніх існуючих готелів. В оздобленні фасадів та в інтер'єрі використані природні матеріали, будівля обладнана зеленою покрівлею. Слід зазначити залежність функціонування курортного готелю від екологічного стану навколишнього місцевості. На сучасному етапі розвитку необхідно вирішити таку проблему як раціональне і ефективне використання природних лікувальних ресурсів, а, отже, і поступового розвитку мережі курортних установ. Принцип екологічної сенситивності визначає сталий розвиток курортного готелю в місцевості, збереження і поліпшення композиційної, функціональної організації природного і містобудівного оточення курортного готелю, гармонізацію зорового сприйняття об'єкта в системі навколишнього середовища.

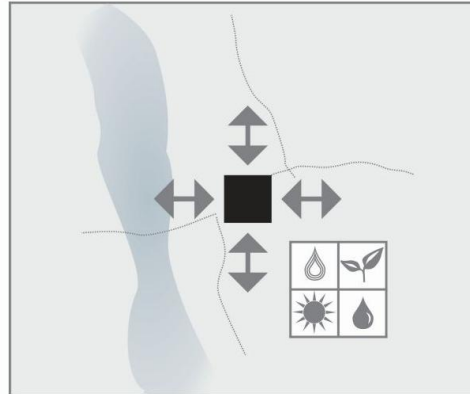
Контактність з оточенням і відеоєкологія образу - ці два принципи спрямовані на створення гармонійного зв'язку готелю та оточення: контакт відпочиваючих з оточенням як зовні, так і всередині будівлі, і гармонізацію зорового сприйняття курортного готелю в системі навколишнього середовища.

ПРИНЦИП СОЦІАЛЬНОЇ ДОСТУПНОСТІ

1. ЕКОНОМІЧНА МОЖЛИВІСТЬ КУРОРТНОГО ЛІКУВАННЯ ТА ОЗДОРОВЛЕННЯ ШИРОКИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

2. СТВОРЕННЯ ДОСТУПНОГО КУРОРТНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ОСІБ ІЗ ФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ, СІМЕЙ ІЗ ДІТЬМИ, ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ

3. ВІДКРИТІСТЬ ЛІКУВАЛЬНО-КУРОРТНОГО БЛОКУ ДЛЯ НЕРЕЗИДЕНТІВ ГОТЕЛЮ

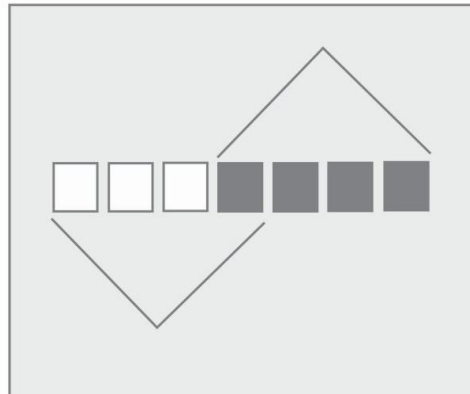

ПРИНЦИП ЦІЛОРІЧНОЇ КОМФОРТНОСТІ

1. ТЕХНОЛОГІЧНО ОБЛАДНАНА ТА УПОРЯДКОВАНА ЗАСОБАМИ ЛАНДШАФТНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТЕРИТОРІЯ КУРОРТНОГО ГОТЕЛЮ

2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «БЕЗПЕРЕРВНОСТІ» ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОТЯГОМ РОКУ

3. НАЯВНІСТЬ ДОДАТКОВИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ТРИВАЛОГО ПЕРЕБУВАННЯ

ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЧНОЇ СЕНСИТИВНОСТІ

1. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ КУРОРТНИХ РЕСУРСІВ ІЗ УРАХУВАННЯМ ЇХ ПОТЕНЦІАЛУ

2. КОНТАКТНІСТЬ БУДІВЛІ ГОТЕЛЮ З ОТОЧУЮЧИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПАСИВНОГО ДИЗАЙНУ

3.1

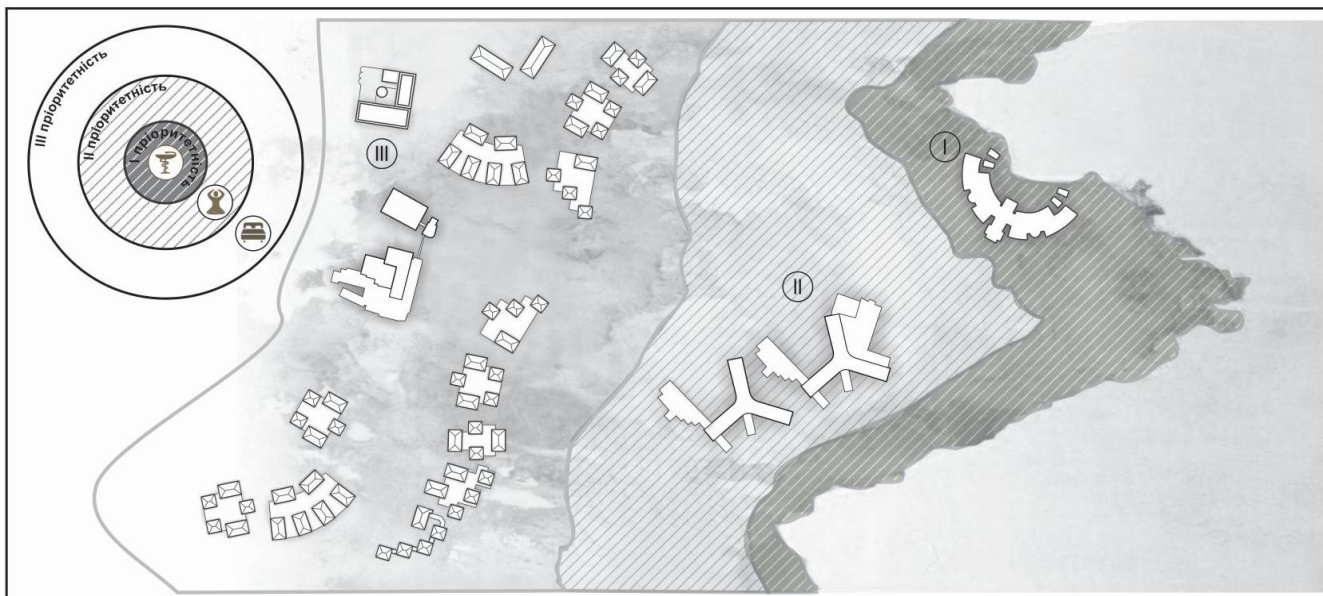
ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

Прикладом екологічно сенситивного рішення є проект готелю Готель Біч Таверс і Марина в ОАЕ. Сама форма будівлі сприяє формуванню прохолодних бризів навколо простору будівлі та захищає від сонця. Конструкція включає сонячні і вітрові решітки для генерації необхідної енергії. Інші інтегральні системи передбачені для повного самостійного життєзабезпечення, в тому числі повторного використання води. Узгодження всіх аспектів сталого розвитку дало можливість створити елегантне та лаконічне рішення, яке враховує всі потреби розвитку без надмірностей [127].

Культурна схожість з місцевими архітектурними та будівельними традиціями передбачає використання місцевих будівельних матеріалів і технологій, що економічно та екологічно доцільно. Курортні готелі слід інтегрувати в структуру міста, передмістя або район із належними характеристиками (місткість, поверховість), функціонально-просторовими рішеннями.

Під час функціонування курортного готелю цілющі ресурси Землі слід вміло використовувати, підтримувати їх оптимальний стан, наближений до первозданного. Впровадження енергоефективних технологій спільно з прийомами пасивної архітектури важливі аспекти зведення курортних готелів, спрямовані на оптимізацію природних ресурсів і будівельних систем, які формують найменше шкоди навколишньому середовищу. Вони враховують:

- розгляд погоди, гідрографії та екосистем середовища, в якій будівлі виконані так, щоб отримати максимальну продуктивність при мінімальному впливі;
- ефективність і помірність у використанні будівельних матеріалів, віддаючи пріоритет низької енергії в порівнянні з високою енергією;
- зниження споживання енергії для опалення, охолодження, освітлення та іншого обладнання, використання поновлюваних джерел енергії;
- мінімізація глобального енергетичного балансу будівлі, що охоплює фази проектування, будівництва, експлуатації та кінця життя;
- дотримання вимог комфорту, здоров'я, освітлення та розміщення будівель.

Розташування щодо курортних ресурсів	I ПРІОРИТЕТНІСТЬ	II ПРІОРИТЕТНІСТЬ	III ПРІОРИТЕТНІСТЬ
	в безпосередній близькості до курортних ресурсів (100-500м)	в доступній близькості до курортних ресурсів (500-1000м)	віддаленість від курортних ресурсів некритична (1000-1500м)
Тип	СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ	БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ	ЗАГАЛЬНОКУРОРТНИЙ
Приклад рішення			

- зона розміщення спеціалізованих курортних готелів (із курортно-лікувальним блоком);
 - зона розміщення багатофункціональних курортних готелів;
 - зона розміщення загальнокурортних готелів;
 - курортні ресурси;
 - курортний готель;

3.2

РОЗМІЩЕННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ ВІДНОСНО ДО ЛІКУВАЛЬНИХ РЕСУРСІВ

У свою чергу, на основі встановлених принципів і проведеного аналізу літературних джерел [14, 15, 33, 53, 72, 91] і понад 30 проектних матеріалів, автор розробив наступні прийоми та рекомендації.

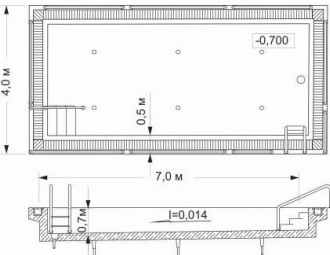

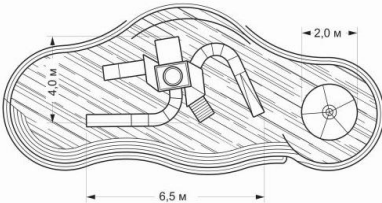

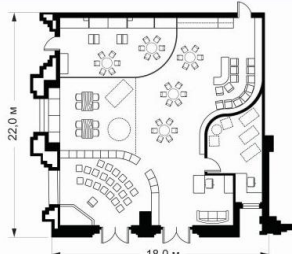

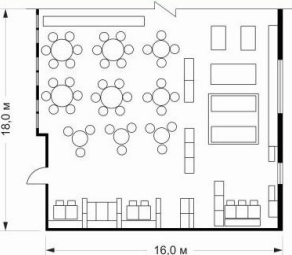

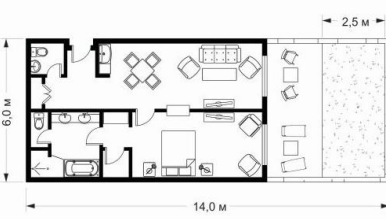

Прийом розміщення курортних готелів відносно курортних ресурсів - при виборі місця розміщення курортного готелю на курорті пропонується враховувати його типологію (рис. 3.2). Так до першої категорії «пріоритетності» відносяться спеціалізовані курортні готелі із курортно-лікувальним блоком, які слід розміщувати в безпосередній близькості до місць курортних ресурсів для комфортного лікування (100-500м). До другої категорії «пріоритетності» – багатофункціональні курортні готелі, які рекомендується розміщувати у доступі до місць курортних ресурсів для лікування та відпочинку у природному курортному оточенні (500-1000м); до третьої категорії «пріоритетності» - загальнокурортні готелі, які слід розміщувати поблизу або у складі загальнокурортних споруд, комплексів та центрів, деяка відстань від основних курортних родовищ не критична (1000-1500м). Таке рішення не йде всупереч ДБН Б.1.1-Х:201Х Планування і забудова територій (проект 2 редакція) [4], за яким на курортах встановлюється округи їх санітарної охорони у складі трьох зон: першої (суворого режиму – не менше 100м), другої (обмежень – передбачається розташування санаторно-курортних та рекреаційних закладів (у тому числі рекреаційного житла) та житлової забудови) і третьої (спостережень). Прийом розміщення курортних готелів на курорті дозволить контролювати раціональне використання прибережних територій та цінних курортних ресурсів, рівномірність перебування за інтересами, обмежить потужність курорту і рівень шуму навколо.

Прийоми облаштування курортних готелів для відпочинку із дітьми (рис. 3.3). Проведені дослідження виявили великий попит на курортні готелі, що надають комфортні умови для відпочинку сімей із дітьми (розділ 2.2), тому було синтезовано спеціальні прийоми та засоби облаштування території та внутрішнього об'єму курортних готелів для даної категорії відпочиваючих, до яких належать: тематичні дитячі майданчики; дитячі плескальні та плавальні

басейни; дитячі водно-розважальні атракціони; клуби з анімаційною групою; дитячі зони при ресторанах із відповідним меню; планування та облаштування номерів для сімей з дітьми на першому поверсі із терасою. Вдалим прикладом курортного готелю, пристосованого до потреб сімей із дітьми є Мукарнас Резорт і Готель 5*, в якому є дитячий басейн з дитячими водними гірками, сімейні номери із терасою, дитячий майданчик, спортивні майданчики, дитяче та дієтичне меню, дитячий клуб тощо [128]. Перераховані прийоми облаштування роблять цей готель комфортним для оздоровлення та конкурентоспроможним серед поруч збудованих.

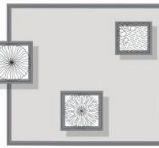
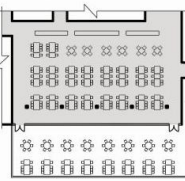
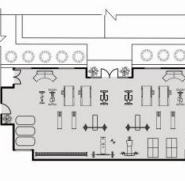
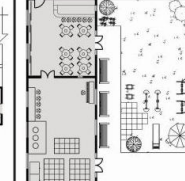
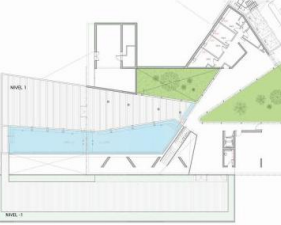

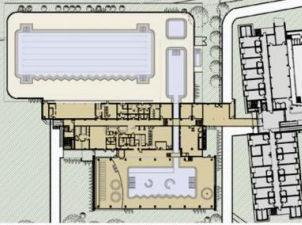

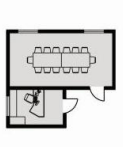
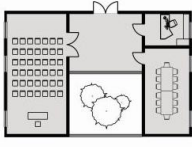
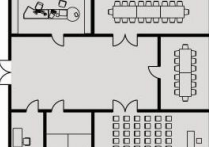
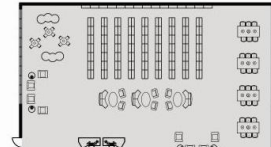
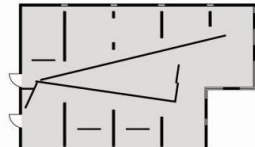
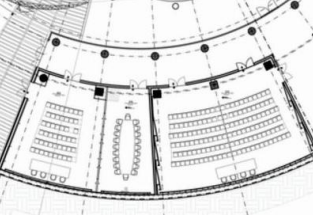

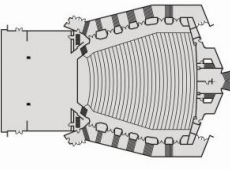
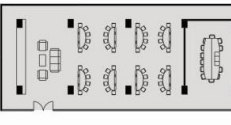

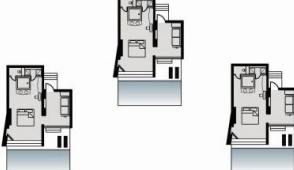
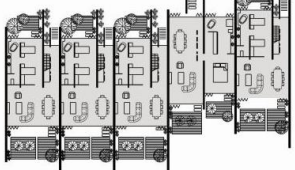
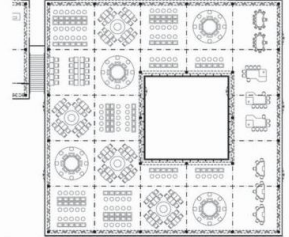

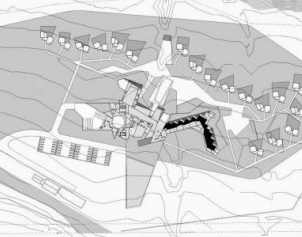

Ситуацію зниження попиту на послуги курортних готелів у низькій сезон можна покращити засобами використання *архітектурно-планувальних прийомів оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів* (рис. 3.4): організації внутрішніх озелених і обводнених просторів рекреації (цетрічного, торцевого або роз'єданого розміщення у будівлі); забезпечення закритих версій послуг, аналогічних відкритим (підприємства громадського харчування, лікувальні та спортивно-оздоровчі приміщення, а також розважально-дозвільні приміщення); створення групи ділового призначення (мінімального, стандартного або розширеного складу); розвиток освітньої групи приміщень (бібліотека, медіатека або виставковий зал); акцентування розважально-подієвої групи приміщень (театр, кінотеатр, казино або зал торжеств). Для збільшення місткості у високий сезон рекомендується планування літнього розширення за рахунок приватних та блокованих віл, бунгало, які більш контактні, щадні до середовища та користуються попитом (як показали результати анкетування у розділі 2.2).

За даними П. Ю. Грецевіцуса [25] при непогоді (дощ або холодний вітер) в приморських курортах навантаження на загальнокурортні заклади харчування та пляж зменшуються, а основне навантаження несуть заклади харчування в центрі курорту та ті, що поряд із житлом, парки, заклади культури, а також розваг.

Прийоми	Планувальні рішення	Приклади рішення
<p>ОБЛАДНАННЯ ТЕМАТИЧНИХ ДИТЯЧИХ МАЙДАНЧИКІВ</p>		 <p>Клуб Отель Бельпінар 4*, Турція.</p>
<p>РОЗМІЩЕННЯ ДИТЯЧИХ ПЛЕСКАЛЬНИХ І ПЛАВАЛЬНИХ БАСЕЙНІВ</p>		 <p>Віват Пул і Спа, Словенія.</p>
<p>ОРГАНІЗАЦІЯ ДИТЯЧИХ ВОДНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ АТРАКЦІОНІВ</p>		 <p>Мукарнас Резорт і Спа Отель 5*, Турція.</p>
<p>ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИТЯЧОГО КЛУБУ З АНІМАЦІЙНОЮ ГРУПОЮ</p>		 <p>Аква Кларос Отель, Турція.</p>
<p>СТВОРЕННЯ ДИТЯЧОЇ ГРУПИ В РЕСТОРАНІ ІЗ ВІДПОВІДНИМ МЕНЮ</p>		 <p>Аква Антедон Отель 5*, Турція.</p>
<p>ПЛАНУВАННЯ ТА ОБЛАШТУВАННЯ НОМЕРІВ ДЛЯ СІМЕЙ ІЗ ДІТЬМИ НА ПЕРШОМУ ПОВЕРСІ ІЗ ТЕРАСОЮ</p>		 <p>Отель в Остіні, США.</p>

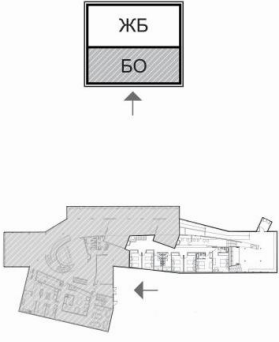
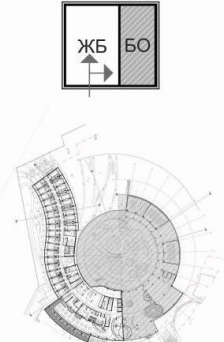

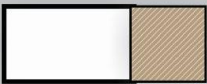
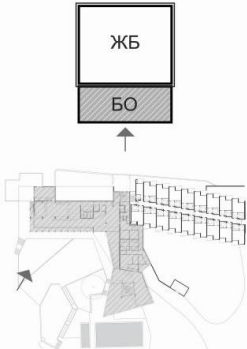
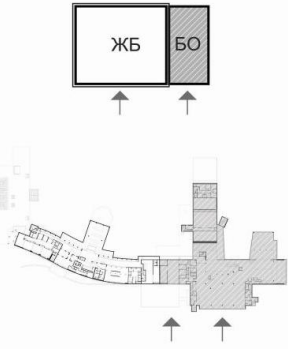
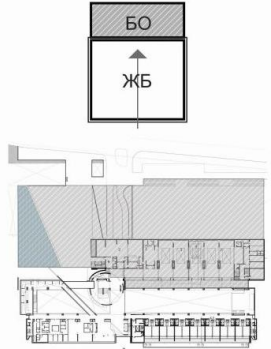

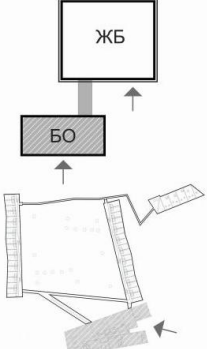
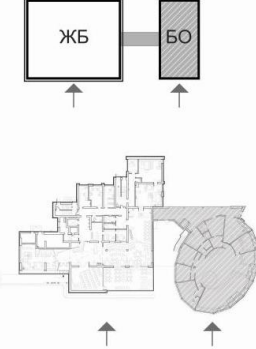
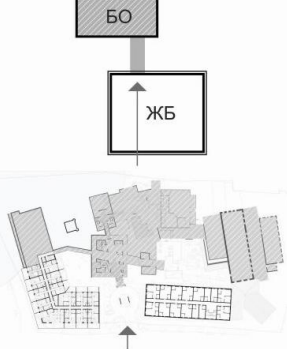

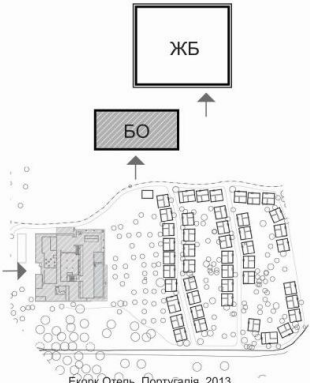
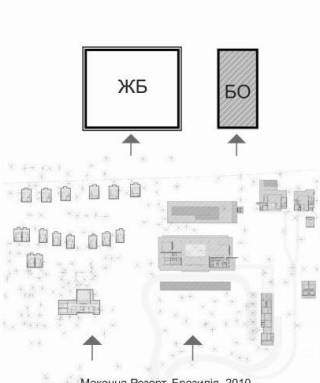
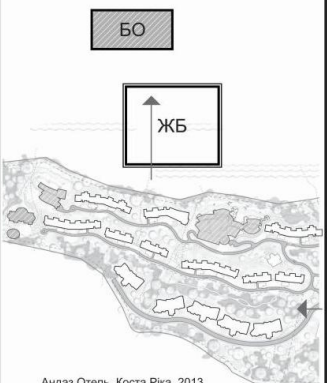

Такі результати свідчать про доцільність наявності додаткових послуг у складі курортних готелів на міжсезоння та на випадок непогоди. Особливу увагу слід приділити оздоровчій функції, що є затребуваною у сучасних умовах, і реалізується у світі у спа-центрах [88, 132]. Прикладом вдалого об'єднання у комплекс є Готель Віват у Словенії, що поєднаний із спа-центром Віват Пул і Спа, в якому запроектовані, як відкриті, так і закриті басейни із мінеральною лікувальною водою із власного джерела; сауни та процедурні цілорічного функціонування. Також весь готельний комплекс пристосований до потреб людей похилого віку та людей з обмеженими можливостями [123]. Організація внутрішніх озелених і обводнених просторів рекреації, забезпечення цілорічних лікувальних і спортивно-оздоровчих послуг у курортних готелях на узбережжі Одеського регіону позначиться подальшим розвитком лікувально-оздоровчої функції регіону, позитивно впливатиме на можливість використання курортних ресурсів не тільки влітку, але й осінньо-зимово-весінній період. Розвиток освітньої, ділової та розважально-подієвої групи на базі курортних готелів допоможе створити комфортні цілорічні умови функціонування.

Композиційні особливості розташування громадського блоку (закритого чи відкритого доступу) (рис. 3.5). Спостереження виявили, що курортні готелі, розміщені у місті та передмісті, функціонують як відкриті заклади для різних категорій відвідувачів; а курортні готелі за містом переважно закриті заклади, що надають свої послуги для резидентів готелю. У наукові праці Шешукової розглядаються об'єкти обслуговування «закритої та відкритої мережі», фактор «пульсації навантажень» - сезонні (коли збільшується загальна кількість відпочиваючих та їх потреб в обслуговуванні у декілька разів) та денні (коли збільшуються потреби у послугах в залежності від режиму відпочинку, переважно у другій половині дня) [88, С.100]. Проаналізував ці питання та в продовження вивчення теми функціонально-просторової інтеграції у дослідженнях Н. Ю. Мержієвської [55] та Л. Ю. Блідні [15], автором надані пропозиції щодо композиційного розташування громадського блоку курортного готелю.

1.	ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНІХ ОЗЕЛЕНИХ І ОБВОДНЕНИХ ПРОСТОРІВ РЕКРЕАЦІЇ			2.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКРИТИХ ВЕРСІЙ ПОСЛУГ, АНАЛОГІЧНИХ ВІДКРИТИМ							
												
центрічне			кутове			роз'єднане			громадського харчування	лікувально-курортні та спортивно-оздоровчі	культурно-розважальні	
 Отель дел Валле Спа. Чілі.			 Хілтон Барілоше. Аргентина.			 Віват Пунт і Спа. Словенія.			 Еоїсехір Отель і Спа. Турція.			
3.	СТВОРЕННЯ ГРУПИ ОФІСНО-КОНГРЕСОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ			4.	РОЗВИТОК ОСВІТНЬОЇ ГРУПИ ПРИМІЩЕНЬ							
												
мінімальна			стандартна			розширена			бібліотека, медіатека	виставковий зал		
 Еоїсехір Отель і Спа. Турція.			 Респект Холл Резорт і Спа. Україна.			 Лайбрері та Ентітіс Отель. Іспанія.			 Отель Казбері. Грузія.			
5.	АКЦЕНТУВАННЯ КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНОЇ ГРУПИ ПРИМІЩЕНЬ			6.	ПЛАНУВАННЯ ЛІТНЬОГО РОЗШИРЕННЯ							
												
театр, кінотеатр			казино			зал торжеств			окремі вілли, бунгало	блоковані літні вілли		
 Монтрорнд-лес-Байнс Казино Отель. Франція.			 Харрахс Резорт. США.			 Хорізонс Отель. Чілі.			 Отель Анія (проект). Бразилія.			
3.4	ПРИЙОМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЦІЛОРІЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ											

Графоаналітичний аналіз архітектурно-планувальних рішень курортних готелів виявив наступні принципові схеми розташування громадського блоку по відношенню до житлового (рис. 3.5): *вбудована* - з розміщенням в одній будівлі в єдиному габариті; *прибудована* - з виносом громадської частини за межі основного габариту; *блокована* – з розміщенням житлової та громадської частин в окремих будівлях, що пов'язані вертикальними чи горизонтальними переходами; *роз'єднана* - з розміщенням житлової та громадської частин в окремих будівлях. При цьому розміщення громадського блоку у кожній схемі може бути фронтальним – знаходитись попереду та мати спільний з житловою частиною або власний вхід з головного фасаду, торцевим - бути збоку із власним входом з головного фасаду або глибинним – знаходитись за житловим блоком із входом через спільний вестибюль. Так його фронтальне та торцеве розташування рекомендується при відкритому доступі лікувально-діагностичної, спортивно-оздоровчої чи ресторанної групи із мінімальним впливом на комфортне перебування постояльців готелю; а глибинне розташування громадського блоку рекомендоване при закритому доступі громадської частини.

Прикладом рішення громадського блоку із відкритим доступом є Екорк Готель у Португалії, де всі послуги (спа, оздоровчий клуб, тренажерний зал, ресторан, бар, конференц-зали) об'єднано в єдину будівлю, звільняючи землю для житлової частини, що представлена окремими бунгало на території позаду громадського блоку (рис. 3.5.4) [118]. Курортний готель Сала Аутайя у Тайланді, розрахований на закрите обслуговування постояльців, конфіденційність гостей готелю забезпечується за допомогою планувальних схем: коридори з одним навантаженням, які безпосередньо ведуть клієнтів до власних спалень, а всі послуги знаходяться у глибині будівлі (рис. 3.5.1) [131]. Проектування сучасних курортних готелів на основі нових принципів із використанням запропонованих прийомів забезпечить найбільш раціональне функціонування досліджуваного типу будівлі в структурі курорту.

Принципова схема	Розміщення блоку обслуговування відкритого доступу		Розміщення блоку обслуговування закритого доступу
	фронтальне	торцеве	глибинне
<p>1. Вбудована</p> 	 <p>Експлора Отель, Чілі, 1993.</p>	 <p>Ескізеїр Отель і Спа, Турція, 2011.</p>	 <p>Сала Аунгаїя, Тайланд, 2014.</p>
<p>2. Прибудована</p> 	 <p>Озаді Отель, Португалія, 2013.</p>	 <p>Чавес Отель, Португалія, 2008.</p>	 <p>Дезерт Отель, Чілі, 2008.</p>
<p>3. Блокована</p> 	 <p>Ремота Отель, Чілі, 2006.</p>	 <p>Вільнюс Спа, Литва, 2014.</p>	 <p>Ульріхсхоф, Італія, 2014.</p>
<p>4. Роз'єднана</p> 	 <p>Екорк Отель, Португалія, 2013.</p>	 <p>Макенна Резорт, Бразилія, 2010.</p>	 <p>Андаз Отель, Коста Ріка, 2013.</p>
<p> - блок обслуговування - житловий блок </p>			
<p>3.5</p>	<p>КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗТАШУВАННЯ БЛОКУ ОБСЛУГОВУВАННЯ (ЗАКРИТОГО ЧИ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ)</p>		

3.2 Номенклатура перспективних типів курортних готелів.

Аналіз вітчизняного досвіду будівництва показує, що кількість курортних готелів обмежена та вимагає логічного розвитку. Вітчизняні наукові роботи у галузі архітектурної типології громадських будівель [70, 86], соціально-економічні фактори та комплексний аналіз сучасних світових проектних рішень дав змогу виявити наступні перспективні типи курортних готелів, які можна рекомендувати для розвитку курортів Одеської області та України в цілому: *загальнокурортні, спеціалізовані та багатofункціональні*. Диференціація за призначенням зумовлена специфікою розміщення на курорті, місткістю, рівнем комфорту, архітектурно-планувальною організацією та експлуатацією курортних готелів рекомендованих типів. Розглянемо кожний тип курортного готелю детально. На основі розроблених автором моделей функціонально-планувальної структури курортних готелів, рекомендацій щодо оптимальної категорії їх комфортності, планувальних схем та параметрів місткості (рис. 3.6) надано наступні пропозиції з типології:

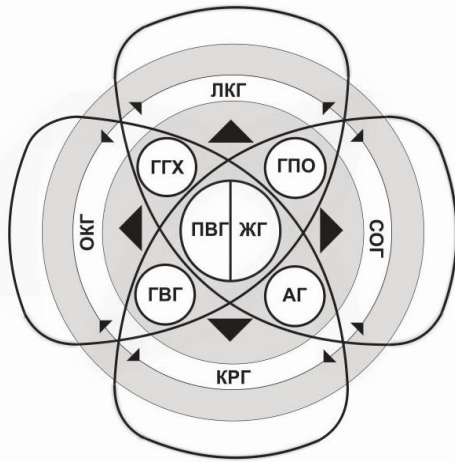
Загальнокурортні готелі без виділеної спеціалізації розміщуються у курортному місті та передмісті із доступом до водо-, бальнео-, грязелікарень або за містом у складі загальнокурортних споруд, комплексів та центрів для лікування і профілактики широких верств населення. Вони мають мінімальний функціональний склад, представлений наступними зонами: приймально-вестибюльна, житлова, побутових послуг, підприємств громадського харчування, господарсько-технічна, адміністративна. Загальнокурортні готелі характеризуються 3-зірковим рівнем комфорту, є соціально доступними із наданням послуг з курортного лікування у загальнокурортних поліклініках, санаторіях із лікувальним блоком, які знаходяться поблизу. На місткість загальнокурортного готелю впливає потужність курорту та пропускна спроможність курортних споруд, що обслуговуватимуть постояльців готелю. Планувальна схема готелю залежить від розміру та характеристики ділянки, функціонального складу готелю та його місткості. Через скорочений функціональний склад та з економічної точки зору загальнокурортні готелі

доцільно проектувати переважно із центричною планувальною схемою та місткістю 30-300 місць. Дана планувальна схема забезпечує найкоротші зв'язки між функціональними зонами і потребує найменшої площі для забудови.

Спеціалізовані курортні готелі (кліматичного, бальнеологічного та грязьового профілю) із розвиненим курортно-лікувальним блоком, специфіку функціонального наповнення та особливості вирішення інфраструктури якого визначають природні курортологічні ресурси: джерела мінеральних вод, лікувальних грязей; наявність морського узбережжя, хвойних лісів тощо. Їх рекомендовано розміщувати біля рекреаційно-паркової зони міста-курорту або у передмісті курорту, як тип, що є менш залежним від загальнокурортних центрів та споруд, і вимагає більшу площу для забудови та організації ділянки (див. розділ 2.3). Функціональний склад спеціалізованого курортного готелю є стандартним, із доповненням лікувально-курортною та спортивно-оздоровчою групами. Таким чином, *спеціалізовані* готелі характеризуються 3-5* рівнем комфорту, надають послуги з курортного лікування та профілактики на своїй території. Даному типу рекомендована центрична та роз'єднана оптимальні планувальні схеми - при місткості 80-300 місць і блокована та змішана планувальні схеми - при місткості 300-500 місць. Лікувально-курортна та спортивно-оздоровча зони найчастіше в даному типі відокремлюються в окремі блоки, що пов'язані з основною будівлею критими переходами. Кількість додаткових функцій у курортних готелях залежить від його типу та прийнятого рівня комфорту.

Багатофункціональні курортні готелі - це готелі, що поєднують декілька спеціалізацій (лікування, оздоровлення і розваги) є найбільш відповідними до світових стандартів, з 4-5* рівнем комфорту. Вони можуть розміщуватись в передмісті або автономно за містом, як цілком самодостатні установи. До розширеного функціонального складу багатофункціональних курортних готелів входять приймально-вестибюльна, житлова зона, зона побутових послуг, зона підприємств громадського харчування, господарсько-технічна, адміністративна, лікувально-курортна, спортивно-оздоровча, культурно-розважальна та офісно-конгресова зона.

Базова модель функціональної структури курортних готелів

ПВГ	Приймально-вестибюльна група
ЖГ	Житлова група
ГГХ	Група громадського харчування
ГПО	Група побутового обслуговування
АГ	Адміністративна група
ГВГ	Господарсько-виробнича група
ЛКГ	Лікувально-курортна група
СОН	Спортивно-оздоровча група
КРГ	Культурно-розважальна група
ОКГ	Офісно-конгресова група

Номенклатура типів курортних готелів і їх основні характеристики

№ п/п	Тип	Модель функціонально-планувальної структури	Оптимальна категорія комфорту	Оптимальна планувальна схема	Місткість
1	Загально-курортний		3*		30-300
2	Спеціалізований		— 3-4* - - - 4-5*		80-300
					300-500
3	Багатофункціональний		4-5*		200-500
					500-800

1- приймально-вестибюльна зона; 2- житлова зона; 3- зона побутових послуг; 4- зона підприємства громадського харчування; 5- господарсько-технічна зона; 6- адміністративна зона; 7- лікувально-курортна зона; 8- спортивно-оздоровча зона; 9- культурно-розважальна зона; 10- офісно-конгресова зона;

-центрічна -роз'єднана - блокована - змішана

3.6

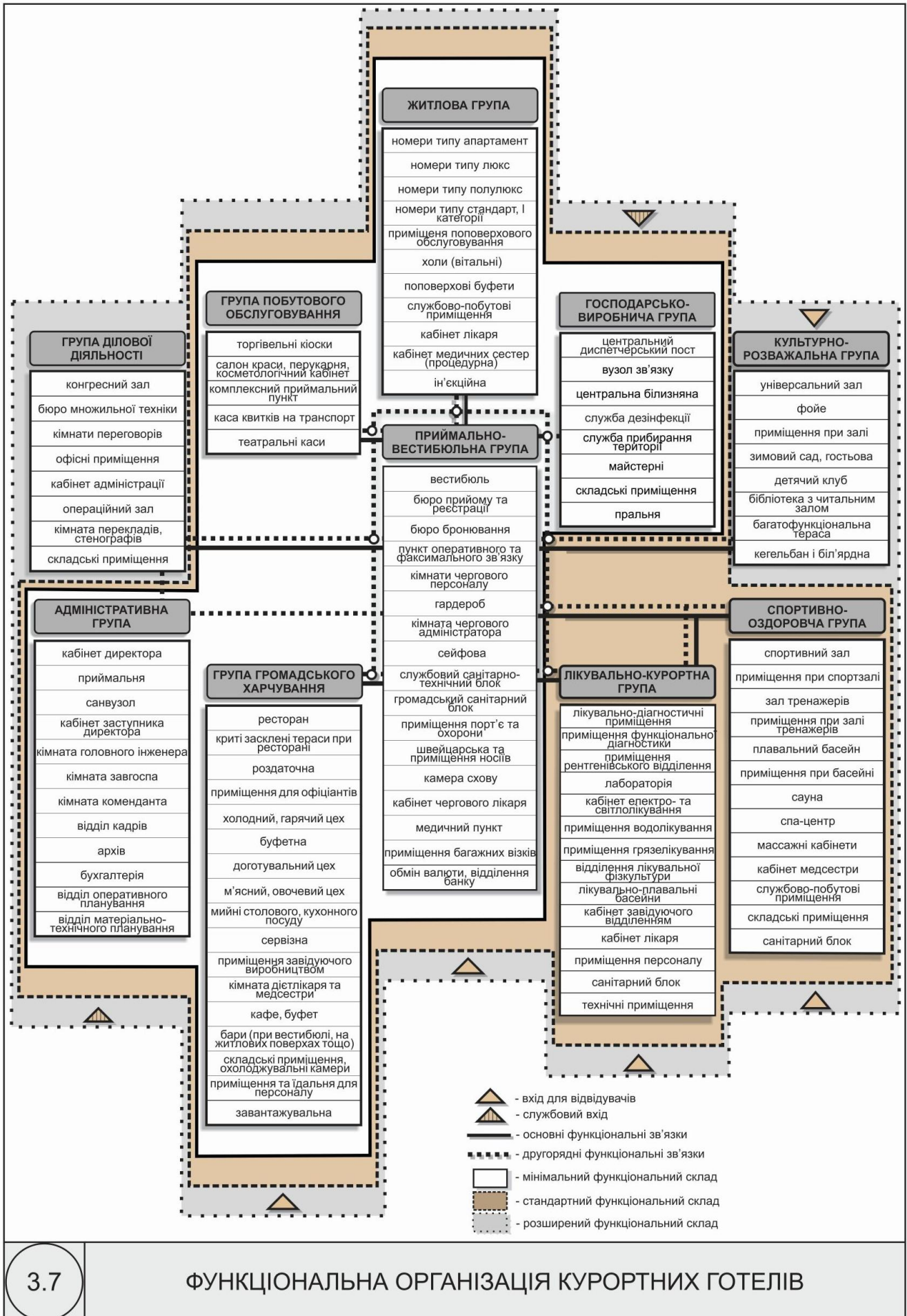
БАЗОВА МОДЕЛЬ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА НОМЕНКЛАТУРА ТИПІВ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

Через розширений функціональний склад багатфункціональні курортні готелі доцільно планувати середньої та великої місткості. Рекомендовані планувальні схеми блокованого типу - при місткості 200-500 місць та змішаного типу - при місткості 500-800 місць.

Таким чином, пропозиції щодо формування типів курортних готелів базуються на аналізі їх розміщення у структурі курортів, а також – функціонально-планувальної організації. Головним завданням у цьому напрямку є забезпечення усіх верств населення курортним лікуванням та відпочинком із раціональним використанням курортних та природних ресурсів. Завдяки використанню нової розвиненої номенклатури курортних готелів можна досягти вищої якості відпочинку, залучити більшу кількість рекреантів, посприяти доцільності забудови курортних територій.

Пропозиції з функціонально-планувальної організації курортних готелів. До курортних готелів різної типології також пред'являються різні вимоги щодо складу номерного фонду, наявності ряду приміщень громадського призначення. Номенклатура номерів курортних готелів детально розглянута у роботі Лисенської Ю.В. [53]. На основі аналізу сучасного досвіду проектування та принципів архітектурно-планувальної організації курортних готелів, як нових курортно-лікувальних установ, автором розроблено функціонально-планувальну структуру трьох типів курортних готелів із скороченою, стандартною та розширеною номенклатурою приміщень (рис. 3.7), що рекомендовані для загальнокурортного, спеціалізованого та багатфункціонального курортного готелю відповідно.

Основні функціональні зв'язки відповідають за доступ гостей до необхідних їм зон, а другорядні - це зв'язки, необхідні працюючому персоналу для ефективної роботи. Найбільш часто, коли функціональні групи розташовуються в одній будівлі курортного готелю використовується функціональна модель, де загальне фойє або атриум приймально-вестибюльної групи надає безпосередній основний доступ до інших функціональних груп [94, С.142].

При наявності великої площі ділянки та розміщення функціональних груп в окремих павільйонах зв'язок їх з приймально-вестибюльною групою не обов'язковий, вони можуть бути вирішені у вигляді мережі пішохідних доріжок як, наприклад, в курортному готелі Каза де ля Флора (Таїланд) (рис. 2.10), де вхід на територію відбувається безпосередньо з приймально-вестибюльної групи, а далі громадські групи розташовані на майданчиках серед груп житлових осередків.

Характеристики кожної групи приміщень представлені у розділі 2.3 (Методи курортологічного обґрунтування ємності курортних готелів). Ґрунтуючись на попередньо отриманих даних та аналізі сучасних та минулих будівельних норм: ДБН В.2.2-20-2008; ДБН В.2.2-10-2001; СНиП II-79-78 Гостиницы; СНиП II-70-74 [1, 2, 3, 4] була розроблена розширена номенклатура груп приміщень багатофункціонального курортного готелю місткістю 300 місць і рівня комфорту 4* у таблиці 6.

Таблиця 6. Рекомендовані площі приміщень багатофункціональних курортних готелів місткістю 300 місць і 4* рівня комфорту

<i>Назва приміщення</i>	<i>Площі приміщень, м²</i>
1. Приймально-вестибюльна група	-
- вестибюль	300
- бюро прийому і реєстрації	12
- бюро бронювання	10
- пункт оперативного та факсимільного зв'язку	8
- кімнати чергового персоналу	8
- службовий санітарно-технічний блок	10
- кімната чергового адміністратора	12
- сейфова	8
- швейцарська і приміщення носильників	8
- камера схову	12

- приміщення охорони	8x2
- приміщення посильних	8
- відділення зв'язку	12
- гардероб (за розрахунком)	
- приміщення для багажних візків	12
- комора прибирального інвентарю	9
- медпункт	26
- санвузол (за розрахунком)	-
- кабінет чергового лікаря	12
S загал. м² = 483+ S (гардероба) + S (санвузлів)	
2. Житлова група	
- номери (за розрахунком)	-
Приміщення поповерхового обслуговування:	
- холи (вітальні) (за розрахунком)	-
- кімната чергового персоналу	12
- комора чистої білизни	24
- комора брудної білизни	10
- комора прибирального інвентарю	4
- майданчик розбору брудної білизни при білизнопроводі	4
- кімната побутового обслуговування	6
- приміщення для зберігання візків покоївок	12
- санвузол персоналу (унітаз, умивальник, душ)	4
- кабінет лікаря	12
- кабінет медичних сестер (процедурна)	12
- ін'єкційна (зі стерилізаційною)	18
S загал. м² = 148 + S (номерів) + S (поповерхових холів)	
3. Лікувально-курортна група	
Лікувально-діагностичні приміщення:	

- кабінет лікаря-терапевта	18
- кабінет хірурга, травматолога, фтизіатра (за розрахунком - 15 на кожний кабінет)	-
- кабінет уролога, гінеколога, дерматолога (за розрахунком -18 на кожний кабінет)	-
- процедурна (за розрахунком – 18 на кожну)	-
Приміщення функціональної діагностики:	
- кабінет функціональної діагностики: кабінет лікаря; діагностичний кабінет; кабіна для переодягання (2*2)	12+20+4
- кабінет електрокардіографії: діагностичний кабінет; кабіна для переодягання (2*2)	20+4
- кабінет ультразвукових досліджень: діагностичний кабінет; кабіна для переодягання (2*2)	18+4
Приміщення рентгенівського відділення:	
- рентгенодіагностичні кабінети: процедурна; кімната управління; кабінет лікаря; кабіна для приготування бар'я; фотолабораторія	12+10+10+4+10
Клініко-діагностичні приміщення:	
- лабораторія; кабінет для взяття проб крові	44
Приміщення фізіотерапії та ЛФК:	
- кабінет електро- та світлолікування	12
- інгаляторій	12
Водолікування:	
- душовий зал із кафедрою	25
- роздягальня	12
- ванний зал з кабінами для роздягання	24
- кімната персоналу при ванному залі	8
- лабораторія для приготування розчину	10
- комора для реактивів	4

Грязелікування:	
- грязелікувальний зал	42
- кімната персоналу з душовою кабіною	8
- приміщення для зберігання і регенерації грязі (за розрахунком)	-
Відділення лікувальної фізкультури:	
- кабінет лікувальної фіз-ри для індивідуальних занять	12
- зал лікувальної фіз-ри для групових занять	50
- роздягальня з душовими кабінами	22
- комора для інвентарю	6
- зал занять на тренажерах	50
- кабінет механотерапії	40
- кабінет масажу	24
- кімната інструкторів з душовою	12
- приміщення аеротеплолікування: кабіна сухого жару; приміщення відпочинку; роздягальня з душем та вбиральною; басейн для охолодження	10+22+12+36
Лікувально-плавальні басейни:	
- малий басейн для лік-ня фіз.-ми вправами для дорослих	54
- басейн для вертикального витягування для 1 хворого	36
- роздягальня (за розрахунком - 1,3 на 1 чол. з душовими кабінами 3м ²)	-
Загальні приміщення відділення:	
- кабінет завідуючого відділенням	12
- кабінет лікаря	10
- медичний архів	15
- комора для чистої білизни	4
- комора брудної білизни і предметів прибирання	6
- приміщення персоналу з кабіною особистої гігієни	18

- аптечна кімната	12
S загал. м² = 1399 + S (роздягалень) + S (кабінетів спеціалістів) + S (процедурних)	
4. Спортивно-оздоровча група	
- спортивний зал	108
- приміщення при спортзалі: спорядна; кімната інструктора; роздягальні з душовими і санвузлами; господарська комора	12+8+36+4
- зал тренажерів	64
- приміщення при залі тренажерів: зберігання і ремонт тренажерів; кімната інструктора; роздільні роздягальні з душовими і санвузлами; господарська комора	12+8+36+6
- плавальний басейн (ванна)	17x8 м
- приміщення при басейні: технічні приміщення (за розрахунком); роздільні роздягальні з душовими і санвузлами; кімната відпочинку; кімната медсестри; комора водного інвентарю та господарська комора	40+8+12 +4+4
- сауна з басейном	70
S загал. м² = 488	
5. Культурно-розважальна група	
- глядацький зал	100
- фойе	90
- комора для меблі при фойе	10
- комора для спортивного інвентарю та меблі	10
- дитячий клуб	50
- бібліотека з читальним залом	36
- зимовий сад, гостьова	60
S загал. м² = 356	
6. Група громадського харчування	

- ресторан	360
- криті засклені тераси при ресторані	180
- роздаточна	14
- приміщення для офіціантів	6
- холодний цех	10
- гарячий цех	50
- буфетна	8
- приміщення для зберігання та нарізки хлібу	7
- доготувальний цех	10
- м'ясний цех	18
- овочевий цех	14
- приміщення завідуючого виробництвом	6
- мийна столового посуду	24
- сервізна	7
- мийна кухонного посуду	6
- комора для зберігання тари	6
- кондитерський цех	14
- кімната дієт лікаря та дієтсестри	9
- охолоджувальні камери для зберігання продуктів	38
- комори для зберігання сухих продуктів	18
- завантажувальна	13
- приміщення персоналу	18
- складські приміщення	10
- кафе	40
- буфет	15
- бари: при вестибюлі; на житлових поверхах; при басейні; при сауні; при спорткомплексі; при зальному комплексі	60
- їдальня для персоналу	70

S загал. м² = 1000	
7. Група побутового обслуговування	
- салон краси, перукарня, косметологічний кабінет	75
- комплексний приймальний пункт (дрібний ремонт одягу, хімчистка, прання і прасування та ін.)	12
- каса квитків на транспорт	6
- каса театральні та на інші культурні та спортивні заходи	6
- торговельні кіоски (за розрахунком - 3 - 4 на один киоск)	-
S загал. м² = 99 + S (торговельних кіосків)	
8. Адміністративна група	
- кабінет директора	16
- санвузол	6
- приймальня	12
- кабінет заступників директора	14
- кімната головного інженера (техніка)	12
- кімната завгоспа	12
- кімната коменданта	8
- відділ кадрів	12
- архів	16
- бухгалтерія	30
- відділи оперативного планування	20
- відділ матеріально-технічного постачання	8
- санвузли з умивальниками у шлюзах (за розрахунком)	-
S загал. м² = 196 + S (санвузлів)	
9. Господарсько-виробнича група	
- центральний диспетчерський пост	37
- вузол зв'язку	80
- центральна білизняна	52

- служба дезінфекції	6
- служба прибирання території (двірницька)	20
- майстерні	106
- складські приміщення	154
- пральня (за розрахунком)	-
S загал. м² = 455 + S (пральні)	
10. Офісно-конгресова група	
- бюро множильної техніки	15
- кімната переговорів	18
- конгресний зал	60
- офісне приміщення	12
- кабінет завідуючого	18
- операційний зал	15
- кімната перекладів, стенографів	12
S загал. м² = 150	

Далі більш детально про планувальні особливості основних груп приміщень.

Зазвичай для вирішення **приймально-вестибюльної групи** використовують центричну планувальну схему, де центром є вестибюль, в якому протікає ряд суспільних процесів, навколо нього розміщені інші групи, а за допомогою системи коридорів, проходів і сходово-ліфтового вузла з вестибюля надається доступ до інших функціональних груп (рис. 3.7). Планувальна організація вертикальних комунікацій може бути пристінною, острівною або винесеною в хол. Вестибюль курортних готелів має складну планувальну і просторову композицію, його часто візуально пов'язують з рекреаційною та іншими привабливими зонами, встановлюють тісний зв'язок з пейзажем. Скляні площини стін, внутрішні дворики, невеликі басейни рекомендовано включати в композицію холів для злиття зовнішніх і внутрішніх просторів [24]. Зазвичай планувальне рішення вестибюля пов'язано з формою плану першого поверху будівлі.

Вирішуються вестибюлі компактними, витягнутими вздовж фасаду будівлі, можуть мати «глибинну», або змішану композицію.

Принцип універсальності внутрішнього простору вестибюля отримав найбільш повне вираження в атриумних готелях, в яких вестибюль виконує функції зони, упорядкованої для спілкування та відпочинку. Однією з основних переваг атриумних вестибюлів є зручність орієнтації: від входу легко розрізняються всі зони вестибюля та підходи до цих зон. В атриумні вестибюлі виходять всі коридори та галереї, транспортні комунікації: ліфти, ескалатори та сходи. Від взаємного розташування головного входу в готель, стійки оформлення та основних вертикальних комунікацій, дотримання технологічної їх послідовності значною мірою залежить чіткість руху у вестибюлі та зручність користування ним [17, С.53]. У курортних готелях поруч із вестибюлем часто передбачають вітальню для відпочинку з експрес-баром. При проектуванні курортних готелів необхідно передбачати умови для прийому і обслуговування інвалідів [5].

При плануванні **групи громадського харчування** часто використовується зальна планувальна схема, де основою функціонального значення та композиції є зал ресторану, а інші допоміжні приміщення примикають до нього [10, С. 39]. При середній та великій місткості курортних готелів бажаним є наявність декількох різних за тематикою і типом кухонь ресторанів: вони можуть розташовуватися на одному поверсі або на різних поверхах один над іншим для зручних функціональних зв'язків, орієнтації та конструктивного рішення. На сучасному етапі в тих курортних готелях, що розміщені в великих курортних містобудівних утвореннях і відкриті для загального користування нерезидентів готелю, групу громадського харчування часто розраховують на більшу місткість, ніж кількість номерів у курортному готелі, приблизно 1,5-2,0 рази в порівнянні з іншими готелями [24]. А в цілому простежується стала тенденція: задавати стільки ж посадкових місць у ресторані, на скільки постояльців розрахована житлова група курортного готелю. Практика будівництва готелів та їх експлуатація показала, що зали великих розмірів намагаються розділити на окремі

зони, для цього використовують різні типи розсувних перегородок, штор, варіанти розміщення меблів. Для залів підприємств харчування, що працюють за системою самообслуговування, характерно створення вільно проглядного простору. При залах ресторанів, як правило, є банкетні зали, які розміщують або окремо, або виділяють із загальної площі. Основні зали підприємств громадського харчування частіше розташовують в межах перших двох трьох поверхів будівлі готелю, що спрощує їх зв'язок із вестибюлем та харчоблоком. У деяких курортних готелях зали ресторанів нерідко розташовують на верхніх поверхах будівель. Видова панорама, яка відкривається з вікон цих ресторанів, служить додатковим засобом залучення відвідувачів [17, С. 58].

Для планувального рішення **адміністративної групи** практично завжди використовується традиційна коридорна схема з жорстко розчленованим плануванням. Новим планувальним рішенням адміністративної групи є гнучке планування, яка дозволяє змінювати структуру управління, а також розміщувати різні установи з будь-якою структурою.

Житлова група вирішується коридорною, галерейною, одно- і багатосекційною та павільйонною планувальними схемами; вибір однієї з них визначається конкретними умовами навколишнього середовища, місткістю та характеристикою ділянки. На основі аналізу рекреаційних потреб можна констатувати доцільність планування приміщень медичного догляду при житловому блоці по поверхово, або для кожних 50 місць (кабінет лікаря, приміщення медсестер та ін'єкційна); розміщення кімнати дієтлікаря та дієтсестри при групі громадського харчування.

У таблиці 6 наведено розширений склад **лікувально-курортної, спортивно-оздоровчої, культурно-розважальної та офісно-конгресової** груп. Курортні готелі різного типу відрізняються один від одного обладнанням цих блоків, складом лікувальних приміщень та лікувальними кадрами відповідної спеціальності. Такі заходи сприятимуть покращенню індивідуального обслуговування [88, С.84] у місцях проживання відпочиваючих. Санаторно-курортним спорудам слід розширяти перелік надаваних послуг, намічати шляхи

розвитку курортної медицини (розробка нових методів лікування та профілактики, оцінка та посилення ролі курортології для зміцнення здоров'я людей, відновлювальні технології тощо) [69].

Склад **лікувально-курортної групи** залежить від профілю та об'єму курортного готелю. Розширену лікувально-курортну групу слід проектувати в автономних курортних готелях, при розміщенні курортного готелю на курорті поряд із водо-грязе-бальнеолікарнями в них доцільно скоротити склад приміщень (до кімнати для взяття проб для аналізів, кімнати для зберігання переносної фізіотерапевтичної апаратури, процедурних для проведення найпростіших і широко використовуваних процедур і можливо приміщень лікувальної фізкультури). Розміщення лікувально-курортного блоку залежить від медичного профілю, характеру ділянки тощо. Та в будь-якому випадку цій групі приміщень, як одній з найважливіших слід забезпечити наступні умови: розміщення досить ізольовано від інших частин готелю (житлова група, група громадського харчування, культурно-розважальна група тощо), але в той же час бути легко доступною для хворих; планування приміщень лікувально-курортного блоку повинне виходити з їх функціональних зв'язків та забезпечувати комфортну експлуатацію (рис 3.8). Для лікувально-курортного блоку слід використовувати коридорну, галерейну, атріумну схему архітектурно-планувальної організації приміщень.

Спортивно-оздоровчу групу приміщень доцільно розміщувати із забезпеченням її доступу групі курортного лікування, так як її елементи використовують у лікуванні. Дозовані фізичні вправи є одним з важливих елементів лікувально-профілактичних заходів. На приморських курортах басейни з морською та навіть прісною водою у непогоду та несезон більш повноцінно замінюють морські купання, ніж морські ванни. Фізкультурний зал у складі спортивно-оздоровчої групи бажано розміщувати так, щоб він мав безпосередній вихід на терасу або відкритий спортивний майданчик для проведення занять на свіжому повітрі.

Назва блоку	Схема планувальної організації блоку та приклади рішення приміщень	Рекомендовані схеми планувальної організації приміщень
<p>1. </p> <p>Лікувально-курортний блок</p>	 <p>1 Qiqihaer Hezhiting Hot Spring Resort, Китай, 2014.</p> <p>2 Otelъ Imperial and Spa Resort Sanssouci, Чехія, 2009.</p> <p>3 Otelъ Imperial and Spa Resort Sanssouci, Чехія, 2009.</p>	<p>коридорна </p> <p>галерейна </p> <p>атріумна </p>
<p>2. </p> <p>Спортивно-оздоровчий блок</p>	 <p>1 TAUERN SPA, Австрія, 2008.</p> <p>2 Raas Jodhpur, Індія, 2008.</p> <p>3 Otelъ Andara Resort Villas, Тайланд, 2011.</p>	<p>коридорна </p> <p>галерейна </p> <p>атріумна </p> <p>анфіладна </p>
<p>3. </p> <p>Культурно-розважальний блок</p>	 <p>1 Rooms Hotel Kazbeg, Грузія, 2012.</p> <p>2 Otelъ Privo, Румунія, 2013.</p> <p>3 Marina Bay Sands, Сингапур, 2010.</p>	<p>зальна </p> <p>атріумна </p> <p>центрична </p> <p>анфіладна </p>
<p>3.8</p>	<p>ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ БЛОКІВ ПРИМІЩЕНЬ</p>	

Для спортивно-оздоровчого блоку використовується змішана архітектурно-планувальна організація приміщень в залежності від їх функції та технологічного процесу з використанням коридорної, атріумної та анфіладної планувальних схем (рис. 3.8).

У **культурно-розважальній групі** необхідна ізоляція клубних кімнат для тихого відпочинку та бібліотеки з читальною від приміщень для шумних заходів у тому числі дитячого клубу при наявності. При читальному залі бажано передбачити балкон або веранду для читання на повітрі [74]. У сучасних курортних готелях доцільно влаштовувати універсальні зали, поєднуючи функції кінозалу, залу для лекцій, концертів, проведення свят, танців тощо. Для культурно-розважальної групи приміщень використовують зальну, атріумну, центричну та анфіладну планувальні схеми (рис. 3.8).

Порівняльний аналіз виявив, що при збільшенні розміру та відповідно місткості або пропускної здатності груп курортних готелів, частина, яка займається допоміжними приміщеннями та комунікаціями, зменшується, що скорочує будівельні витрати. Так приймально-вестибюльна група приморського готелю Вінд (Китай) місткістю 43 номери становить 590 м², з яких 35% займають допоміжні приміщення і комунікації; а готель Ескісехір Готель і Спа (Туреччина) на 110 номерів з приймально-вестибюльною групою в 3298 м², в тому числі допоміжними приміщеннями і комунікаціями, які займають 24% площі, не дивлячись на велику комфортність останнього готелю. На скорочення допоміжних площ позначається також застосування гнучкої (загальнозальної) планувальної схеми в адміністративній, офісно-конгресовій, спортивно-оздоровчій та групах громадського харчування. Гнучке планування дозволяє організувати чіткий розподіл на функціональні блоки, сприяє централізації однотипних робіт, скороченню шляхів руху, раціональному використанню техніки. У великому залі функціональні групи розмежовують секційним обладнанням і спеціальними меблями зі звукопоглинальними невисокими екранами.

3.3 Архітектурно-композиційні прийоми планування курортних готелів.

Архітектурно-художня виразність образу курортного готелю важлива як для самореклами, так і для створення сприятливої атмосфери хворим та відпочиваючим. Образні характеристики курортного готелю впливають на загальну композицію природного або містобудівного оточення, так і на безпосереднє сприйняття будівлі та його привабливість для експлуатації. Незвичайний проект діє як «архітектурне плацебо», підвищуючи настрій відпочиваючого, налаштовуючи на хороші думки. Також цікава архітектура, наповнена світлом, простором і в той же час затишні інтер'єри позитивно впливають на співробітників готелю [26]. За Помінчук М.В. із використанням брендінгу зростає роль позитивного іміджу об'єкта. Тому в Європі та США брендінг давно активно використовується як ефективний інструмент в архітектурі та ділиться за типом об'єкту: торгові та торговельно-розважальні центри, офісні будівлі та бізнес-центри; готельні мережі та готелі-бутики [110].

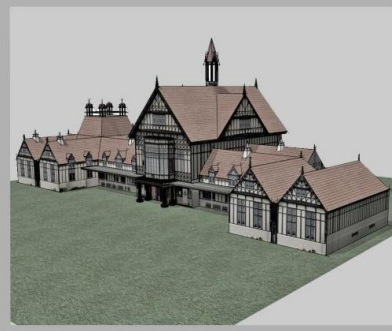
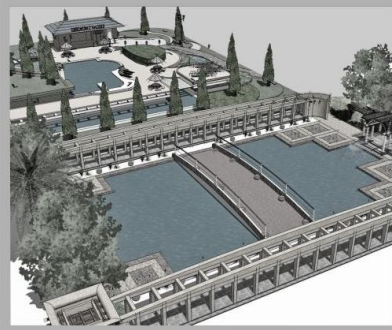
Для створення унікального архітектурного об'єкту використовують наступні засоби архітектурного брендінгу:

- *природний* – складається з облаштування єдності з природним середовищем; екологічності архітектурних рішень та будівельних матеріалів; відеоєкології образу. Так прикладом використання природного засобу архітектурного брендінгу є Спа Готель Ла Романа (рис. 3.9). Всі використані для будівництва матеріали є природними (камінь, залізо та дерево) та типовими для даної місцевості. Нове переосмислення традиційної для цієї території архітектури допомогло побудувати сучасний курортний готель, який добре поєднується з місцевим ландшафтом, а його архітектурне та конструктивне рішення націлені на формування захопливого сенсорного досвіду води та світла у відпочиваючого. Інтер'єр будівлі готелю поєднано з оточенням за допомогою стратегічно розміщених відкритих просторів, що забезпечують вид на навколишній ландшафт. Бетонна стеля, оброблена дерев'яною текстурою, відображає мерехтіння води у басейнах. Вся система освітлення в курортно-лікувальному

блоці є природною із використанням світових люків. Енергія сонячних панелей нагріває воду в басейні та в критому спа. Мармуровий камінь добре зберігає тепло всередині будівлі вночі, а також узимку. Так як всі використані матеріали є локальними, це мінімізувало транспортні витрати та виробництво. Тому екологічний вплив будівлі дуже малий [132].

- *історичний* – враховує сохранный історичної спадщини; облаштування історичних готелей-пам'яток; цитатність історичного образу. Поряд з новим будівництвом готелів поширеною є реконструкція існуючих матеріально-просторових структур під готельну функцію та максимальне збереження духовного досвіду історичної спадщини. Прикладом використання даного засобу є Палас Отель у Словенії (рис.3.9), котрий було розглянуто раніше.

- *приватний* – включає використання вигідного просторового розташування; індивідуальність архітектурно-просторового рішення; колірне та світлове рішення. При вирішенні зовнішньої обробки будівлі слід приділяти увагу поєднанню різних фактур і кольору. Контрастне поєднання матеріалів різної фактури часто використовується для підвищення художнього рівня архітектурних рішень. Багатим засобом художньої виразності є колір, з його допомогою можна виявити архітектоніку споруди, створити додатковий акцент. Прийом приватного засобу архітектурного брендингу вдало використано у проектуванні нового курортного готелю Нарциссенбад Ауссі Спа Резорт, побудованого серед захоплюючого гірського ландшафту на курорті Бад Ауссі в Австрії (рис. 3.9). Місцеві традиції будівництва в проекті співіснують із сучасними архітектурними прийомами, що представлено поєднанням місцевих матеріалів із сучасним виразним архітектурно-просторовим рішенням. Так гостра та різка форма зовнішньої оболонки відповідає характерному гірському масиву, що оточує область Бад Ауссі. Залежно від точки зору, периметральна форма будівлі використана для продовження альпійського горизонту або виявлення акценту на його фоні. Останній прийом використано у високій вхідній башті, що позначає найвищу точку будівлі [129].

Приклад	Засіб	Пропозиція
	<p style="text-align: center;">ПРИРОДНИЙ ЗАСІБ АРХІТЕКТУРНОГО БРЕНДІНГУ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● облаштування єдності з природним середовищем ● екологічність архітектурних рішень та будівельних матеріалів ● відеоекологія образу 	
<p>Спа Готель Ля Романа. Іспанія.</p>	<p style="text-align: center;">ІСТОРИЧНИЙ ЗАСІБ АРХІТЕКТУРНОГО БРЕНДІНГУ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● сохранный історичної спадщини ● облаштування історичних готелей-пам'яток ● цитатність історичного образу 	
<p>Палас Отель. Порторож. Монтемор-о-Ново. Словенія.</p>	<p style="text-align: center;">ПРИВАТНИЙ ЗАСІБ АРХІТЕКТУРНОГО БРЕНДІНГУ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● використання вигідного просторового розташування ● індивідуальність архітектурно-просторового рішення ● колірне і світлове рішення 	
<p>Нарцісенбад Ауссі Резорт. Австрія.</p>	<p style="text-align: center;">ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ЗАСІБ АРХІТЕКТУРНОГО БРЕНДІНГУ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ</p> <ul style="list-style-type: none"> ● новітні методики будівництва з передовим обладнанням ● нові технології курортного лікування та оздоровлення ● поліфункціональність 	
<p>Гляйхенберг Термал Комплекс. Бад Гляйхенберг. Австрія.</p>	<p style="text-align: center;">3.9 ЗАСОБИ АРХІТЕКТУРНОГО БРЕНДІНГУ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ</p>	

- *технологічний* - впровадження передових науково та інженерно-технічних досягнень містить в собі як незвичайні конструктивні рішення, так і особливу матеріальну базу - наявність послуг, які не надаються в інших санаторно-курортних установах. Включає новітні методики будівництва з передовим обладнанням; енергоефективні технології функціонування; поліфункціональність тощо. Гляйхенберг Термал Комплекс у Австрії (рис. 3.9), розташований у закритому курортному парку, складається з курортно-лікувального блоку із приблизно 50 різних кімнат для медичного лікування, чотирьох зіркового готелю з декількома різними ресторанами, кафе та громадським термальним басейном для пацієнтів і інших гостей. Курортний готель надає повне курортне лікування із новими методиками та великим спектром послуг, що виділяє його серед інших готелів та санаторно-курортних установ [121].

Таким чином, надання знакової виразності курортному готелю є важливою складовою його подальшого вдалого функціонування; «архітектурний брендінг курортних готелів» передбачає створення унікального архітектурного об'єкту для курортного лікування та реабілітації людей, у якому інтегровано лікувально-оздоровчі, культурні, інноваційні, технологічні функції та використано засоби художньої естетики.

Прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів.

Першою основною специфічною рисою санаторно-курортних установ є органічний зв'язок архітектури з навколишнім середовищем, так як для лікування та відпочинку потрібно забезпечити найбільшу повноту використання наявних природних факторів (сонячне світло, чисте повітря, рослинність тощо), які активно беруть участь в лікувально-оздоровчому процесі [74]. Для досягнення органічного зв'язку будівлі з навколишньою природою використовуються засоби розміщення та композиції, що враховують природне оточення, оптимальну орієнтацію за сторонами світу, рельєф місцевості, кліматичні умови та характер рослинності. Архітектурно-художній образ курортних готелів визначається необхідними архітектурними елементами, правильне, невипадкове рішення яких сприяє лікуванню та відпочинку.

ЗА МІСТОМ У ПРИРОДНОМУ ОТОЧЕННІ	ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ ТРАДИЦІЙ БУДІВНИЦТВА ТА МАТЕРІАЛІВ		ДИСПЕРСНІСТЬ РІШЕННЯ		НАСЛІДУВАННЯ НАПРЯМКАМ АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОЇ БІОНІКИ	
	ДОСЯГНЕННЯ КОНТАКТНОСТІ ІЗ ПРИРОДОЮ		КОМПАКТНІСТЬ РІШЕННЯ		НЮАНСНЕ РІШЕННЯ ДЕТАЛЕЙ	
В КУОРТНІЙ ЗОНІ МІСТА, СЕЛИЩА	ВИКОРИСТАННЯ НАЯВНОЇ ІСТОРИЧНОЇ СПАДЩИНИ		ВІДОКРЕМЛЕННЯ ВІД РЯДОВОЇ ЗАБУДОВИ		СТВОРЕННЯ СІЛУЕТНОГО ОБРАЗУ	
	ОЗЕЛЕНЕННЯ ФАСАДІВ І ПОКРІВЛІ		ВИКОРИСТАННЯ ВЕРТИКАЛЬНИХ ДОМІНАНТ		КОМПЛЕКСНІСТЬ РІШЕННЯ	
3.10	ПРИЙОМИ АРХІТЕКТУРНО-ХУДОЖНЬОЇ ВИРАЗНОСТІ КУОРТНИХ ГОТЕЛІВ					

Прийоми архітектурно-планувальної організації та об'ємно-планувальних рішень на природозаповідних територіях представлені у роботі Карасьової О. М. [33, 34]. Прийоми підвищення архітектурно-художньої виразності будівель готелів в залежності від розташування в структурі міста розроблено Ковальською О.Є. [38]. Композиційні прийоми та засоби створення архітектурного образу санаторно-курортних установ були розглянуті у книзі Ткаченко В. О. [81]. У дисертаційній роботі Блідні Л. Ю. [15, 16] розроблені прийоми побудови архітектурної композиції готелів для містобудівного та природного середовища – це акцент, контраст та нюанс.

Отже при виборі об'ємно-просторового рішення курортного готелю важливим є відеоекологія образу будівлі, тобто те як буде вписаний готель в умови навколишнього середовища. Архітектура в природному оточенні грає іншу роль, ніж в місті, де готель може домінувати над іншими будівлями, виділятися для впізнаваності, в природному оточенні вона повинна підкреслювати красу природи, а не пригнічувати її. Цей факт ставить перед архітектором, що проектує курортний готель в тій чи іншій місцевості, дуже специфічне завдання щодо вибору форми та архітектурного вираження будівлі [17, С. 22]. Це виявляє необхідність розроблення концепції забудови, що враховують особливості містобудівних умов та природного оточення.

Аналіз вже розроблених концепцій, сучасної практики проектування та тенденцій у курортному будівництві допомогли отримати прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів, що істотно відрізняються в залежності від умов їх розміщення: при плануванні курортного готелю в курортній зоні міста, селища рекомендовані такі архітектурно-художні прийоми (рис. 3.10):

- *використання наявної історичної спадщини* - якщо готель зводиться в середовищі історичної забудови, цінним є максимальне збереження історико-художніх характеристик оточуючої забудови та забезпечення виразності готельної будівлі. У випадку зведення готельної споруди в середовищі, що не обмежується історичними чинниками, образність може бути досягнута засобами контрастного співставлення сучасного архітектурного рішення з навколишньою забудовою або

шляхом надання новій споруді традиційних рис, характерних для навколишньої забудови. Наглядним прикладом використання даного прийому є Палас Отель у Словенії, що був збудований за часів Австро-Угорської монархії, і до кінця вісімдесятих років минулого століття розміщував гостей з усієї Європи. Завданням архітектора було реконструювати стару неокласичну споруду та збільшити її пропускну спроможність шляхом розширення. Все, що було збережено від старої будівлі – головний фасад із видом на море, кришталевий зал, поруч з ним салони, бічні фасади та історичні сходи. Конструкція підлог, мансарда та задній фасад побудовані використовуючи сучасні матеріали. Розширення абсолютно нове, виконано зі скла, каменю та сталі, та підпорядковане історичному фасаду збереженої частини будівлі, використовуючи його ритм, характеристики кольору та матеріалів [130].

- *відокремлення від рядової забудови* – за допомогою відступу, акцентного розміщення, контрастного рішення тощо. Так W Барселона Готель у формі вітрила на узбережжі Барселони в Іспанії побудований окремо від іншої забудови та є найближчим до моря. Відзеркалюючий фасад із срібного скла змішується з кольорами неба та відблисками моря, а його алегорична форма слугує орієнтиром [135].

- *комплексність вирішення* - пов'язане рішення курортного готелю та інших санаторно-курортних установ, об'єднаних в курортний комплекс, що має загальний архітектурний задум - композиційна єдність всіх споруд в їх функціональній, планувальній та архітектурно-просторовій організації, досягнення гармонійного зв'язку архітектури з навколишнім середовищем. Весь ансамбль курортного комплексу підпорядковується загальним принципам, що забезпечують архітектурну єдність і виразність (виявлення головного та другорядного в композиції, єдність архітектурного масштабу та стильової спрямованості тощо).

- *озелення фасадів і покрівлі* – поряд з природними зеленими масивами, важливу роль для зв'язку архітектури з природою відіграє введення зелені та квітів безпосередньо в архітектуру. Переплетення архітектурних форм з живою

природою є одним з ефективних художніх засобів у досягненні зв'язку архітектури з природою. Такий прийом робить готель екологічно спрямованим і рекреаційно комфортним.

- *створення силуетності образу* - служить одним з ефективних засобів досягнення архітектурної єдності та художньої виразності, передбачає використання цікавих форм будівлі. Виразність силуету особливо важлива, коли будівля курортного готелю добре оглядається з відстані, наприклад в умовах гірської місцевості, і коли інші засоби архітектурної виразності (пропорційне членування фасадів, ритм окремих елементів, архітектурні деталі та ін.), через дальність відстані, втрачають силу свого впливу. В умовах степових курортних місцевостей та прибережної зони з пологим рельєфом мальовничий силует забудови є одним із засобів поживлення одноманітності природного ландшафту.

- *використання вертикальних домінант* - визначає курортний готель як один з головних елементів забудови за допомогою підвищеної поверховості рішення, такий об'єкт виконує роль просторового орієнтиру, а також акцентує увагу на собі.

Зв'язок архітектури з природою є одним з основних питань проектування та будівництва курортних готелів в природних умовах і найважливішим засобом для досягнення художнього єдності та цілісності рішення. Для курортних готелів, що розміщуються за містом у природному оточенні, доцільно застосовувати інші архітектурно-художні прийоми:

- *використання місцевих традицій будівництва та матеріалів*, що допомагає органічно вписати будівлю в навколишнє середовище. Як, наприклад, побудована у 19 столітті та реконструйована з використанням місцевих та екологічних матеріалів будівля готелю Лакшман Сагар Резорт у Індії з переосмисленням та імпрровізацією у перебудові (рис 3.10). Оригінальні триповерхові споруди оточують внутрішній двір, вони були відновлені з мінімальним втручанням. Басейн був виритий у місцевих породах, а тріщини в геологічних формаціях визначили форму басейну. Котеджі розташовані в природній топографії з урахуванням видів, дерев, каменів, вітру, сонця та

дренажних візерунків, що дало кожному котеджу особливу форму та індивідуальність. Матеріали, що використовувались для будівництва, були отримані на місці [124].

- *компактність рішення* - вибір компактного об'ємно-просторового рішення, співмасштабність оточенню яке досягається обмеженням по висоті (наприклад, не вище кромки дерев) і по протяжності будівлі, в залежності від габаритів навколишніх об'єктів. При цьому, як показує практика санаторно-курортного будівництва в своїх кращих рішеннях, не повинно бути різкої межі між об'єктом і природою. Будівля не має замикатися в собі, відгороджуватися від природи вагою форм або замкнутістю стін. Навпаки, вони повинні розкриватися назустріч природі, навколишньому простору та ставати невід'ємним елементом самої природи.

- *наслідування напрямків архітектурно-будівельної біоніки* - повторення форм, силуетів, членувань і пропорцій оточення навколишнього середовища об'єднує будову з навколишнім середовищем. Так курортний готель Саффіре Резорт (рис. 3.10) є екологічно сенситивним до місця розташування та навмисно набуває схожості з прибережними навколишніми формами. При проектуванні важливим було, щоб проект мав пізнавальну форму, яка також буде поєднана із природним оточенням. Крім того вибраний об'єм виконує поставлені програмні вимоги: забезпечення панорамного виду на затоку; протиставлення грандіозності головної будівлі курорту більш особистим масштабам будиночків тощо [133].

- *досягнення контактності із природою* шляхом влаштування галерей, лоджій, веранд, великих вікон, зручних і безпосередніх виходів на територію; вмiлим розкриттям видових панорам з житлових і громадських приміщень; створенням аераріїв, аеросоляріїв. При великій кількості світла, свіжого повітря, панорами гірського або морського пейзажу, що розкривається з номеру, він органічно входить у зовнішній простір. Великі отвори з різними системами розсувного скління доцільно влаштовувати не тільки в номерах, а й ресторанах, вітальнях, холах, лікувально-курортних і спортивно-оздоровчих приміщеннях

тощо. Пристрій веранд, плоских дахів, терас, басейнів - все визначає архітектурні форми, характерні для курортних готелів.

- *нюансне рішення деталей* – курортний готель підпорядковується оточенню за основними критеріями (габарити, форма, пропорція), а деталі, вирішені декоративно, нюансно виділяють об'єкт. Як показує практика проектування, більшість курортних готелів будують з балконами, лоджіями та верандами, що не тільки підвищує рекреаційну площу в номерах і комфортабельність перебування, а й дозволяє збагатити пластичне рішення фасадів, створити затіненість при необхідності, а декоративні деталі на фасадах створюють особливу атмосферу та затишок.

- *дисперсність* - рішення невеликими роз'єднаними об'єктами в природній місцевості не домінує над оточенням і краде габарити; також даний прийом передбачає пріоритетність елементів природи - вільний план, відповідний обрисам рельєфу, водойм і дерев - зберігає недоторканність ландшафту [32, С. 20].

Таким чином, засоби для досягнення єдності архітектури з природою різноманітні і залежать від конкретних умов проектування. У багатьох випадках природа своїми особливостями сама підказує найбільш доцільні рішення. Що стосується курортних готелів, які розміщуються на узбережжі, вони тісно пов'язані з природою. Архітектурно-планувальна організація таких об'єктів повинна бути заснована, в першу чергу, на природних особливостях ділянки (рельєф, обрис берегової лінії, панівні вітри тощо).

Аналіз об'ємно-просторових композицій курортних готелів виявив, що частина громадського обслуговування розвинена в курортних готелях більше, ніж в інших типах готелів, тому слід приділити увагу особливостям її об'ємного рішення. Громадська частина, як правило, вимагає наявності великих просторів і вирішується великими нерозчленованими об'ємами, на відміну від дрібночарункової структури житлової частини. Також вона часто виділяється цікавим, нестандартним рішенням і знаходиться, як правило, на перших поверхах приблизно в рівні вулиці для акцентування уваги на собі, для легкого доступу та

зручності управління. Суміжно необхідно розташовувати зони обслуговування, які тісно пов'язані з громадськими зонами (адміністративні офіси, кухню, складські приміщення барів тощо). У той же час активна діяльність громадської зони не повинна заважати житловій, тому для забезпечення сегрегації від громадської діяльності, тиші, піднятими видовими точками та більшої безпеки, житлова частина знаходиться на вищих поверхах, а при її вирішенні в окремому блоці - на віддалені від входу та потоків громадської частини. Виняток становлять: багаторівневі громадські послуги, де фойє у вигляді атриуму простягається на кілька поверхів; ресторан або бари на останньому рівні; і на крутих схилах, громадські групи мають у своєму розпорядженні поверхи на рівні входу, а житлова група знаходиться нижче по схилу терасами. Громадські послуги на вищому поверсі вимагають додаткових ліфтів або ескалаторів і обладнання евакуаційними сходами. Вертикальний розподіл суспільних послуг також збільшує простір, необхідний для додаткових кухонь, доготувальних і магазинів, а також зв'язків для обслуговуючих потоків [94, С.147]. Хоч такі прийоми здорожують і ускладнюють проект, вони часто застосовуються саме в курортних готелях для збагачення як функціонального, так і просторового рішення. При виборі об'ємно-просторового рішення громадської частини також вітається її контактність з природним оточенням. Аналіз об'ємно-просторових композицій курортних готелів виявив наступні прийоми взаємного розташування житлової та громадської групи: *компактне* і *роз'єднане* рішення (рис. 3.11). При *компактному* рішенні всі групи приміщень розташовуються в одній будівлі, що забезпечує зручний зв'язок груп приміщень в усі сезони року. При цьому виходять найкоротші графіки руху відпочиваючих з номерів в усі обслуговуючі приміщення. Найкоротші шляхи між групами приміщень зручні також для обслуговуючого персоналу. Централізовані композиції дозволяють підвищувати поверховість курортних готелів, що іноді може бути доцільним. Компактне рішення в свою чергу ділитися на три види:

- *вбудоване* (централізоване), коли загальна частина будівлі має ту ж площу забудови, що і житлова частина. Таке рішення обмежує площу громадський

приміщень і використовується найчастіше на щільних ділянках, а загальна частина розвивається вертикально на вищі поверхи.

- *вбудовано-прибудоване* - частина будівлі, яку займають громадськими та їх обслуговуючими приміщеннями, як правило, більше, ніж у житловому блоці. Щоб зменшити ускладнення в обслуговуванні та структурі при накладеному розташуванні житлового блоку практично над зонами громадського блоку, які повинні бути вільними від колон (бальні, банкетні зали), застосовують подіумне розширення нижчих поверхів для розміщення в них більших громадських приміщень.

- *прибудоване* - житлова та громадська частини курортного готелю розташовані в різних, але пов'язаних між собою корпусах, часто мають контрастну поверховість і об'ємно-просторову характеристику. Таке композиційне рішення забезпечує чітке функціональне та конструктивне членування, не вводить громадську частину в жорсткі планувальні рамки, що дає можливість найкращим способом її організувати, але займає при цьому значну частину ділянки.

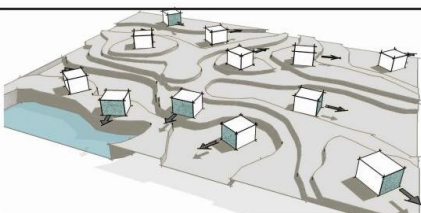

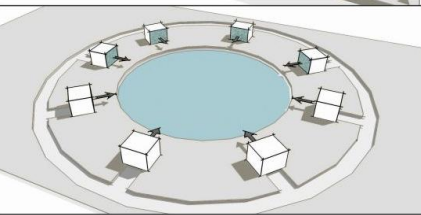

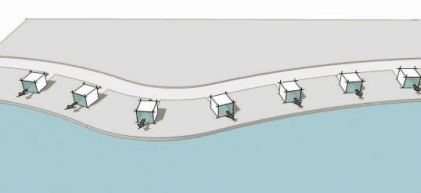

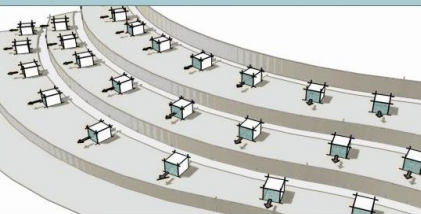

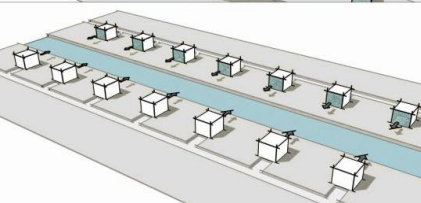

При роз'єднаному взаємному розташуванні житлова та громадська частини вирішені окремими об'єктами, або об'єднаними вертикальними чи горизонтальними переходами. Таке рішення часто є вдалим при розміщенні курортного готелю на складному рельєфі та при необхідності незалежного функціонування деяких послуг готелю:

- *блоковане* рішення, при якому основні групи приміщень розташовуються в окремих корпусах, пов'язаних між собою переходами. З'єднання блоків переходами створює зручний зв'язок, зберігаючи ізоляцію груп приміщень. Блокований прийом рекомендується використовувати при складному рельєфі, з облаштуванням, наприклад, експлуатованої покрівлі з загальнодоступними терасами, що дає можливість зберегти рельєф і створити цікаве об'ємно-просторове рішення.

Основні прийоми композиційних рішень курортних готелів

Прийоми композиційних рішень курортних готелів павільонної організації

Принципова схема	Характеристика	Приклади з практики
	вільний Орієнтація: - індивідуальна для кожного павільону Рельєф: - переважно складний Характеристика розміщення: - некомпактне, з урахуванням рельєфу місцевості	 Тіволі Екорезорт Прайя до Форте 5*. Бразилія
	периметральний Орієнтація: - спрямована до або від композиційного центру Рельєф: - переважно пологий Характеристика розміщення: - некомпактне, з переважанням єдиного композиційного центру	 Глорія Сереніті Резорт Отель 5*. Турція
	лінійний Орієнтація: - спільна Рельєф: - переважно пологий, можливий складний Характеристика розміщення: - подовжене, ділянка витягнута вздовж природних та містобудівних осей	 Хайдзвей Спа Резорт і Марина. Мальдіви.
	багатогорядний Орієнтація: - спільна Рельєф: - переважно складний, можливий пологий Характеристика розміщення: - некомпактне, з декількох лінійних рядів	 Ветсетт Смоукі Маунтен Резорт і Спа. США.
	осьовий Орієнтація: - спільна Рельєф: - переважно пологий Характеристика розміщення: - компактне, з угрупованням елементів на одній осі	 Аліла Ча Ам. Тайланд.

3.11

ПРИЙОМИ КОМПОЗИЦІЙНИХ РІШЕНЬ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ

- *павільйонне* - житлова та громадська частини розміщені в самостійних, не пов'язаних конструктивно між собою будівлях. Дане рішення забезпечує найбільш вільне рішення кожної групи будівель і чітке функціонально-планувальне та конструктивне розділення, але вимагає найбільшої площі забудови, тому частіше зводиться на вільних територіях за містом [59, С.27].

Незважаючи на зазначені недоліки, *павільйонна* система - досить поширена в об'ємно-просторовій побудові курортних готелів і має низку переваг. Павільйонна композиція в залежності від об'ємного та конструктивного рішень може складатися з однотипних і різнотипних будинків, що відрізняються поверховістю, площею в залежності від місткості та рівня комфорту. Взаємне розташування павільйонів може бути геометричної форми або представляти мальовничу композицію. Перевагою павільйонного прийому композиції також є максимальне наближення відпочиваючих до природного оточення, включення в загальну композицію відкритих просторів, а також він є щадним по відношенню до природи як при будівництві, так і подальшої експлуатації. Дослідженнями встановлено п'ять прийомів композиційних рішень курортних готелів павільйонної організації (рис. 3.11):

- *вільний* з урахуванням рельєфу місцевості, форми ділянки та природного оточення;

- *периметральний* з переважанням єдиного композиційного центру та підпорядкованої планувальним характеристикам решти території;

- *лінійний* із загальною орієнтацією переважно в одну сторону, часто використовується на прибережному пологому рельєфі, всі павільйони готелю витягнуті уздовж лінії берега або іншого видового акценту;

- *багаторядний* складається з декількох рядів лінійних із поступовими підвищенням завдяки крутому рельєфу або за допомогою підвищення поверховості рядів, що віддаляються;

- *осьовий* з угрупованням павільйонів на одній або декількох осях у вигляді водного штучного джерела (ставка, системи басейнів) або прогулянкової зони з основною по композиції прогулянковою дорогою. Таке рішення використовується

на ділянці без можливості орієнтації на природне оточення та дозволяє компактно розмістити більшу кількість житлових осередків, правда, з видом на упорядковану ділянку. При формуванні курортного готелю враховується багато важливих чинників: містобудівні, кліматичні та природні умови місцевості, а також призначення, місткість і рівень комфорту тощо. У зв'язку з чим архітектура сучасних курортних готелів вкрай різноманітна: від малоповерхового готелю з місцевих будівельних матеріалів і традиційними методами архітектурної виразності, до сучасної багатоповерхової будівлі з розвиненою композицією та інноваційними рішеннями при її проектуванні та функціонуванні.

Питання композиційних об'ємно-просторових рішень висотних будівель розглядалися у роботах Кузьміної Г.В. [44], посібнику Ковальського Л. М., Кузьміної Г.В., Ковальської Г.Л. [47] та зокрема об'ємно-просторових рішень готелів - у роботах Брідні Л. Ю. [15], Карасьової О. М. [33, 34] та Лисенської Ю. В. [53]. Дослідження архітектури сучасних курортних готелів дозволили розробити та запропонувати 8 композиційних прийомів архітектурно-просторової організації курортних готелів: *точковий, лінійний, кутовий, багатопроменевий, п-образний, атріумний, блокований і павільйонний* (рис. 3.12) [49]. Цінність земельної ділянки в забудові міста-курорту, особливо в центральних частинах, дуже висока, тому вибір *точкового* прийому об'ємно-просторового рішення (рис.3.12.1) тут переважає. В цьому випадку житлова частина представлена секційною планувальною схемою та переважно розташована на «внутрішніх» поверхах, в той час як перший, антресолі або другий поверх призначаються під громадські приміщення [17, С.30]. Перевагами такого рішення є компактність форми спільно з великою місткістю; можлива двостороння орієнтація номерів; зручність підтримки мікроклімату в будівлі, короткі функціональні зв'язки. При цьому до недоліків можна віднести «урбанізоване» рішення готелю, що суперечить її основним цілям: відмінність від повсякденного оточення; різна орієнтація номерів створює нерівні умови для відпочиваючих [53, С.78].

1	точковий	 <p>Курортний готель Принсіп Форте дей Марні. Італія</p>	2	лінійний	 <p>Румз Готель Казбег. Грузія</p>
3	кутовий	 <p>Отель дю Вал д' Амблер. Бельгія</p>	4	багато-променевий	 <p>Тітанік Біч Резорт 5*. Туреччина</p>
5	П-образний	 <p>Курортний готель Лосіум. Австрія.</p>	6	атріумний	 <p>Аваса Отель. Індія</p>
7	блокований	 <p>Рівера Отель і Казино. Уругвай</p>	8	павільонний	 <p>Курортний готель Екорк. Португалія</p>
		<ul style="list-style-type: none"> -приймально-вестибюльна група -житлова група -лікувально-курортна група -група побутового обслуговування 	<ul style="list-style-type: none"> -спортивно-оздоровча група -культурно-розважальна група -група громадського харчування -конгресно-ділова група 	<ul style="list-style-type: none"> -адміністративна група -сходово-ліфтовий вузол -господарсько-виробнича група 	
3.12	КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИЙОМИ АРХІТЕКТУРНО-ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ КУРОРТНИХ ГОТЕЛІВ				

Лінійний композиційний прийом (рис. 3.12.2) з подовженим фасадом і номерами по одну або дві сторони коридору є часто використовуваним в курортних готелях. При наявності площі ділянки таке рішення дозволяє зменшити поверховість, вдало орієнтувати номери та підтримувати мікроклімат в приміщеннях. Статичну форму паралелепіпеда при цьому часто намагаються вирішити більш пластично. Прикладом вдалого використання лінійного прийому є гірський Румз Готель Казбег у Грузії (рис. 3.12.2), простий геометричний вигляд будівлі додає красу ландшафту, а подовжня форма дає можливість розмістити закритий басейн і оздоровчі приміщення на цокольному поверсі; розвинуту приймально-вестибюльну зону з терасою, казино, ресторан, бар - на першому поверсі, а на трьох вищих поверхах – номери, бібліотеку та вітальні [122].

Кутове рішення (рис. 3.12.3) організовує два корпуси, пов'язані вертикальним сходово-ліфтовим з'єднанням. При такому рішенні використовують коридорну або галерейну схеми. Однобічна орієнтація номерів всередину на організовану ділянку використовується при розміщенні готелю на вулиці з активним рухом і з не дуже великою віддаленістю від проїзної та пішохідної зони. При розміщенні курортного готелю за містом в природній місцевості номери орієнтують назвні для більшої відокремленості та контактності з природою. Двостороння орієнтація номерів дозволяє скоротити довжину корпусу. Також слід зазначити, що номери, розташовані у внутрішньому куті біля сходової клітки, знаходяться в гірших умовах порівняно з номерами, розташованими по зовнішній стороні.

Багатопроменеве рішення (рис. 3.12.4) - по кожному променю проходить коридор з номерами. При економії вертикальних і горизонтальних комунікацій воно забезпечує правильну систему обслуговування в житловій частині. Таке рішення передбачає ядро, в якому розміщується комунікаційний вузол, за допомогою чого можна отримати зручне сполучення з житловими номерами [17, С.30], [53]. Даний прийом забезпечує вдалу орієнтацію 2/3 номерів спільно з компактністю рішення, і найчастіше він використовується в рівнинних прибережних районах, як Тітанік Біч Резорт 5* у Туреччині.

П-образний прийом (рис. 3.12.5) обмежує собою ділянку, створюючи внутрішній організований двір і закриває його від несприятливих вітрів. При внутрішній орієнтації номерів бажані достатні розміри внутрішньої території та її благоустрій. Основним недоліком цієї системи є те, що номери, які виходять вікнами у двір, позбавлені видових якостей та мають гірші умови освітлення та вентиляції. При цьому простір двору грає роль величезного відкритого холу зі своїми елементами обслуговування. Даний прийом було використано у проекті Лоісіум Спа-Готеля в Австрії: на внутрішній території він має цілорічний відкритий плавальний басейн, розвинену рекреаційну територію, а суміжно на першому поверсі - спа-процедурні, ресторан, спортивні приміщення тощо. Готель майже цілком прозорий, перші поверхи – це повністю засклені фасади, що створює особливий ефект для об'єму із вищих поверхів, де знаходяться просторі номери.

Атріумний (периметральний) прийом (рис. 3.12.6) - його компактність має на меті максимальне використання будівельної площі. Такий план житлової частини готелю з коридором, що проходить по колу, дозволяє здійснювати обслуговування всього поверху з одного пункту; відносно легко вдається вирішити питання головних і службових комунікацій; з конструктивної точки зору така система забезпечує стійкість будівлі. При такому рішенні номери організовують галерейно - лише по одну сторону коридору, прохід перестає бути одноманітним завдяки організації та благоустрою внутрішнього двору-атріуму, куди виходять загальні поверхові галереї. Створення атріумів дозволяє своєрідно вирішувати архітектурно-просторову організацію готелів і їх інтер'єри. Нерідко внутрішній двір покривається скляним дахом, обладнується під зимовий сад і доповнюється до головного холу, атріумний простір допомагає організувати та направити потоки, створює цілорічну зелену зону відпочинку та зустрічей [125].

Блоковане і павільйонне рішення (рис. 3.12.7; рис. 3.12.8) дають можливість чітко виділити основні групи приміщень: наприклад, житлову, громадського призначення та лікувальну. *Блоковане* рішення забезпечує одночасно зручний взаємозв'язок між функціональними групами, в той же час достатню ізоляцію

житлової групи від громадської [32]. Робить комфортною експлуатацію будівлі в негоду, міжсезоння та зимовий час, скорочуючи число переходів по вулиці.

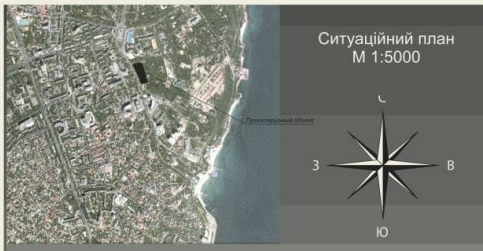
Павільйонний прийом характерний для курортних готелів, особливо в жарких країнах. Його перевагами є гарне провітрювання, можливість майбутньої реконструкції для розширення та модернізації. Поширений також прийом, де громадські групи об'єднані в один блок, а житлові осередки представлені окремими будиночками. Недоліком цього прийому є сезонність функціонування, використання під забудову великих територій і по відношенню до площі ділянки мала місткість таких готелів. Також цей прийом вимагає значного подовження комунікаційних зв'язків і інженерних мереж [101]. Найбільш економічними та відповідними необхідній щільності забудови для готелів цілорічної експлуатації вважаються житлові корпуси середньої поверховості. Окремі будиночки як номери створюють комфорт і відокремленість, але вимагають наявності достатньої площі, тому зводяться в невеликих курортних утвореннях, в передмісті та за містом. Також їх доцільно використовувати для сезонного розширення курортних готелів, що мають як централізовані житлові корпуси, так і окремі будиночки. Таке рішення дає можливість вибору та регулювання пропозиції під попит і, як виявило опитування у розділі 2, відзначається попит на перебування у окремих комфортних будиночках-павільонах. Павільйонний прийом був використаний у Екорк-Готелі в Португалії (рис. 3.12.8). Всі послуги та готельні об'єкти (спа, оздоровчий клуб, тренажерний зал, ресторан, бар, конференц-зали, відкритий басейн) об'єднуються в єдину будівлю, звільняючи землю для розсередженої житлової зони із 56 бунгало. Розташовані навколо великого внутрішнього двору будівлі готелю дозволяють користуватися перевагами вітрів та циркуляції повітря, що дозволяє зменшити споживання енергії до необхідного мінімуму. Для того, щоб забезпечити раціональне використання території та огляд ландшафту, відкритий басейн та бар розташовані на даху будівлі [118].

При архітектурно-планувальному рішенні номерів курортних готелів слід враховувати тенденцію зростання вимог комфортності проживання [33, С.80]. В першу чергу при проектуванні курортного готелю архітектор забезпечує найкращі

умови для номерного фонду. Так вони повинні бути в міру можливості розташовані в місцях, що забезпечують якомога більшу кількість кімнат, що відповідають кращим умовам для огляду оточення та створювати сприятливі умови для лікування, реабілітації, відпочинку: хорошу провітрюваність, достатню інсоляцію та захищеність від прямих сонячних променів. Вибір планувальної організації житлової зони курортного готелю визначається конкретними умовами навколишнього середовища та впливає на об'ємно-просторове рішення будівлі в цілому. Так, одностороння орієнтація номерів при галерейному плануванні поширена при вирішенні приморського курортного готелю та в високогірному районі при терасному вирішенні [24]. При рівноцінних ландшафтних умовах з обох сторін будівлі в більшості випадків використовується коридорна планувальна схема. Приморські курортні готелі мають свою специфіку, яка визначається прагненням отримати максимальну кількість номерів, вікна яких виходять на море. З цією метою, якщо дозволяє рельєф, будівля готелю будується в вигляді великих ступеней, що спускаються до моря. А ступінчасті зали-тераси, консольні виноси майданчиків поверхів, а також внутрішні дворики використовують для соляріїв, аераріїв.

На рис. 3.13-3.15 представлено впровадження основних положень роботи в навчальний процес, реальне та експериментальне проектування.

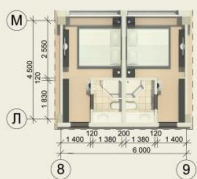

- 1. Курортний готельний комплекс
- 2. Зона для відпочинку з басейнами
- 3. Дитячий майданчик
- 4. Автостоянка

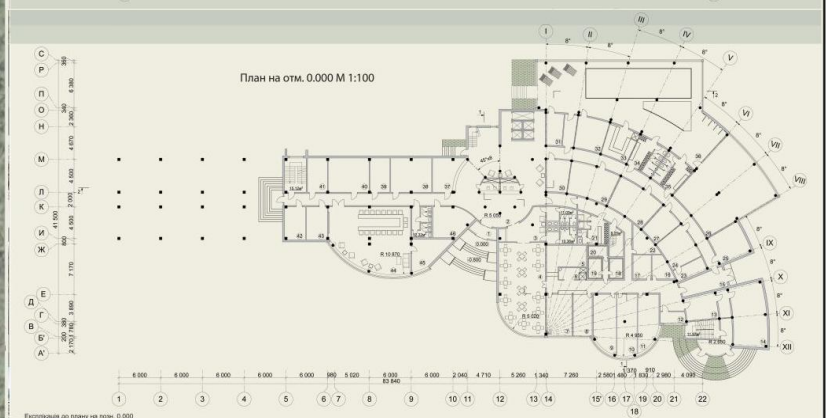

Детальний план номеру із розстановкою мебелі

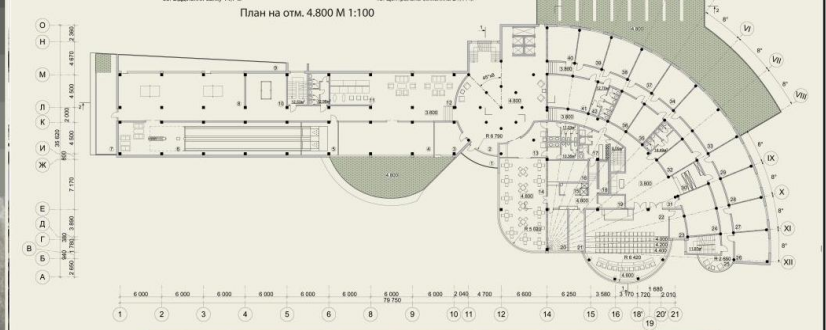
Стандартний номер

Номер "Люкс"

- Експликація до плану на поз. 0.000
1. Тамбур 0,8 м ²	15. Ватрушниця 16,05 м ²	31. Меліоративний кабінет 10,67 м ²
2. Вестибюль із скляною ресепцією 120,72 м ²	16. Дитячий клубок 0,14 м ²	32. Матраць 15,19 м ²
3. Вестибюль 21,84 м ²	17. М'якава софова диванчик 6,63 м ²	33. Салон 19,38 м ²
4. Зона ресепції 105,07 м ²	18. Коридорна сім'я рибки та кіоск 0,3 м ²	34. Родильний (співний) з роздягальні та уборною 13,47 м ²
5. Мейка 18,6 м ²	19. Коридорна сім'я кіоску та кіоску 4,8 м ²	35. Родильний (співний) з роздягальні та уборною 13,47 м ²
6. Співнячальня 0,1 м ²	20. Коридорна сім'я кіоску та кіоску 4,8 м ²	36. Зона для літнього басейну, дитячий та роздягальні 20,37 м ²
7. Гарний зал 22,01 м ²	21. Гарний зал для персоналу і дитячий та уборною 17,52 м ²	37. Гарний зал 20,67 м ²
8. Коридорний зал 10,20 м ²	22. Коридорна сім'я кіоску та кіоску 4,8 м ²	38. Салонний кабінет 20,67 м ²
9. Рибочний зал 20,50 м ²	23. Пасажирський 7,3 м ²	39. Салонний кабінет 14,63 м ²
10. Салонний зал 23,34 м ²	24. М'якава 20,7 м ²	40. Салон 20,32 м ²
11. Вестибюльний зал 22,20 м ²	25. Зона ресепції 21,00 м ²	41. Салон 13,24 м ²
12. Поміщення кіоску 5,79 м ²	26. Тоніювальний зал 112,38 м ²	42. Зона ресепції 14,52 м ²
13. Кладовка кіоску 13,85 м ²	27. Ресепційний кабінет 14,54 м ²	43. Салон 20,32 м ²
14. Кладовка інвентарю 43,67 м ²	28. СІА, кіоск 10,72 м ²	44. Вестибюльний зал 100,53 м ²
	29. Салон кафе 20,00 м ²	45. Пасажирський 17,71 м ²
	30. Відділення банку 14,7 м ²	46. Центральна бібліотека 21,41 м ²

ст. Баришнікова Е.В. 6й курс. Керівник: Петровська С.Р.; асс. Крамаренко М.О.

3.14

ВПРОВАДЖЕННЯ. ДИПЛОМНА РОБОТА СПЕЦІАЛІСТА НА ТЕМУ:
Готельний комплекс на 500 місць на вул. Генуезська в м. Одеса. 2014 р

ЭКСПЛІКАЦІЯ ДО ГЕНЕРАЛЬНОГО ПЛАНУ

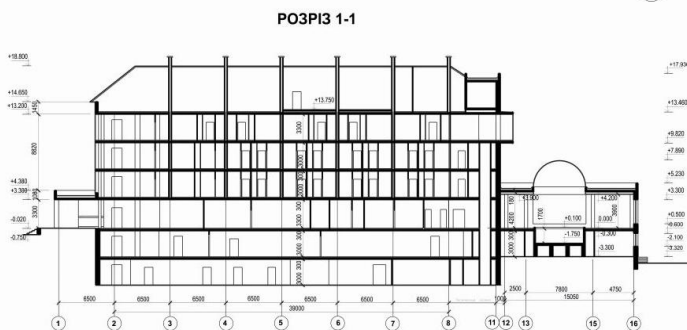
1. Троотуар
2. Рекреаційна зона
3. Дитячий майданчик
4. Бордюри

ФАСАД 16-1

ПЛАН НА ПОЗН. +3.600

РОЗРІЗ 1-1

ПЛАН НА ПОЗН. 0.000

ЭКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ НА ПОЗН. 0.000

1 Вестибюль готелю	102.06	16 Зал кафе	145.49	31 Санвузол	2.43
2 Приміщення адміністратора	8.50	17 Риздатовка	31.03	32 Кладово прибирального інвентарю	2.33
3 Приміщення ВОРР	6.11	18 М'ясна столового посуду	21.01	33 Умивальня бару	2.47
4 Зал бару	33.25	19 Сервісна	5.41	34 Підсобне приміщення бару	6.79
5 М'ясна бару	4.74	20 Гарячий цех	50.03	35 М'ясна бару	52.76
6 Коридор	10.33	21 М'ясна кухонного посуду	8.32	36 Зал бару соєві	38.68
7 Підсобне приміщення бару	9.42	22 М'ясо - рибний цех	16.91	37 Хол басейну	13.300
8 Клад. прибирального інвентарю	3.25	23 Спеціальний цех	16.19	38 Санвузол	6.26
9 Жіночий санвузол	3.85	24 Хліборізка	7.98	39 Тамбур - шлюз	2.37
10 Чоловічий санвузол	3.85	25 Холодний цех	16.63	40 Приміщення басейну	217.76
11 Конференц - зал	43.05	26 Приміщення зав. виробництвом	7.84	41 Майданчик для відрощення	170.61
12 Аванзал	12.49	27 Приміщення офісантив	4.64	42 Артстична та зберігання	6.31
13 Умивальні кафе	6.60	28 Кладово інвентарю	4.46	43 Майданчик інструментів	3.00
14 Санвузол кафе	5.62	29 Коридор	24.05	44 Щитова	2.47
15 Вестибюль кафе	32.50	30 Загрузочна	11.95		

ЭКСПЛІКАЦІЯ ПРИМІЩЕНЬ НА ПОЗН. + 3.600

101 Вітальня - хол	41.80	115 Житлова кімната	13.66
102 Приміщення чергов. адміністратора	14.13	116 Санвузол із душовою	2.25
103 Кладово	3.11	117 Передийний	1.78
104 Спальня кімната	15.16	118 Стіна шафа	0.45
105 Ванна кімната	4.52	119 Коридор	53.98
106 Вітальня	18.16	120 Вітальня	15.65
107 Санвузол	1.70	121 Спальня кімната	13.63
108 Передийний	2.63	122 Передийний	1.78
209 Стіні шафи	1.62	123 Санвузол із душовою	2.55
110 Житлова кімната	14.62	124 Стіна шафа	0.45
111 Санвузол із душовою	2.52	125 Кладово збиральн. інвентарю	7.27
112 Передийний	1.78	126 Тамбур - шлюз	2.25
113 Стіна шафа	0.45	127 Хол	12.70
114 Людям			

ЗАГАЛЬНИЙ ВИД 1

ЗАГАЛЬНИЙ ВИД 2

3.15

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ. ПРОЕКТ ОЗДОРОВЧО-ГОТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ (по вул. Бабушкіна, 1 в м. Одеса). 2013 р.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ III:

1. Сформульовано основні принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів: принцип «соціальної доступності», який полягає у створенні функціональної структури готелів із забезпеченням економічної та технічної можливості лікування та оздоровлення курортологічними засобами широких верств населення (сімей з хворими дітьми, інвалідів, поранених тощо); принцип «цілорічної комфортності», спрямований на забезпечення усіх потреб перебуваючих протягом року за рахунок створення, окрім основних, додаткових приміщень для реалізації необхідних послуг; принцип «екологічної сенситивності», спрямований на зниження антропометричного навантаження на оточуюче середовище, на підтримку його оздоровчих характеристик.
2. Розроблено прийоми та засоби облаштування території та внутрішнього об'єму курортних готелів для лікування і відпочинку сімей з дітьми: тематичні дитячі майданчики; дитячі плескальні та плавальні басейни; клуби з анімаційною групою; дитячі зони при ресторанах із відповідним меню; планування та облаштування номерів для сімей з дітьми на першому поверсі із терасою тощо.
3. Віднайдено, що ситуацію зниженого попиту на послуги курортних готелів у низький сезон можна покращити засобами використання архітектурно-планувальних прийомів оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів: організації внутрішніх озелених і обводнених просторів рекреації; забезпечення закритих приміщень для послуг, аналогічних відкритим тощо. Для збільшення місткості у високий сезон рекомендується планування літнього розширення за рахунок приватних та блокованих віл, бунгало які більш компактні, щадні до середовища та користуються попитом.
4. Надано пропозиції щодо композиційного розташування блоку громадського обслуговування курортного готелю: відповідно до таких прийомів фронтальне та торцеве розташування забезпечує відкритий доступ лікувально-діагностичної, спортивно-оздоровчої та ресторанної групи із мінімальним впливом на комфортне перебування постійного контингенту готелю; глибинне розташування такого блоку рекомендоване лише при його закритому доступу нерезидентам готелю.

5. Визначено перспективні типи курортних готелів: загальнокурортні (не спеціалізовані) місткістю до 300 місць; спеціалізовані (кліматичного, бальнеологічного та грязьового профілю) місткістю до 500 місць та багатофункціональні (лікування, оздоровлення і розваги) місткістю до 800 місць. Розроблено моделі функціонально-планувальної структури курортних готелів (із скороченою, стандартною та розширеною номенклатурою приміщень). Рекомендовано функціонально-планувальні схеми лікувально-курортного, спортивно-оздоровчого та культурно-розважального блоків із внутрішніми функціональними зв'язками та встановлено рекомендовані схеми планувальної організації приміщень: для лікувально-курортного блоку – це коридорна, галерейна та атріумна схеми; для спортивно-оздоровчого - коридорна, галерейна, атріумна та анфіладна схеми; для культурно-розважальної - зальна, атріумна, центрична та анфіладна схеми.

6. Автором розроблена розширена номенклатура груп приміщень багатофункціонального курортного готелю місткістю 300 місць і рівня комфорту 4*, отримані необхідні розрахункові показники основних приміщень: медпункт (26м²) і кабінет чергового лікаря (12м²) при приймально-вестибюльній групі; у складі житлової групи уточнено склад і площі приміщень поповерхового обслуговування (кабінет лікаря – 12м²; кабінет медичних сестер (процедурна) – 12м²; ін'єкційна (зі стерилізаційною) – 18м²) тощо. На основі отриманих результатів розроблені пропозиції до ДБН «Готелі».

7. Встановлено прийоми архітектурно-просторової організації курортних готелів (точковий, лінійний, кутовий, багатопроміньовий, П-образний, атріумний, блокований і павільйонний) та прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів в курортній зоні міста (використання наявної історичної спадщини; комплексність вирішення; озеленення фасадів і покрівлі тощо) і за містом у природному оточенні (використання місцевих традицій будівництва та матеріалів; наслідування напрямків архітектурно-будівельної біоніки; досягнення контактності із природою тощо).

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. На основі аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду проектування курортних готелів досліджено еволюцію їх архітектурно-планувальної організації та виявлено відмінні ознаки етапів їх формування: від виникнення перших курортів та оздоровчих закладів з можливістю проживання (IV до н.е. – V ст.); розвитку і ускладнення планувальної та просторової організації курортних готелів, як приватних закладів (VI – XV ст.); активного будівництва санаторіїв та курортних готелів для різних соціальних груп населення (XVI – XIX ст.); до розширення мережі та спеціалізації курортних готелів за різним призначенням (XX – XXI ст.).

2. Виявлено, що курорти Одеської області мають великий курортно-рекреаційний потенціал, однак існуюча санаторно-курортна мережа за останні роки скоротилась на 25% і потребує оновлення. Ця проблема може бути вирішена за рахунок будівництва нового типу курортних готелів – готелів із приоб'єктами спеціалізованими блоками лікувального призначення та розширеним складом додаткових послуг. Основною метою діяльності курортного готелю є надання комфортного проживання і курортного лікування.

3. Встановлено класифікацію курортних готелів за різними критеріями: природно-географічним розташуванням; містобудівними умовами розміщення; медичним профілем; лікувальним фактором; рівнем комфорту; місткістю; номенклатурою приміщень функціональних блоків. Визначено номенклатуру приміщень курортних готелів, що представлено такими групами: приймально-вестибюльна; житлова; підприємств громадського харчування; адміністративна, побутового обслуговування; господарсько-виробнича; лікувально-курортна; спортивно-оздоровча; культурно-розважальна та ділової діяльності.

4. Удосконалено методи експертної оцінки та анкетування, що застосовано при опитуванні працівників готельного господарства Одеської області, результати дали змогу визначити необхідні функціональні зони на території курортного готелю (житлова, лікувальна, фізкультурно-спортивна, відпочинку тощо) та інші важливі характеристики для його проектування: принципову схему розподілу

денного часу відпочиваючих та їх перебування у різних функціональних зонах курортного готелю; визначити важелі залучення відпочиваючих (курортно-лікувальна база, рівень комфорту і сервісу, цінова доступність і розміщення на курорті); зафіксувати зміни у віковій категорії відпочиваючих (збільшення категорії 26-45 із дітьми); сезонні коливання тривалості перебування (10-24 дні - улітку; 1-9 дні-узимку); доведена доцільність наявності приміщень для медичного догляду у житловому блоці.

5. Розроблені експериментальні схеми генерального планування курортних готелів із різною номенклатурою приміщень функціональних блоків (загальнокурортний – із обмеженим спектром послуг на території; спеціалізований – частина елементів лікувального і культурно-побутового обслуговування знаходиться на території курортних готелів; багатофункціональний – розширений склад лікувального та культурно-побутового обслуговування представлено на території готелю) дали змогу визначити рекомендований склад майданчиків, споруд і пристроїв на території курортного готелю та розрахувати показники елементів території - відношення забудованої території та території озеленення в курортних готелях (%): у загальнокурортних – 60:40, спеціалізованих – 50:50 та багатофункціональних – 40:60, а загальна площа території (в м² на 1 місце): 30, 55 і 65 відповідно.

6. Сформульовано основні принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів: принцип «соціальної доступності», який полягає у створенні функціональної структури готелів із забезпеченням економічної та технічної можливості лікування та оздоровлення курортологічними засобами широких верств населення (сімей з хворими дітьми, інвалідів, поранених тощо); принцип «цілорічної комфортності», спрямований на забезпечення усіх потреб перебуваючих протягом року за рахунок створення, окрім основних, додаткових приміщень для реалізації необхідних послуг; принцип «екологічної сенситивності» для зниження антропометричного навантаження на оточуюче середовище, на підтримку його оздоровчих характеристик.

7. Розроблено композиційні особливості розташування блоку громадського обслуговування (відкритого та закритого доступу); облаштування курортних готелів для відпочинку сімей з дітьми (тематичні дитячі майданчики; дитячі плескальні та плавальні басейни; планування та облаштування номерів для сімей з дітьми на першому поверсі із терасою тощо); засоби оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів (організації внутрішніх озелених і обводнених просторів рекреації; забезпечення закритих приміщень для послуг, аналогічних відкритим тощо).

8. Визначено перспективні типи курортних готелів: загальнокурортні (не спеціалізовані) місткістю до 300 місць; спеціалізовані (кліматичного, бальнеологічного та грязьового профілю) місткістю до 500 місць та багатофункціональні (лікування, оздоровлення і розваги) місткістю до 800 місць. Розроблено моделі функціонально-планувальної структури курортних готелів (із скороченою, стандартною та розширеною номенклатурою приміщень) та рекомендації щодо параметрів основної (житлової) та додаткових груп (лікувально-курортної, спортивно-оздоровчої, культурно-розважальної).

9. Встановлено прийоми архітектурно-просторової організації курортних готелів (точковий, лінійний, кутовий, багатопроменевий, П-образний, атріумний, блокований і павільйонний) та прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів в курортній зоні міста (використання наявної історичної спадщини; комплексність вирішення; озеленення фасадів і покрівлі тощо) і за містом у природному оточенні (використання місцевих традицій будівництва та матеріалів; наслідування напрямків архітектурно-будівельної біоніки; досягнення контактності із природою тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ

1. Державні Будівельні норми України. Будинки і споруди. Готелі. ДБН В.2.2-20:2008. Мінрегіонбуд України. Київ, 2008. 40 с.
2. Державні Будівельні норми України. Будівлі і споруди. Установи охорони здоров'я. ДБН В.2.2-10-2001. Державний комітет будівництва, архітектури та житлової політики України. Київ, 2001. 126 с.
3. Державні Будівельні норми України. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. ДБН 360-92**. Державний комітет України у справах містобудування і архітектури. Київ, 1992. 142 с.
4. Державні Будівельні норми України. Планування і забудова територій (проект 2 редакція). ДБН Б.1.1-Х:201Х. Мінрегіон. Київ, 2016. 235 с.
5. Державні Будівельні норми України. Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення. ДБН В.2.2-17:2006. Мінбуд. Київ. 2007. 24 с.
6. Національний стандарт України. Послуги туристичні. Засоби розміщування. Загальні вимоги. ДСТУ 4268:2003. ДП НДІ «Система». Київ, 2003. 12 с.
7. Національний стандарт України. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення. ДСТУ 4527:2006. Держспоживстандарт України. Київ, 2006. 10 с.
8. Строительные нормы и правила. Гостиницы. Нормы проектирования. СНиП II-79-78. Стройиздат. Москва, 1979. 17 с.
9. Строительные нормы и правила. Нормы проектирования. Санатории. СНиП II-70-74. Стройиздат. Москва, 1975. 25 с.

НАУКОВІ ДЖЕРЕЛА

10. Адамович В.В., Бархин Б.Г., Варезкин, В.А. и др. Архитектурное проектирование общественных зданий и сооружений: Учебник для вузов (2-е изд.). Стройиздат. Москва, 1984. 543с.

11. Арндт, Ю.В. Номера современных гостиниц: Серия Жилые здания. ЦНИИЭП жилища. Москва, 1967. 154 с.
12. Балабанов И.Т. Экономика туризма: Учебное пособие. Финансы и статистика. Москва, 2003. 116с.
13. Баскаков А.Я., Туленков Н.В. Методология научного исследования (2-е изд., испр.). МАУП. Киев, 2004. 216с.
14. Бородай Д.М. Принципы функционально-планировочной организации спортивно-туристических гостиниц: автореф. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА. Киев, 2012. 20с.
15. Брідня Л. Ю. Методичні основи реконструкції типових готелів в Україні: дис. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2014. 233 с.
16. Брідня Л.Ю. Питання класифікації та термінології в галузі архітектурного проектування та реконструкції готелів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ, 2005. Вип. 25. С. 226-230.
17. Волков Ю. Ф. Интерьер и оборудование гостиниц и ресторанов. Серия «Учебники, учебные пособия». Феникс. Ростов на Дону, 2003. 352 с.
18. Всеобщая История Архитектуры. (Том 4. Архитектура Западной Европы. Средние Века). Под. ред. Губера А. А. Стройиздат. Ленинград-Москва, 1966. 672с.
19. Всеобщая История Архитектуры. (Том 11. Архитектура капиталистических стран XX в.). Под ред. Иконникова А. В. Стройиздат. Москва, 1973. 888с.
20. Всеобщая история архитектуры. (Том 12. Книга 1. Архитектура СССР). Под ред. Баранова Н. В. Стройиздат. Москва, 1975. 755с.
21. Всеобщая история архитектуры. (Том 12. Книга 2. Архитектура зарубежных социалистических стран). Под ред. Швыдковского О. А. Стройиздат. Москва, 1977. 578с.
22. Галайда Д.Д. Фактори, що впливають на формування дитячо-юнацьких центрів спорту та дозвілля. Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва: збірник наукових праць. Полтава, 2015. С. 25-30.

23. Георгиевський А.М. Принципи формування типів і архітектурних рішень готелів в залежності від їх спеціалізації: автореф. канд. арх.: 18.00.02. ЦНИИЄП жилища. Москва, 1980. 14с.
24. Глинський С.Л., Былинкіна Р.П. Туристські і курортні готелі. ЦНТИ по громадянському будівництву і архітектурі. Москва. 1976. 78 с.
25. Грецевіцус П.Ю. Архітектурно-планувальна організація обслуговування на курортах (на базі аналізу курортів Прибалтики): автореф. дис. док. арх.: 18.00.04. МАРХИ. Москва, 1982. 24с.
26. Грубнік М.Н. Проблеми інтерпретації медичних установ хоспис в природній середі Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва: збірник наукових праць. ПолтНТУ. Полтава, 2015. С. 31-35.
27. Демин Н.М. Ю.Н. Евреїнов, Г.И. Лаврик Системні методи дослідження в архітектурі і градостроїтелстві. ЦНИИТЭИ Минзага СРСР. Москва, 1970. 137 с.
28. Дерюгін В. К. Установи відпочинку і туризму для сімей з дітьми. ЦЕТИ по громадянському будівництву і архітектурі. Москва, 1987. 49 с.
29. Єжов Д.В. Основи формування архітектури водно-розважальних комплексів: дис. канд. архітектури: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2008. 186 с.
30. Знамеская Э. А. і др. Рекомендації по плануванню, забудові і благоустрою курортів. ЦНИИЭП лікувально-курортних будівель і ЦНИИ курортології і фізіотерапії. Москва, 1967. 101с.
31. Іонов І.И. Градостроїтельні проблеми чорноморських курортів. Стройиздат. Москва, 1979. 127с.
32. Исаченко Т. В. Особливості об'ємно-планувальних рішень будівель відпочинку і туризму в умовах мусонного клімату. (Обзорная інформація). Ротапринт ЦНТИ по громадянському будівництву і архітектурі. Москва, 1981. 41 с.
33. Карасьова О. М. Архітектурно-планувальна організація малих готелів в умовах природних комплексів: дис. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА, Київ, 2009. 214с.

34. Карасьова О. М. Архітектурно-планувальна організація малих готелів в умовах природних комплексів: автореф. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2009. 20с.
35. Кабушкин Н.И., Бондаренко Г.А. Менеджмент гостиниц и ресторанов. Учебн. пособие. (2-е изд.) Новое знание. Минск, 2001. 216с.
36. Колективні засоби розміщування в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень Відп. за випуск Кармазіна. О. О. Державна служба статистики. Київ, 2015. 200 с.
37. Ковальська Г. Л. Принципи та методи оптимізації функціонально-планувального розвитку вищих навчальних закладів в існуючій міській забудові: дис. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2002. 159с.
38. Ковальська О. Є. Архітектурно-планувальна організація готелів (на прикладі крупніших міст України): дис. канд. архітектури: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2012. 182с.
39. Ковальський Л. М., Лях В. М., Дмитренко А. Ю. та ін. Типологія громадських будинків та споруд: посібник (для студентів вищ. навч. закл.). Основа. Київ, 2012. 272 с.
40. Колективні засоби розміщування в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень. Відп. за випуск Кармазіна. О. О. Державна служба статистики. Київ, 2015. 200 с.
41. Коржунова Н. Курортно-рекреаційне господарство Причорномор'я. Економіка України №2. 1999. с.73.
42. Киселевич Л.Н., Коссаковский В. А., Ржехина О.И. Гостиницы за рубежом. Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам. Москва, 1961. 226с.
43. Кисіль С. С. Принципи архітектурно-планувальної організації багатопверхових автостоянок (на прикладі найкрупніших міст України): дис. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2016. 235с.

44. Кузьміна Г.В. Композиційно-просторові особливості висотних споруд. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. КНУБА. Київ, 2009. Вип. 22. С. 157-163.
45. Курорти та санаторії України: Науково-практичний довідник. За ред. Бабова К.Д.; Єжова В.В.; Торохтіна О. М. Видавничий дім «Фолігрант»: Київ, 2009. 432с.
46. Курорты. Энциклопедический словарь. Под. ред.. Чазова Е. И. Издательство «Советская энциклопедия». Москва, 1983. 592с.
47. Ковальський Л. М., Кузьміна Г.В., Ковальська Г.Л. Архітектурне проектування висотних будівель. Навчальний посібник. КНУБА. Київ, 2010. 123с.
48. Крамаренко М. А. Определение параметров территории курортных гостиниц. Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов. Астропринт. Одесса, 2017. Вып. 17. С.111-117.
49. Крамаренко М. А. Приемы объемно-пространственной организации курортных гостиниц. Научн.-теоретич. и практич. журнал «ОРАЛДЫ ГЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ (Уральский научный вестник)». Уралнаучкнига. Уральск, 2016. Вып. №9 (163). С.68-74.
50. Лаврик Г. І. Основи системного аналізу в архітектурних дослідженнях і проектуванні КНУБА. Українська академія архітектури. Київ, 2002.138с.
51. Лазереску Ч. Постройка отелей (сокр. перевод с рум. Кудрявцева А. П.) Стройиздат. Москва, 1976. 199с.
52. Лікувально-оздоровчий туризм одеської області:сучасний стан та стратегічні напрямки розвитку. Колективні засоби розміщування в Україні у 2014 році. Статистичний бюлетень. Відп. за випуск Калачова. І. В. Державна служба статистики. Київ. 2012. 190 с.
53. Лисенька Ю. В. Методика формування і оцінки функціонально-планувальної організації готельних комплексів на ранніх стадіях проектування: дис. канд. архітектури: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2007. 197с.
54. Лукьянова Л. Г., Цыбух В. И. Рекреационные комплексы: учеб. пособие. Под общ. ред. Федорченко В. К. Вища школа. Киев, 2004. 346 с.

55. Мержієвська Н.Ю. Архітектурно-планувальна реорганізація готелів 4-5 зірок в історичних будівлях центру міста (на прикладі міста Одеса): дис. канд. арх.: 18.00.02. КНУБА Київ, 2013. 198 с.
56. Містобудування. Довідник проектувальника. За ред. Панченко Т. Ф. Укрархбудінформ. Київ, 2001. 192с.
57. Никаноров С.О. Принципи формування водно-туристичних комплексів в умовах Причорномор'я України: дис. канд. архітектури: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2008. 194 с.
58. Овчинникова Н.П. Основы науковедения архитектуры: учебн. пособие. СПбГАСУ. Санкт-Петербург, 2011. 288с.
59. Ольхова А. П. Гостиницы (Архитектору-проектировщику). Стройиздат. Москва, 1983. 175с.
60. Ольхова А.П. Проектирование гостиниц (Обзор). ЦНИИЭП жилища. Москва, 1976. 37 с.
61. Ольхова А.П. Современные гостиницы. «Знание». Москва, 1979. 48с.
62. Панченко Т.Ф. Проектування курортів та зон відпочинку. Будівельник. Київ, 1983. 104с.
63. Панченко Т.Ф. Градостроительные основы комплексного формирования курортов: дис. док. арх.: 18.00.04. КНУБА. Киев, 1986. 302с.
64. Панченко Т.Ф., Проценко С.М., Рубан Л.І. та ін. Типологія об'єктів ландшафтної та туристично-рекреаційної архітектури: посібник до виконання курсових проектів. КНУБА. Київ, 2013. 40 с.
65. Панченко Т. Ф. Туристичне середовище. Логос. Київ, 2009. 176с.
66. Перегудов Ф. И., Тарасенко Ф.П. Введение в системный анализ: учеб. пособие для вузов. Высш. шк. Москва, 1989. 367с.
67. Планировка и застройка приморських комплексов отдыха. Под. ред. Беридзе Г.И. ТбилЗНИИЭП. Тбилиси, 1974. 139с.
68. Планировка и застройка курортов. Под ред. Зарецкого В. И. КиевНИИПградоостроительства. Киев, 1969. 216 с.

69. Псарьов Г. Для успішного розвитку курорту потрібно націлити інші галузі на ефективне забезпечення підприємств цієї сфери. Кримська правда. 2011. №121 (18922).
70. Проскуряков В.І. Принципи розвитку архітектурної типології українського театру: автореф. докт. арх.: 18.00.02. КНУБА. Київ, 2002. 29с.
71. Проскуряков В.І., Шулдан Л. О. Архітектура шкільних будівель. Принципи удосконалення з урахуванням енергозаощаджування. Навчальний посібник. Видавництво Львівської політехніки. Львів, 2011. 211с.
72. Регіональний туристичний продукт: проектний підхід до забезпечення конкурентоспроможності: монографія. За заг. ред. Іжі М.М., Бабова К.Д., Безверхнюк Т. М. ОРІДУ НАДУ. Одеса, 2016. 626с.
73. Самойлов А. В. Санатории и дома отдыха. Изд-во акад. архит. Москва, 1948. 32с.
74. Санатории и дома отдыха. Пособие по проектированию. Под. ред Косицького Я. В. Государственное издательство литературы по строительству, архитектуре и строительным материалам. Москва, 1962. 224с.
75. Семина С.Г., Андреева Е.В. Общие рекомендации к выполнению курсовых работ по дисциплине «Проектирование гостиничный и ресторанных предприятий» Российская экономическая академия. Москва, 2007. 24 с.
76. Сидорова В.В. Принципы функционально-планировочной организации прибрежной полосы приморских курортов (на примере Большой Алушты): дис. канд. арх.: 18.00.04. НАПКС. Симферополь, 2014. 254с.
77. Скляренко Ю. В. Функционально-планировочная структура жилых и общественных зданий с учетом требований людей с инвалидностью: автореф. канд. арх: 18.00.02. КНУСА. Киев, 2005. 18с.
78. Стаускас В.П. Градостроительная организация районов и центров отдыха. Стройиздат. Ленинград, 1977. 164 с.
79. Стеченко Д.М., Чмир О.С. Методологія наукових досліджень: Підручник. (2-го вид., перероб. і доп.) Знання. Київ, 2007. 317с.

80. Терминология рекреационного градостроительства: (Орг., планировка и застройка курортов, мест отдыха и туризма. Под общ. ред Гусева В. В. ЦНИИЭП курортно-туристских зданий и комплексов. Москва, 1987. 154с.
81. Ткаченко В.А. Архитектура санатория. Под ред. Северова Н.П. Академия архитектуры Украинской ССР. Киев, 1954. 156 с.
82. Тимохін В.А. Основи містобудування: Навчальний посібник. ІЗМН. Київ, 1996. 216с.
83. Тхор Е. А. Детские курортно-оздоровительные учреждения и комплексы. Стройиздат. Москва, 1984. 184с.
84. Топуз В.Г. Учреждения отдыха и туризма для молодежи: обзорная информация. ЦНТИ по гражданському стр-ву и архитектуре. Москва, 1978. 78с.
85. Топуз В. Г. Учреждения и комплексы туризма для молодежи. (Архитектору-проектировщику). Стройиздат. Москва, 1986. 151 с.
86. Уренев В.П. Принципы комплексного архитектурно-планировочного формирования предприятий общественного питания: дис. докт. арх. 18.00.02. КНУБА. Киев, 1996. 302с.
87. Хоменко В. Зручним курортом стане все кримське узбережжя. Голос України. Верховна Рада України. Київ, 2008. №50 (4300). 25с.
88. Шешукова С.В. Принципи формування систем громадського обслуговування в приморських курортно-рекреаційних зонах: дис. канд. арх.: 18.00.04, КНУБА. Київ, 2011. 192с.
89. Шлапко Л. В. Архітектурно-містобудівні принципи формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів: дис. канд. архітектури: 18.00.01. ПНТУ ім. Ю Кондратюка. Полтава, 2016. 233с.
90. Ярьоменко С. Г. Лікувально-оздоровчий туризм одеської області: сучасний стан та стратегічні напрямки розвитку. Регіональні проблеми України: Географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародн. наук.-практ. конф. ПП Вишемирський. Херсон, 2015. С. 449-455.

91. Яременко Н.М. Архитектурно-планировочная организация прибрежной застройки приморских городов Украины (на примере г. Одесса): дис. канд. архитектуры: 18.00.01. КНУБА. Киев, 2007. 193с.
92. Jetter D. Das europäische Hospital. Von der Spätantike bis 1800. DuMont Buchverlag. Köln, 1986. 255p.
93. Hotel architecture. Design Media Publishing Limited. Vienna, 2012. 269p.
94. Lawson F. Hotels and Resorts: Planning, Design and Refurbishment. Butterworth-Architecture. London, 1995. 336p.
95. Penner R., Adams L. & Robson S. Hotel Design Planning and Development. (Second edition). W. W. Norton & Company. Abingdon, 2013. 1026 p.
96. Stancioiu A. F., Baltescu C. A., Botos A. etc. Aspecte conceptuale privind marketingul turismului balnear din Romania. Economie teoretica si aplicata. 2013. Volumul XX No. 2. P.124-137.
97. Teleki N., Munteanu L. SPA tourism in Romania, balneo-turistica. Editura Royal company. Bucuresti, 2012. 403p.

ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛА

98. Аджар А. Оздоровительный комплекс «Дагомыс»: прошлое и настоящее. Электронное периодическое издание «Архитектура Сочи». Сочи, 2013. URL: <http://arch-sochi.ru/2013/02/ozdorovitelnyiy-kompleks-dagomyis-proshloe-i-nastoyashhee/> (дата звернення 27.11.2017).
99. Быркова Е. Рынок международного туризма: основные тенденции 2013 года. Информационно-аналитическое сетевое издание «ПРОВЭД». Санкт-Петербург, 2013. URL: <http://xn--b1ae2adf4f.xn--p1ai/analytics/research/7035-turizm.html> (дата звернення 27.11.2017).
100. Веркалец И.М. Принципы и методы архитектурно-планировочной организации рекреационных ландшафтов с учетом эстетики природной окружающей среды. Architecture and Modern Information Technologies. AMIT. Москва, 2014. №1 (26). URL: <https://www.marhi.ru/AMIT/2014/1kvart14/verkalets/verkalets.pdf> (дата звернення 8.12.2017).

101. Жеребило Н.В. Модернизация санаторно-курортных комплексов прибрежных зон г. Сочи. Архитектон: известия вузов: сетевой научно-теоретический журнал. Уральск, 2008. №21. URL: http://archvuz.ru/2008_1/4 (дата звернення 8.12.2017).
102. Закон України «Про курорти» від 05.10.2000. Відомості Верховної Ради України. Київ, 2000. №2026-III. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2026-14> (дата звернення 30.11.2017).
103. Закон України «Про Генеральну схему планування території України» від 7.02.2002. Відомості Верховної Ради України. Київ, 2002. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3059-14> (дата звернення 30.11.2017).
104. Здоровье-21: Основы политики достижения здоровья для всех в Европейском регионе ВОЗ (Европейская серия по достижению здоровья для всех,). Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро. Копенгаген., 1998. № 6 URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/109780/wa540ga199herus.pdf?ua=1 (дата звернення 4.12.2017).
105. Коваленко Н.О. Аналіз ринку санаторно-курортних послуг України. Економіка харчової промисловості: електронний журнал. Coordinating Centre of Scientific Journals' Publishing ONAFT, 2015. Том 7. Вип. 4. URL: <https://doi.org/10.15673/2312-847x.4/2015.56728> (дата звернення 28.11.2017).
106. Колективні засоби розміщування. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.11.2017).
107. Крамаренко М. А. Принципы архитектурно-планировочной организации курортных гостиниц. Международный электронный научно-образовательный журнал «Architecture and Modern Information Technologies», АМІТ. Москва, 2017. Вип. № 3(40). С.104-112. URL: https://marhi.ru/AMIT/2017/3kvart17/PDF/08_kramarenko.pdf (дата звернення 16.12.2017).
108. Курорт ім. Горького – здоров'є без ліків. Одеса, 2017. URL: <http://www.gorkogo.com.ua/> (дата звернення 4.12.2017).
109. Никаноров С. П. Системный анализ и системный поход. Москва, 2015. URL: <http://spnikanorov.ru/stati/naibolee-vazhnye-idei/sistemnyj-analiz-i-sistemnyj-podhod/> (дата звернення 6.12.2017).

110. Поминчук М. В. Выявление бренда и брендинга в профессиональной деятельности архитектора. Scientific Journal «ScienceRise». Харьков, 2017. №7(36). URL: <https://doi.org/10.15587/2313-8416.2017.107557> (дата звернення 30.11.2017).
111. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку туризму та курортів на період до 2022 року Кабінет міністрів України. Київ, № 638-р (редакція від 05.03.2014). URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=246640434> (дата звернення 27.11.2017).
112. Програма розвитку туризму та курортів в Одеському регіоні на 2017-2020 рр. Одеська Державна Адміністрація. Одеса, 2016. 12 с. URL: https://oda.odessa.gov.ua/turyzm_i_pryroda/prohrama_rozvytku_turyzmu_v_odeskii_oblasti.html (дата звернення 30.11.2017).
113. Санаторно-курортні та оздоровчі заклади. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Київ, 2017. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 30.11.2017).
114. Санаторій-профілакторій Біла Акація. Одеса, 2017. URL: <http://www.akacia.od.ua/hotel/> (дата звернення 4.12.2017).
115. Улинкина О. А., Платонова И. Л. Лечебно-оздоровительный туризм и мировые лечебные курорты Америки, Азии и Африки. «Студенческий научный форум»: V Международн. студенческ. электрон. научн. конф. Магнитогорский государственный университет. Магнитогорск, 2013. С. 1-4. URL: <http://www.scienceforum.ru/2013/136/2092> (дата звернення 30.11.2017).
116. Casa de la Flora. New York City, 2011. URL: <http://www.archdaily.com/137660/casa-de-la-flora-vaslab-architecture/> (дата звернення 7.12.2017).
117. Eskisehir Hotel and Spa. New York City, 2014. URL: <http://www.archdaily.com/523257/eskisehir-hotel-and-spa-gad-architecture> (дата звернення 7.12.2017).
118. Ecork Hotel. New York City, 2013. URL: <http://www.archdaily.com/462513/ecork-hotel-jose-carlos-cruz> (дата звернення 13.12.2017).
119. Future international standard on accessible tourism for all. UNWTO Media Officer Rut Gomez Sobrino, 2017. URL: <http://media.unwto.org/press-release/2017-02-27/future-international-standard-accessible-tourism-all> (дата звернення 8.12.2017).

120. Grand Marine Hotel & SPA. Odessa, 2017. URL: <http://grand-marine.com.ua> (дата звернення 4.12. 2017)
121. Gleichenberg Thermal Bath. JSA. New York City, 2008. URL: <http://www.archdaily.com/9803/gleichenberg-thermal-bath-jsa> (дата звернення 14.12.2017).
122. Hotel Kazbeg. New York City, 2014. URL: <http://www.archdaily.com/537219/hotel-kazbeg-rooms> (дата звернення 13.12.2017).
123. Hotel Vivat. Amsterdam, 2017. URL: <https://www.booking.com/hotel/si/terme-soncni-park-vivat-moravske-toplice.uk.html> (дата звернення 11.12. 2017).
124. Lakshman Sagar. Sewara, 2017. URL: <http://www.sewara.com/property/history-lakshman-sagar> (дата звернення 14.12.2017).
125. Loisiium Wine & Spa Resort Langenlois. Berlin, 2017. URL: <https://www.designhotels.com/hotels/austria/langenlois/loisiium-resort-langenlois> (дата звернення 13.12.2017)
126. Medical Resort Bad Schallerbach. New York City, 2013. URL: <http://www.archdaily.com/459571/medical-resort-bad-schallerbach-architects-collective-zt-gmbh-ac/> (дата звернення 7.12.2017).
127. Marina + Beach Towers. Oppenheim Architecture + Design. New York City, 2010. URL: <http://www.archdaily.com/87669/marina-beach-towers-oppenheim-architecture-design> (дата звернення 8.12.2017).
128. Mukarnas Resort & Spa 5*. Москва, 2017. URL: <https://tophotels.ru/hotel/al28026> (дата звернення 8.12.2017).
129. Narzissenbad Aussee Spa Resort. Schulz Architektur. New York City, 2016. URL: <http://www.archdaily.com/797219/narzissenbad-aussee-spa-resort-schulz-architektur> (дата звернення 14.12.2017).
130. Palace Hotel in Portorož . New York City, 2010. URL: <http://www.archdaily.com/83073/palace-hotel-in-portoroz-api-arhitekti>. (дата звернення 14.12. 2017)
131. Sala Ayutthaya. New York City, 2015. URL: <http://www.archdaily.com/596175/ayutthaya-hotel-onion-siriyot-chaiamnuay-and-arisara-chaktranon> (дата звернення 13 грудня 2017).

- 132.SPA-Goers. Lexington, 2017. URL: <https://experienceispa.com/> (дата звернення 8.12. 2017).
- 133.Saffire Resort. Circa Architecture. New York City, 2011. URL: <http://www.archdaily.com/117672/saffire-resort-circa-architecture> (дата звернення 14.12.2017).
- 134.Spa + Hotel La Romana. Isaac Peral Codina. New York City, 2016. URL: <http://www.archdaily.com/790350/spa-plus-hotel-la-romana-isaac-peral-codina> (дата звернення 14.12. 2017).
- 135.W Barcelona Hotel. Ricardo Bofill. New York City, 2015. URL: <http://www.archdaily.com/297165/w-barcelona-hotel-ricardo-bofill> (дата звернення 14.12.2017)
- 136.6th International Conference on Tourism Statistics: Measuring Sustainable Tourism. Philippines, 2017. URL: <http://asiapacific.unwto.org/event/6th-international-conference-tourism-statistics-measuring-sustainable-tourism> (дата звернення 8.12.2017).

ДОДАТОК А

АНКЕТА ОПИТУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА У КУРОРТНИХ ГОТЕЛЯХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

За допомогою дійсної анкети ми хотіли б одержати об'єктивну оцінку стану курортного готельного господарства та визначити соціальні потреби, функціональні вимоги та інноваційні засоби для його розвитку. Працюючи з анкетною, підкреслюйте відповідні Вашій думці варіанти відповідей. Можна відзначити кілька відповідей та вказати варіанти, що не передбачені в анкеті.

1. В який час доби відпочиваючі відвідують наступні зони:

8,00-13,00 13,00-17,00 17,00-22,00

- житлова зона;			
- лікувально-курортний блок і лікувально-курортні установи;			
- майданчик для відпочинку, кліматолікування, тихих ігор і читання;			
- розважально-дозвіллева зона (літній кінотеатр і танцювальний майданчик);			
- фізкультурно-спортивний майданчик (для бадмінтону, волейболу, тенісу);			
- зона громадського харчування;			
- пляж;			

2. Як Ви гадаєте, що привертає відпочиваючих до курортного готелю:

- курортно-лікувальна база
- рівень комфорту і сервісу
- вдале розміщення на курорті
- можливість сімейного відпочинку
- обладнання для маломобільних груп
- розвинена територія готелю
- цінова доступність

3. Середня тривалість перебування у курортному готелі:

- 1-5 днів
- 5-9 днів
- 9-14 днів
- 14-24 дні

4. Яка вікова категорія відпочиваючих переважає:

- 15-25 років
- 26-45 років
- 46 і більше років

5. Як вирішується проблема сезонності в готелі:

- цілорічна лікувально-оздоровча база
- сезонні знижки на проживання та послуги
- орієнтація на обслуговування місцевих жителів
- конференц- та івент-сервіс
- готель не функціонує у низький сезон

6. Який вид путівок найчастіше обирають:

- пакетна
- проживання без лікування
- проживання та вибіркові послуги з лікування (оздоровлення)

7. Якими додатковими послугами користуються відпочиваючі:

- профілактичні (СПА)
- спортивне тренування
- конференц- та івент-сервіс
- дитячий клуб
- екскурсійний туризм

9. Чи актуально розширення послуг профілактичного лікування (СПА- та веллнесс процедур) на базі курортних готелів:

- так
- ні

10. Чи є доцільним наявність медичного нагляду у житловому блоці курортних готелів:

- так
- ні

Дякуємо за участь в опитуванні. Ми вдячні Вам за допомогу.

ДОДАТОК Б
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ТА
ВИРОБНИЧОМУ ПРОЦЕСАХ

«АВЕРС»

НАУЧНО-ВНЕДРЕНЧЕСКОЕ МАЛОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
Гослицензия АВ № 555245

№ 17/06-2015
от «17» июня 2015г.

АКТ
про впровадження результатів дисертаційної роботи

Результати та положення наукового дослідження Крамаренко М.О. використані та впроваджені при розробці робочого проекту комплексу сервісного обслуговування легкового автотранспорту та водіїв по вул. Гоголя 23-а в с. Фонтанка Комінтернівського району Одеської області. Проект розроблений у 2012р.

Крамаренко М. О. був запропонований склад, площі та планувальне рішення приміщень готельної частини комплексу. Завдяки пропозиціям Крамаренко М. О. проект було доповнено спортивно-оздоровчою групою приміщень (камери сухого і мокрого пару, масажні кабінети, а також супутні їм приміщення), та було розроблене літнє кафе на експлуатованій покрівлі. Данні рекомендації відобразились при розробці завдання на проектування та виконанні проектної документації, що сприяло збагаченню функціонального наповнення проектованої будівлі.

Під час роботи над проектом Крамаренко М. О. були розроблені варіанти об'ємно-просторового рішення, запропоновані сучасні прийоми архітектурно-художньої виразності, які сприяли остаточному вибору архітектурного рішення комплексу.

Акт складений для подання до спеціалізованої Ради за місцем захисту дисертації.

Директор НВНП «АВЕРС»

Ю.В. Чуріков

Головний архітектор проекту

О.П. Лігвинська

У К Р А И Н А
ЧАСТНОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ
НАУЧНО-ПРОЕКТНО-КОНСТРУКТОРСКАЯ ФИРМА
«А Б А Т А»

65020, г. Одесса, ул. Б. Арнаутская, 86А, к. 33
 Тел./факс 7186150, тел. 7178273

Гослицензия АВ № 557518

Исх.

E-mail: abata2@rambler.ru

А К Т

про впровадження результатів дисертаційної роботи Крамаренко М. О. на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за темою: «Принципи архітектурно-планувальної організації курортних готелів»

Результати наукових досліджень, викладені в дисертації Крамаренко М. О. використані при розробці робочого проекту оздоровчо-готельного комплексу по вул. Бабушкіна, 1 у м. Одеса, розробленого ПП «НПКФ «АБАТА».

Крамаренко М. О. був проведений детальний містобудівний аналіз (землі оздоровчого призначення) та на його основі надані пропозиції щодо рішення генерального плану: принципового розміщення будівлі на ділянці з врахуванням особливостей рельєфу та оточуючої забудови, а також забезпеченням зон відпочинку для дорослих та дітей.

Завдяки результатам теоретичних досліджень Крамаренко М.О., був уточнений тип готелю як оздоровчий; запропонований функціональний склад оздоровчо-готельного комплексу відповідно його призначенню і оптимізації всесезонного функціонування, що було враховано при складанні завдання на проектування. У процесі розробки планів оздоровчо-готельного комплексу використовувалась функціонально-планувальна структура, розроблена Крамаренко М.О у дисертаційній роботі.

Були запропоновані варіанти оптимального об'ємо-просторового рішення будівлі, і використані прийоми архітектурно-художньої виразності, які удосконалили кінцевий вигляд оздоровчо-готельного комплексу.

Директор ПП «НПКФ «АБАТА»

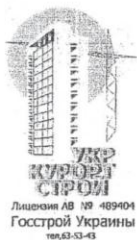

Т. А. Барановська

Архітектор ПП «НПКФ «АБАТА»

О. П. Лігвинська

27 лютого 2015 р.

ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "Укркурортстрой"

м Одеса

65009 м.Одеса вул.Піонерська 3.тел.635343,р/р № 26006000058785(УАН), МФО 300023 вПАТ "Укрсоцбанк"м.Одеса, код ОКПО31689980,Лицензия АВ №489404

"3" 08 2015 р. № 014

АКТ

про впровадження результатів дисертаційної роботи

Наукові висновки і результати дисертації Крамаренко М.О. на тему: «Архітектурно-планувальна організація курортних готелів» використані та впроваджені при розробці документації та робочого проекту бази відпочинку «Престиж» у смт. Затоці в Одеській області. Проект розроблений у 2011 р.

Проведений Крамаренко М.О. аналіз дозволив скорегувати генеральний план бази відпочинку з впровадженням відкритих майданчиків на території та їх комфортним розміщенням, що є вкрай важливим для будівель даного типу.

Використання результатів наукового дослідження Крамаренко М. О. дозволили упорядкувати функціонально-планувальну структуру проєктованого об'єкта з введенням кафе на останньому поверсі для оглядового виду на море, ефективнішого функціонування будівлі та його відповідності сучасним тенденціям у курортній сфері.

В проєкті були застосовані запропоновані Крамаренко М. О. прийоми архітектурно-просторового рішення бази відпочинку у вигляді капітальних житлових корпусів з відкритими галерейними проходами, що значно покращило архітектурне рішення та завантаження готелю у міжсезоння.

Акт складений для подання до спеціалізованої Ради за місцем захисту дисертації.

Директор ПП«Укркурортстрой»

А.Г. Манукян

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ

вул. Дідріхсона, 4, м. Одеса, 65029, тел./факс: (048) 723-69-04, тел. (048) 723-43-53,
E-mail: list@ogasa.org.ua, веб-сайт: www.ogasa.org.ua, код ЄДРПОУ 02071033

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

13.01.2018 № 08-39-55

На № _____ від _____

Проректор з НР ОДАБА
Доктор технічних наук, професор
Клименко Є. В.

29 січня 2018 р.

АКТ

Про впровадження науково-дослідної роботи

Ми, що нижче підписалися, завідувач каф. Архітектури будівель та споруд проф. Уреньов В.П., секретар кафедри ас. Юрц О.І. склали цей акт у тому, що результати дисертаційного дослідження асистента каф. Архітектури будівель та споруд Крамаренко М.О. на тему: «Наукові засади архітектурно-планувальної організації курортних готелів», яку представлено на здобуття вченого ступеня кандидата архітектури, спеціальність 18.00.02 – «Архітектура будівель та споруд» впроваджені в курсових та практичних роботах з вказаної дисципліни та в роботі над проектами кваліфікаційного рівню «спеціаліст». В роботах над дипломними проектами на здобуття ступеня «спеціаліст»:

«Готельний комплекс на 500 місць на вул. Генуезська в м.Одеса», АБС - 603, ст. Баришнікова Е.В., 2012 р.

«Курортний готельний комплекс на 300 місць в м. Одеса», АБС – 629, ст. Петрушина В.Ю., 2013р.

«Готельний комплекс у с. Грибівка Овідіопольського району Одеської області» АБС – 608, ст. Брагіна М.А., 2014р.,

які були виконані на кафедрі Архітектури будівель та споруд ОДАБА, керівник ас. Крамаренко М.О., впроваджені рекомендації з обґрунтування типології курортних готелів та їх архітектурно-планувальної організації.

Результати дисертації сприяли набуттю теоретичних та практичних проектних навичок студентів архітектурної спеціальності та були використані при підготовці завдань з проектування, дипломного та курсового проекту, сприяли створенню методичного забезпечення навчального процесу у підготовці фахівців за спеціальністю «Архітектура будівель та споруд».

Акт складений на подання до Спеціалізованої Ради за місцем захисту дисертації.

Завідувач кафедрою

Архітектура будівель та споруд

Уреньов В.П.

Секретар кафедри

Юрц О.І.

ДОДАТОК В

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. **Крамаренко М.А.** Определение параметров территории курортных гостиниц. Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов. Одесса, 2017. Вып. 17. С.111-117. ISSN 2519-4208.
2. **Крамаренко М.А.** Типологическая классификация курортных гостиниц. Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов. Одесса, 2015. Вып. 15. С.120-126. ISSN 2519-4208.
3. **Крамаренко М.А.** Сравнительный анализ размещения курортных гостиниц в Украине и за рубежом. Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. Одеса, 2013. Вип. №50. Частина 1. С.164-168, ISSN 2415-377X.
4. **Крамаренко М.А., Уренев В.П.** Типологические основы организации курортных гостиниц. Вісник Одеської державної академії будівництва та архітектури. Одеса, 2012. Вип. № 46. С.356-359, ISSN 2415-377X. *(Здобувачем проаналізовано літературу, розроблено типологію курортних готелів, підготовлено статтю до друку).*
5. **Крамаренко М.О.** Архітектурно-планувальні прийоми оптимізації цілорічного функціонування курортних готелів. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ, 2017. Вип. 49. С. 443-449. ISSN 2077-3455.
6. **Крамаренко М.О.** Прийоми архітектурно-художньої виразності курортних готелів. Архітектурний вісник КНУБА: наук. - вироб. збірник. Київ, 2017. Вип. 13. С. 410-416. ISSN 2519-8661.
7. **Крамаренко М. А.** Приемы объемно-пространственной организации курортных гостиниц. Научн.-теоретич. и практич. журнал «ОРАЛДЫ ГЫЛЫМ ЖАРШЫСЫ (Уральский научный вестник)». Уральск, 2016. Вып. №9 (163). С.68-74. ISSN 1561-6908. РИНЦ.

8. **Крамаренко М. А.** Принципы архитектурно-планировочной организации курортных гостиниц. Международный электронный научно-образовательный журнал «Architecture and Modern Information Technologies», АМІТ. Москва, 2017. Вып. № 3(40). С.104-112. ISSN 1998-4839. РИНЦ.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. **Крамаренко М.А.** Функционально-планировочная организация участка курортной гостиницы. Сборник статей по материалам XXXVI международной научно-практической конференции №7 «Технические науки – от теории к практике». Новосибирск, 2014. С. 116-121, ISSN 2308-599.

10. **Крамаренко М.О.** Сучасний стан і перспективи розвитку санаторно-курортних та оздоровчих установ Одеської області. III міжнародна науково-практична конференція «Архітектура історичного Києва. Контекст і втручання» КНУБА. Київ, 2017. С.61-62.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. **Крамаренко М.О.** Исторические этапы становления типологии гостиниц. Сборник научных трудов "Региональные проблемы архитектуры и градостроительства" Традиции и новаторство. Одесса, 2013. Вып. 11-12. С.392-397. ISBN 978-966-190803-0.

12. **Крамаренко М.А., Уренев В.П.** Архитектурно-планировочная организация курортных гостиниц с деловой специализацией. Збірник наукових праць "Історичний досвід і сучасні тенденції розвитку архітектури, дизайну, містобудування та образотворчого мистецтва". Міністерство освіти і науки України, Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка. Полтава, 2015. С. 64-69. *(Здобувачем проаналізовано літературу, розроблена графоаналітична частина, підготовлена стаття до друку)*